Rachel Cusk

Çerçeve

ROMAN

Çeviren: Lâle Akalın

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

1

Uçağa binmeden önce, Londra kulüplerinden birinde, bana liberal fikirlere sahip olduğu teminatı verilmiş olan bir milyarderin öğle yemeği davetindeydim. Yakası açık bir gömlek giyen milyarder, geliştirmekte olduğu yazılımdan söz ediyor, programın, gelecekte şirketlerine ihanet edip onları soyması kuvvetle muhtemel çalışanları saptayabileceğini anlatıyordu. Aslında buluşmaktaki amacımız, çıkarmayı düşündüğü edebiyat dergisini tartışmaktı, ancak daha bu konuya gelemeden ben kalkmak zorunda kaldım. Bir taksi çağırtıp beni havaalanına kadar bıraktırmakta ısrar etti, ki gecikmiş olduğumdan ve bavulum ağır olduğundan, yararlı da oldu.

Milyarder, pek cazip görünmeyen bir şekilde başladığı ve –haliyle– sonunda masanın öte yanında oturmakta olan rahat, cebi dolu adam olarak belirdiği hayat hikâyesinin ana çerçevesini anlatmakta hevesli davranmıştı. Şu anda aslında yazar olmak mı istediğini, yani edebiyat dergisinin bunun için bir girizgâh mı olduğunu merak ettim. Bir sürü insan yazar olmak ister: Bu hedefe para yardımıyla varılamayacağını düşünmesi için hiçbir sebep yoktu. Adam para yardımıyla pek çok şeyin içine girmiş çıkmıştı. İnsanların hayatından avukatları çıkaracak bir proje üzerinde çalıştığından söz etti. Ayrıca, deniz üzerinde oynak olarak inşa edilecek ve çalışanlarla idarecileri de barındıracak genişlikteki bir rüzgâr enerjisi üretim merkezi tasarısı üzerinde de çalışıyordu: Bu dev platform açık denizde kurulabilecek ve böylece, çirkin türbinler, projeyi ilk defa denemeyi umduğu ve nasılsa kendisinin de bir ev sahibi olduğu sahil şeridinden uzakta olacaktı. Pazar günleri bir rock grubunda davul çalıyordu, sırf keyif için. On birinci çocuğunun doğumunu bekliyordu, ama karısıyla ikisinin bir zamanlar Guatemala'da dördüz evlat edindikleri göz önüne alındığında, o kadar da yüksek bir sayı değildi. Dinlediğim her şeyi sindirmekte güçlük çekiyordum. Garson kızlar durmadan yeni yiyecekler getirmeye devam ediyordu; istiridyeler, mezeler, özel şaraplar. Dikkati çabuk dağılıyordu, tıpkı çok fazla Noel armağanı almış bir çocuk gibiydi. Beni taksiye

bindirdikten sonra, Atina'da iyi vakit geçirmemi dilediğini söyledi, halbuki ona Atina'ya gideceğimi söylediğimi hatırlamıyordum.

Heathrow'daki pistte bir uçak dolusu insan sessizce havalanmayı bekliyordu. Hostes koridorda durmuş, kayıt yayınlanırken sahne malzemeleriyle sessiz gösterisini sergiliyordu. Koltuklarımıza bağlanmış, dua okunurken cemaatin içinde bulunduğu sessizliğe benzer bir sessizliğe gömülmüş, bir uçak dolusu yabancıydık. Hostes bize, ucundaki küçücük borusuyla can yeleğini, acil çıkış kapılarını, saydam, uzun bir borunun ucunda sallanan oksijen maskesini gösterdi. Bizi, bir papazın cemaatini araf ile cehennemin ayrıntıları içinden geçirmesi gibi, ölüm ve felaket olasılıklarının içinden geçirdi; ve hâlâ yol yakınken kimse kaçıp gitmedi. Tersine, sanki resmiyetle facianın bu çakışması sonucu özel bir katılık bize hâkim olmuşçasına, söylenenleri dinledik, daha doğrusu başka şeyler düşünerek yarım kulak dinledik. Kayıttan gelen ses oksijen maskeleri bölümüne geldiğinde çıt çıkmıyordu: Kimse tepki göstermedi, kimse, herkesin önce kendini sağlama aldıktan sonra başkalarıyla ilgilenmesi gerektiğini söyleyen bu buyruğa itiraz etmek için sesini yükseltmedi. Ancak, kendi hesabıma, tam olarak doğru olduğundan emin değildim.

Bir yanımda, bacaklarını iki yana açmış, tombul parmaklarını bir oyun konsolunun ekranı üzerinde hızla dolaştıran kara yağız bir oğlan oturuyordu. Öbür yanımda ise soluk renkli keten bir takım elbise giymiş, güneşte iyice yanmış teni ve başının üstünde dikilmiş duran kır saçlarıyla ufak tefek bir adam vardı. Dışarıda, ağır bir yaz öğleden sonrası pistin üzerine asılı kalmış, uzadıkça uzuyordu; küçük havaalanı araçları dümdüz yüzey üzerindeki mesafelerde serbestçe gidip geliyor, oyuncak arabalar gibi patinaj yapıp dönüyor, daireler çiziyorlardı; daha da ileride, tekdüze uzayan tarlalarla çevrilmiş bir dere gibi akıp giden otoyolun parıldayan gümüş rengi ipliği vardı. Uçak hareket etmeye başladı; ileri doğru devinirken donuk görüntü çözülüp hareket kazandı ve pencerelerin önünden önce yavaşça, sonra daha hızlı akmaya başladı. Sonra uçak yerden ayrılırken hissedilen zorlamalı, yarı tereddütlü yükseliş duygusu belirdi. Uçağın havalanmasının imkânsız göründüğü bir an oldu, ama sonra havalanıverdi.

Sağımdaki adam bana dönüp Atina'ya gitme sebebimi sordu. İş için gittiğimi söyledim.

"İnşallah denize yakın bir yerde kalırsınız" dedi. "Atina çok sıcaktır."

Maalesef öyle olmayacağını söyledim. Adam, alnından kayalık bir arazide büyümüş otlar gibi vahşi bir şekilde dimdik fışkıran kırlaşmış kaşlarını kaldırdı. Ona cevap vermemi sağlayan, bu tuhaf görüntü olmuştu. Beklenmedik şeyler bazen kaderin cilvesi gibi görünür.

"Sıcaklar erken geldi bu yıl" dedi. "Normalde, çok daha ileri bir tarihe kadar insan güvende olur. Alışkın değilseniz çok tatsız gelebilir."

Sarsılıp duran kabinde ışıklar yanıp yanıp sönüyordu; kapıların açılıp çarpılarak kapandığı duyuluyor, konuşanların müthiş uğultusu yükseliyor ve insanlar kımıldıyor, konuşuyor, ayağa kalkıyordu. Hoparlörden bir erkek sesi konuşuyordu; kahve ve yiyecek kokusu vardı havada; hostesler, halı döşeli dar koridorda hedeflerine doğru bir aşağı bir yukarı sekiyor ve yanımızdan geçerlerken naylon çorapları hışırtılı bir ses çıkarıyordu. Koltuk komşum bu yolculuğu ayda bir iki kere yaptığını söyledi. Londra'da, Mayfair'de bir daire tutarmış eskiden, "ama bugünlerde" dedi, çok olağan bir şeyden bahsedermişçesine, "The Dorchester'da kalmayı tercih ediyorum."

Kulağa çok doğal gelmeyen, incelmiş ve resmi türden bir İngilizce konuşuyordu; sanki bu dil bir noktada, boya misali, üstüne fırçayla dikkatle sürülmüş gibi. Milliyetini sordum.

"Yedi yaşındayken yatılı bir İngiliz okuluna gönderildim" diye cevap verdi. "Hal, tavır olarak İngiliz'e, ruhense Yunan'a benzediğimi söylemek yanlış olmaz. Öbür türlü olsa," diye ekledi, "çok daha kötü olacağını söylerler."

Annesi de babası da Yunanmış, ama bir gün evleri barklarıyla birlikte tüm aileyi –kendileri, dört erkek çocuk, kendi ana babaları ve her türden amca, hala, teyze, dayı– Londra'ya taşımış ve İngiliz yüksek sınıfları gibi davranmaya başlamışlar: Dört oğlanı da yatılı okula göndermişler, ardı arkası kesilmeyen dizi dizi soyluların, politikacıların ve işadamlarının eşiğini aşındırdığı, yararlı toplumsal ilişkiler kurmak için uygun bir ortam sağlayan bir ev kurmuşlar. Bu yabancı ortama nüfuz etmeyi nasıl başardıklarını sordum, omuz silkti.

"Paranın kendisi başlı başına bir ülkedir" dedi. "Ailem armatördü; o zamana kadar, annemin de babamın da doğmuş olduk-

ları, tanınmış turistik makamlara yakın olduğu halde eminim hiç duymadığınız küçük bir adada yaşamamıza rağmen, aile şirketi uluslararası bir girişimdi."

Mekânlara, dedim, galiba mekân demek istediniz.

"Çok özür dilerim" dedi. "Tabii, mekân demek istemiştim."

Ama, tüm zenginler gibi, diye devam etti, annesi ve babası da kökenlerini çoktan aşmış, diğer zengin ve önemli insanların oluşturduğu, sınırları olmayan bir çevrede yaşıyorlardı. Tabii, adadaki büyük evlerini de muhafaza ediyorlardı ve çocuklar küçükken burası asıl evleri olmaya devam etmişti; ama oğullarını okula yollama zamanı geldikten sonra, pek çok bağlantılarının olduğu İngiltere'ye göçmüşlerdi. Bu bağlantıların arasında, diye ekledi oldukça gururlu bir şekilde, onları Buckingham Sarayı'nın sınırlarına kadar getirenler de vardı.

Ailesi, her zaman adanın en ileri gelen ailesiydi: Yerel aristokrasinin iki damarı anne ve babasının evliliğiyle birleşmiş, üstelik böylece iki armatör serveti de pekişmişti. Ama adanın kültürü olağandışıydı, çünkü anaerkildi. Otorite erkeklerde değil, kadınlardaydı; mülk babadan oğula değil, anadan kıza geçerdi. Komşumun dediğine göre, bu, İngiltere'ye geldiğinde tanık olduğunun zıddı ailevi sürtüşmelere yol açıyordu. Çocukluğunun dünyasında, erkek çocuk zaten hayal kırıklığıydı; bu tür hayal kırıklıkları silsilesindeki son halka olan kendisi çok özel çelişkiler içinde büyütülmüştü, çünkü annesi onun kız olduğuna inanmak istiyordu. Saçları bukle bukle yapılmıştı; elbiseler giydirilmiş, ana babasının uzun süre beklenen vâris için seçtiği kız ismiyle çağrılmıştı. Bu olağandışı durumun, komşumun dediğine göre, tarihsel nedenleri vardı. Çok eski zamanlardan beri, adanın ekonomisi deniz yatağından çıkarılan süngerler etrafında dönüyordu ve ada halkının genç erkekleri denizin derinliklerine dalma becerisi kazanmışlardı. Ama bu tehlikeli bir uğraş olduğundan, yaşam süreleri son derece kısa oluyordu. Bu durumda, kocaların birbiri ardından ölmeleri nedeniyle, mali durumun denetimini kadınlar ele almış, üstelik de bu denetimi kızlarına geçirmişlerdi.

"Annemle babamın hayatlarının en parlak dönemindeki dünyayı hayal etmek zor; bazı bakımlardan çok zevkli, başka bazı bakımlardan da çok katıymış. Mesela, annemle babamın bir çocuğu daha oldu, o da erkekti ve doğumda beyni zedelenmişti. Aile evi taşıyın-

ca, onu orada, adada, yetkinliklerini o günlerde ve o kadar uzaktan pek derinlemesine inceleme zahmetine maalesef girmedikleri bir dizi bakıcının nezaretinde biraktılar."

Bir çocuğun zihnine sahip, şimdi yaşlıca bir adam olan kardeşi, hâlâ adada yaşıyordu ve tabii ki öykünün kendine ait cephesini anlatamazdı. Bu sırada, komşum ve ağabeyleri köklü bir özel İngiliz okulundaki eğitimin serin sularına dalarak İngiliz erkek çocukları gibi düşünmeyi ve konuşmayı öğrenmişlerdi. Komşumun bukleleri, onu sevindirecek şekilde kesilmiş ve komşum hayatında ilk kez acımasızlıkla, onunla birlikte de birkaç yeni mutsuzluk türüyle tanışmıştı: Yalnızlık, memleket hasreti, anneye ve babaya özlem. Ceketinin göğüs cebinde aranıp yumuşak, siyah bir deri cüzdan çıkardı. Cüzdanın içinden, annesiyle babasının kırışmış, siyah beyaz bir fotoğrafı çıktı: Düğmeleri boynuna kadar iliklenmiş, bedenine iyice oturan uzun bir palto içinde dimdik duran bir adam; ortadan ayrılmış saçları, düz, sık kaşları ve burulmuş uzun bıyıkları çehresine olağandışı bir gaddarlık verecek kadar kapkara. Yanında ise, gülmeyen suratı madeni paralar kadar yuvarlak, sert ve ifadesiz bir kadın. Fotoğraf, komşumun dediğine göre, 1930'ların sonlarında, kendisi doğmadan önce çekilmişti. Evlilikleri, babanın gaddarlığının, annenin de dediğim dedikçiliğinin yüzeysel birer görüntüden ibaret olmaması yüzünden zaten mutsuzdu. Hiç kimsenin savaşan tarafları ayırmayı başaramadığı muazzam bir iradeler savaşı olarak geçmişti evlilikleri; yalnızca öldüklerinde ayrılmışlardı, o da çok kısa bir süreliğine. Ama bu, dedi komşum hafif bir gülümsemeyle, başka zaman anlatılacak bir öykü.

Bütün bu süre içinde, hostes, içinden yiyecek ve içecek dolu plastik tepsileri dağıttığı madeni bir arabayı iterek koridorda yavaş yavaş ilerliyordu. Şimdi bizim sıraya gelmişti: Beyaz plastik tepsileri uzattı, ben de bir tanesini solumdaki çocuğa uzattım. Çocuk, tepsiyi önündeki portatif masaya koyabilmem için oyun konsolunu iki eliyle sessizce kaldırdı. Sağımdaki komşum ve ben de, hostes tepsiyle birlikte gelen plastik bardaklara çay doldurabilsin diye tepsilerimizin kapaklarını kaldırdık. Komşum bana soru sormaya başladı, soru sormayı kendine hatırlatmayı öğrenmişti sanki; çoğu kimsenin hiç öğrenmediği bu dersi ona kimin öğrettiğini merak ettim. Londra'da oturduğumu, son üç yıldır çocuklarımla yalnız yaşadığımı, daha önce de yedi yıl boyunca babalarıyla birlikte ya-

şadığımız şehir dışındaki evimden kısa süre önce taşındığımı söyledim. Burası, bir başka deyişle, aile evimizdi; orada bir süre daha kalmış, gerçek mi yoksa yanılsama mı olduğunu artık tam tamına söyleyemediğim bir şeyin mezarı haline gelmesini seyretmiştim.

Çayımızı içerek ve çayla birlikte verdikleri, keke benzer yumuşak bisküvileri yiyerek bir süre sessiz kaldık. Pencerelerin ardında mor bir yarı karanlık vardı. Motorlar hiç ara vermeden gürüldüyordu. Uçağın içine de baş üstü lambalarından gelen ışık demetlerinin kestiği bir karanlık çökmüştü. Komşumun yüzünü tam yanındaki koltuktan bakarak incelemek zordu ama ışıklarla parçalanan karanlıkta bu yüz yükseltiler ve çöküntülerle kaplı bir toprak parçasına dönüşmüştü. Bu toprak parçasının tam ortasından da burnunun olağanüstü görünümlü kancası yükseliyor, her iki yana derin gölge çukurları düşürerek gözlerini görmeme engel oluyordu. Dudakları ince, ağzı geniş ve biraz aralıktı; burnu ile üst dudağı arasındaki kısım uzun ve etliydi, öyle ki güldüğünde bile dişleri görünmüyordu. Sorduğu soruya karşılık olarak, evliliğimin sona ermesinin sebeplerini göstermenin imkânsız olduğunu söyledim: Evlilik, başka şeylerin yanında, bir inanç sistemidir, bir öyküdür de, ve kendini son derece gerçek şeylerde göstermesine rağmen, yürümesini sağlayan şey eninde sonunda gizemlidir. Sonunda gerçek olan şuydu: artık var olmayan şeylerin coğrafi mekânı haline gelmiş ve zannımca, bunların bir gün geri gelebileceği umudunu temsil eden evin kaybı. Evden ayrılmak, bir anlamda, beklemekten vazgeçtiğimizi, artık her zamanki numarada, her zamanki adreste bulunmadığımızı ilan etmek demekti. Komşuma, küçük oğlumun, buluşulacak noktaya geldiği sırada siz yoksanız oradan hemen ayrılmak gibi çok rahatsız edici bir alışkanlığı olduğunu anlattım. Beklemek yerine sizi aramaya koyulur ve kaybolup sinirlenir. Sonradan, seni bulamadım diye bağırır, her seferinde incinmiş bir şekilde. Ama bir şey bulabilme umudunun dayandığı şey, tam bulunduğunuz yerde, kararlaştırılan yerde durmaktır. Bu da yalnızca ne kadar dayanabildiğinize bağlıdır.

"İlk evliliğim," diye cevap verdi komşum, bir süre sessiz kaldıktan sonra, "bana çoğu zaman çok aptalca bir nedenle sona ermiş gibi gelir. Çocukluğumda, tarlalardan dönen saman yüklü arabaları seyrederdim. O kadar tıka basa yüklü olurlardı ki devrilivermemeleri mucize gibi gelirdi. Bir aşağı, bir yukarı sarsılıp durur, insanın

yüreğini ağzına getirircesine sağa sola sallanırlardı, fakat hayret verici bir şekilde, devrilmezlerdi de. Ama bir gün, yana devrilmiş bir araba gördüm, samanlar her tarafa dağılmış, insanlar oradan oraya koşuşuyor, bağırıyor. Ne olduğunu sordum, adam bana yolda bir tümseğe çarptıklarını söyledi. Bunu hep hatırlarım," dedi, "ne kadar kaçınılmaz ama ne kadar da saçma olduğunu. Eski karımla ben de aynı şeyi yaşadık" dedi. "Yolda bir tümseğe rastladık ve devriliverdik."

Şimdi anlıyordu ki, evlilikleri mutlu bir beraberlikti, hayatındaki en uyumlu ilişkiydi. Karısıyla daha ilkgençliklerinde tanışıp nişanlanmışlardı; aralarındaki her şeyin yıkıldığı tartışmaya kadar da hiç tartışmamışlardı. İki çocukları olmuş ve hayli servet edinmişlerdi: Atina'nın dışında kocaman bir evleri, Londra'da bir daireleri, Cenevre'de bir yerleri vardı; atları vardı, kayak tatilleri yapıyorlardı ve on iki metrelik yatları Ege sularında demir atmış vaziyetteydi. Her ikisi de, bu büyüme ilkesinin katlanma üzerine kurulduğunu; hayatın büyüme demek olduğunu ve siz sınırlamak istedikçe, daha da genişleme ihtiyacı içinde, onu hapsettiğiniz sınırları yıkıp geçeceğini düşünecek kadar gençti. Tartışmadan sonra, evini temelli terk etmek istemeyen komşum demirli duran yatında yaşamaya başlamıştı. Mevsim yazdı ve yat çok lükstü; yüzebiliyor, balık tutabiliyor ve misafir ağırlayabiliyordu. Birkaç hafta tam tamına bir yanılsama durumunda yaşamıştı. Ama bu, aslında bir uyuşma duygusuydu; tıpkı bir yaralanmadan sonra, acı yoğun ağrıkesici sisini delerek acımasızca kendine bir yol bulmadan önce hissedilen uyuşma gibi. Fırtına çıkmış, yat soğuk ve rahatsız bir hale gelmişti. Karısının babası onu görüşmeye çağırmış, karısıyla ortak olan varlıkları üzerindeki haklarından feragat etmesini istemiş, komşum da kabul etmişti. Bonkör olmayı göze alabileceğini, aynı şeyleri tekrar kazanacağını düşünüyordu. Otuz altı yaşındaydı ve katlanarak büyüme gücünü, sınırlarını patlatıp aşmak için coşan hayatı hâlâ içinde hissediyordu. Her şeye yeniden sahip olabilirdi, aradaki fark, bu sefer daha önce sahip olduklarına karşı istek duyacak olmasıydı.

"Ancak keşfettim ki," dedi, etli üst dudağına dokunarak, "bunu yapmak göründüğünden daha zormuş."

Tabii düşündüğü gibi olmamıştı. Yoldaki tümsek yalnız evliliğini bozmamış, tamamen farklı bir yola sapmasına da yol açmıştı.

Bu, uzun, hedefi olmayan, orada ne aradığını bilmediği ve bazen bugün bile üzerinde yolculuk ettiği hissine kapıldığı dolambaçlı bir yoldu. Tıpkı tüm giysinin sökülmesine neden olan kaçan bir ilmek gibi, olaylar zincirini geriye doğru ilk hataya kadar tamir etmek zordu. Ancak, bu olaylar, yetişkin olarak geçirdiği hayatın büyük bir kısmını oluşturuyordu. İlk evliliğinin bitmesinden bu yana neredeyse otuz yıl geçmişti ve o hayat ne kadar geride kaldıysa, onun için o kadar gerçeklik kazanmıştı. Ya da tam olarak gerçeklik de değil, dedi – o zamandan beri olanlar da yeterince gerçekti. Kafasında aradığı sözcük "sahici" idi: İlk evliliği, o zamandan beri hiçbir şeyin olmadığı kadar sahiciydi. Yaşlandıkça, onun için gitgide daha fazla, bir tür yuvayı, dönmek için özlem duyduğu bir yeri temsil eder olmuştu. Yine de, o günleri dürüstçe hatırlayınca, hele hele ilk karısıyla konuşunca –bugünlerde pek olmuyordu ya– o eski sınırlanma duygusu geri geliyordu. Buna karşın, o zamanlar hayatı hemen hemen bilinçsizce yaşadığı, hayatın içinde kaybolduğu, içindeki olaylara inandığınız ve tamamen içindeki kişiler aracılığıyla ve o kişilerle beraber yaşadığınız bir kitaba gömülür gibi hayatın içine gömüldüğü izlenimini taşıyordu şimdi. Bir daha hiçbir zaman hayatın içine gömülememişti, hiçbir zaman o zamanki kadar inanamamıştı. Belki de, eski hayatına özlem duymasının sebebi buydu – inancını kaybetmesi. Ne olduysa olmuştu, karısıyla kendisi serpilip gelişen şeyler inşa etmişler, kendilerinin ve sahip olduklarının toplamını büyütmüşlerdi; hayat onlara istekle karşılık vermiş, cömertçe davranmıştı ve –artık anlıyordu ki– ona her şeyi bozma güvenini veren de işte buydu. Şimdi ona olağandışı bir umursamazlık gibi görünen bir tavırla her şeyi bozmuştu, çünkü daha fazlasının geleceğini düşünmüştü.

Daha fazlası gelecek olan neydi? diye sordum.

"Daha fazla hayat" dedi, ellerini bir şeyi alıp kabul etme anlamına gelecek bir şekilde açarak. "Ve daha fazla sevgi, şefkat" diye ekledi bir süre sonra. "Daha fazla sevgi ve şefkat istiyordum."

Annesiyle babasının fotoğrafını tekrar cüzdanına yerleştirdi. Artık pencerelerde simsiyah bir karanlık vardı. Uçağın içinde insanlar okuyor, uyuyor, konuşuyorlardı. Uzun, bol bir şort giymiş bir adam koridorda bir aşağı bir yukarı yürüyor, omzuna dayadığı bebeği pışpışlıyordu. Uçak, yerinde duruyormuş gibi, neredeyse hareketsizdi; içerisiyle dışarısı arasında o kadar az yüzey, o kadar

az sürtünme vardı ki ileri doğru hareket halinde olduğumuza inanmak zordu. İçerideki elektrik ışığı, dışarıdaki mutlak karanlıkla beraber, insanların son derece kanlı canlı ve gerçek; ayrıntılarının da o derecede doğrudan, kişilerüstü ve sonsuz görünmesine yol açıyordu. Kucağında bebek olan adamın her geçişinde, şortundaki kırışıklardan oluşan ağı, sert kızılımsı tüylerle kaplı çilli kollarını, tişörtünün yukarı doğru sıyrıldığı yerden görünen, tümsek yapmış karnının solgun derisini ve omzuna dayadığı bebeğin yumuşak, buruşuk ayaklarını, minik kambur sırtını ve kıvırcık ilk saçlarının bulunduğu yumuşak başını görüyordum.

Komşum tekrar bana doğru dönüp, beni Atina'ya götüren işin ne olduğunu sordu. İkinci kez, sorunun bilinçli bir çabayla sorulduğunu hissettim; sanki, avucunun içinden kurtulan şeyleri yakalamak üzere kendini eğitmiş gibiydi. Oğullarımın bebekliklerini hatırladım: Ellerindeki şeyleri mama sandalyesinden aşağı bilerek atar, yere düşmesini seyrederlerdi. Bu hareket onlar için ne kadar eğlenceliyse, sonuçları da o kadar ürkütücüydü. Yere düşmüş olan şeyin –yarısı yenmiş bir krik-krak ya da bir lastik top– ardından bakar, geri dönmediği için giderek daha fazla tedirgin olurlardı. Sonunda ağlamaya başlar ve çoğu zaman, yere düşen nesnenin bu yolla geri geldiğini keşfederlerdi. Bu olaylar dizisine gösterdikleri tepkinin aynı şeyi tekrar etmek olması beni hep şaşırtırdı: Nesne ellerine geçer geçmez tekrar yere atar, eğilip düşmesini seyrederlerdi. Sevinçleri hiç azalmazdı, üzüntüleri de öyle. Üzülmenin gereksiz olduğunu bir noktada fark etmelerini ve artık üzülmemelerini bekliyordum ama hiç öyle olmadı. Çektikleri acıyı hatırlamalarının, yapmayı seçtikleri şey üzerinde hiçbir etkisi olmuyordu: Tam tersine, onları aynı şeyi tekrarlamaya zorluyordu, çünkü çektikleri acı o nesnenin geri gelmesini ve tekrar geri gelmesi için bir kez daha atma zevkini sağlayan büyüydü. Nesneyi ilk kez yere attıklarında geri vermeyi reddetseydim herhalde çok farklı bir şey öğreneceklerdi, ama bunun ne olacağından emin değildim.

Komşuma yazar olduğumu ve bir yaz okulunda ders vermek üzere birkaç günlüğüne Atina'ya gitmekte olduğumu söyledim. Vereceğim ders "Yazma"ydı: Birçok değişik yazar verecekti bu dersi ve birden fazla yazma yöntemi olduğuna göre, herhalde öğrencilere birbirine zıt öğütler verecektik. Öğrencilerin çoğunun Yunan olduğunu söylemişlerdi, ama dersin amaçları açısından İngilizce

yazmaları talep ediliyordu. Başkaları bu fikri kuşkuyla karşılamışlardı ama ben ne sakıncası olduğunu anlayamamıştım. Hangi dilde isterlerse yazabilirlerdi: Benim için fark etmezdi. Bazen, dedim, geçişlerde verilen kayıp, basitliği yakalayarak kazanca dönüşür. Öğretmenliğin yalnızca ekmeğimi kazanmanın bir yolu olduğunu söyleyerek devam ettim. Ama Atina'da görüşebileceğim birkaç arkadaşım da vardı.

Komşum, ya mesleğime saygı ya da bu konuda tam bir bilgisizlik ifade edebilecek bir hareketle başını eğerek, yazar ha, dedi. Yanına ilk oturduğumda fark etmiştim, iyice hırpalanmış bir Wilbur Smith kitabı okuyordu: Dediğine göre bu kitap, okuma zevkini tam olarak temsil etmiyordu. Ama kurmaca eserler söz konusu olduğunda pek seçici olmadığı da doğruydu. İlgi konusu, bilgi veren kitaplardı, olgular ve bunların yorumlanması. Ama bu alandaki tercihlerinin incelikli olmadığının söylenemeyeceğinden emindi. Düzyazı üslubunun güzelinden anlıyordu; örneğin en çok sevdiği yazarlardan biri John Julius Norwich'ti. Ama iş kurmacaya geldiğinde, eğitimsiz olduğunu itiraf ediyordu. Wilbur Smith'i bulunduğu yerden, önündeki koltuğun arkasındaki cepten çıkardı ve ayaklarının dibindeki evrak çantasına attı ki göz önünde durmasın. Sanki, benim değil demek istiyor gibiydi, ya da belki de kitabı gördüğümü unutacağımı düşünüyordu. Aslına bakılırsa, edebiyatla bir züppelik türü olarak, hatta bir kendini tanımlama biçimi olarak bile ilgilenmiyordum artık – bir kitabın bir başkasından daha iyi olduğunu kanıtlama isteği duymuyordum: Aslında, hayran kaldığım bir şey okuduğumda, ondan söz etmekten gitgide daha az hoşlandığımı fark etmiştim. Kişisel olarak doğru bulduğum şeyler, giderek, başkalarını ikna süreci ile bağlantısız olmaya başlamıştı. Artık hiç kimseyi hiçbir şeye ikna etmek istemiyordum.

Derken, "İkinci karım," dedi komşum, "hayatında tek bir kitap okumamıştı."

"Tam anlamıyla cahildi," diye devam etti, "en temel tarih, coğrafya konularında bile cahildi ve başkalarının yanında, hiç utanç duymadan son derece mahcup edici şeyler söylerdi." Tam tersine, insanlar onun hiç bilgi sahibi olmadığı şeyler hakkında konuşunca kızarmış: Örneğin, Venezüellalı bir arkadaşları ziyaretlerine geldiğinde, böyle bir ülkenin var olduğunu kabul etmemişti çünkü ülkenin adını hiç duymamıştı. İkinci karısı İngiliz'di ve o kadar

muhteşem bir güzelliği vardı ki, içinde de bir incelik taşıdığına inanmamak çok zordu; ama doğasında bazı sürprizler gizli olmakla birlikte, bunlar pek de hoş şeyler değildi. Komşum karısının ailesini de sık sık evlerine davet edermiş. Sanki annesini babasını inceleyerek kızlarının gizemini çözebilecekmiş. Aile evlerinin hâlâ durduğu adaya gelir ve her seferinde haftalarca kalırlarmış. Bu kadar sıkıcı, bu kadar özelliksiz kişilere hiç rastlamamış komşum daha önce: Onları uyarmak için ne kadar canını dişine taksa da bir çift koltuk kadar tepkisiz kalıyorlarmış. Sonunda, insan koltuğuna nasıl düşkün olursa, öyle düşkün oluvermişti onlara; özellikle de babaya, çünkü sonsuz suskunluğu o kadar aşırıymış ki komşum giderek adamın psikolojik bir bozukluktan mustarip olduğunu düşünmeye başlamıştı. Hayatın bu derece yaraladığı bir insanı görmek onu duygulandırmıştı. Gençliğinde olsa, büyük bir olasılıkla, sessizliği üzerinde kafa yormak bir yana, adamı fark etmezmiş bile; ama bu şekilde, kayınpederinin acısının farkına vararak, kendi acısının da farkına varmaya başlamış. Önemsiz gibi görünüyordu ama bu farkına varış sayesinde, tüm hayatının kendi ekseni etrafında döndüğünü hissetmişti: Görüş açısında bir devrim olmuş ve kendi bireyciliğinin tarihi, gözlerinin önünde ruhsal bir yolculuk olarak canlanmıştı. Bir dağcı nasıl arkasına dönüp de dağdan aşağı bakar, artık tırmanışın içine gömülü olmadan, katettiği yolu nasıl gözden geçirirse, o şekilde arkasına dönüp bakmıştı.

Uzun bir süre önce –üstünden o kadar zaman geçmişti ki yazarın adını bile unutmuştu– kendisinden çok daha ünlü bir yazarın yazdığı bir öyküyü çevirmeye çalışan bir adamın öyküsünde geçen bazı satırlar okumuştu. Komşumun bugün bile hatırladığını söylediği bu satırlarda, çevirmen, bir cümlenin iyi ya da kötü olarak doğmadığını, tümcenin niteliğini belirlemenin en incesinden bazı uyarlamalar yapmaya bağlı olduğunu, bunun ise, abartı ve zorlamanın ölümcül olduğu, sezgiye bağlı bir süreç olduğunu söylüyordu. Bu satırlar yazma sanatıyla ilgiliydi ama komşum, orta yaşlarının başında etrafına şöyle bir baktığında, aynı zamanda yaşama sanatıyla da ilgili olduğunu görmüştü. Nereye baksa, yaşadıkları deneyimlerin aşırılığının mahvettiği söylenebilecek insanlar görüyordu ve yeni kayınvalidesiyle kayınpederi de buna birer örnekti. Her halükârda çok açık bir şey vardı, bu da kızlarının, komşumu olduğundan çok daha varlıklı bir adam sanmış olma-

sıydı: Evliliğinden kaçtığında saklandığı ve o zamandan kalan tek varlığı olan o meşum yat kadının gözünü boyamıştı. Karısı lükse karşı büyük bir ihtiyaç duyuyordu ve komşum da daha önce hiç çalışmadığı kadar, düşünmeden ve hummalı bir şekilde çalışmaya başlamıştı. Bütün vaktini toplantılarda ve uçaklarda geçiriyor, pazarlıklar yapıp iş bitiriyor, karısının var olduğunu sandığı serveti temin etmek için gitgide daha fazla risk alıyordu. Aslında, yaptığı bir yanılsama yaratmaktı: Ne yaparsa yapsın, gerçekle yanılsama arasındaki uçurum hiçbir zaman kapanamazdı. Yavaş yavaş, dedi, bu uçurum, olayların gerçekteki haliyle olmalarını istediğim hali arasındaki bu mesafe bana zarar vermeye başladı. İçimin boşalmaya başladığını hissettim, dedi, sanki şimdiye kadar yıllar boyunca biriktirdiğim stoku kullanarak yaşıyordum ve bu stok artık yavaş yavaş tükenmişti.

İlk karısının yol yordam bilirliği, aile hayatlarının sağlıklı ve varlıklı oluşu ve ortak geçmişlerinin derinliği artık onu rahatsız etmeye başlamıştı. Bir mutsuzluk döneminden sonra, kadın tekrardan evlenmişti: Boşanmalarından sonra kayak yapmayı takıntı haline getirmiş, elinden geldikçe kuzey Avrupa'ya, dağlara gider olmuştu. Çok geçmeden de, ona özgüvenini tekrar kazandırdığını söylediği bir kayak öğretmeniyle Lech'te evlendiğini açıklamıştı. Bu evlilik, komşum itiraf ediyordu, bugüne kadar sapasağlam devam etmişti. Ama yeni evlendikleri sırada, komşum hata yaptığını fark etmeye başlamış ve ilk karısıyla ilişkisini tekrar kurmaya çalışmıştı. Amacının ne olduğunu kendisi de pek bilmiyordu. Ne de olsa, çocukları henüz küçüktü: İletişim halinde olmaları makuldü. Hayal meyal hatırlıyordu, ayrıldıktan hemen sonraki dönemde, ilk karısı onu arayıp durmuştu; kendisi ise, daha sonra ikinci karısı olacak kadının peşinden koştuğu için onun telefonlarına çıkmamıştı, bunu da hatırlıyordu. İlk karısının hemen hiç var olmadığı, –komşumun kendini ve tanıdıklarını ikna ettiğine göre– deli bir kadın gibi davranan kartondan bir figüre benzediği yeni bir dünyaya göçmüş, ortalarda görünmemişti. Şimdi ise, aksine, ortalarda olmayan kişi ilk karısıydı: Arlberg'in soğuk, beyaz dağ yamaçlarında kayıyordu ve komşumun bu dünyada bir varlığı yoktu. Komşumun telefonlarına cevap vermiyor, veya dikkati dağınık bir şekilde, kısa, ters cevaplar veriyor, gitmesi gerektiğini söylüyordu. Komşum, eski karısının onu tanımasını sağlayamıyordu bir türlü ve bu da en

çok hayret ettiği şeydi, çünkü bu durum kendini tam anlamıyla gerçekdışı hissetmesine neden oluyordu. Öyle ya, kimliği karısıyla birlikte oluşmamış mıydı? Madem karısı artık kendisini tanımıyordu, öyleyse kimdi o?

Tuhaf olan şuydu ki, şimdi, bu olaylar çoktan geçmişte kalmışken ve ilk karısıyla az çok düzenli bir irtibat içindeyken bile, onunla bir dakika konuşsa kadın hemen sinirine dokunmaya başlıyordu. Hiç kuşkusu yoktu ki, duyguları karısına karşı değişmiş olduğu sıralarda kadın dağlardan koşa koşa ona geri gelmiş olsaydı hemen sinirine dokunmaya başlayacak ve aralarındaki ilişkinin ölümü aynen tekrar yaşanacaktı. Bunun yerine uzaktan uzağa yaşlanmışlardı: Karısıyla konuşunca, ayrılmasalardı sahip olacakları, şu anda paylaşıyor olacakları hayatı net bir şekilde hayal edebiliyordu komşum. Tıpkı eskiden yaşadığın bir evin önünden yürüyüp geçmek gibi bir şeydi bu: Evin hâlâ var olduğu gerçeği, o zamandan bu yana olanları bir şekilde gerçekdışı hale getiriyordu. Bir yapıya sahip olmadılar mı, olaylar gerçek değildir: Evin gerçekliği gibi, karısının gerçekliği de yapısaldı, belirleyiciydi. Belli sınırlamaları vardı tabii, telefondaki konuşmalarının hatırlattığı gibi. Ancak, hiçbir sınırlaması olmayan hayat da yorucuydu, uzun bir fiili ve duygusal sarfiyat tarihi olmuştu komşum için, otuz yıl boyunca bir otelden diğerine geçerek yaşamak gibi. Ona pahalıya mal olan, kalıcı olmama hissi, evsizlik hissi olmuştu. Bu duygudan kurtulmak, başının üstüne bir çatı inşa etmek için durmadan harcamıştı. Ve hep belli bir uzaklıktan evini –karısını– görüyordu, orada duruyordu, özünde hiç değişmemişti ama şimdi başkalarına aitti.

Ona, öyküsünü anlatma şeklinin aslında anlatmak istediği şeyi kanıtladığını söyledim, çünkü ikinci karısını, birincisini gördüğümün yarısı kadar bile net göremiyordum. Aslında ikinci karısına pek de inanmıyordum. Her amaca uygun bir "kötü karakter" olarak yaratılmıştı, ama gerçekte ne kötülük yapmıştı ki? Mesela, entelektüel olduğuna dair, komşumun zengin görünme çabası içinde olmasına benzeyen hiçbir çaba içinde olmamıştı. Ve madem yalnızca güzelliğiyle değer kazanıyordu, bu güzelliğe bir fiyat biçmesi doğaldı – bazıları buna makul de diyebilirdi. Venezüella'ya gelince, komşum kim oluyordu da insanların ne bilip ne bilmeyeceklerine karar veriyordu? Onun da bilmediği pek çok şey olduğundan emindim, bilmediği şeyler de onun için yok demekti, tıpkı Venezüella'nın

güzel karısı için var olmadığı gibi. Komşum öyle derin derin kaş çattı ki, çenesinin iki yanında palyaçoların yüzlerine çizdiklerine benzer derin çizgiler belirdi.

"İtiraf ediyorum," dedi uzunca bir süre sessizlikten sonra, "biraz önyargılı olabilirim bu konuda."

İşin aslı şuydu: İkinci karısının, tatillerini genelde onlarla adadaki eski aile evlerinde geçiren çocuklarına davranışını affedemiyordu. Karısı özellikle de büyük olanı, erkek çocuğu kıskanıyor, her hareketini eleştiriyordu. Onu son derece olağandışı bir takıntıyla izliyordu. Çocuğa ev içinde durmadan görevler veriyor, en küçük bir düzensizlik için onu suçluyor, yalnızca kendisinin kabahat olarak gördüğü şeyler için çocuğu cezalandırma hakkına sahip olduğunda ısrar ediyordu. Bir keresinde komşum eve dönmüş ve çocuğu binanın altında bir uçtan bir uca uzanan, büyük bir yeraltı mezarına benzeyen, en iyi şartlar altında bile karanlık ve uğursuz bir yer olan ve çocukken kendisinin de gitmeye korktuğu mahzene kapatılmış bulmuştu. Çocuk yan tarafına yatmış, titriyormuş ve babasına, masadan tabağını kaldırmadığı için buraya kapatıldığını söylemiş. Sanki kadına evin kadını olarak ağır gelen her şeyi bu çocuk temsil ediyormuş, sanki kadının elini kolunu bağlayan bir haksızlığın ete kemiğe bürünmüş haliymiş: Aynı zamanda da, kocasının gözünde kendisinin önceliği olmadığının ve hiçbir zaman da olmayacağının kanıtıymış.

Kadının bu öncelikli olma merakını hiç anlayamamıştı, onunla tanışmadan önce de bir hayatı olmasının kabahati kendisinin değildi ya; fakat giderek artan bir şekilde, kadın bu önceki hayatı ve bu hayatın silinmez delilleri olan çocukları yok etmeye kararlı görünüyordu. Bu sıralarda ikisinin bir ortak çocuğu da olmuştu, yine bir erkek çocuk, ama bu, işleri düzeltmek bir yana, kadının kıskançlığını daha da artırmıştı. Ortak çocuklarını büyük çocukları kadar sevmemekle suçluyordu komşumu; onları kayırdığına dair delil yakalamak için onu sürekli gözlüyor ve aslında kendisi göz göre göre ortak çocuklarını kayırıyordu, ama sanki başka bir çocuk olsa bu savaşı onun adına kazanabilirmişçesine küçük oğlana da sık sık kızıyordu. Ve gerçekten de, sona gelindiğinde, ortak çocuklarını da neredeyse terk etmişti. Yazı adada geçiriyorlardı ve karısının annesiyle babası –koltuklar– da onlarlaydı. Komşum anneyle babaya eskisinden de fazla sevgi duyuyordu artık, çünkü

sığlıklarını, kızlarının öfkeli tabiatının bir kanıtı olarak gördüğünden, hoşgörüyle karşılıyordu. Onlar, sanki devamlı olarak kasırgaların vurduğu bir toprak parçası gibiydi; sürekli bir tahribat altında yaşıyorlardı. Karısı Atina'ya dönmeyi takmıştı kafasına: Herhalde adada sıkıldı, diye düşünmüştü komşum; belki karısının gitmek istediği partiler, yapmak istediği şeyler vardı; yazları hep burada, aile kabrinde geçirmekten sıkılmış olmalı diye düşünmüştü; üstelik annesiyle babası da kısa bir süre sonra, Atina'dan kalkacak olan bir uçakla gideceklerdi. Öyleyse hep beraber dönebiliriz, demişti karısı, büyük çocukları da kâhya kadına emanet ederek burada bırakırız. Komşum buna, şimdi Atina'ya gidemeyeceğini söyleyerek cevap vermişti. Çocuklarını kesinlikle bırakamazdı – iki ya da üç hafta daha yanında kalacaklardı. Onlarla birlikte vakit geçirmesi için tek vesile bu olduğuna göre onları nasıl terk edebilirdi? Eh, madem gelmiyorsun, demişti karısı, evliliğimizi bitmiş sayabilirsin.

Demek esas çekişme buydu: Komşumdan en sonunda bir seçim yapması istenmişti ve bu tabii ki ona seçim meçim gibi gelmemişti. Son derece mantıksız görünmüştü bu durum ona, ardından da felaket bir tartışma çıkmıştı. Tartışmanın sonunda karısı, ortak oğulları ve kayınvalidesiyle kayınpederi bir gemiye binip Atina'ya dönmüşlerdi. Gitmeden önce, kayınpederi bir konuşma yapma yolunda hayli mesafe kaydetmişti. Söylediği, durumu komşumun açısından görebildiğiydi. Bu, komşumun onları son görüşü olmuştu, hatta karısını da son görüşü olduğu söylenebilirdi, çünkü kadın annesi ve babasıyla İngiltere'ye dönmüş ve orada komşumdan boşanmıştı. Çok iyi bir avukat tutmuş ve komşum kendini hayatında ikinci kez mali bakımdan mahvolmuş durumda bulmuştu. Yatını satmış ve servetinin düştüğü durumu daha gerçekçi bir şekilde yansıtan küçük bir motorlu tekne almıştı. Ama kadın, muazzam bir servete sahip olduğu aşikâr bir İngiliz soylusuyla evlenince, oğlu kendini babasının yanında bulmuştu, çünkü annesi, komşumun ilk evliliğinden olan çocukları ikinci evliliğinde ona nasıl engel oluşturdularsa, aynı şekilde bu küçük oğlanın da kendi ikinci evliliğine mani olduğunu görmüştü. Bu son ayrıntıda, kadının, dürüstlüğe demeyelim de, belirli bir tutarlılığa sahip olduğunun kanıtını görmek mümkündü.

Gemi batınca o kadar çok şey kayboluyor ki, dedi komşum. Geride kalanlar yalnızca kırık dökük parçalar, sahip çıkmazsan

deniz onları da alır götürür. Yine de, dedi, ben aşka inanıyorum. Aşk hemen her şeyi onarır, onaramadığı zaman da acıyı alır. Örneğin, siz, dedi bana – şu anda mutsuzsunuz, ama âşık olsaydınız bu mutsuzluk kalmazdı. Orada öylece otururken yine mama iskemlelerindeki oğullarımı ve üzüntülerinin topu onlara sihirli bir şekilde geri getirdiğini nasıl keşfettiklerini düşündüm. Tam o sırada, uçak karanlıkta hafifçe aşağı doğru atıldı ilk kez. Hoparlörden bir ses konuşmaya başladı; hostesler bir aşağı bir yukarı seğirtip insanları yerlerine yönlendirmeye başladılar. Komşum telefon numaramı sordu: Ben Atina'dayken belki birlikte bir yemek yerdik.

Komşumun ikinci evliliğinin öyküsü beni hâlâ tatmin etmiyordu. Nesnelliği eksikti; aşırılıklara fazlaca dayanıyordu ve bu aşırılıklara yüklediği ahlaki nitelikler çoğunlukla doğru değildi. Bir kere, bir çocuğu kıskanmak, ilgili herkes için çok acı verici de olsa, yanlış değildi. Bazı anahtar olgulara inanmadığımı görüyordum: Örneğin karısının, oğlunu mahzene kilitlemesine. Ayrıca, kadının güzelliği konusunda da tam ikna olmuş değildim, bu da bana kötüye kullanılmış gibi görünüyordu. Kıskanmak yanlış değilse, güzel olmak da pek tabii ki yanlış olmazdı: Yanlış olan, anlatıcının, uydurma bahanelerle o güzelliği deyim yerindeyse çalmasıydı. Gerçek, olumlu ile olumsuzun sonsuz dengesi olarak tanımlanabilir, ama bu öyküde iki uç birbirinden kopmuştu ve her birine bağımsız, düşmanca kimlikler verilmişti. Anlatı hep bazı insanları –anlatıcıyı ve çocuklarını– iyi bir ışıkta gösteriyor, öte yandan kadın ancak kendini daha da pisliğe batırması gerektiğinde öyküye dahil ediliyordu. Örneğin anlatıcının ilk karısıyla tekrar gizli gizli ilişki kurmaya çalışmasına olumlu ve anlayışla bakılıyor ama ikinci karısının hissettiği –şimdi artık iyi bir nedeni olduğunu bildiğimiz– güvensizlik tasavvur edilemeyecek bir suç gibi karşılanıyordu. Bunun tek istisnası, anlatıcının sıkıcı, kasırgazede kayınvalidesi ve kayınpederiydi. Bu acımsı tatlı ayrıntıda olumluyla olumsuz dengeyi muhafaza etmişlerdi. Ancak diğer bakımlardan, gerçeğin, anlatıcının galip gelme arzusuna kurban edildiği bir öyküydü bu.

Komşum güldü ve muhtemelen haklı olduğumu söyledi. Benim annemle babam bütün ömürleri boyunca kavga ettiler, dedi, ve hiçbiri hiçbir zaman galip gelmedi. Ama hiçbiri kaçıp gitmedi de. Ağabeyim beş kere evlendi, dedi, ama Noel gecesi Zürih'teki dairesinde oturup parasını sayar ve peynirli sandviç yer. Doğruyu

söyleyin, dedim: Oğlunuzu gerçekten de mahzene kilitledi mi? Başını öne eğdi.

"Hep inkâr etti" dedi. "Onun başını belaya sokmak için Takis'in kendini mahzene kilitlediğini iddia etti."

Ama kabul ediyorum, dedi, Atina'ya gitmemi istemesi mantıksız değildi. Komşum bana öykünün tümünü anlatmamıştı – aslında karısının annesi hastalanmıştı. Çok ciddi bir olay değildi, ama anakaradaki hastaneye yatırılması gerekiyordu ve karısının Yunancası o kadar da iyi değildi, ama komşum karısıyla kayınpederinin birlikte idare edebileceklerini düşünmüştü. Demek ki kayınpederin ayrılırken ettiği sözler, ilk anlattığı haline göre daha farklı anlamlar taşıyordu. Hoparlörden gelen sesin bizden istediğine uygun olarak emniyet kemerlerimizi bağlamıştık zaten, sarsılarak hızla aşağı inerken oradaki ışıkları ilk kez gördüm, karanlığın içinde yükselip alçalan kocaman bir ışık ormanı.

O günlerde her an çocuklarımla ilgili endişe içindeydim, dedi komşum. Neye ihtiyacım olduğunu veya karımın neye ihtiyacı olduğunu düşünemiyordum; çocuklarımın bana daha çok ihtiyaçları olduğunu düşünüyordum. Komşumun sözleri bana son birkaç saat boyunca pek tabii ortalarda görünmemiş olan oksijen maskelerini hatırlattı. Oksijen maskelerinin, onlara hiç ihtiyaç duyulmayacağına dair sessiz bir anlaşma sonucunda bize sağlanmış olmasının bir tür karşılıklı sinizm olduğunu söyledim. Komşum bunun hayatın birçok alanında geçerli olduğunu gördüğünü, ama yine de kişisel beklentilerde ortalamalar yasasına bağımlı kalmanın hiçbir yarar sağlamayacağını söyledi.

II

Gürüldeyen trafiğin yanında uzanan dar kaldırım parçalarında yan yana yürüdüğümüzde, Ryan'ın hep iç taraftaki konumu seçtiğini gördüm.

"Atina sokaklarındaki ölümler konusundaki istatistikleri okuyordum" dedi. "Bu bilgiyi çok ciddiye alıyorum. Eve tek parça halinde gitmemin aileme karşı görevim olduğunu düşünüyorum."

Çoğu zaman kaldırımın üzerinde yayılmış yatan köpekler oluyordu, kaba, bol tüylü postları olan kocaman köpekler. Sıcakta hareketsiz, cansız yatıyor, yalnızca böğürleri aldıkları nefesle hafifçe kıpırdıyordu. Uzaktan, sarhoş olup yere düşmüş kürklü kadınlara benziyorlardı.

"Köpeğin üzerinden mi atlar geçersin yoksa etrafından mı dolaşırsın?" dedi Ryan tereddütle.

Sıcağa aldırmadığını söyledi – aslına bakılırsa hoşuna bile gidiyordu. Yıllardır birikmiş olan rutubet kuruyormuş gibi geliyordu ona. Eseflendiği tek şey, buraya gelmesinin kırk bir yıl almış olmasıydı, çünkü gerçekten büyüleyici bir yer gibi görünüyordu. Yazık ki hanımla çocuklar görememişti, ama kendini suçlu hissedip vaktini mahvetmemeye de kararlıydı. Karısı, kız arkadaşlarıyla Paris'te bir hafta sonu tatili yapmış ve çocuklara bakmayı tek başına ona bırakmıştı; bu tatili hak ettiğini düşünmemesi için hiçbir neden yoktu. Aslında, dürüst olmak gerekirse çocuklar insanı yavaşlatıyordu: Bu sabah ilk işi, sıcak şiddetlenmeden Akropolis'e kadar yürümek olmuştu. Bunu peşinde çocuklar varken yapabilir miydi? Yapmış olsaydı bile, vakti, başlarına güneş geçecek, susuz kalacaklar diye endişelenmekle geçecekti; tepenin üstünde, arkasına göğün vahşi pagan mavisini almış, beyaz ve altın rengi, dağılan bir taç gibi oturan Partenon'u görebilirdi belki, ama onun, bugün hissedebildiği gibi, varlığının gölgede kalmış girintilerine hava aldırdığını hissedemezdi. Oraya yürürken, nedense, çocukluğunun yatak odasındaki çarşafların nasıl her zaman küf koktuğunu hatırlamıştı. Annesiyle babasının evinde bir dolabı açtığınızda,

çoğu zaman, arka duvarda aşağı doğru su sızdığını görürdünüz. Tralee'den Dublin'e gitmeden önce, kitaplarını raflardan indirmeye kalktığında hepsinin raflara yapıştığını görmüştü. Beckett ve Synge çürüyüp çamura dönmüştü.

"Bu da benim pek iyi bir okur olmadığımı gösteriyor," dedi, "bu yüzden de bu ayrıntıyı pek fazla açık etmem."

Yok, daha önce Yunanistan'a hiç gelmemişti, güneşin her zaman orada duracağından emin olduğunuz başka bir ülkeye de gitmemişti. Zaten karısının alerjisi vardı – güneşe yani. O da kocası gibi rutubetli ve gölgelik yerlerde yetişmişti ve güneş onda mor noktalara ve sivilcelere sebep oluyordu; sıcakla başı hiç hoş değildi, hemen migren ve kusma başlıyordu. Çocukları tatilde karısının ailesinin evinin olduğu Galway'e götürüyorlardı ve artık Dublin'e dayanamayacak duruma gelecek olurlarsa her zaman Tralee'ye geri dönebiliyorlardı. Bu durum, "ev dediğin, gitmek zorunda kaldığında seni içeri almak zorunda oldukları yerdir" durumudur, dedi. Karısı bu tür şeylere inanıyordu, aile içi iletişime, pazar öğlen yemeklerine, çocukların hem ana hem baba tarafından dedelere, ninelere sahip olmalarına falan, ama ona kalsa, bir daha anne babasının evinin eşiğinden içeri adımını bile atmazdı. Özellikle kötü bir şey yaptıklarından değil, dedi, iyi insanlardır, ama onları aramak aklıma bile gelmezdi sanıyorum.

Büyük bir tentenin gölgesine masalar koydukları bir kafenin yanından geçtik. Biz sıcak ve sokağın kargaşası içinde inanılmaz bir mücadele verirken, masalarda oturan insanlar gölgelerin içinde o kadar yüksekten bakar ve zinde görünüyorlardı ki. Ryan durup bir şeyler içmek isteyebileceğini söyledi; daha önce buraya kahvaltı için gelmiş ve mekân gözüne hoş görünmüştü. Benim de kendisiyle beraber oturmamı isteyip istemediği pek belli değildi. Aslında cümlesini öyle ustaca kurmuştu ki benim de dahil olmamdan bilhassa kaçındığı izlenimini edindim. Bu olaydan sonra Ryan'ı bu özelliği bakımından gözlemledim ve fark ettim ki, başkaları plan yaparken Ryan her zaman, belirli bir yer ve zaman için söz vermek yerine "Belki daha sonra gelebilirim" veya "Bakarsın orada görüşürüz" diyordu. Ne yaptığını ancak yaptıktan sonra söylüyordu. Bir kere ona sokakta rastladım ve arkaya taranıp yapıştırılmış saçlarının ıslak olduğunu fark ederek dosdoğru nereden geldiğini sordum. Kocaman bir açık havuza sahip olan Hilton otelinde yüzmekten

geldiğini itiraf etti. Davetliymiş gibi yapmış ve Rus plutokratları, Amerikalı işadamları ve bedenleri ameliyatlarla güzelleştirilmiş genç kızlarla beraber havuzu kırk kere boydan boya yüzmüş. Havuz görevlilerinin onu gözlediğinden eminmiş ama hiçbiri onu sorguya çekmeye cesaret edememiş. Trafik içinde boğulmuş bir şehirde, kırk derece sıcaklıkta insanın başka nasıl spor yapabileceğini merak ediyordu doğrusu.

Masada oturuş şekli, tüm diğer erkeklerde olduğu gibi, sırtı duvara, yüzü kafeye ve sokağa dönük şekildeydi. Ben karşısında oturuyor ve karşımda bakacak başka şey olmadığından ona bakıyordum. Ryan da benim gibi yaz okulunda ders verecekti: Uzaktan bakıldığında, geleneksel açık kumral yakışıklılığa sahip adamlardan biriydi, ama görünüşünde rahatsız edici bir şey vardı, sanki birbiriyle uyumsuz unsurlardan oluşturulmuştu da değişik parçaları birbirine uymuyor gibiydi. Hep biraz açıkta kalan kocaman, beyaz dişleri ve kas ile yağ arasında dengeli bir dağılıma sahip gevşek bir bedeni vardı, ama başı küçük ve dardı; seyrek ve alnından geriye doğru sivri uçlar şeklinde uzayan neredeyse renksiz saçları vardı. Şu anda koyu renk camlı gözlüklerin ardına saklanmış olan kirpikleri renksizdi. Ama kaşları sert, düz ve karaydı. Garson kız gelince gözlüklerini çıkardı ve gözlerini gördüm, hafifçe kızarmış akların ortasında iki küçük, parlak, mavi çentik. Gözlerinin kenarları da kırmızıydı, sanki yanıyormuş gibi, ya da güneşte alazlanmışlar gibi. Garson kıza alkolsüz bira olup olmadığını sordu ve kız kulağını avucuyla sararak ona doğru eğildi. Ne dediğini anlamamıştı. Ryan menüyü masadan aldı ve birlikte incelemeye başladılar.

"Bu biralardan herhangi biri," dedi yavaş yavaş, bir yandan da güvenli olsun diye parmağını menüde aşağı doğru kaydırıyor ve sık sık kıza bakıyordu, "alkolsüz olabilir mi?"

Kız, Ryan'ın parmağını koyduğu yeri dikkatle inceleyerek başını daha da yaklaştırdı. Bu esnada Ryan'ın gözleri kızın başının her iki yanından dökülen ve durmadan kulaklarının arkasına ittiklediği uzun buklelerin çevrelediği genç ve güzel yüzüne kilitlenmişti. Ryan'ın orada olmayan bir şeye işaret etmesi nedeniyle kızın şaşkınlığı geçmek bilmiyordu, sonunda gidip şefini getireceğini söyledi. O noktada Ryan menüyü bir öğretmenin derse son vermesini andırır bir şekilde kapadı ve kıza endişe etmemesini, madem öyle,

normal bir bira alacağını söyledi. Plandaki bu değişiklik kızın kafasını daha çok karıştırdı: Menü tekrar açıldı ve tüm ders bir kez daha tekrarlandı, ben de dikkatimin öbür masalarda oturanlara ve arabaların geçtiği, köpeklerin tüy yığınları halinde yattığı, göz alıcı bir parlaklık içindeki sokağa kaydığını fark ettim.

"Bu sabah da bana servis yaptı" dedi Ryan, garson kız gidince. "Aynı kız. Güzel insanlar, değil mi? Biranın olmaması kötü oldu ama. Bizde olsa her yerde bulunur."

İçkiyi ciddi şekilde azaltmaya çalıştığını söyledi; geçen yıl sıkı bir sağlıklı yaşam programına girmişti, her gün jimnastik salonuna gidiyor ve salata yiyordu. Çocuklar doğduğunda işin ucunu biraz kaçırmıştı. Hem zaten İrlanda'da sağlıklı olmak zordu; ülkenin tüm kültürü bunun aleyhine çalışıyordu. Gençliğinde, Tralee'deyken ciddi şekilde kiloluymuş, tıpkı, patates kızartmasını hâlâ öğünlerden biri olarak kabul eden, kendi anne babası ve ağabeyi de dahil, ülkedeki bir sürü başka insan gibi. Birçok alerjisi de varmış, egzaması ve astımı da. Ailesinin uyguladığı yemek rejimi bunların hiçbirine iyi gelmiyormuş. Çocukken okulda şort giyerlermiş, altına da dize kadar uzayan yün çoraplar. Çoraplar egzamalı deriye felaket şekilde yapışırmış. Yatma zamanı geldiğinde çorapları deriden soyarak çıkardığını ve bacağının derisinin yarısının kalktığını hâlâ hatırlıyordu. Tabii bugün insan çocuğunu derhal bir deri uzmanına veya bir homeopata koştururdu, ama o zamanlar hastalıkla birlikte yaşamaktan başka yapacağınız bir şey yoktu. Nefes almakta zorluk çektiği zaman annesiyle babası onu dışarı çıkarır, arabaya oturturlarmış. Kilo meselesine gelince, dedi, insan o zamanlar kendini ya da başkalarını üstünde giysileri olmadan nadiren görürdü. Tıkalı ciğerleri, kaşıntılı derisiyle, damarları şeker ve yağ dolu, lömbürdeyen etleri rahatsız giysiler içinde, evin nemli, küflü havasında uğraşıp dururken, kendi bedenine yabancılaştığını hissettiğini hatırlıyordu. Yeni yetmeliğinde durgun ve özgüvensiz biriymiş ve bedenini göstermekten kaçınırmış. Ama sonra, Amerika'da bir yazarlık kursuna katılıp bir sene orada kalmış ve irade gücüyle bambaşka görünmeyi başarabileceğini keşfetmiş. Okul yerleşkesi içinde bir jimnastik salonu ve havuz, kafeteryada adını bile duymadığı yiyecekler –brüksellahanaları, tam buğday ekmekler ve soya fasulyesi– varmış; yalnız bu da değil, etrafı kendini dönüştürme fikrine inanmış insanlarla doluymuş. Bu anlayışı tümüyle neredeyse bir gecede kapmıştı: Ne olmak istediğine

karar verecek, sonra da o olacaktı. Önceden belirlenmiş şeyler yoktu; artık fark ediyordu ki, benliğinin, bütün hayatını kefen gibi örten bir alınyazısı ve kader olduğu duygusu geride, İrlanda'da kalabilirdi. Jimnastik salonuna ilk gidişinde güzel bir kızın bir makine yardımıyla beden egzersizleri yaptığını ve aynı zamanda da önünde açık duran bir rahlenin üzerinde kocaman bir felsefe kitabı okuduğunu görmüş, gözlerine inanamamıştı. O jimnastik salonundaki bütün makinelerin önünde rahle bulunduğunu keşfetmişti. Makinenin adı step makinesiydi ve merdiven çıkma hareketine eş bir hareket yaptırıyordu insana: O günden sonra Ryan bu makineyi kullanmaya başlamış ve her zaman önüne bir kitap açmıştı, çünkü –bir daha hiç görmediği için pek de küçük sayılamayacak bir hayal kırıklığı yaşadığı– o kızın imgesi kafasında yer etmişti. Bir yıl boyunca, aynı noktada kalarak kilometreler yüksekliğinde merdiven tırmanmıştı ve içselleştirdiği imge işte buydu: Yalnızca o kızın değil, aynı zamanda o hayali merdivenlerin ve önünde havuç sallanan eşek gibi önünde bir kitap sallanan ve o sonsuz merdivenleri tırmanan kendisinin görüntüsü. O merdivenlere tırmanmak, kendini geldiği yerden koparmak için yapması gereken işti.

Amerika'ya gitmesi yalnızca şansının yaver gitmesinden değildi: Hayatına şekil veren bir dönemdi ve o dönemi yaşamamış olsaydı nasıl bir insan olacağını ve ne işle meşgul olacağını düşündüğünde, içinde bir tür korku hissediyordu. Ona bu yazarlık programından söz eden ve başvurması için teşvik eden, okuduğu yüksekokuldaki İngilizce öğretmeniydi. Mektup geldiğinde okul tatil olmuş ve Tralee'ye, ailesinin evine dönmüştü, bir piliç işleme tesisinde çalışıyordu ve kendinden yaşça çok büyük, iki çocuklu ve onu çocuklarına baba rolü için düşündüğünden hiç kuşku duymadığı bir kadınla ilişki içindeydi. Mektupta, göndermiş olduğu örnek yazıya bakarak ona burs teklif ediyor ve eğer öğretmen sertifikası almak istiyorsa ikinci yıl da masraflarının karşılanacağını söylüyorlardı. Kırk sekiz saat sonra, yanına birkaç kitap, bir de havaalanına gittiğinde üzerinde bulunan giysileri alarak yola çıkmıştı, hayatında ilk kez Britanya adalarının dışına çıkıyordu ve nereye gittiğine dair en ufak bir fikri yoktu. Yalnız, bulutların üstünde oturduğu için, cennete gidiyormuş gibi hissetmişti kendini.

Aslında, tesadüfen, ağabeyi de hemen hemen aynı tarihlerde Amerika'ya gitmişti. Ağabeyiyle pek sıkı fıkı değillerdi, ayrıca

Kevin'ın planları hakkında pek fikri yoktu, ama şimdi düşündüğünde bunun gerçek bir tesadüf olduğunu görüyordu; ancak Kevin, yolunu açacak şansa sahip değildi. Bunun yerine ABD donanmasına katılmıştı ve muhtemelen Ryan'ın step makinesini arşınladığı tarihlerde Kevin da Tralee'de biriktirdiği yağları acemi birliğinde kaybetmekle meşguldü. Ryan ağabeyinden o kadar habersizdi ki, aynı mahallede bile yaşıyor olmaları mümkündü, ama Amerika öyle büyük bir yerdi ki bu pek büyük bir olasılık değildi. Üstelik de, dedi Ryan büyük bir içtenlikle, işi icabı ağabeyimin zamanının önemli bir kısmı yolculukla geçiyordu. Yine tesadüf eseri, kardeşlerin ikisi de İrlanda'ya üç yıl sonra dönmüş ve ana babalarının oturma odasında buluşmuşlardı. Her ikisi de sırım gibi ve sağlıklıydılar; Ryan öğretmenlik sertifikası almış, bir kitap sözleşmesi imzalamıştı ve balerin bir kız arkadaşı vardı. Kevin'ın ise bedeni garip dövmelerle kaplıydı ve akli durumu artık hayatına kendisinin hükmedemeyeceğini gösteriyordu. Demek o hayali merdiven yukarı çıktığı gibi aşağı da iniyordu: Ryan ile ağabeyi şimdi belirgin bir şekilde iki farklı sınıfa mensuptu. Ryan üniversitede öğretim görevlisi olarak iş bulup Dublin'e giderken, Kevin çocukluklarının rutubetli yatak odasına geri dönmüş, arada sırada kaldığı akıl hastaneleri sayılmazsa bugüne kadar orada yaşamaya devam etmişti. Ryan'ın dediğine göre, anne babaları Ryan'ın başarılarıyla gururlanmadıkları gibi, Kevin'ın zihinsel çöküşü konusunda da sorumluluk kabul etmiyorlardı. Kevin'dan kurtulmaya ve onu daimi olarak bir hastaneye yatırmaya çalışmışlardı, ama kronik baş belası Kevin durmadan eve iade ediliyordu. Anneyle baba, artık Dublin'de hoş bir evde oturup, balerinle değil, Amerika öncesi yıllarda, yüksekokulda arkadaşı olan İrlandalı bir kızla evlenmek üzere olan yazar ve öğretim görevlisi Ryan'ı da hafifçe küçümsüyorlardı. Ryan'ın bundan çıkardığı ders şu olmuştu: Başarısızlıkların peşini hiç bırakmaz, ama başarıların konusunda kendini sürekli yeni baştan ikna etmen gerekir.

Ryan'ın küçük mavi gözleri, gölgelerin içinden çıkıp elinde içkilerimiz bize doğru yaklaşan genç garson kıza kilitlendi.

"Hadi, kaç benimle" dedi, garson kız içkisini masaya koymak için üzerine doğru eğilmişken. Kızın Ryan'ın söylediklerini duymuş olması gerektiğini düşündüm, ama Ryan iyi hesaplamıştı: Kızın mükemmel, heykelimsi yüzünde en ufak bir değişiklik olmadı. "Ne

insanlar" dedi, kız uzaklaşırken hâlâ arkasından bakarak. Bana, bu ülkeyi biraz tanıyıp tanımadığımı sordu. Ben de buraya, Atina'ya, belli ölçüde kaderimizi şekillendirmiş olan üç yıl önceki o tatilde, çocuklarımla birlikte geldiğimi söyledim.

"Çok güzel insanlar" diye cevap verdi. Bir süre sonra, iklimi, yaşam tarzını ve beslenme düzenini düşününce, bunu açıklamanın o kadar da zor bir şey olmadığını sandığını söyledi. İrlandalılara baktığında, yüzyıllar süren yağmuru ve çürümüş patatesi görüyordun. Kendi içinde, o bozuk et duygusuyla hâlâ mücadele etmesi gerekiyordu; İrlanda'da kendini, Amerika'da hissetmiş olduğu ya da burada hissettiği gibi temiz hissetmek o kadar zordu ki. Yüksek lisansı bittikten sonra Amerika'dan neden döndüğünü sordum, birçok nedeni olduğunu ve hiçbirinin özellikle öne çıkmadığını söyledi. Sebeplerin hepsi birden ona dönüş yolunu göstermeye yetecek toplam bir etki yapmıştı. Bunlardan biri, aslında başlarda Amerika'yı en çok sevmesine yol açan şeydi, yani hiç kimsenin aslında hiçbir kökeninin olmadığı duygusu. Yani elbette bir yerden gelmiş olmalıydılar, ama memleketinizin sizin üstünüzde hak iddia etmeyi beklediği şeklindeki duygu, ilk kez bulutların üstüne çıktığında mucizevi bir şekilde arındığını hissettiği, şu kaderin zaten ağlarını örmüş olduğu duygusu yoktu orada. Sınıf arkadaşları onun İrlandalı olmasını çok önemsemişlerdi dediğine göre, o da bu rolü iyi benimsemiş, aksanlı falan konuşmaya başlamıştı. O kadar ki, sonunda, İrlandalı olmanın başlı başına bir kimlik olduğuna kendi kendini ikna etmişti. Zaten başka hangi kimliği vardı ki? Bir yere ait olmama hissi onu biraz korkutuyordu; kendini lanetlenmiş değil, kutsanmış hissetmeye başlamıştı, neredeyse o kaderin ağlarını örmüş olduğu duygusunu tekrardan canlandırmaya ya da en azından bu duyguyu başka bir ışık altında görmeye başlamıştı. Ve yazı yazmak, bütün o acıyı dönüştürme kavramı – bunun yapısını İrlanda oluşturuyordu, Tralee'deki geçmişi oluşturuyordu. Birden, Amerika'nın temelindeki o anonimlikle başa çıkamayabileceğini hissetmişti. Dürüst olmak gerekirse, kurstaki en yetenekli öğrenci kendisi değildi –bunu itiraf etmekte de zorlanmıyordu– ve bunun bir nedeninin, sınıf arkadaşlarının uğraşmak zorunda oldukları ama kendisi için geçerli olmayan bu anonimlik olduğuna karar vermişti. Dönüp yaslanacağı bir kimliğinin olmaması insanı daha iyi bir yazar yapıyordu, öyle değil mi? Dünyaya daha az dertli

gözlerle bakıyordun. Amerika'dayken, memleketinde olduğundan daha fazla İrlandalıymış.

Dublin'i, küçük bir öğrenciyken hayalinde canlandırdığı gibi görmeye başlamıştı: siyah cüppelerini savurarak bisikletlerinin üstünde kara kuğular gibi uçuşan öğretmenlerin olduğu bir şehir. Acaba bunca yıldır gözünde canlandırdığı, kendisi olabilir miydi? Kara bir kuğuydu o, korunaklı kentin içinden süzülerek geçen, surların içinde özgür; uçsuz bucaksız bozkırlar gibi büyük, yayvan ve sınırsız Amerikan tarzı özgürlük değildi bu. Öğretim görevlisi mevkii, balerini ve kitap sözleşmesiyle hatırı sayılır bir şan şeref parıltısı içinde geri dönmüştü. Balerin altı ay sonra ülkesine dönmüş ve kitabı –başarılı bulunan öykü kitabı– Ryan'ın basılmış tek kitabı olarak kalmıştı. Nancy ile hâlâ görüşüyorlardı: Aslına bakılırsa daha geçen gün Facebook'ta konuşmuşlardı. Nancy artık bale yapmıyordu – psikoterapist olmuştu, gerçi dürüst olmak gerekirse kendi de az buçuk çatlaktı. New York'ta bir dairede annesiyle beraber yaşıyordu ve kırk yaşında olmasına rağmen, Ryan'a hiç değişmemiş, yirmi üç yaşındayken neyse oymuş gibi geliyordu. Öte yandan, bir de kendisiyle karısı ve çocukları ve de Dublin'deki evi vardı, her yönden bambaşka bir adam olmuştu. Bazen Nancy'yi düşündüğünde, biraz kırıcı olduğunu bilmesine rağmen, bodur kalmış diyesi geliyordu. Nancy ona durmadan, yeni bir kitap yazıp yazmadığını soruyordu ve bir anlamda kendisi de karşılığında Nancy'ye sormak istiyordu –tabii hiç sorar mıydı–, şimdiye kadar bir hayatı oldu mu diye.

Öykülere gelince, onları hâlâ seviyordu, kitabı hâlâ arada sırada eline alıp okuyordu. Antolojilerde sık sık yayımlanıyordu öyküleri; temsilcisi kısa bir süre önce yayın haklarını Arnavutluk'taki bir yayınevine satmıştı. Ama öyküler, kendi eski fotoğraflarına bakıyormuş hissi uyandırıyordu onda. Öyle bir zaman geliyordu ki, eski kayıtların güncellenmesi gerekiyordu, çünkü eski halinle arandaki bağların pek çoğunu koparmış oluyordun. Nasıl olduğunu pek bilmiyordu; tek bildiği, o öykülerde artık kendini tanıyamadığıydı, ama onları içinden fışkırırcasına yazışını hatırlıyordu, içinde adeta bir şeylerin birikişini ve karşı konulmaz bir şekilde doğmak için kabını zorlayışını. Bu duyguları o zamandan beri hissetmemişti; neredeyse, yazar olarak kalmak için yeni baştan yazar olması gerektiğini düşünüyordu, hani sil baştan astronot ya da çiftçi olur gibi. O kadar yıl önce, onu sözcüklere tutunmaya yönlendiren şeyin ne

olduğunu şimdi pek hatırlayamıyor gibiydi, ama hâlâ sözcüklerle uğraşıyordu. Galiba biraz evliliğe benziyor, dedi. Tekrardan yaratılamayan derinlikte bir dönem üzerine koca bir yapı kuruyorsun. İnancının temeli bu oluyor, bazen de kuşku duyuyorsun ama hiç vazgeçmiyorsun, çünkü yaşamının çok büyük bir kısmı bu temel üzerinde duruyor. Aklının çelinmesi de son derece kolay aslında, diye ekledi, garson kız masamızın yanından süzülüp geçerken. Pek onaylıyor gibi görünmemiş olacağım ki, şöyle dedi:

"Karım kız arkadaşlarıyla gece çıktığında herifleri keser. Bunu yapmasa hayal kırıklığına uğrarım. İyice bak, derim ona. Dışarıda ne var ne yok gör. O da bana aynısını söyler – hadi hadi, bakmaktan çekinme."

O sırada, birkaç yıl önce, tanımadığım bir evli çiftin de aralarında bulunduğu bir grup insanla barda geçirdiğimiz bir akşamı hatırladım. Kadın çekici kızları gözleriyle bulup kocasının dikkatini onlara çekiyordu; öylece oturup çeşitli kızların özelliklerini tartışıyorlardı. Kimsenin bakmadığını tahmin ettiği bir anda kadının yüzünde gözüme takılan sonsuz umutsuzluk olmasaydı, bunun ikisinin de hoşuna giden bir faaliyet olduğunu düşünürdüm.

Karısıyla aralarında iyi bir ortaklık yürüttüklerini söyledi Ryan. Çocukların ve evin işlerini bölüşüyorlardı – karısı, annesi gibi bir fedakârlık abidesi değildi. Kız arkadaşlarıyla tatilini yapıyor ve kendi yokken Ryan'ın her şeyin altından kalkmasını bekliyordu: Birbirlerine özgürlük tanıdıklarında aynı özgürlüğü kendilerinin de talep edebileceğine dair bir anlayış uyarınca hareket ediyorlardı. Biraz hesaplı davranıyormuşuz gibi gelebilir ama benim için hiç sorun değil, dedi Ryan. Bir evi idare etmenin iş hayatına benzer bir yanı da var. Bu çerçeve içinde kalabilmek için, neye ihtiyaç duyacağı konusunda ta en baştan herkesin dürüst olması en iyisi, dedi.

Önümdeki masanın üzerinde duran telefonum çınladı. Oğlumdan mesaj gelmişti: *Tenis raketim nerde?* Seni bilmem ama, dedi Ryan, aile ve öğretmenlik varken benim aslında yazacak hiç vaktim olmuyor. Özellikle de öğretmenlik yüzünden – özellikle de öğretmenlik insanın içinden canını emip boşaltıyor. Üstelik bir haftalık bir boşluğum olduğunda da işte bunun gibi dersler vererek dolduruyorum, parası için. Evin taksitlerini ödemekle küçücük bir edebiyat dergisinde gün yüzü görecek bir öykü yazmak arasında bir seçim yapmaksa eğer – biliyorum, bazıları için bu bir

ihtiyaç, ya da böyle söylüyorlar, ama sanıyorum çoğu için sebep bu hayatı sevmeleri, ne iş yaptıklarını söylemekten hoşlanıyorlar, yazar olduklarını söylemekten. Benim hoşlanmadığımı söylemeye çalışmıyorum, ama yazarlık benim için her şey demek değil. Doğrusunu söylemek gerekirse, polisiye yazmayı tercih ederdim. Esaslı para nerdeyse onu bulmak lazım – öğrencilerimden birkaçı bu yolu seçti aslında, dedi, bütün dünyanın ilgilendiği şeyler yazdılar. Aslında bunu söyleyen bizim hanımdı – bunu yapmayı onlara öğreten sen değil miydin? Süreci tam olarak anlamadığı bariz ama yine de bir noktada haklı. Bildiğim bir şey varsa, o da, yazı yazmanın gerilimden doğduğu, içteki ile dıştaki arasındaki gerilimden. Yüzey gerilimi, böyle diyorlar, değil mi – başlık olarak fena olmadı, ne dersin? Arkasına yaslandı ve düşüncelere dalarak sokağa bakmaya başladı. Acaba *Yüzey Gerilimi*'nin polisiyesinin başlığı olmasına önceden mi karar vermişti diye merak ettim. Her neyse, diye devam etti, geri dönüp beni *Eve Dönüş*'ü yazmaya iten koşulları düşündüğümde, o koşullara geri dönmeye çalışmamın bir anlamı olmadığını fark ediyorum çünkü bu mümkün değil. O belirli gerilimi kendimde yeniden yaratmamın imkânı yok: Hayat seni bir yöne doğru yönlendiriyor, sen başka yöne doğru zorluyorsun, sanki kendi yazgını kabul etmiyormuş gibi, sanki gerçekten olduğun kişi başkalarının sen olduğunu söyledikleri kişi ile uyuşmazlık halindeymiş gibi. Tüm ruhun isyan içinde, dedi. Tek bir yudumda birasını dibine kadar içti. Şimdi neye karşı isyan içindeyim? Üç çocuk, ev taksitleri ve biraz daha az zamanımı alsın istediğim bir iş, işte bunlara karşı.

Telefonumdan tekrar sesler geldi. Uçaktaki komşumdan mesaj vardı. Teknesini denize indirmeyi düşündüğünü söylüyor ve acaba denize girmek için ona katılmak isteyip istemediğimi soruyordu. Bir saat kadar sonra gelip beni kaldığım daireden alabilir ve sonra da eve bırakabilirdi. Ryan bir yandan konuşurken, bu teklifi düşündüm. Benim özlediğim, o disiplinin kendisi, dedi Ryan. Bir bakıma, ne yazdığım çok da fark etmez – yine o eşgüdüm halinde olma hissini duymak istiyorum, yani ruh ve beden olarak, ne demek istediğimi anlıyor musun? O konuşurken, o hayali merdivenin bir kez daha önünde göz alabildiğine yükseldiğini gördüm, önünde bir kitap tahrik edercesine sallanırken Ryan merdivenleri tırmanıyordu. Gölgenin çapı daralmış, caddenin harlı sıcaklığı

üzerimize doğru ilerlemişti. Şimdi gölgeyle güneşin arayüzünde oturuyor gibiydik. Sıcaklık tam arkamdaydı; iskemlemi masaya doğru çektim. O noktadaysan vakit yaratırsın, öyle değil mi, dedi Ryan, tıpkı insanlar eşlerini aldatmak için nasıl vakit yaratıyorlarsa öyle. Yani, demek istediğim, kimsenin bir aşk macerası yaşamak isteyip de vakit bulamadığını söylediğini duymazsın, değil mi? Ne kadar meşgul olsan, kaç çocuğun, ne kadar çok sorumluluğun olsa da, o tutkuyu hissediyorsan vakit bulursun. Birkaç yıl önce bana altı aylık maaşlı izin verdiler, sırf yazı yazmak için tam altı ay ve ne oldu biliyor musun? Beş kilo aldım ve vaktimin çoğunu en küçük çocuğumuzu parkta arabasında gezdirerek geçirdim. Tek bir sayfa yazmadım. İşte yazı yazmak böyle bir şey: Tutkun için vakit ayırdığında ortaya çıkmaz. Sonunda işe dönmek için sabırsızlanır olmuştum, sırf evle ilgili meşguliyetlere ara vermek için. Ama dersimi de almıştım, orası kesin.

Saatime baktım: Kaldığım daireye yürüyerek on beş dakikada gidiliyordu ve gitmem gerekiyordu. Tekne gezisine giderken yanıma ne almam gerektiğini düşündüm, ne kadar sıcak ya da soğuk olurdu acaba ve okumak için yanıma kitap almalı mıydım? Ryan, garson kızın dimdik ve kendinden emin, saçının bukleleri hareketsiz, gölgeler içine girip çıkışını izliyordu. Eşyalarımı çantama koydum ve iskemlemin kenarına doğru kıpırdadım. Bu, Ryan'ın dikkatini çekti. Başını bana çevirdi ve senden ne haber, dedi, üzerinde çalıştığın bir şey var mı?

III

Kaldığım daire, yaz için Atina dışına çıkmış olan Clelia adlı bir kadına aitti. Her iki tarafında binalar yükseldiğinden derin ve gölgelik bir yarığa benzeyen dar bir sokaktaydı. Clelia'nın apartmanının giriş kapısının karşısındaki köşede, kocaman bir tentesi ve altında, çevresinde her zaman birkaç kişinin oturduğu masaları olan bir kafe vardı. Kafenin yan tarafındaki, dar kaldırıma bakan uzun vitrin, daha da çok insanın dışarıdaki masalarda oturduğunu gösteren bir fotoğrafla tamamen kaplanmıştı, böylece çok ikna edici bir göz yanılması sağlanmış oluyordu. Kahve fincanını rujlu dudaklarına doğru götürürken başını geriye atıp kahkaha atan bir kadın ve ona doğru eğilmiş, parmaklarıyla kadının bileğini hafifçe tutan ve daha biraz önce eğlenceli bir şey söylemiş birinin utangaç gülümsemesiyle kadına doğru uzanmış olan, güneşten bronzlaşmış yakışıklı bir adam vardı. Clelia'nın apartmanından çıkar çıkmaz gördüğünüz ilk şey bu fotoğraftı. Fotoğraftaki insanlar, normal insan boyutlarından çok az daha büyüktüler ve daireden çıkarken bir anlığına korkunç bir şekilde gerçek görünüyorlardı. Bu insanları görmek, insanın gerçeklik duygusunu bir an için ortadan kaldırıyordu ve birkaç rahatsız edici saniye süresince, insanların hatırladığınızdan daha iri ve daha mutlu ve daha güzel olduğunu sanıyordunuz.

Clelia'nın dairesi apartmanın en üst katındaydı ve daireye, insanı kıvrıla kıvrıla diğer katlardaki dairelerin kapılarının önünden birer birer geçiren mermer bir merdivenle ulaşılıyordu. Clelia'nın kapısına ulaşmadan önce üç kat merdiven çıkılıyor ve üç tane kapı geçiliyordu. En alttaki hol sokağa göre daha karanlık ve daha serin oluyordu, ama üst katlardaki, arka tarafa bakan pencereler nedeniyle, yukarı çıktıkça ortalık aydınlanıyor ve ısınıyordu. Clelia'nın kapısının önünde, çatının tam altında –merdivenleri tırmanmış olmanın da verdiği sıkıntıyla– hava biraz boğucu hale geliyordu. Ancak aynı zamanda, size mahsus bir yere çıkmış olduğunuz hissini de duyuyordunuz, çünkü mermer merdiven burada bitiyordu ve gidecek başka yer yoktu. Clelia, kapısının önündeki sahanlığa

kütükten yapılmış bir soyut heykel yerleştirmişti ve bu nesnenin varlığı –öbür katların sahanlıklarında bir şey yoktu– buraya Clelia ya da onun tanıdığı kişiler dışında hiç kimsenin çıkmadığını doğruluyordu. Burada, heykelden başka bir de kızıl, toprak bir saksı içinde, kaktüse benzer bir bitki vardı ve kalay-kurşun alaşımı kapı tokmağına bir süs, rengârenk tutam tutam iplikten örülmüş bir uğur asılmıştı.

Clelia, anlaşılan, yazardı ve yaz okulu için gelen yazarlara, onları hiç tanımadığı halde evini açmıştı. Ve aslında, dairesinin bazı özelliklerinden, yazarlığı çok büyük güvene ve saygıya layık bir meslek olarak gördüğü açıkça anlaşılıyordu. Şöminenin sağında, Clelia'nın çalışma odasına açılan geniş bir alan vardı. Çalışma odası, odanın tek penceresine sırtını dönmüş deri bir döner koltukla kiraz ağacından bir çalışma masasının bulunduğu, kare şeklinde dingin bir odaydı. Bu odada pek çok kitaptan başka, duvarlara asılmış, boyalı ahşaptan model gemiler de vardı. Gemiler, minyatür halat hevenklerine ve kumlu güvertelerindeki ufacık pirinç aletlere kadar, ince ince işlenmiş ve çok güzel yapılmışlardı. Daha büyükçe olanlardaki beyaz yelkenlerse öyle gerginlerdi ve öyle karmaşık kıvrımlara sahiplerdi ki gerçekten de rüzgâr tarafından şişirilmiş gibi duruyorlardı. Daha yakından baktığınızda, yelkenlerin, onları bu şekillerde sabitleyen, hemen hemen görünmez denebilecek kadar ince, sayısız ipliğe bağlı olduğunu görüyordunuz. Yelkenleri dolduran rüzgâr izleniminden incecik iplikler ağını görmeye geçmek için yalnızca birkaç adım gerekiyordu ve eminim Clelia'nın bu eğretilemeden kastı, yanılsama ile gerçeklik arasındaki ilişkiyi göstermekti, ama muhtemelen konuklarının benim yaptığım gibi bir adım daha ileri gidip ellerini uzatarak beyaz kumaşa dokunmasını beklemiyordu, ki aslında kumaş değil, hiç umulmadık şekilde kuru ve kırılgan bir kâğıttı.

Clelia'nın mutfağı, burada pek fazla vakit geçirmediği mesajını açıkça verecek şekilde işlevseldi: Dolaplardan biri nadir bulunan viskilerle tamamen doldurulmuştu, bir diğeri kutularından hâlâ çıkarılmamış ve pek de sık kullanılmayacak şeylerle –fondü takımı, balık haşlama kabı, ravioli hamuru kesme aleti gibi– doluydu, birkaçı da tamamen boştu. Tezgâhın üstünde tek bir kırıntı bile bırakacak olsanız, her yönden gelen karınca orduları ortaya çıkıyor ve sanki açlıktan ölüyorlarmış gibi kırıntının üstüne saldırıyorlardı

Mutfak penceresinden, diğer binaların su borularının ve çamaşır iplerinin bulunduğu arka yüzleri görülüyordu. Odanın kendisi oldukça küçük ve karanlıktı. Ama gerçekten ihtiyaç duyacağınız ve orada olmayan hiçbir şey de yoktu.

Oturma odasında Clelia'nın inanılmaz klasik müzik koleksiyonu duruyordu. Hi-fi sistemi, hafiflikleri ve inceliklerine bakıp çıkardıkları sesin muazzamlığına şaştığınız bir sürü esrarlı kara kutudan oluşuyordu. Clelia senfoni seviyordu: Belli başlı tüm bestecilerin bütün senfonileri koleksiyonunda vardı. Solo ses ya da enstrümanı öne çıkaran eserlere karşı belirgin bir önyargısı vardı. Çok az sayıda piyano parçası vardı ve sözcüğün tam anlamıyla tek bir opera yoktu. Bunun tek istisnası bütün opera eserlerini bir kutu içinde takım olarak bulundurduğu Janáček'ti. Bir öğleden sonrayı *Encyclopaedia Britannica* okuyarak geçireceğimden ne kadar emin değilsem, birbiri ardına senfoniler dinleyerek geçireceğimden de o kadar emin değildim ve fark ettim ki belki de Clelia'nın zihninde bütün bunlar aynı şeyi, kişi silinip de odak insanın parçalarının toplamı haline gelince ortaya çıkan bir tür nesnelliği temsil ediyordu. Belki bu bir tür disiplin, neredeyse bir tür çilecilik, nefsi ve dışavurumlarını geçici olarak inkâr etme demekti. Ne olursa olsun, Clelia'nın sıralı diziler halindeki senfonileri her şeye hâkim durumdaydı. Bir tanesini çalmaya başladığınızda, apartman dairesi gerçek boyutunun on misli büyüyor, nefesli ve yaylı sazlar dahil tam bir orkestrayı içine almış gibi oluyordu.

Clelia'nın iki yatak odası şaşırtıcı şekilde sadeydi. Küçük, kutu gibi odalardı ve her ikisi de soluk mavi boyalıydı. Bir tanesinde bir ranza, diğerinde çift kişilik bir yatak vardı. Ranzanın varlığı Clelia'nın çocuğu olmadığını açıkça belli ediyordu, çünkü çocuk odası olmayan bir odada ranza olması, ranza olmasa unutulabilecek bir şeyi hatırlatır gibiydi. Yani ranza belirli bir çocuk için yapılmış olmaktan çok, genel olarak çocuk kavramı adına orada duruyor gibiydi. Diğer odanın bir duvarına baştan başa aynalı gardıroplar yerleştirilmişti. İçlerine hiç bakmadım.

Clelia'nın dairesinin tam ortasında, tüm diğer odaların kapılarının açıldığı geniş, aydınlık bir alan, bir hol vardı. Burada, bir kaidenin üzerinde, çömlek hamurundan yapılıp üstü sırlanmış bir kadın heykeli vardı. Bir metre kadar uzunlukta –kaideyi de sayarsanız daha uzun– büyük bir heykeldi ve kadını başı yukarıda,

kollarını hafifçe kaldırmış, avuçlarını ve parmaklarını açmış, çarpıcı bir duruş içinde gösteriyordu. Beyaz boyanmış ilkel bir giysi vardı üstünde ve yüzü yuvarlak ve basıktı. Bazen insana bir şey söyleyecekmiş gibi geliyordu, bazense umutsuzluk içindeymiş gibi. Çoğu zaman da bir tür kutsama duası yapıyor gibi görünüyordu. Günbatımında, beyaz giysisi ışıldıyordu. Bir odadan diğerine geçerken sürekli onun yanından geçiyordunuz ama orada olduğunu unutmak da şaşırtıcı derecede kolaydı. Kollarını kaldırmış, geniş ve basık yüzü ve çabucak değişen ruh haliyle beyaz, hayaletimsi siluet her zaman biraz ürkütücüydü. Aşağıdaki kafenin vitrinindeki kişilerin aksine, çömlek hamurundan yapılmış kadın, bir an için, gerçeği daha küçük ama daha derin, daha mahrem ve dile getirilmesi daha zor kılmış görünüyordu.

Dairenin, apartmanın cephesi boyunca uzanan geniş ve üstü açık bir terası vardı. Kaldırımların ta tepesinden bakan bu terastan, fırınlanmış, kırık köşeleriyle çevredeki damlar, daha da ileride şehrin dış mahallelerinin puslu tepeleri görünüyordu. Teras, sokağın yarattığı derin yarığın üstünden, karşıdaki dairelerin pencereleri ve teraslarıyla yüz yüzeydi. Bazen, pencerelerin birinde ya da ötekisinde bir yüz beliriyordu. Bir keresinde, bir adam terasa çıkıp aşağı bir şey attı. Arkasından genç bir kadın çıktı ve parmaklıkların üzerinden eğilip adamın attığına baktı. Clelia'nın terası, yabancı gözlere kapalı ve yeşillikliydi. Toprak saksılar içinde kocaman, birbirine dolanmış bitkilerle doluydu ve tepede küçük, camdan fenerler asılıydı: Tam ortada uzun bir ahşap masa ve bir sürü iskemle vardı. İnsan, sıcak, karanlık akşamlarda bunlara Clelia'nın dostlarının ve tanıdıklarının oturduğunu hayal edebiliyordu. Teras, kocaman bir asmanın gölgesi altındaydı. Bir sabah masada otururken asmada bir kuş yuvası fark ettim. Sert, dirençli, düğüm düğüm asma dallarının oluşturduğu bir çatalın ortasına yapılmıştı. İçinde bir kuş oturuyordu, açık gri bir kumru: Gündüz ya da gece, her baktığımda oradaydı. Kara, boncuk gözlerinin durduğu küçük, solgun başı, kaygılıymış gibi oraya buraya dönüyordu, ama nöbetine saatler boyu aralıksız devam etti. Bir keresinde tepemde büyük bir hışırtı duydum ve yukarı bakınca kuşun doğrulup kalkmakta olduğunu gördüm. Başını yaprakların gölgeliğinden çıkarıp çevresine, çatılara baktı. Sonra, bir kanat çırpışıyla uçtu gitti. Sokağın üstünde uçtuğunu, sonra da daireler çizip karşıdaki çatıya konduğunu

gördüm. Orada öterek, kısa bir süre kaldı, sonra çıkıp gittiği yere doğru dönüp oraya bakmasını izledim. Yerine şöyle bir baktıktan sonra tekrardan kanatlarını açtı ve oraya doğru uçtu, yine büyük bir hışırtı ve kanat çırpışıyla eski konumunu aldı.

Evde dolaşmaya başladım, şuraya buraya bakarak. Birkaç dolap ve çekmece açtım. Her şey son derece düzenliydi. Hiçbir karışıklık ya da gizlilik yoktu. Her şey olması gerektiği yerdeydi ve tamamdı. Kalemler ve kırtasiye için bir çekmece vardı, bir çekmece bilgisayar gereçlerine ayrılmıştı, bir çekmece de haritalara ve kılavuz kitaplarına. Bir dosya dolabında ayraçlarla itina ile ayrılmış kâğıtlar vardı. Bir ilkyardım çekmecesi vardı, bir çekmece de seloteypler ve yapıştırıcılar için ayrılmıştı. Temizlik malzemeleri bir dolapta duruyordu, aletler de bir başkasında. Oturma odasındaki Uzakdoğu işi antika yazı masası boştu ve toz kokuyordu. Başka bir şey bulmak için bakınıp durdum, bir ipucu, çürüyen ya da yetişen, büyüyen bir şey, bir gizem ya da kargaşa ya da utanç tabakası, ama bulamadım. Çalışma odasına gittim ve kırılgan yelkenlere dokundum.

IV

Uçaktaki komşum benden en az otuz santim kadar kısa, iki mislim kadar da genişti. Onu otururken tanımış olduğumdan, bu boyutları karakteriyle bütünleştirmem zordu. Onu tanımamı sağlayan, olağanüstü, gagamsı burnu ve burnun üstündeki, dışa doğru çıkıntı yapan alnıydı. Bu özellikler ve kır düşmüş saçları hotozu olan bir deniz kuşunun hafif muzip görüntüsünü veriyordu ona. Buna rağmen, diz boyu devetüyü rengi şortu ve kâğıt gibi ütülü kırmızı kareli gömleğiyle karşı apartmanın giriş kapısının önünde beklerken onu tanımam için bir an geçmesi gerekti. Bedeninin çeşitli noktalarında altınlar vardı: Küçük parmağında tombul bir şövalye yüzüğü, kallavi bir altın saat, boynuna altın bir zincirle asılmış bir gözlük, hatta gülümsediğinde bir an görünüp kaybolan bir altın parıltısı, bütün bunlar anında fark edilen şeylerdi ama bir gün önce uçaktaki konuşmamız sırasında hiçbirini fark etmemiştim. O karşılaşmamız, bir anlamda, maddesel değildi, dünyanın üstünde nesnelerin pek önemi yoktu, farklılıklar daha az belirgindi. Yükseklerdeyken komşumun çok hafif gibi gelen maddi gerçekliği burada, yerde somutlaşmıştı ve bunun sonucu, sanki bağlam da bir tür hapislikmiş gibi, onun daha bir yabancı görünmesi olmuştu.

Ben onu görmeden önce onun beni gördüğünden emindim, ama karşılık olarak beni tanıdığını göstermesi için el sallamamı bekledi. Huzursuz görünüyordu. Şeftaliler, çilekler ve sıcakta sırıtır gibi görünen karpuzların yığılı olduğu arabasının yanında anlaşılmaz bir şeyler bağıran bir seyyar satıcının durduğu yolun bir başından öteki başına göz atıp duruyordu. Ben yolun karşısına geçip ona doğru yürürken, yüzünde memnuniyet dolu bir şaşkınlık ifadesi belirdi. Yanağıma kuru ve beceriksiz bir öpücük kondurdu.

"İyi uyudunuz mu?" diye sordu.

Neredeyse öğle yemeği vakti gelmişti ve ben bütün sabah dışarıdaydım, ama onun, tanışıklığımızın kesintisiz sürdüğü ve bir akşam önce havaalanı taksi kulübesinin önünde birbirimize veda ettiğimizden beri benim hiçbir şey yaşamadığım bir samimiyet alanı

yaratmak istediği çok barizdi. Aslında küçük mavi vatak odasında pek uyuyamamıştım. Yatağın tam karşısındaki duvarda, fötr şapkalı başını arkaya atmış, kahkahayla gülen bir adam tablosu vardı. Baktığınızda, adamın yüzü olmadığını, yüzünün yerinde sadece, ortasında gülen bir ağız boşluğu bulunan boş bir oval şekil olduğunu görüyordunuz. Oda aydınlandıkça gözlerinin ve burnunun belirginleşmesini beklemiştim, ama hiç belirginleşmediler.

Komşum arabasını sokağın köşesine park ettiğini söyledi ve bir duraksamadan sonra elini sırtıma koyarak beni doğru hedefe yönlendirdi. Elleri kocaman ve biraz pençemsiydi, üstleri beyaz kıllarla kaplıydı. Arabasını pek beğenmeyeceğimden endişe ettiğini söyledi. Çok daha gösterişli bir şey hayal etmiş olabileceğim aklına gelmiş ve eğer böyle düşündüysem diye utanıyormuş, ama kendisi arabaları pek önemsemezmiş. Atina'da dolaşmak için de bundan iyisine ihtiyaç duymadığını anlamış. Ama, diyordu, başkalarının ne beklediğini hiç bilemezsin; hayal kırıklığına uğramayacağını umuyordu, tek kastettiği buydu. Küçük ve temiz ama bunun dışında dikkat çekici bir yanı olmayan arabaya vardık ve bindik. Dediğine göre tekne, sahil boyunca kırk dakikalık bir araba yolculuğundan sonra varacağımız bir yerde demirliydi. Eskiden, şehre çok daha yakın bir marinaya demirliyordu ama fiyatı çok pahalıydı ve birkaç yıl önce tekneyi oradan almaya karar vermişti. Şehrin merkezi itibariyle evinin nerede olduğunu sordum, elini pencereye doğru müphem bir şekilde salladı ve o taraflarda bir yerde, yarım saatlik mesafede olduğunu söyledi.

Trafiğin aşırı sıcak ve gürültülü şehrin içinden gümbürtüyle kesintisiz aktığı altı şeritli geniş caddeye girdik. Arabanın pencereleri ardına kadar açıktı ve komşum arabayı bir eli direksiyonda sürüyor, diğer eli pencerenin kenarında olduğu için gömleğinin kolu rüzgârda deli gibi uçuşuyordu. Cüretkâr bir sürücüydü: Bir şeritten diğerine geçiyor, konuşurken yüzünü yoldan başka yöne çeviriyordu. O kadar ki, kırmızı ışıklarla arabaların arkaları ön cama dayanıncaya kadar onları fark bile etmiyordu. Korkmuştum, bu yüzden, merkezdeki parıltılı binaların yerini alan toprak arsalara ve yol kenarlarına gözlerimi dikip sessizleştim. Biz bir korna ve motor gürültüsü vaveylası içinde bir katlı kavşağı geçerken güneş ön cama alabildiğine vuruyor ve benzin, asfalt ve lağım kokusu açık camlardan içeri boşalıyordu. Bir süre, arkasında beş altı yaş-

larında küçük bir erkek çocukla bir motosikletin üstünde giden bir adamın yanında yol aldık. Çocuk iki koluyla adamın beline sarılmıştı. Teninin birkaç santim ötesinden geçen arabaların, madeni korkulukların ve dökütü yüklü dev kamyonların arasında o kadar küçük ve korumasız görünüyordu ki. Üstünde sadece bir şort, bir atlet, ayağında da cırt cırtlı pabuçlar vardı, pencereden körpe, kahverengi kollarına, bacaklarına, rüzgârda dalgalanan altın parıltılı kumral saçlarına baktım. Sonra kavisli yol dönemeç yapıp yokuş aşağı inmeye başladı ve işte orada, terk edilmiş alçak binalarla, tamamlanmamış yollarla ve camsız pencerelerinin arasından şimdi sıska ağaçların büyüdüğü, hiçbir zaman bitirilmemiş ev iskeletleriyle kirletilmiş haki renkli çalılığın ardında, alev alev yanan masmavi deniz göründü.

Üç kere evlendim, dedi komşum, küçük araba tepeden aşağı, parıldayan suya doğru uçarken. Dünkü konuşmamızda sadece iki tanesini itiraf ettiğinin farkındaymış, öyle söyledi. Ama bugün buraya dürüst olacağına yemin ederek gelmişti. Üç evlilik, üç boşanma geçirmişti. Felaketin ta kendisiyim, dedi. Tam nasıl cevap vereceğimi düşünüyordum ki, söz etmesi gereken bir başka şeyin de şu anda adada aileye ait evde yaşamakta olan ve sağlığı pek yerinde olmayan oğlu olduğunu söyledi. Son derece kaygı içindeydi ve sabahtan beri babasını arayıp duruyordu. Bu telefonlar kuşkusuz bir iki saat daha devam edecekti ve cevap vermek istemese bile elbette cevap vermeye mecbur kalacaktı. Oğlunun nesi olduğunu sordum, kuşa benzeyen yüzü kasvetlendi. Şizofreni diye adlandırılan duruma aşina mıydım? İşte, oğlunun hastalığı buydu. Yirmili yaşlarındayken, üniversiteden ayrıldıktan sonra hastalanmış ve son on yıl boyunca birkaç kere hastaneye girip çıkmıştı, ama açıklanamayacak kadar karmaşık bazı nedenlerden dolayı şu anda babasının bakımı altındaydı. Komşum, oğlanın eline para geçmediği sürece adada güvende olduğuna karar vermişti. Adada insanlar anlayışlıydı ve ailenin hâlâ, insanların zaten birkaç kere karşılaşmış olduğu küçük zorluklara hoşgörü göstermesini sağlayacak kadar itibarı vardı. Ancak, birkaç gün önce daha ciddi bir sahne oynanmıştı ve komşum bunun sonucunda, oğluna arkadaşlık etsin diye tuttuğu genç adamdan, oğlunu sanki ev hapsindeymiş gibi gözaltında tutmasını istemek zorunda kalmıştı. Oğlu hapisliğe dayanamıyordu ve telefonların sebebi de işte buydu, o telefon etmediği zaman da, işin

anlaşma koşullarının ötesine geçtiğini düşünüp ücreti konusunda tekrardan pazarlık etmek isteyen refakatçisi telefon ediyordu.

Bu oğlu, ikinci karısının mahzene kilitlediği oğlu mu diye sordum, öyle olduğunu söyledi. Sevimli bir çocuktu, ama sonra İngiltere'de üniversiteye gitmiş ve nasıl olduysa uyuşturucuya alışmıştı. Diplomasını almadan okulu bırakmış ve ayağını sürüye sürüye Yunanistan'a dönmüştü. Burada ona iş bulmak için çeşitli girişimlerde bulunulmuştu. Annesinin kayak hocası eşiyle paylaştığı, Atina'nın dışında yer alan kocaman malikânesinde yaşıyordu ve komşumun, annesinin oğlunu özgürlüğünün önünde engel ve başına dert olarak gördüğünden hiç kuşkusu yoktu, çünkü çocuğun davranışları günden güne kötüye gidiyordu; ama yine de, babasına danışmadan çocuğu akıl hastanesine kapatmak şeklindeki ilk girişimi epeyce aşırıydı. Çocuk ilaç tedavisine alınmıştı ve onu bu kadar şişmanlatan ve hareketsiz kılan da buydu, sonunda bitkiye dönmüştü; annesiyle kocası da, her yıl yaptıkları gibi, kışlık ikamet yerleri olan Alpler'e gitmek üzere Atina'yı terk etmişti. Tabii bunların üzerinden artık yıllar geçmişti, ama durumunda esasında bir değişiklik olmamıştı. Çocuğun annesi artık bu konuda bir şey yapmak istemiyordu; eğer babası onu hastaneden alıp dünyada yaşamasını istiyorsa, sorumluluk ona aitti.

Komşumun daha önceki konuşmamızda oldukça idealize eder göründüğü ilk karısının bu kadar soğuk davranmasının beni şaşırttığını söyledim. Bu, kadın hakkında daha önceki izlenimime uymuyordu. Komşum biraz düşündü ve sonra, evlilikleri sırasında böyle olmadığını söyledi: Değişmişti, tanıdığı insandan farklı bir kişi haline gelmişti. Ondan sevgiyle bahsettiği zaman kastettiği, kadının ilk haliydi. İnsanların böylesine bütünüyle değişebileceğine, tanınmaz bir ahlak anlayışı geliştirebileceğine inanmadığımı söyledim; yalnızca karakterlerinin o yönü uykuda oluyor ve koşullar tarafından canlandırılmayı bekliyordu. Çoğumuzun, gerçekte ne kadar iyi ya da ne kadar kötü olduğumuzu bilmediğimiz ve pek çoğumuzun asla bunu anlamamızı sağlayacak kadar sınanmayacağımız kanısında olduğumu söyledim. Ama karınızın neye dönüşeceğini göz ucuyla da olsa gördüğünüz bazı anlar mutlaka olmuştur, dedim. Olmadı, dedi, olduğunu sanmıyordu: Her zaman mükemmel bir anne olmuştu, her şeyden öte çocuklarına yürekten bağlı bir anne. Kızları çok başarılı olmuş ve Harvard'dan

burs kazanmıştı; sonuç olarak da şu anda, adını mutlaka duymuş olmam gereken Silikon Vadisi'ndeydi, küresel bir yazılım şirketi tarafından kapılmıştı. Orasının adını duyduğumu ama hayal etmekte hep zorlandığımı söyledim; ne ölçüde kavramsal, ne ölçüde gerçek bir yer olduğunu hiç anlayamamıştım. Kızını orada ziyaret edip etmediğini sordum; hiç ziyaret etmediğini kabul etti. Dünyanın o cenahında hiç bulunmamıştı, üstelik de öyle bir ziyaretin gerektireceği süre boyunca oğlunu burada bırakmaktan endişe duyardı. Ama kızı Yunanistan'a dönmediğinden, onu birkaç yıldır görmediği doğruydu. Öyle anlaşılıyor ki, başarı insanı tanıdığı şeylerden uzaklaştırıyor, başarısızlıksa seni onlara mahkûm ediyor, dedi. Kızının çocukları var mı diye sordum, olmadığını söyledi. Bir başka kadınla –nasıl diyorlar, dedi– ilişki içindeymiş ve bunun dışında işi her şeyiymiş.

Şimdi düşünüyordu da, karısı herhalde mükemmeliyetçiydi. Sonuçta, evliliklerinin bitmesine tek bir tartışma yetmişti: Eğer ileride ne hale dönüşeceğine dair bir işaret var idiyse, o da belki başarısızlığa tahammül edememesi olabilirdi. Komşumun dediğine göre, ayrı yaşamaya başlamalarından hemen sonra, çok zengin ve kötü bir ünü olan bir erkek arkadaş edinmişti karısı; adam armatördü, Onassis'in bir akrabası: Müthiş zengindi bu adam, ve yakışıklıydı, aynı zamanda da karısının babasının arkadaşıydı, komşum bu ilişkinin neden sona erdiğini hiç anlayamamıştı, çünkü adamın, karısının her zaman istemiş olduğu her şeyi kendinde topladığı izlenimindeydi. Karısının bu yakışıklı milyarderi seçmesi, bir bakımdan komşumun kendi evliliklerinin neden yürümediğini anlamasına yardımcı olmuştu; böyle bir hasmın elinden yenilgiyi kabul edebilirdi. Kayak öğretmeni Kurt, öte yandan, kafa karıştırıyordu, yılda ancak birkaç ay, dağlarda kar varken canlılık kazanan, hiçbir çekiciliği ya da parası olmayan bir adam, üstelik anlaşılan karısının ve onun çocuklarının da –o evde kaldıklar sürece– uymalarında ısrar ettiği bağnaz dini inançlara ve ayin lere bağlı bir adam. Çocuklar komşuma, adamın zorla ettirdiğ dualardan ve onları mecbur ettiği sessizliklerden, tabaklarındak son yemek kırıntısını bitirene kadar –gerekirse saatlerce– sofrad oturtulduklarından, kendisine "baba" diye hitap edilmesini tale ettiğinden ve pazar günleri televizyon ve eğlencenin yasaklandığından söz etmişlerdi. Bir keresinde komşum eski karısına Kurt'ı

ne bulduğunu sorma cüretini göstermiş ve kadın, senin tam zıddın diye cevap vermişti.

Artık deniz kenarından gidiyorduk, ailelerin piknik yaptıkları ve yüzdükleri dökünti kumsalların, şemsiyeler ve şnorkeller ve mayolar satan yol kenarı dükkânlarının önünden geçtik. Komşum neredeyse geldiğimizi söyledi; yolculuğumuzun fazlaça uzadığını düşünmediğimi umuyordu. Belki çok muhteşem bir tekne bekliyorsam diye söylüyordu, teknesi oldukça küçüktü. Yirmi beş yıllık teknesiydi ve rüzgârda bir kaya kadar sağlam dururdu, ama oldukça mütevazı boyutlardaydı. Bir kişinin rahatça, "ya da çok âşıksalar," dedi, "iki kişinin" geceleyebileceği bir kabini vardı. Kendisi çoğu zaman geceyi orada geçiriyor ve yılın bazı zamanlarında tekneyi üç dört günlük yola, adaya kadar götürüyordu. Burası bir anlamda onun çilehanesiydi, inziva yeriydi; motoru çalıştırıp biraz açılıyordu ve işte, tamamen yalnız kalabiliyordu.

Sonunda marinayı gördük, komşum yoldan saptı ve bir dizi teknenin bağlı olduğu bir ahşap yüzer iskelenin yanına park etti. Bana, kendisi bazı ihtiyaç maddelerini satın alırken orada beklememi söyledi. Ayrıca, dedi ki, teknede ihtiyaç gidermek mümkün olmuyormuş, bu yüzden açılmadan önce rahatlasam iyi olurmuş. Güneşin altında bir sıraya oturup bekledim. Parlayan suyun üzerinde tekneler gidip geliyordu. Onların ardında, kıyının girinti ve çıkıntılarını ve daha denize doğru bazı kayaların ve adacıkların koy boyunca dizilmiş şekillerini görebiliyordum. Burası şehrin içinden daha serindi. Meltem, denizle yol arasında dolaşık öbekler yapmış olan bitki örtüsünde kuru ve hışırtılı bir ses çıkarıyordu. Komşuma ait olan acaba hangisi diye merak ederek teknelere baktım. Hepsi az çok birbirine benziyordu. Etrafta, iskelenin üstünde kumaş pabuçlarla sessizce gidip gelen ya da teknelerinde çalışan, güneş altındaki kırlaşmış kıllı göğüsleri çıplak, çoğu komşumun yaşında adamlar vardı. Halat gibi yanlarına sarkmış kolları ve gevşek çeneleriyle bazıları bana dikti gözlerini. Telefonumu çıkarıp, ipotek karşılığı ev kredisi veren, İngiltere'deki bir şirkete telefon ettim. Atina'ya gelmek üzere hareket etmeden önce krediyi artırmaları için yaptığım müracaatı inceliyorlardı. Müracaatımla ilgilenen kadının adı Lydia'ydı. Bugün telefon etmemi söylemişti ama ne zaman telefon etmeye çalışsam karşıma sesli mesaj çıkıyordu. Mesaj, zaten geçmiş olan bir tarihe kadar ofis dışında, tatilde olacağını söylüyordu ve

bu da Lydia'nın gelen sesli mesajları pek sık dinlemediği izlenimini veriyordu. O sırada otururken aynı mesajı tekrar aldım, ama bu sefer –belki de yapacak başka bir şeyim olmadığından– ben de bir mesaj bırakarak, daha önce kararlaştırdığımız üzere aradığımı belirtip beni aramasını istedim. Bu anlamsız girişimden sonra etrafıma bakındığımda komşumun elinde bir naylon torbayla bana doğru geldiğini gördüm. O tekneyi hazır ederken torbayı elinden almamı istedi, sonra yüzer iskelenin diğer tarafına yürüyerek dizlerinin üstüne çöküp sırılsıklam bir halatı denizden çekti ve bununla, halatın diğer ucuna tutturulmuş olan tekneyi çekmeye başladı. Tekne beyazdı, ahşap kaplamaydı ve masmavi bir tentesi vardı. Önde kocaman, deriden, siyah bir dümen ve arka cephe boyunca uzanan, döşeme kaplı bir sıra vardı. Tekne yakına gelince komşum bütün ağırlığıyla güverteye atladı ve elimdeki torbayı almak için elini uzattı. Bir süre bazı şeyleri ortadan kaldırmakla meşgul oldu ve sonra benim atlamama yardımcı olmak için elini uzattı. Bu işlem sırasında hareketlerimin çok da dengeli olmadığını görüp şaşırdım. Komşum dümenin üstündeki kılıfı çıkarıp motoru suya salarken ve çeşitli halatları bağlar, çözerken ben de sıraya oturdum. Sonra dümenin başında durup motoru çalıştırdı ve motor gurultulu bir ses çıkarırken marinadan geri geri çıkmaya başladık.

Komşum motorun gürültüsünün üzerinden bağırarak, bir süre böyle gideceğimizi söyledi, sonra bildiği güzel bir yere geldiğimizde duracak ve yüzecektik. Gömleğini çıkarmıştı ve motoru sürerken çıplak sırtı bana dönüktü. Sırtı çok geniş ve etliydi, güneşten ve yaştan köselemsi bir hal almış, türlü lekeler ve izlerle berelenmişti, çeşitli yerlerinden kaba, kırlaşmış tüyler fışkırıyordu. Bu sırta bakarken, kısmen kafa karışıklığından oluşan bir hüzne gömüldüğümü hissettim, sanki sırtı içinde kaybolduğum yabancı bir ülkeydi; yok, kaybolduğum değil de sürgün edildiğim, çünkü kaybolma hissi beraberinde sonunda tanıdık bir şeye rastlayacağım ümidini taşımıyordu. Yaşlanmış sırtı her ikimizi de, ayrı ayrı ve dönüştürülemez tarihlerimizde mahsur bırakıyor gibiydi. Birden, bazı insanların, tanımadığım bir adamla yalnız başına tekneye binmemin aptallık olduğunu düşünebilecekleri geldi aklıma. Ama başkalarının ne düşündüğünün bana artık bir yardımı olmuyordu. Bu düşünceler ancak belirli yapılar içinde var oluyordu ve ben bu yapıları kesin olarak terk etmiştim.

Artık açık denizdeydik, komşum tekneyi başka bir vitese geçirdi ve tekne aniden öyle bir kuvvetle ileri fırladı ki neredeyse onun haberi olmadan, arkadan denize uçuyordum. Motorun gök gürültüsü gibi sesi birdenbire başka her görüntünün ve sesin yerini aldı. Teknenin bir yanı boyunca devam eden küpeşteyi yakaladım ve biz koyun diğer ucuna doğru kükreyerek atılır, teknenin başı yükselip sonra da defalarca pat pat suya vurur ve her yana su püskürtürken hiç bırakmadan yapışıp kaldım. Neler olacağı hakkında beni uyarmadığı için ona kızmıştım. Ne konuşabiliyor ne kımıldayabiliyordum: Yalnızca tüylerim diken diken olmuş, rüzgârın şiddetiyle yüzüm kaskatı kesilmiş, küpeşteye yapışıp kalakalmıştım. Tekne bir aşağı bir yukarı pat pat vuruyor, direksiyondaki çıplak sırtı bende gitgide daha fazla kızgınlık yaratıyordu. Omuzlarının duruşunda belirli bir kendinin farkında oluş okunuyordu: Demek bu bir gösteriydi, bir parça gösteriş. Bir kez olsun arkasına dönüp bana bakmadı, çünkü insanların başkalarının varlığından en az haberdar oldukları zaman, onların üzerinde güç gösterisi yaptıkları zamandır. Gideceğimiz yere vardığımızda artık orada olmadığımı keşfetse neler hissedeceğini merak ettim; bu son dikkatsizlik örneğini uçakta tanıştığı bir sonraki kadına anlatırken hayal ettim onu. Tekneyle açılalım diye başımın etini yedi, diyecekti, ama anlaşıldı ki tekne yolculuğu hakkında bilinmesi gereken ilk şeyi bile bilmiyormuş, tam bir felaket oldu: Denize düştü ve ben şimdi çok mutsuzum.

Sonunda motorun gürültüsü kesildi; tekne yavaşladı ve denizden dimdik yükselen kayalık bir adaya doğru yavaş yavaş yol aldı. Komşumun telefonu çaldı, telefonu açmadan önce meraklı gözlerle ekrana baktı. Güvertede dolaşarak ve zaman zaman tek parmakla dümeni yönlendirerek tatlı tatlı Yunanca konuşmaya başladı. Kayalık çıkıntıların üzerine tünemiş birçok deniz kuşunun olduğu, ışıl ışıl suyun fışırtıyla ileri atılıp sonra da minicik bir kum öbeğine doğru gerilediği berrak, küçük bir koycuğa yaklaştığımızı gördüm. Ada, üstünde insana ait hiçbir şeyin olamayacağı kadar küçüktü: Kuşlar hariç hiçbir şeyin değmediği, herkesçe terk edilmiş bir adaydı. Komşumun epeyce uzun süren telefon konuşmasının bitmesini bekledim. En sonunda telefonu kapadı. Bu konuştuğum, yıllardır konuşmadığım birisiydi, dedi – aslında kadıncağızın beni aramasına çok şaşırdım. Parmağı dümende, yüzü kasvetli, bir süre sessiz kaldı. Ağabeyimin ölümünü yeni öğrenmiş, diye devam etti,

başsağlığı dilemek için telefon etmiş. Ağabeyinin ne zaman öldüğünü sordum. Ah, dört beş yıl önce, dedi. Ama bu hanımefendi ABD'de yaşıyor ve yıllardır Yunanistan'a dönmemiş. Şimdi bir ziyaret için burada ve bu nedenle haberi yeni öğrenmiş. Telefonu hemen hemen bir saniye sonra tekrar çaldı ve yine cevap verdi. Bu seferki de Yunanca bir konuşmaydı ve uzundu, ama biraz daha iş konuşmasına benziyordu. Bittiğinde, eliyle boşvermiş gibi bir hareket yaparak, iş diye açıkladı.

Tekne kumsalı yalayan suda hafifçe sürüklenerek durdu. Komşum arka tarafa gelerek içinde küçük bir çıpa olan bir bölmeyi açtı ve çıpayı zincirinden tutup yandan denize savurdu. Eğer yüzmek isterseniz burası iyi bir yerdir, dedi. Çıpanın berrak suyun içinden geçerek aşağı inişini seyrettim. Tekne sağlama alındıktan sonra, komşum teknenin kıçına çıkıp bütün ağırlığıyla denize atladı. O uzaklaştıktan sonra ben de bir havluya sarındım, beceriksizce üstümü değişip mayomu giydim. Sonra denize atladım ve tam aksi yöne yüzerek, adanın ardındaki açık denizi görebilmek için çevresini olduğu gibi dolandım. Öteki yanda, uzaklardaki sahil minik şekillerle dolu, inip çıkan bir çizgi gibi görünüyordu. Bu arada bir başka tekne daha gelmiş ve bizim pek uzağımızda olmayan bir noktaya demirlemişti; güvertede oturan insanları görebiliyor, konuştuklarını, güldüklerini işitebiliyordum. Yeni gelenler, suya atlayıp çıkan, rengârenk mayolar içinde sayısız çocuğun olduğu bir aileydi ve ara sıra bir bebek ağlaması koyda hafifçe yankılanıyordu. Komşum tekneye geri dönmüş, ellerini gözlerine siper ederek orada durmuş, benim geri dönüşümü izliyordu. Hareketsiz oturmaktan, Atina'nın sıcağından ve yabancılarla geçirdiğim vakitten sonra yüzmek iyi gelmişti. Su son derece berrak, durgun ve serindi ve kimseye ait değilmiş gibi görünen hemen yakındaki adasıyla beraber, kıyı çizgisindeki şekiller son derece yumuşak ve eski görünüyordu. Okyanusa doğru kilometrelerce yüzebilirmişim gibi geldi: Bir özgürlük arzusu, bir hareket güdüsü, göğsüme iliştirilmiş bir iplik gibi beni çekeliyordu. Bu güdüyü iyi tanıyordum ve eskiden sandığımın aksine, daha büyük bir dünyanın çağrısı olmadığını öğrenmiştim. Yalnızca, elimde olanlardan kaçma arzusuydu. İplik, kişisel bir ait oluşun olmadığı, sonsuza doğru genişleyen enginler dışında hiçbir yere götürmüyordu. Eğer istediğim boğulmaksa, dilediğim kadar derinlere açılabilirdim. Ancak bu güdü, bu özgürlük arzusu

bana hâlâ kuvvetli geliyordu: Bu istekle ilgili her şeyin yanılsama olduğunu görmüş olsam da, bir şekilde ona hâlâ inanıyordum. Tekneye döndüğümde komşum, insanların çok fazla açılmalarından hoşlanmadığını söyledi: Bu onu kaygılandırıyormuş; hiçbir uyarı yapmadan beliren, nereden geldiği belli olmayan sürat tekneleri vardı ve bu tür çarpışmalar da pek duyulmadık şeyler değildi.

Güvertede tuttuğu derin dondurucudan bir kola uzattı bana ve sonra, kendisinin de kocaman bir avuç aldığı kâğıt mendillerden verdi. İkimiz de yandaki teknede bulunan aileyi izlerken burnunu uzun uzun ve derin derin temizledi. Teknenin orada iki küçük oğlan ile bir küçük kız oynuyor, teknenin yan tarafından atlarken çığlıklar atıyor, sonra ıslanmış bedenleri güneşte parıldarken birbiri arkasından merdivene tırmanıyorlardı. Güvertede, başında güneş şapkası olan bir kadın oturmuş kitap okuyordu; yanında, tentenin gölgesinde bir bebek arabası vardı. Uzun paçalı bir şort giymiş, güneş gözlüklü bir adam telefonuyla konuşuyordu. Dış görünüşleri artık hayatımın başka herhangi bir anında olduğundan daha şaşırtıcı ve acı verici bulduğumu söyledim. Algıladıklarımı süzme konusunda sahip olduğum özel bir yetiyi, yerinden çıktıktan sonra rüzgâr ve yağmurun içeriye alabildiğine savrulmasına yol açan bir pencere camı gibi ancak yok olduktan sonra farkına vardığım bu yetimi sanki kaybetmiştim. Aynı şekilde, gördüğüm şeylere korunmasız bir şekilde maruz kaldığımı hissediyor, neye uğradığımı şaşırıyordum. *Uğultulu Tepeler*'de Heathcliff ile Cathy'nin, karanlık bahçede durup Linton'ların oturma odasının pencerelerinden içerideki ışıl ışıl aydınlatılmış aile tablosunu seyrettikleri bölümü sık sık hatırlıyordum. Bu görüntüdeki ölümcül şey öznelliğiydi: Pencereden içeri bakarken ikisi de farklı şeyler görüyordu, Heathcliff korktuğu ve nefret ettiği şeyi, Cathy ise istediği ama mahrum olduğu şeyi. Ama ikisi de olanı olduğu gibi göremiyordu. Ben de, bunun gibi, korkularımı ve arzularımı kendi dışımda ortaya serilmiş görmeye başlamıştım, başkalarının hayatında kendiminkine dair yorumlar görmeye başlamıştım. Teknedeki aileye bakınca artık sahip olmadığım bir görüntü görüyordum: Yani, orada olmayan bir şey görüyordum. O insanlar kendi anlarını yaşıyorlardı ve ben bunu gördüğüm halde, tıpkı bizi ayıran deniz parçası üzerinde onlara doğru yürüyemeyeceğim gibi, o âna da dönemezdim. Bu iki yaşam şeklinden –o ânın içinde yaşamak ve dışında yaşamak– hangisi daha gerçekti?

Dış görünüşlere, diye cevap verdi komşum, kendi ailesinde çok değer verilirdi, ama kendisi onlara –belki de sonucu ölümcül olacak bir biçimde– bir kandırma ve maskeleme mekanizması olarak bakmayı öğrenmişti. Ve kandırma, aşikâr nedenlerle, en yakın ilişkilerde en fazla olmak zorundaydı. Örneğin, kendi deneyimlerine dahil olmuş erkeklerden pek çoğunun –amcalarının, kendi toplumsal çevresi içindeki kişilerin– bütün hayatları boyunca aynı kadınla evli kalmalarına rağmen bir sürü metresinin olduğunu biliyordu. Ama babasının da annesiyle olan ilişkisini aynı şekilde sürdürmüş olabileceği hiç aklına gelmemişti. Babasıyla annesini birlik içinde algılarken, örneğin amcası Theo'nun ikiyüzlü olduğunu biliyordu. Ama artık giderek, bu fark gerçekten var mıydı, yok muydu diye daha çok merak eder olmuştu; yani, bir başka deyişle, acaba bütün yetişkinlik hayatını aslında bir yanılsamadan başka bir şey olmayan bir evlilik şablonunu izleme girişiminde bulunarak mı geçirdiğini merak ediyordu.

Theo'nun kalmayı sevdiği, komşumun yatılı okuduğu okula pek uzak olmayan bir otel varmış, çok zaman Theo ona uğrar, çay içmeye davet edermiş ve her zaman beraberinde farklı bir "arkadaş" olurmuş. Irini yenge ne kadar kara ve tıknazsa, bu arkadaşlar o kadar güzel ve mis kokulu olurmuş; Irini yengenin yüzünde, içinden olağanüstü kalınlık ve uzunlukta sert, kara kılların fışkırdığı bir sürü sığil varmış, yengesi otuz yıl önce ölmüş olmasına rağmen komşum için gerçekliğini hâlâ koruyan bu özelliği onu bütün hayatı müddetince büyülemiş, bu da, güzellik bir kez görülüp bir daha asla görülemezken, iğrentinin kalıcı olan doğasını simgeliyormuş. Irini, altmış üç yıllık evliliğin sonunda, seksen dört yaşında öldüğünde, Theo amca karısının gömülmesini kabul etmemiş, bunun yerine cam bir sandukaya koydurmuş, Enfield'daki bir Yunan kilisesinin yeraltı odalarından birinde muhafaza etmiş ve karısından sonra yaşadığı altı ayın her bir günü onu burada ziyaret etmiş. Komşum, Theo ve Irini ile birlikte geçirdiği her an, olağanüstü şiddette olaylara tanık olurmuş: Eve bir telefon bile gelse tartışma çıkarmış. Biri paralel telefonun ahizesini eline alır, diğerine hakaretler edermiş ve telefon eden de arada hakem rolü oynarmış. Komşumun kendi ana babası da şiddetle kavgacı olmakla birlikte, Theo ve karısının ulaştıkları zirvelere asla ulaşamamışlardı – onlarınki daha soğuk ve belki de daha acı bir savaştı. İlk ölen, babası olmuştu ve cena-

zesini Irini'nin yattığı odaya koymuşlardı, çünkü annesi adada bir aile kabri inşa ettirmeyi kafaya koymuştu. Bu, o kadar şatafatlı bir projeydi ki planlandığı hızla yürüyememişti ve babası öldüğünde onu kabul edecek durumda değildi. Annesinin aklına bu fikir babası ilk hasta düştüğünde gelmişti ve babasının hayatının son yılı, kendisini yatırmak için inşa edilmekte olan kabrin inşaatının ilerlemesine dair hemen hemen günlük verilen bültenleri dinleyerek geçmişti. Bu benzersiz işkence yöntemi, hayat boyu süren tartışmada oynanan nihai taş olacak gibi göründüyse de, annesi, babasının ölümünden –bana anlattığını sanıyordu– günü gününe bir yıl sonra öldüğünde kabir hâlâ bitmemişti. O da Enfield'daki yeraltı mezarında kocasına katılmış ve ikisinin de doğmuş oldukları adaya birlikte uçakla dönmeleri birkaç aydan önce gerçekleşmemişti. Defin işlerine ve ayrıca diğer aile bireylerinin –her iki taraftan büyükannelerle büyükbabaların, çeşitli teyzeler, halalar, amcalar ve dayıların– mezarlıktaki yerlerinden alınıp muazzam yeni kabre nakledilmelerine nezaret etmek komşuma kalmıştı. Annesiyle babasının cenazelerini uçağa koyup adaya dönmüş ve bütün gününü mezar kazıcılarla birlikte, çeşitli tabutların aktarılması ve düzenlemesi gibi ürkütücü bir işe gömülerek geçirmişti. Anne tarafından dedesinin yerin yüzüne yeniden dönmesine tanık olmak sinirlerini özellikle kötü etkilemişti; çok fesat biri olan bu adam ölümünden sonra bile kızı üzerinde sahip olmaya devam ettiği güç nedeniyle, –öldükleri güne kadar– komşumun annesiyle babasının kavgalarının pek çoğunun sebebi olmuştu. Artık akşam olurken, son olarak annesiyle babası kocaman mermer yapının içine indirilmişti. Komşumun dosdoğru Londra'ya geri dönmesi gerektiğinden, çağırdığı taksi onu beklemekteydi. Ama, havaalanı yolunu yarılamışken korkunç bir şey fark etmişti. Cenazelerin tekrardan yerleştirilmesi sırasında ne olduysa olmuş, annesiyle babasını yan yana koyamamıştı: Daha da beteri, o taksinin arka koltuğunda kesinlikle hatırlamıştı ki, ikisinin arasında yatan, dedesinin tabutuydu. Taksi şoförüne derhal geri dönmesini ve kendisini tekrar mezarlığa götürmesini emretmişti. Mezarlığa yaklaştıklarında, şoföre kendisine yardım etmesi gerektiğini çünkü havanın neredeyse kararmakta olduğunu ve başka herkesin evine gitmiş olacağını söylemişti. Taksi şoförü yardım etmeyi kabul etmişti, ama mezarlığın kapısından içeri ayak basar basmaz korkmuş ve komşumu yalnız başına bırakarak kaçmıştı.

Komşum, kabrin kapağını tek başına nasıl açabildiğini pek de hatırlamadığını söyledi: O zamanlar hâlâ genç bir adammış, ama yine de, o sırada üstüne insanüstü bir kuvvet gelmiş olmalıydı. Kabrin yan duvarına tırmanmış, sonra da içine girmiş ve orada, tam da düşündüğü gibi, aralarında dedenin tabutu olan annesiyle babasının tabutlarını görmüştü. Tabutları düzgün sıralamayla yerleştirmek için kaydırmak zor değildi, ama işi bittikten sonra fark etmişti ki kabrin derinliği ve dikliği nedeniyle dışarı çıkması imkânsızdı. Seslenmiş, bağırmıştı ama ne çare; bir tutamak bulurum diye kabrin kaygan yan duvarlarına sıçramış, tırmanmaya çalışmıştı.

Herhalde bir yolunu bulup çıkmış olmalıyım, dedi, çünkü bütün geceyi orada geçirmek zorunda kalabilirim sandımdı ama geçirmediğimden eminim. Belki de her şeye rağmen taksi şoförü geri gelmiştir – hatırlamıyorum. Gülümsedi ve ikimiz bir süre, parlayan denizin ardındaki, diğer teknedeki aileyi izledik. Benim oğlanlar şu zıplayan iki çocuğun yaşındayken birbirlerine o kadar yakındılar ki, dedim, tek tek varlıklarını birbirinden çözüp ayırmak zordu. Sabah gözlerini açtıkları andan kapadıkları âna kadar hiç aralıksız oyun oynarlardı. Oyunları, her şeyiyle hayali dünyalar yarattıkları, bir tür paylaşılan trans haliydi ve bu hal içinde, planlaması ve uygulaması başkaları için ne kadar görünmez ise onlar için o kadar gerçek olan bitmek tükenmek bilmez oyunlar ve projelerle meşgul olurlardı: Bazen önemsiz görünen bir şeyi yerinden oynatır ya da atardım, ama bana bu cismin, sürmekte olan hayali olayın, evimizin içinde büyülü bir nehir gibi akıp giden, hiç tükenmeyen, başka hiç kimsenin göremediği bir eşiği atlayarak istedikleri zaman çıkıp tekrar girebildikleri bir anlatının önemli bir parçası olduğunu söylerlerdi. Ve sonra, bir gün nehir kurudu: Paylaştıkları hayali dünya bitti; bunun sebebi, ikisinden birinin –hangisi olduğunu hatırlamıyorum bile– artık bu dünyaya inanmaktan vazgeçmesiydi. Bir başka deyişle, kimsenin hatası değildi; ama yine de, hayatlarındaki güzel şeylerin ne kadar büyük bir kısmının, aslına bakılırsa var olduğu bile söylenemeyecek paylaşılmış bir tasavvurun sonucu olduğunu anlamamı sağlamıştı.

Galiba, dedim, bu, sevginin tanımlarından biri, yani sadece ikinizin görebildiği bir şeye inanmak. Ve bahsettiğim durumda bunun, yaşamak için kalıcı bir temel olmadığı kanıtlandı. Paylaştıkları öykü olmayınca çocuklar tartışmaya başladılar; oyunları onları dünya-

dan uzaklaştırıp bazen kesintisiz birkaç saat boyunca ulaşılmaz kılarken, tartışmaları onları durmadan dünyaya geri getiriyordu. Bana veya babalarına geliyor, müdahale ve adalet talep ediyorlardı; olguları, ne olduğunu, ne söylendiğini daha çok önemsemeye ve birbirlerine karşı kendi davalarını oluşturmaya başladılar. Sevgiden olgusallığa doğru gerçekleşen bu konum değişikliğini, dedim, o sıralarda evimizde cereyan eden başka şeylerin aynası olarak görmemek çok zordu. Çarpıcı olan, eski yakınlıklarının barındırdığı olumsuzluk kapasitesiydi: Sanki içerideki her şey, tıpkı evden çıkarılıp kaldırıma konan eşya gibi, parça parça dışarı taşınmış gibiydi. Parçalar o kadar da çoktu ki, çünkü eskiden görünmez olan şimdi görünür olmuştu; eskiden yararlı olan şimdi gereksizdi. Zıtlıkları, eski uyumlarıyla tam tamına doğru orantılıydı, ama uyumun zaman ve ağırlık boyutu yokken, zıtlık bir yer ve zaman işgal ediyordu. Elle tutulamayan şey katı hale geldi, tasavvura dayanan somutlaştı, kişiye özgü olan kamuya ait oldu: Barış savaşa döndüğünde, sevgi nefrete dönüştüğünde, dünyaya bir şeyler gelir: saf, katışıksız ölümün gücü. Bizi ölümsüz kıldığı düşünülen sevgiyse eğer, nefret bunun tam tersidir. Ve insanda hayret uyandıran, nefretin ne kadar çok ayrıntı derlediğidir; öyle ki, dokunmadığı bir şey kalmaz. Her biri kendini öbüründen bağımsız kılmaya çalışıyordu, ama yapabildikleri en son şey birbirlerini kendi hallerine bırakmaktı. Her şey için kavga ediyor, en önemsiz şeyin kime ait olduğunu tartışıyorlardı, birinin sözlerindeki en ufak bir ima tonu diğerini öfkelendiriyordu ve sonunda ayrıntılardan çılgına döndüklerinde fiziksel şiddet şeklinde patlıyor, birbirlerine vuruyor, birbirlerini tırmalıyorlardı; bu da tabii onları tekrardan ayrıntı çılgınlığına geri götürüyordu, çünkü fiziksel şiddet, çoktan kalem kalem belirlenmiş adalet ve yasa süreçlerini gerektirir. Kimin kime ne yaptığının öyküsü anlatılmak, suç ve ceza konuları karara bağlanmak zorunda kalınırdı, ama bu da onları asla tatmin etmezdi; aslında her şeyi daha da berbat ederdi, çünkü bir çözümü vaat eder gibi görünür, ama o çözüm bir türlü gelmek bilmezdi. Tartışmaların incelikli ayrıntıları belirginleştikçe anlaşmazlık daha da büyür ve gerçek hale gelirdi. Her birinin her şeyden çok istediği, kendisinin haklı, diğerinin haksız ilan edilmesiydi, ama suçu bütünüyle birinde bulmak imkânsızdı. Zaman içinde anladım ki, dedim, amaç gerçeği saptamak olduğu sürece, durum hiçbir zaman uzlaşmaya

bağlanamayacaktı, çünkü artık tek bir gerçek yoktu ve mesele de buydu. Artık paylaştıkları bir tasavvur yoktu, hatta paylaştıkları bir gerçeklik bile yoktu. Her biri artık her şeyi yalnızca kendi bakış açısından görüyordu: Şimdi yalnızca bakış açısı vardı.

Komşum bir süre sessiz kaldı. Sonra, kendi durumunda, kendi evlilik hayatının tüm iniş ve çıkışlarında, çocuklarının temel dayanak noktası olduklarını söyledi. Her zaman iyi bir baba olduğunu hissetmişti: Aslında ona öyle geliyordu ki çocuklarını sevmeyi ve karşılığında onlar tarafından sevilmeyi, onların farklı farklı annelerini sevmeyi ve onlarca sevilmeyi becerebildiğinden daha iyi başarmıştı. Ama bir keresinde, ilk evliliği sona erdiğinde ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkisinden dolayı çok kaygılı olduğu bir sırada, kendi annesi ona, ne yaparsa yapsın, aile hayatının hem acı hem tatlı bir şey olduğunu söylemişti. Boşanma olmasaydı başka bir şey olurdu, demişti. İnsanlar seni aksine ne kadar inandırmaya çalışırlarsa çalışsınlar, kusursuz çocukluk diye bir şey yoktur, demişti. Acıyı tatmadan yaşamak olmaz. Boşanmaya gelince, bir aziz gibi yaşasan bile aynı kayıpları deneyimlersin, bunları kendine açıklayarak önemsizleştirmeye çalışsan da fark etmez. Bir daha seni altı yaşındaki halinle göremeyeceğimi düşünmek bile beni ağlatabilir – o altı yaşındaki çocukla bir kere daha karşılaşmak için her şeyimi verirdim, demişti annesi. Ama istediğin kadar durdurmaya çalış, her şey eksilir, azalır. Sana geri dönen ne olursa olsun, müteşekkir olmalısın. İşte böylece komşum da müteşekkir olmaya çalışıyordu, âlemde var olabilme konusunda bu kadar muhteşem bir şekilde başarısız olan oğlu için bile. Oğlu, kolay incinen pek çok insan gibi, hayvanlar konusunda saplantılı olmuştu ve komşum da, şu ya da bu zavallı hayvanın kurtarılması ve bir yuvaya kavuşması konusundaki bitmek bilmeyen ricalara teslim olarak, anlatmakla bitmeyecek kadar çok sayıda başını ağrıtan olaya bulaşmıştı. Köpekler, kediler, kirpiler, kuşlar, hele bir keresinde komşumun bütün gece hiç uyumadan ağzına kaşıkla ılık süt damlattığı, bir tilki tarafından öldürülmesine ramak kalmış bir yeni doğmuş kuzu. Sabaha kadar süren bu nöbette, dediğine göre, özellikle kuzunun kendisi için değil ama oğluna elinden gelen en büyük duyarlılık ve anlayışla davranma konusunda seçtiği bu yalnız yolun olumlanması anlamına geleceği için, kuzu ölmesin diye dua etmişti. Eğer kuzu yaşasaydı, bu, oğlanı akıl hastanesine bırakacak

olan annesinin tam zıddını yapmaya karar veren komşumun kararının –yalnızca evrenden geliyor bile olsa– bir tür tasdiki olacaktı. Ama tabii bir bakmıştı ki, ertesi sabah, Takis hâlâ uyurken kendisi zavallıyı gömüyor; ve bu, çocuğa acımasızca davranmama kararı verdiği için kendini aptal gibi hissettiği sayısız olaydan sadece biriydi. Öyle sanıyordu ki evren, kötü şeyleri, işlerine gelmeyenleri reddeden eski karısı gibilerin tarafını tutuyordu; tabii öykülerde kötü şeyler geri dönüp onlara musallat olur. Şu andaki sorunları geçen haftaki bir akşamdan kaynaklanıyordu. Oğlunun refakatçisi, doktorası üzerinde çalışmak için kendini bir odaya kilitlemiş, Takis de karanlıktan yararlanarak, adada çitle çevrilmiş kapalı arazilerde tutulan, özellikle de bir yerel girişimcinin yürüttüğü bir ev hayvanı projesine dahil olan alışılmadık tarzda bir hayvanat bahçesindeki çeşitli hayvanları serbest bırakmaya girişmeyi görev bilmişti. Böylece şimdi, yabancı iklimlerden gelmiş bir sürü hayvan –tavuskuşları, lamalar, tapirler, hatta köpekten büyük olmayan minik bir midilli sürüsü– adada dolaşıp duruyordu. Bu hayvanların sahibi adaya yeni gelenlerdendi ve komşumun ailesinin çok gerilere giden soyuna olan saygısı daha azdı, mülküne ve hayvanlarına verilmiş olan zarara çok öfkeliydi: Onun gözünde Takis bir sokak serserisi, bir suçluydu ve komşumun, oğlunu savunmak için söyleyebileceği pek fazla şey yoktu. Çocuklarını yargılamayan bir sen oluyorsun, dedi komşum, bunu çok çabuk öğreniyor insan. Eğer dünya bir eksiklerini görürse, onları geri almak zorundasın. Bunun zaten hep bildiğim bir şey olması gerekirdi herhalde, dedi; çünkü şimdi yetmişli yaşlarının başında olan zihinsel özürlü ağabeyi doğduğu yerden hiç ayrılmamıştı.

Anakaraya dönmeden önce bir kere daha yüzmek isteyip istemediğimi sordu; bu kez iki teknenin görüş açısı içinde kaldım ve bebeğin ağlamasının yüksek kayaların arasında yankılandığı koycuğun yakınında yüzdüm. Bebeğin omzuna yapıştığı babası güvertede bir aşağı bir yukarı geziyor, anne kitabıyla kendini yelpazeliyor, üç çocuk da bağdaş kurmuş, annenin ayaklarının dibinde oturuyorlardı. Gölge yapsın diye tekneye solgun renkli bezler asmışlardı ve rüzgâr zaman zaman bunları içeri doğru, sonra da tekrar dışarı doğru dalgalandırıyordu, öyle ki grup kısa bir süreliğine gözden kayboluyor, sonra tekrar görünüyordu. Hepsi, görüyordum ki, bebeğin ağlamayı kesmesini, onları özgürleştirecek ânı ve dünyanın

tekrar ileri doğru hareket etmesini bekleyerek konumlarını hiç değiştirmiyorlardı. Komşum, koyun diğer yanına doğru kısa ve düz bir hat boyunca yüzmüş ve hemen geri dönmüştü; küçük merdivenden tekrar tekneye tırmanmasını izledim. Uzakta, etli sırtını havluyla kurulayarak, hafif yuvarlanır gibi yürüyüşüyle güvertenin üstünde geziniyordu. Birkaç metre kadar ileride bir karabatak bir kayaya tünemiş, kıpırtısızca denizi gözlüyordu. Bebek ağlamayı kesti ve aile hemen davrandı, sınırlı alanda, sanki bir mücevher kutusunun üstündeki kurulmuş küçük figürlermiş gibi konumlarını değiştirdiler; baba eğilip çocuğu arabasına koydu, anne kalkıp döndü, oğlanlarla kız bacaklarını uzatıp ellerini bitiştirdi ve bu şekilde, bedenleri güneşin altında parlar ve ışıldarken, sanki bir rüzgârgülü şekli çizdiler. Birden, suda yalnız olmaktan bir korku duydum ve tekneye döndüm. Komşum öteberiyi kaldırıyor, demir almaya hazırlık olarak çıpanın bölmesini açıyordu. Muhtemelen yoruldunuz, dedi, onun için, sıraya uzanmamı ve kendisi koyu geçip anakaraya doğru giderken uyumaya çalışmamı önerdi. Üstüme örtmem için şala benzeyen bir şey verdi, ben de bunu başımı da kapatacak şekilde üstüme çektim. Böylece gökyüzü, güneş ve dans eden deniz, hepsi silindi; bu kez, tekne motorun sağır edici gürültüsü içinde ileri fırladığında bunu bir tür huzur şeklinde algıladım ve gerçekten de yarı yarıya uykuya gömüldüğümü fark ettim. Arada bir gözümü açıyor, tam gözlerimin önündeki, tanıdık olmayan bezi görüyor ve hemen tekrar kapatıyordum; bedenimin boşlukta körcesine taşınmasını hissederek, hayatımdaki her şeyin atomlara bölündüğünü, bütün elementlerinin bir patlamayla merkezin dışına, farklı yönlere fırlamış gibi birbirinden ayrıldığı hissine kapıldım. Çocuklarımı düşündüm ve acaba şu anda neredeler diye merak ettim. Teknedeki ailenin imgesi, mücevher kutusunun üstündeki, hareket halindeki parlak daire, gözlerimin ardında son derece mekanik ve sabitlenmiş, ama çok zarif ve doğru bir şekilde dönüyordu. Yazları günübirlik gittiğimiz deniz kenarından eve dönerken annemle babamın arabasının arka koltuğunda yaptığım bitmek bilmez yolculuktaki çocuk halim, yarı uykuda yatışım son derece berrak bir şekilde hatırıma geldi. Deniz kenarıyla ev arasında dosdoğru bir yol yoktu, yalnızca, haritada, okul kitaplarında yer alan, atardamarlar ve toplardamarların karmakarışık çizimleri gibi görünen dolaşık bir köy yolları ağı vardı. Bu yüzden, doğru yönde

gittiğiniz sürece hangi yoldan gittiğiniz özel bir fark yaratmazdı. Ama babamın tercih ettiği bir yol vardı çünkü bu yol ona, çok az da olsa, diğerlerine göre daha az dolaylı gibi gelirdi ve biz, ya zaten geçmiş olduğumuz ya da asla görmeyeceğimiz yerlere giden işaret levhalarını geçerek, alternatif yollara sapmayıp onlarla yeniden yeniden karşılaşarak, hep aynı yoldan giderdik. Babamın bu yolculuğa dair geliştirdiği kavram zaman içinde aşılmaz bir gerçeklik olarak kendini kabul ettirdiğinden, bu bilinmeyen köylerden geçtiğimizi görseydik, aslında hiçbir fark yaratmayacağı halde, bize yanlış yoldaymışız gibi gelebilirdi. Biz çocuklar sallantılı hareket nedeniyle bulantı ve uyuşukluk içinde arka koltukta yatardık ve ben bazen gözlerimi açar, tozlu pencerelerin ardından geçen ve yılın o zamanında alabildiğine olgun ve ergin olduğundan parçalanıp kışa dönüşmesi imkânsız görünen yaz manzaraları görürdüm.

Teknenin ileri doğru hareketi yavaşlamaya ve motorun sesi kesilmeye başladı. Kalkıp oturduğumda, komşum saygılı bir şekilde, biraz dalmayı başarıp başaramadığımı sordu. Marinaya yaklaşıyorduk, arkadaki maviliğin önünde çarpıcı görünen beyaz tekneler ve onların ardında, sıcakta yersiz görünen kahverengi yüksek anayol, hepsi, güneşin alnında durdurulamaz bir şekilde bir aşağı bir yukarı oynuyor gibiydi, ama aslında hareket eden bizdik. Komşum, eğer acıktıysam, tam şurada suvlaki pişiren bir yer bildiğini söyledi. Daha önce suvlaki yemiş miydim? Çok basit bir şeydi ama çok da lezzetli olabiliyordu. O tekneyi bağladığı ve gerekli işlemleri yaptığı sırada sabırlı olursam az sonra yiyebilirdik, daha sonra da beni Atina'ya bırakırdı.

V

Akşam, şehrin merkezindeki bir lokantada Paniotis adlı eski bir arkadaşımla buluşacaktık. Bana lokantanın yerini tarif etmek ve aynı zamanda belki başka birinin –adını duymuş olabileceğim bir kadın romancının– daha bize katılacağını söylemek için telefon etti. Kadın romancı çok ısrar etmişti; arkadaşım benim için bir sakıncası olmayacağını umduğunu söyledi. Darıltmak istemediği bir kişiymiş: Çok uzun zamandır Atina'dayım, dedi. Yolu ince ince tarif etti, iki kere. Toplantıya katılmak zorundaydı anlattığına göre, yoksa gelip kendisi alacaktı beni. Bana yardımcı olamaması, adresi kendi başıma bulmak zorunda kalmam hoşuna gitmiyordu ama herhalde her şeyi yeterince açıklayabilmişti. Bana anlattığı gibi trafik lambalarını sayacak olursam, altıncı ile yedincinin arasından sağa döndüğüm takdirde yanılmama imkân yoktu.

Akşam olunca, güneş artık tepemizde değilken, hava adeta helemeleniyor, zaman akmıyor gibi oluyor ve artık ışık ve gölge diye ortadan ikiye ayrılmış olmayan ve öğleden sonranın meltemiyle hareketlendirilmeyen bu labirent şehir sanki rüyadaymış gibi havada asılı kalıyor, olağanüstü solgun ve katı bir halde yerinde duraklıyordu. Bir noktada karanlık çöküyordu, ama başka açılardan, akşam tuhaf bir şekilde ilerlemiyormuş duygusu veriyordu: Serinlemiyor, sessizleşmiyor ya da insansızlaşmıyordu; lokantaların parıltılı teraslarından yükselen konuşma ve gülüşme uğultusu kesintisiz devam ediyordu, trafik yollardan taşan, korna çalan bir ışık nehriydi, çocuklar safra rengi sokak lambalarının altında kaldırımlar boyunca bisiklet sürüyorlardı. Kararmış havaya rağmen dışarıda sonsuz bir gündüz vardı, güvercinler neon lambalarıyla aydınlatılmış meydanlarda hâlâ didişiyorlardı, sokak köşelerindeki büfeler açıktı, fırınlardan dışarı taşan hava dükkânların civarında hâlâ oyalanıyordu. Paniotis'in lokantasında, kalın bir tüvit takım elbise giymiş şişman bir adam pembe renkte bir karpuzu çatal bıçakla ince ince kesip dikkatle ağzına götürüyordu. Girintili kısımlarına kristaller yerleştirilmiş koyu renk lambrili duvarlara

bakınarak bekledim. Dalga dalga uzayan boş masalar kristaller üzerinde defalarca çoğalarak yansıyordu. Burası, diye açıkladı Paniotis geldiğinde, moda bir yer değil; kısa süre sonra bize katılma niyetinde olan Angeliki mutlaka hoşnut kalmayacaktı, ama en azından konuşmak mümkündü ve insan sohbeti bölecek tanıdıklara rastlamayacağından emin olabilirdi. Belki ben onun hislerini paylaşmıyor olabilirdim –paylaşmadığımı umuyordu gerçekten de– ama sosyalleşmek artık ilgisini çekmiyordu; aslında, başka insanları gitgide daha fazla sersemletici buluyordu. İlginç olanlar ada gibiler, dedi: Onlarla sokakta veya bir partide burun buruna gelmezsin, nerede olduklarını bilmen ve onlara planlı bir şekilde gitmen gerekir.

Beni kucaklayabilmesi için ayağa kalkmamı istedi benden ve ben masanın arkasından çıkınca gözlerimin içine derin derin baktı. Son karşılaşmamızdan bu yana ne kadar geçtiğini hatırlamaya çalıştığını söyledi – biliyor muydum? Üç yıldan fazla olmuştur, dedim ve ben konuşurken o da başını salladı. İngiliz ölçütlerine göre sıcak bir günde, Earls Court'ta bir lokantada yemek yemiştik ve bir nedenle, çocuklarım ve kocam da benimle gelmişlerdi. Başka bir yere gidiyorduk ve yol üstünde, Londra Kitap Fuarı için orada bulunan Paniotis'le buluşmak için durmuştuk. O yemekten, kendi hayatımın fiyasko olduğuna dair bir hisle ayrılmıştım, dedi. Sen ailenle o kadar mutlu, o kadar tamamlanmış görünüyordun ki; her şeyin olması gerektiği halinin bir imgesiydiniz.

Sarıldığımızda, bedeninin son derece hafif ve kırılgan olduğunu hissettim. Leylak rengi, eski püskü bir gömlek ve üzerinde kat kat duran bir kot pantolon giymişti. Şöyle bir geri çekilip bana tekrar yakından baktı. Paniotis'in yüzü karikatürden fırlamış gibi: Yüzündeki her şey abartılı, avurdu avurduna geçmiş, alnı fazlasıyla açık, kaşları ünlem işaretleri gibi kanatlanmış, saçları her yöne alıp başını gitmiş, öyle ki insan Paniotis'in kendisine değil de karakalem resmine bakıyormuş gibi tuhaf bir hisse kapılıyor. Kendini rahat hissederken bile sanki birisi ona olağanüstü bir şey söylemiş ya da bir kapıyı açmış da arkasında gördüğü şeye çok şaşırmış gibi bir ifadesi var. Bu ağzı açık ifade içinde, gözleri çok hareketli ve değişken ve çoğu zaman, sanki tanık oldukları şeyler karşısında duydukları hayret nedeniyle bir gün yüzünden uçup gidebilirlermiş gibi abartılı bir şekilde öne fırlıyorlar.

Şimdiyse, dedi, görüyorum ki bazı şeyler olmuş ve ben bunları hiç de beklemediğimi söylemek zorundayım. Hiç anlamıyorum. O gün, dedi, lokantada, ailenle fotoğrafını çekmiştim – hatırlıyor musun? Evet, dedim, hatırlıyordum. İnşallah fotoğrafı bana göstermeyeceksin şimdi, dedim, yüzü kardı. İstemiyorsan göstermem, dedi. Ama tabii yanımda getirmiştim; burada, çantamda. Onun fotoğrafımızı çekişinin, aklımda o günden en bariz biçimde kalan şey olduğunu söyledim. Yaptığının pek olağan bir şey olmadığını düşündüğümü hatırlıyordum, ya da en azından benim aklıma gelmezdi böyle bir şey yapmak. Onunla benim aramda bir farklılık olduğunu gösteriyordu bu, yani o bir şeyi gözlemliyordu, ben ise, anlaşılan, aynı şeyin bizzat kendisi olmaya bütünüyle dalmış gitmiştim. Geriye baktığımda, dedim, bana geleceği yansıtan özel anlardan biriymiş gibi geliyor o an. Gerçekten de o ânın içine o derece gömülmüşüm ki, bir dağ nasıl ona tırmananlardan birinin dengesini kaybedip yarıklarından birinin içine düştüğünü fark etmezse, ben de işte öyle, Paniotis'in, buluşmamızdan ayrıldığında hayatının bir fiyasko olduğunu düşündüğünü fark etmemiştim. Bazen hayat bana bu tür gaflet anları için verilmiş bir dizi cezaymış gibi, insan kendi kaderini fark etmediği ya da merhamet duymadığı şeylerle şekillendiriyormuş gibi gelir, bilmediğin ve anlamak için çaba harcamadığın şey ileride tam da bilmek zorunda bırakılacağın şey haline gelecekmiş gibi. Ben konuştukça Paniotis gitgide daha fazla dehşete kapılıyor gibi görünüyordu. Bu ancak bir Katolik'in düşünebileceği korkunç bir düşünce, dedi. Yine de, böyle fevkalade acımasız bir tarzda cezalandırılmasını isteyeceğim birkaç kişi yoktur desem yalan olur. Ancak bu kişiler, çektikleri acılardan hayatlarının son gününe kadar bir şey öğrenmeyecekleri kesin olanlardır. Yemek listesini eline alıp tek parmağını havaya kaldırarak garsona doğru dönerken, bunu garantiye alırlar, dedi. Uzun, beyaz bir önlüğe bürünmüş, kır sakallı, heybetli garson, o zamana kadar, hemen tamamen boş salonun bir köşesinin siperine çekilmiş, öyle mutlak bir hareketsizlik içinde bekliyordu ki onu fark bile etmemiştim. Gelip güçlü kollarını göğsünde kavuşturarak masamızın yanında, Paniotis'in hızla konuşmasına karşılık başını sallayarak durdu.

Londra'da o gün, diye sözünü sürdürdü Paniotis yüzünü tekrar bana dönerek, fark ettim ki küçük yayınevi hayalim o şekilde

kalacak, yani bir fantezi olarak, ve bunu fark etmek bende hayal kırıklığı yaratmaktan ziyade bu fantezi karşısında şaşkınlığa düşmeme neden oldu. Elli bir yaşında hâlâ, gayet safiyane, hiçbir şekilde gerçekleştirilmesi mümkün olmayacak bir umut yaratma yeteneğine sahip olmam bana inanılmaz bir şey gibi geldi. İnsanın kendini aldatma kapasitesi, anlaşılan, sonsuz – ve eğer böyleyse, her daim mutlak bir kötümserlik durumu içinde var olmak dışında, kendimizi bir kere daha kandırdığımızı bilmemiz nasıl mümkün olacak? Sanırdım ki, bütün hayatını bu trajik ülkede geçirmiş biri olarak artık kendimi kandırmam mümkün değil, ama senin üzgün üzgün belirttiğin gibi, seni aldatan tam da o görmediğin şeydir, hep sahip olduğun için fark etmediğin şey. Bir şeyi ona hep sahip olduğun için hiç fark etmediğini anlaman bile onu kaybedince olmaz mı?

Garson, elinde bazı yemeklerle yanımızda belirdi, Paniotis de el kol hareketleriyle belirttiği son bir umutsuzluk gösterisinden sonra konuşmasını sonlandırdı ve geriye çekilip garsonun yemekleri masaya koymasına izin verdi. Bir karaf solgun sarı renkte şarap vardı, bir tabak, ucunda saplarıyla, acı görünen ama tatlı ve fevkalade lezzetli minik yeşil zeytin ve bir tabak, kara kabuklarının içinde narin görünen soğuk, lezzetli midye. Angeliki'nin gelişinden önce bize kuvvet aşılamak için, dedi Paniotis. Göreceksin, romanlarından biri Avrupa'da bir yerde, hangi ödülse, bir ödül işte, onu aldıktan sonra Angeliki önemli biri oldu, dedi, ve şimdi ünlü bir yazar olarak kabul ediliyor – en azından o kendini öyle kabul ediyor. Çektiği acılar –neyse onlar– geçince, kendini yalnız Yunanistan'da değil, yazdıklarına ilgi gösteren her ülkede, genel olarak acı çeken kadınlığın sözcüsü seçti. Nereye çağrılsa gidiyor. Roman, dedi, ev hayatının düzeni nedeniyle sanat hayatı boğulmakta olan bir kadın ressamla ilgili: Kocası diplomat ve aile durmadan bir yerden bir yere taşınıyor, öyle ki kadın ressam kendi yaptığı işin sadece bir süs, bir vakit geçirme aracı olduğunu, oysa kocasının işinin, yalnızca kocası tarafından değil bütün dünya tarafından da, olayları yorumlamaktan ziyade onları oluşturduğu için önemli görüldüğünü hissetmeye başlıyor ve ikisi arasında bir çatışma olunca –eh, Angeliki'nin yazdığı bir roman olduğuna göre, çatışma çoğu zaman vardır– adamın gereksinimleri kadınınkilerin önüne geçiyor. Ve zamanla, kadının çalışması mekanik hale geliyor,

bir oyun oluyor; tutku yok, ama kendini ifade etme dürtüsü yerinde duruyor. Berlin'de, ailenin şimdi yaşamakta olduğu yerde, resim yapma tutkusunu ve başka her şey için duyduğu tutkuyu tekrar ateşleyen genç bir adamla tanışıyor, bir ressamla. Ama şimdi sorun, bu genç adam karşısında kendini fazla yaşlı hissetmesi ve ayrıca felaket suçlu hissetmesi, özellikle bir şeylerin ters gittiğini sezen ve keyifleri kaçan çocukları nedeniyle. Her şeyden çok kocasına kızıyor, onu bu duruma soktuğu için, en önce tutkusunu kaybetmesine neden olduğu ve onu sonuçlardan tamamıyla sorumlu duruma düşürdüğü için. Ve genç ressam, bütün gece devam eden partileriyle, uyuşturucularıyla ve kadın bedeninde tecrübenin bıraktığı izlere gösterdiği hayretle, onu yaşlı hissettirmeye devam ediyor. Konuşabileceği kimse yok, anlatabileceği kimse yok – ne tenha bir yer, diye sırıtıyor Paniotis. Romanın adı bu, ayrıca: *Tenha Bir Yer.* Angeliki ile tartışmam, yazarlık yerine ressamlığı koymuş olması yüzünden, diyor, sanki bu iki şey birbirinin yerine geçebilirmiş gibi. Kitabın kendi hakkında olduğu çok bariz, diyor, ama resim hakkında hiçbir şey bilmiyor. Benim deneyimime göre, ressamlar yazarlardan çok daha az geleneksel oluyorlar. Yazarlar burjuva hayatı içine saklanmaya ihtiyaç duyuyorlar, hayvanların kürkü içine saklanan keneler gibi: Ne kadar derine gömülürlerse o kadar iyi. Angeliki'nin ressamını inandırıcı bulmuyorum, diyor, bir yandan deri ceketli, kaslı, kız yüzlü genç arkadaşıyla seks fantezileri kurarken bir yandan en son model Alman mutfağında çocuklarının öğle yemeklerini paketliyor.

Paniotis'e, kısa bir süre önce Londra'da giriştiği ve hemen sonra –duyduğuma göre– büyük bir kuruluş tarafından devralınan yayınevine olan inancının sarsılmasına neyin sebep olduğunu sordum. Şimdiki durumda Paniotis artık kendi girişiminin yöneticisi olmak yerine bir yayınevinde editördü. İngiliz olan her şeye karşı duyduğum hayranlık, dedi bir sessizlikten sonra, kederli gözleri dolu dolu, göz çukurları içinde dönerken, karşılık görmedi. Bu, işler burada zorlaşmaya başladığında oldu, diye devam etti, ama kimse daha ne kadar kötüleşeceğini tahmin edemiyordu. Yayınevi yalnızca İngiliz dilinde yazan yazarları çevirmeye ve yayımlamaya hasredecekmiş kendini, ticari yayıncıların el sürmeyeceği, Paniotis'in derin bir hayranlık duyup kendi vatandaşlarına sunmakta kararlı olduğu, Yunanistan'da hiç duyulmamış yazarlara. Ama öyle bir an gelmiş ki,

masrafları kısmak için çoğunu bizzat kendisinin çevirdiği bu yazarlara ödeyeceği avansları bulması mümkün olmamış. Londra'da, bir bakmış, kesin konuşmak gerekirse henüz gerçekte kazanmamış oldukları para ödenmedi diye bizzat yazarlar tarafından bile şiddetle suçlanıyor; herkes onu şiddetle küçümsemiş, yasal girişimde bulunma tehditleri almış ve hepsinden de kötüsü, günümüzün sanatçıları diye taptığı bu yazarların aslında soğuk ve duygudaşlık kuramayan, sadece kendi reklamını yapmaya ve her şeyden çok da paraya düşkün kimseler oldukları izlenimini edinmiş. Onlara, eğer kendisini ödeme yapmaya zorlarlarsa yayınevinin daha işe başlamadan iflas edeceğini açıkça belirtmiş ve zaten böyle de olmuş; bu yazarlar, yalnızca çok satan yazarları yayımlamakla ilgilenen şimdi çalıştığı şirket tarafından geri çevrilip duruyorlarmış. İşte böylece öğrendim ki, dedi, işleri iyileştirmek mümkün değildir, bundan kötüler kadar iyi insanlar da sorumludur, bir şeyi daha iyi hale getirmek yalnızca kişisel bir hayaldir ve kendi tarzında, Angeliki'nin tenha yeri kadar yalnız ve tek başınadır. Titreyen parmaklarıyla tek bir midyeyi kabuğundan çıkarıp ağzına yerleştirirken, hepimiz tiryakisi olmuşuz bu iyileştirme öyküsünün, dedi, o kadar ki, en derin gerçeklik hissimize bile el koymuş. Romanları bile zehirlemiş, ama belki romanlar da şimdi gerisingeri bizi zehirliyor, böylece kitaplarımızdan beklediğimiz şeyleri sonunda hayatlarımızdan da bekler olduk; ama hayatı bir ilerleme olarak algılamak artık hiç istemediğim bir şey.

Şimdi fark ediyordu ki, evliliğinde, ilerleme ilkesi hep geçerli olmuştu; ev, mal, araba sahibi olma, daha ileri bir sosyal konuma gelme dürtüsünde, daha fazla seyahat etme, daha geniş bir arkadaş çevresine sahip olma isteğinde; hatta çocuk yapmak bile bu çılgın yolculukta zorunlu bir durak gibi gelmeye başlamıştı; ve şimdi görüyordu ki, eklenecek veya geliştirilecek şeyler yoksa, varılacak hedefler, geçilecek aşamalar yoksa, yolculuğun doğal akışını tamamlamış sayılması ve büyük bir anlamsızlık duygusu ve bir hastalık hissinin karısının da kendisinin de yakasına yapışması kaçınılmaz şeylerdi. Bu duygu aslında yalnızca, çok uzun yıllar denizde kaldıktan sonra karada yaşarken gemicilerin başına gelen, fazla hareketli bir hayattan sonra girilen durgunluk hissiydi, ama her ikisi de buna artık birbirlerine âşık olmadıkları anlamını yüklemişlerdi. Eğer birbirimizle barışacak, âşık olmayan ama yine de

birbirine karşı hiçbir kötü niyet beslemeyen iki insan olduğumuz şeklinde dürüst bir önermeyle işe başlayacak kadar mantıklı olsaydık, eh, dedi, gözleri yine dolarak, durum bu olsaydı, birbirimizi ve kendimizi gerçekten sevmeyi öğrenebilirdik. Fakat bunu yapacağımıza, bu durumu yeni bir ilerleme için fırsat olarak gördük, bir kere daha yolculuk beliriyor diye gördük, ama bu seferki yolculuk yıkım ve savaştan geçiyordu ve her ikimiz de, her zamanki gibi, bunun için gereken enerjiyi ve yeteneği gösterdik.

Bugünlerde, dedi, çok basit yaşıyorum. Sabahleyin, gün doğumunda, Atina'nın yirmi dakika dışında, bildiğim bir yere gidiyorum arabayla ve koyu baştan başa yüzüyorum, sonra aynı mesafeyi geri yüzüyorum. Akşamları balkonumda oturup yazı yazıyorum. Kısa bir süre gözlerini kapadı ve gülümsedi. Ne yazdığını sordum ona, gülümsemesi genişledi. Çocukluğumu yazıyorum, dedi. Çocukluğum öyle mutlu geçti ki, kısa bir süre önce, onu parça parça, mümkün olan en küçük ayrıntısıyla hatırlamaktan daha fazla istediğim bir şey olmadığını fark ettim. İçinde mutluluk olan dünya bütünüyle yok oldu, yalnız benim hayatımda değil, genel olarak Yunanistan'da da, zira farkında mıdır değil midir bilmem ama Yunanistan dizleri üzerine çökmüş, yavaş yavaş, can çekişerek ölmekte olan bir ülke. Kendi durumumla ilgili olarak, bazen merak ediyorum, acı çekmenin sonradan öğrenmem gereken bir şey olması acaba çocukluğumun mutlu geçmesi yüzünden miydi? Acının nereden geldiğini ve nasıl geldiğini olağanüstü yavaş öğrenmiş olmalıyım. Acıdan kaçınmayı öğrenmem uzun zaman aldı. Geçenlerde, dedi, gazetede, tuhaf bir zihinsel hastalığı olan bir oğlanla ilgili bir haber okudum, hastalık onu mümkün olduğunca çok fiziksel tehlike, dolayısıyla da bedensel hasar peşinde koşmaya mecbur bırakıyormuş. Çocuk durmadan elini ateşe sokuyor, kendini duvarlardan atıyor ve aşağı düşmek için ağaçlara tırmanıyor; bedenindeki neredeyse her kemiği kırmış ve tabii her yanı kesikler ve çürüklerle dolu, gazete de çocuğun zavallı annesiyle babasına bu durum hakkındaki fikirlerini soruyor. Sorun, diyorlar, hiç korku duymaması. Ama bana öyle geliyor ki, doğru olan bunun tam tersi: Çok fazla korkuyor, o kadar çok korkuyor ki, korktuğu şey kendiliğinden olmasın diye kendini onu yaşamaya zorluyor. Öyle sanıyorum ki, çocukluğumda, acı söz konusu olduğunda nelerin gerçekleşebileceğini bilseydim, hemen hemen aynı tepkiyi verebi-

lirdim. *Odysseia*'daki Elpenor adlı karakteri hatırlarsın herhalde, dedi, hani Odysseus'un mürettebatından, aşağı inmek için merdiven kullanması gerektiğini unutacak kadar mutlu olduğu için Kirke'nin evinin çatısından düşen kişi. Odysseus onunla daha sonra Hades'te karşılaşır ve neden böyle salakça öldüğünü sorar. Paniotis gülümsedi. Bu ayrıntıyı hep çok sevimli bulmuşumdur, dedi.

Angeliki olduğu kesin olan bir kadın –çünkü yemek yiyen başka kimse yoktu ve bu süre içinde lokantaya giren olmamıştı– içeri girmiş, gayet hararetli bir şekilde garsonu sorguluyordu; bunu, aralarında, açıklaması zor olacak kadar uzun bir konuşma izledi, bu esnada ikisi birden dışarı çıktılar ve kısa bir süre sonra içeri girdiler, bundan sonra konuşma daha da hararetli bir şekilde devam etti, kadının iyi kesilmiş kumral saçları bu arada başının hızlı hareketleriyle savruluyor, kadın, ayağını sabırsızlıkla yere vuran bir tay gibi, bir ayağının üstünden diğerine geçtikçe –incecik, ipek kumaştan– hoş, gri elbisesi, anafora kapılmış gibi o yana bu yana dönüyordu. Yüksek topuklu, lame renk çarpıcı sandaletler giymişti ve elinde buna uygun bir çantası vardı; eğer –garsonun uzattığı kolun yönünde bakmak üzere dönüp en sonda bizim masamızı görünce– yüzüne bakanları onun adına endişeye sevk edecek kadar endişeli bir ifade sergiliyor olmasaydı, zarafetin ta kendisi sayılabilirdi. Paniotis'in öngördüğü gibi, Angeliki seçtiği lokanta konusunda derin bir hayal kırıklığına uğramıştı; dediğine göre, buraya ilk girdiğinde niyeti, aradığı yerin burası olduğunun farkında olmadan, Paniotis'in seçtiği adresin tarifini sormaktı ve garson da onu ikna etmek için dışarı çıkarıp tabelayı göstermek zorunda kalmıştı; o zaman bile, yakınlarda aynı ad altında iş yapan daha uygun bir yer olması gerektiğinden emindi. Ama burasını ben özel olarak senin için seçtim, dedi Paniotis gözlerini devirerek. Aşçı senin memleketlin, Angeliki; senin en sevdiğin Baltık yemekleri listede var. Lütfen onun kusuruna bakma, dedi Angeliki, manikürlü parmaklarla kolumu tutarak. Sonra Paniotis'e hızla Yunanca itirazlarını sıraladı. Bu söylevin sonunda Paniotis özür dileyip masadan kalktı ve tuvaletlere doğru gözden kayboldu.

Daha erken gelemediğim için özür dilerim, diye devam etti Angeliki nefes nefese. Önce bir resepsiyona katılmam gerekiyordu, sonra da eve dönüp oğlumu yatırmam – kitabım için seyahat etmekte olduğumdan son zamanlarda pek göremedim onu. Daha ben

soramadan, Polonya'yı dolaştım, diye ekledi, esas olarak Varşova'yı, ama başka şehirlere de gittim. Bana Polonya'ya hiç gidip gitmediğimi sordu ve ben gitmediğimi söyleyince başını biraz kederle salladı. Oradaki yayıncılar çok sayıda yazarı davet edemiyorlar, dedi, yazık aslında, çünkü orada insanlar yazarlara buradakilerin duymadığı ölçüde ihtiyaç duyuyorlar. Geçen yıl, dedi, birçok yere ilk kez gittim, ya da kendi başıma ilk kez, ama Polonya yolculuğu beni en çok etkileyeni oldu, çünkü kitaplarımı yalnızca orta sınıflar için bir eğlence olarak değil, birçok kişi için, kabul etmek lazım ki özellikle de –günlük hayatlarında kendilerini çok yalnız hisseden– kadınlar için bir cankurtaran olarak görmemi sağladı.

Angeliki karafı eline aldı ve hüzünlü bir ifadeyle kendine bir çay kaşığı kadar şarap koyduktan sonra benim kadehimi neredeyse ağzına kadar doldurdu.

"Eşim diplomat," dedi, "bu nedenle, açıktır ki, çok yolculuk yaptık. Ama kendi işi için ve bağımsız olarak yolculuk yapıyor olmak tamamen farklı hissettiriyor insana. İtiraf ediyorum ki bazen korktum, iyi bildiğim yerlerde bile. Polonya'da çok gergindim, çünkü –dilleri dahil– bilmediğim pek çok şey vardı orada. Ama bir kısmı, başlangıçta, açıkça kendi başıma olmaya alışkın olmayışımdan ileri geliyordu. Örneğin," diye devam etti, "Berlin'de altı yıl yaşadık, ama oraya bile yalnız başıma, bir yazar olarak gitmek bana bir şekilde değişik geldi. Bu kısmen, şehrin değişik bir yönünü –daha önce bütünüyle dışında olduğum edebiyat kültürünü– görüyor olmamdan kaynaklanıyordu, kısmen de, kocam olmadan orada bulunmanın, yepyeni bir şekilde, gerçekten neysem o olarak hissetmemi sağlamasından."

Evlilikte, insanın gerçekten ne olduğunu bilmesinin, ya da hatta olduğu kişiyi diğer insan vasıtasıyla dönüştüğü kişiden ayırmasının mümkün olduğundan emin olmadığımı söyledim. Bütün o "gerçek ben" fikrinin yanılsama olabileceğini düşünüyordum: Yani insan içinde farklı, kendi kendini yöneten bir ben olduğunu sanabiliyordu ama belki de bu ben gerçekte yoktu. Annem, dedim, bir keresinde itiraf etmişti, evden çıkıp okula gitmemizi sabırsızlıkla bekler ama biz gittikten sonra da ne yapacağını bilemeyip eve dönmemizi istermiş. Hâlâ, çocukları artık yetişkin olduktan sonra bile, yaptığımız ziyaretleri hemen hemen zorla bitirir, sanki kalırsak korkunç bir şey olacakmış gibi hepimizi evlerimize yollar. Ama biz

gittikten sonra aynı kayıp duygusunu yaşadığına eminim. Merak ediyorum, dedim, acaba ne arıyor ve bu aradığını bulacak diye bizi evinden niçin kovalıyor. Angeliki zarif lame çantasını karıştırmaya başladı ve sonunda bir bloknotla kalem çıkardı.

"Lütfen kusuruma bakmayın" dedi. "Bu söylediğinizi yazmam lazım." Bir süre yazıp durdu ve sonra, "İkinci kısmı bir kez daha tekrarlar mısınız?" dedi.

Bloknotunun kendi görünüşü gibi çok düzenli olduğunu, sayfaların düzgün satırlar halinde inci gibi yazılmış olduğunu fark ettim. Kalemi de ayakkabıları ve çantası gibi gümüş rengiydi. Kalem ucunu sıkıca kalemin içine soktu. İşi bitince, "Polonya'da gördüğüm ilgi beni çok şaşırttı, gerçekten çok şaşırttı" dedi. "Polonyalı kadınların çok politik olduğunu varsayıyorum: Benim dinleyicilerimin yüzde doksanı kadındı ve kendilerini çok güzel ifade ediyorlardı. Tabii Yunan kadınları da kendilerini ifade ederler – "

"Ama Yunan kadınları daha iyi giyinir" dedi geri dönmüş olan Paniotis. Angeliki, hiç beklemediğim şekilde, bu sözü ciddiye aldı.

"Evet," dedi, "Yunanistan'daki kadınlar güzel olmaktan hoşlanırlar. Ama Polonya'da, bunun kadınların yararına olmadığını hissettim. Oradaki kadınlar o kadar solgun ve o kadar ciddi ki: Geniş, yassı, soğukkanlı yüzleri var, ama ciltleri çoğu zaman kötü, herhalde hava şartlarından ve yedikleri felaket gıdalardan olmalı. Dişleri de," diye ekledi yüzünü buruşturarak, "hiç iyi durumda değil. Ama beni kıskandıran bir ciddiyetleri var, sanki dikkatleri kendi hayatlarının gerçeklerinden çelinmemiş, hiçbir zaman çelinmemiş gibi. Varşova'da bir kadın gazeteciyle epeyce vakit geçirdim," diye devam etti, "benim yaşlarımda biri ve aynı zamanda bir anne. O kadar zayıf, düz hatlı ve sertti ki kadın olduğuna inanamadım. Bütün sırtını kaplayan fare rengi dümdüz saçları ve buzul kadar beyaz ve kemikli bir yüzü vardı. Bol bir kot ve kocaman hantal pabuçlar giyiyordu ve bir saçak buzu kadar net, keskin ve güzeldi. Kocasıyla altı ayda bir nöbet değiştiriyorlarmış: Birisi çalışıyor, diğeri çocuklara bakıyormuş. Kocası bazen şikâyet ediyormuş ama şimdiye kadar bu düzenlemeyi kabul etmiş. Ama işe gittiğinde, çocuklarının onun resmini yastıklarının altına koyup uyuduklarını gururla itiraf etti bana. Güldüm," dedi Angeliki, "ve ona benim oğlumun, yastığının altında resmimle uyurken yakalanmaktansa ölmeyi tercih edeceğini söyledim. Olga bana öyle bir

baktı ki, toplumsal cinsiyet politikalarımızın çocuklarımıza bile bulaşıp bulaşmadığını merak ettim birden."

Angeliki'nin yüzünde onu cazip kılan bir yumuşaklık, neredeyse bir pus vardı, ama endişeyle bitkin düşmüş görüntüsü de bundan kaynaklanıyordu. Bu yumuşaklığın üstünde her şey iz bırakabilir gibi görünüyordu. Bir çocuğun ufak tefek, muntazam hatlarına sahipti, ama cildi endişeden kırışmış gibiydi ve bu ona çatık kaşlı bir masumiyet ifadesi veriyordu, sanki istediği yapılmamış küçük ve şirin bir kız çocuğuymuş gibi.

"Adı dediğim gibi Olga olan bu gazeteciyle konuşurken," diye devam etti Angeliki, "tüm varlığım –hatta feminizmim bile– yalan mı acaba diye endişe ettim. Varlığımın ciddiyetten yoksun olduğunu hissettim. Yazarlığıma bile bir tür boş vakit doldurma aracı olarak bakılmıştı. Onun gibi olmaya cesaretim olur muydu diye merak ettim, çünkü hayatında o kadar az zevk, o kadar az güzellik vardı ki –dünyanın o kısmının fiziksel olarak katıksız çirkinliği dehşet verici– benzer bir durumda umursayacak enerjiye sahip olabilir miydim, emin olamadım. Okuma seanslarıma çok sayıda kadın katılınca bu nedenle şaşırdım – neredeyse, yaptığım iş onlar için, benim için olduğundan daha önemliymiş gibi geldi!"

Garson siparişimizi almaya gelmişti. Uzun bir süreç oldu bu, çünkü Angeliki listedeki her yemeği tek tek tartışıyor, listenin altlarına doğru indikçe, garsonun hiç sabırsızlık göstermeden, ciddiyetle, bazen de uzun uzun cevapladığı çeşitli sorular soruyordu. Angeliki'nin yanında oturan Paniotis gözlerini deviriyor, zaman zaman her ikisine de itiraz ediyor, bu da işleri daha da uzatıyordu. En sonunda, sipariş işi bitmişe benziyordu ve garson ağır cüssesiyle yavaş yavaş uzaklaşıyordu ki Angeliki, anlaşılan aklına sonradan gelen şeyler dolayısıyla, kesik bir nefes alarak parmağını kaldırıp onu tekrar çağırdı. Garson ikinci kez yanımızdan ayrılıp lokantanın en ucundaki panjurlu maun kapının arkasında kaybolunca, Angeliki bana, doktorunun onu özel bir yemek rejimine soktuğunu, çünkü Berlin'den Yunanistan'a döndüğünde hastalandığını söyledi. Olağanüstü bir uyuşukluğa ve –itiraf etmekten çekinmiyordu– kedere gömüldüğünü fark etmişti. Bunun, yurtdışında geçen onca yıl boyunca birikmiş bedensel ve duygusal tükenmişlikten olduğunu sanıyordu ve altı ay ya da daha fazla, şöyle ya da böyle, yatağa mahkûm kalmıştı; bu süre içinde, kocasının ve oğlunun, yoklu-

ğunda tahmininden çok daha iyi idare ettiklerini keşfetmişti, o kadar ki, yataktan kalkıp normal hayata döndüğünde evin içindeki rolünün azaldığını görmüştü. Kocasıyla oğlu eskiden kendisinin yaptığı işleri yapmaya –ya da dediğine göre hiç yapmadan bırakmaya– alışmışlardı ve aslında, kendilerine göre, birçoğunu hiç beğenmediği yeni alışkanlıklar edinmişlerdi; o anda, kendisine bir seçim hakkı tanındığını ve eğer eski kimliğini geride bırakmak istiyorsa bunun bir fırsat olduğunu fark etmişti. Bazı kadınlara göre, dedi, kendilerine ihtiyaç olmadığını keşfetmek, en büyük korkularının gerçekleşmesi demektir; ama onun üzerindeki etkisi bunun tam tersi olmuştu. Hastalığın, hayatına ve içindeki insanlara daha büyük bir nesnellikle bakabilmesini mümkün kıldığını da görmüştü. Fark etmişti ki o da onlara, özellikle de, doğduğu andan itibaren başka herkesten daha duyarlı ve kırılgan olduğunu gördüğü ve bu yüzden –şimdi fark ediyordu ki– bir an bile yalnız bırakamayacak kadar kendini adadığı oğluna, düşündüğü kadar bağlı değildi. Hastalığından sonra dünyaya döndüğünde, oğlu tam bir yabancı gibi görünmese bile, onu kendisine bağlayan bağların daha az acı verdiğini görmüştü. Onu tabii ki hâlâ seviyordu, ama oğlunun hayatını, mükemmel bir şekilde düzenlemesi gereken bir şey olarak görmüyordu artık.

"Birçok kadın için," dedi, "çocuk sahibi olmak yaratıcılıklarının en merkezindeki deneyimdir, ama çocuk," dedi, "anne onun için kendini mutlak surette feda etmediği sürece yaratılmış bir nesne olarak kalamaz. Benim fedakârlığım hiçbir zaman böyle olamazdı ve günümüzde hiçbir kadın da böyle bir fedakârlık yapmamalı. Benim kendi annem beni hiç eleştirel olmayan bir biçimde, kendi varlığını kanıtlarcasına yetiştirdi," dedi, "ve sonuçta ben yetişkin olduğumda hayata hazır değildim, çünkü kimse beni onun gördüğü kadar önemli görmüyordu, ama ben de böyle görülmeye alışmıştım. Derken, seni evlenecek kadar önemli gören biriyle tanışıyorsun ve evet demek doğru geliyor. Ama önemli olduğun duygusu ancak bebeğin olduğunda gerçekten geri dönüyor," dedi, giderek büyüyen bir tutkuyla, "ancak bir gün bütün bunların –ev, koca, çocuk– aslında hiç önemli olmadığını, tam tersinin doğru olduğunu fark ediyorsun: Köleye dönmüşsün, tamamen silinmişsin!" Konuşmasına etkileyici bir şekilde ara verdi, başını kaldırdı, ellerini gümüş yemek takımlarının arasına, masanın üs-

tüne koydu. Daha alçak perdeden, "Tek umut," diye devam etti, "egonun canlı kalmasını sağlayacak şekilde, çocuğunu ve kocanı kendi zihninde yüceltmek oluyor. Ama aslında," dedi, "Simone de Beauvoir'ın da söylediği gibi, böyle bir kadın parazitten başka bir şey değildir, kocasının sırtındaki bir parazit, çocuğunun sırtındaki bir parazit.

"Berlin'de," diye devam etti bir süre sonra, "oğlum, masraflarını büyükelçiliğin karşıladığı pahalı bir özel okula devam etti, orada önemli mevkilerdeki bir sürü zengin insanla tanıştık. Kadınlar, hayatımda daha önce hiç tanımadığım bir türdendi: Hemen hepsi meslek sahibiydi –doktorlar, avukatlar, muhasebeciler– ve çoğunun da çok sayıda çocuğu vardı, her birinin beşer, altışar tane, ve çocukların hayatlarını inanılmaz bir hamaratlık ve gayretle denetliyor, çoğu, zaten sahip oldukları, çok emek gerektiren iş hayatlarına ek olarak ailelerini de başarılı bir şirket gibi yönetiyorlardı. Hepsi bu kadar da değildi, bu kadınlar mümkün olan en üst seviyede bakımlı ve özenliydiler: Her gün spor salonuna gidiyor, hayır için düzenlenen maratonlara katılıyorlardı, av köpekleri kadar ince ve sırım gibiydiler, zinde ve kaslı bedenleri çoğu zaman tuhaf şekilde cinsiyetsiz görünse de en pahalı, en şık giysileri giyiyorlardı. Kiliseye gidiyor, okul şenlikleri için pastalar yapıyor, tartışma topluluklarının faaliyetlerinde tartışmaları yönetiyor, altı çeşit yemeğin sunulduğu akşam yemekleri veriyorlardı. Son çıkan romanların hepsini okumuşlardır, hafta sonlarında konserlere giderler, tenis ve voleybol oynarlar. Böyle bir tek kadın bile yeterliydi, ama," dedi, "Berlin'de çok sayıda böyle kadına rastladım. Üstelik, komik olan da, adlarını hatırlayamamam, kocalarının adını da: Aslında," dedi, "bir tekinin bile yüzünü hatırlamıyorum, ailelerinden hiç kimsenin de. Yüzünü hatırladığım yalnız bir çocuk var, benim oğlum yaşında bir çocuk. Çok sakattı ve bir tür motorlu arabayla dolaşırdı, arabada çenesinin dayandığı bir raf vardı –aksi takdirde başı göğsüne düşerdi herhalde– ve bu şekilde başı hep dik dururdu." Sanki çocuğun yüzünü gözlerinin önünde tekrar görüyormuş gibi sıkıntıyla duraksadı. "Annesinin, başına gelenlerden şikâyet ettiğini hiç hatırlamıyorum: Tam tersine, yapması gereken türlü şeyin üstüne, bir de, çocuğun sakatlığından mustarip olanlara yardım amacıyla düzenlenen faaliyetler için yorulmak bilmeden para toplardı.

"Bazen," dedi, "Berlin'den döndüğümüzde hissettiğim bitkinlik, aslında bu kadınların hissetmeyi reddettikleri ve bu nedenle bana geçirdikleri toplu bitkinlik miydi diye merak ediyorum neredeyse. İnsan onları hep koşarken görürdü: Her yere koşarlardı, evden işe oradan geri eve, alışverişe koşarak giderlerdi, gruplar halinde parkta koşarlardı –sanki hareketsiz duruyorlarmış gibi rahatça bir arada konuşarak– ve eğer bir trafik lambası nedeniyle duracak olsalar, lamba tekrar yanana ve onlara devam etme imkânı verene kadar, o koskocaman beyaz ayakkabıları ayaklarında, durdukları yerde koşmaya devam ederlerdi. Geri kalan zamanlarda altı lastik düz pabuçlar giyerlerdi, son derece kullanışlı ve son derece çirkin. Sahip oldukları şık olmayan tek şey pabuçlarıydı," dedi, "ama hissediyordum ki doğalarının gizinin anahtarı buradaydı, çünkü bu pabuçlar kendini beğenmiş olmayan bir kadının pabuçlarıydı.

"Ben ise," diye devam etti, masanın altından gümüşi bir ayak uzatarak, "Yunanistan'a dönünce, zarif pabuçlara karşı bir düşkünlük geliştirdim. Belki de hareket etmeden durmanın erdemlerini keşfetmeye başladığım için. Romanımdaki karakter içinse bu tür ayakkabılar yasak bazı şeyleri simgeler. Onun hiç giymeyeceği türden şeylerdir. Üstelik de, bu tür pabuç giyen kadınlar gördüğünde hüzünlenir. O zamana kadar, bunun nedeninin, bu tür kadınları acınacak insanlar olarak görmesi olduğunu sanır ama aslında dürüstçe düşündüğünde, sebep, pabuçların temsil ettiği kadınlık kavramından dışlanması ya da atılmasıdır. Sanki, neredeyse, kadın değilmiş gibi hisseder kendini. Ama kadın değilse, o zaman nedir? Bir kadınlık buhranı yaşamaktadır ve bu aynı zamanda bir yaratma buhranıdır, ama şimdiye kadar hep bu iki şeyi ayırmaya çalışmıştır, çünkü onların birbirlerini dışladığını, birinin öbürünü ortadan kaldırdığını sanmaktadır. Oturduğu dairenin penceresinden, parkta koşan, hep koşan kadınlara bakar ve onların bir şeye doğru mu koştuklarını, yoksa bir şeyden mi kaçtıklarını sorar. Yeterince uzun süre bakınca görür ki kadınlar yalnızca daireler çizerek koşmaktadır."

Garson, elinde kocaman gümüş bir tepsiyle yaklaştı. Yemekleri birbiri ardına masaya bıraktı. Ismarlarken o kadar büyük zahmet çekmiş olan Angeliki kendi tabağına minicik miktarlarda yemek aldı. Kaşığıyla yemekleri didiklerken alnında derin, endişeli çizgiler belirdi. Paniotis benim tabağıma bütün yemeklerden koyarken, bi

yandan da ne olduklarını açıklıyordu. Bu lokantaya en son, kızı Amerika'ya gitmeden bir gece önce geldiğini söyledi. O zaman da, bu akşam olduğu gibi, Atina'daki pek çok tanıdığı tarafından rahatsız edilmek istememişti. Yemekleri paylaşırken, bütün bu yemeklerin çıktığı Selanik'in kuzeyindeki sahilde bir zamanlar yaptıkları bir tatili hatırlamışlardı. Paniotis, kaşık elinde, Angeliki'ye biraz daha almak istemez misin diye sordu, ama Angeliki, baştan çıkmayı sabırla reddeden bir azize gibi, gözlerini yarı yarıya kapayarak başını yukarı kaldırdı. Ya sen, dedi Paniotis, sen de çok az aldın. Öğle yemeğinde suvlaki yediğimi söyledim. Paniotis yüzünü buruşturdu, Angeliki de burnunu kırıştırdı.

"Suvlaki çok yağlı" dedi Angeliki. "Yunanların bu kadar şişman olmasının, miskinliklerinden başka bir sebebi de bu."

Paniotis'e, kızıyla kuzeye yolculuk yapalı ne kadar olduğunu sordum, karısıyla boşandıktan hemen sonra gittiklerini söyledi. Aslında, çocuklarını kendi başına ilk kez bir yerlere götürüşüymüş bu. Arabasını Atina'nın dışına, tepelere doğru sürerken, dikiz aynasından arka koltuktaki çocuklarına ikide bir baktığını ve sanki onları kaçırıyormuş gibi kendini suçlu hissettiğini hatırladı. Çocukların her an suçunu fark etmelerini ve derhal Atina'ya, annelerine iade edilmeyi talep etmelerini beklemiş ama çocuklar bunu yapmamıştı: Aslında, Paniotis'in bildiği ve güvendiği, onun için tanıdık olan her şeyden, en çok da, karısıyla ortaklaşa kurdukları, tabii artık var olmayan evlerinin güvenliğinden gitgide uzaklaştıkları uzun saatler boyunca durum hakkında herhangi bir yorumda bulunmamışlardı. Ancak, kaybın gerçekleştiği mahalden coğrafi olarak uzaklaşma duygusu dayanılmaz hale geldi, dedi Paniotis, tıpkı bazen insanların, en çok sevdikleri insanın öldüğü yerden ayrılmak istememesi gibi.

"Çocukların eve dönmek istemelerini bekleyip durdum," dedi, "ama aslında eve dönmek isteyen bendim: Arabada fark etmeye başladım ki, onlar kendi açılarından evde hissediyorlardı kendilerini, en azından kısmen, çünkü benimle birlikteydiler."

İşte bu, dedi, bilincime düşen en yalnızlaştırıcı saptamaydı; o gecelik yolculuklarına ara verecekleri otele varmaları da durumu kolaylaştırmamıştı. Otel, rüzgârın kol gezdiği, yıkık dökük bir sahil kasabasında felaket bir yerdi. İnşaatı yarı yarıya bitirilmiş ve sonra terk edilmiş dev bir siteydi burası ve bu nedenle her yerde

işin ortasında öylece bırakılmış gibi görünen muazzam kum ve çimento yığınları, kocaman briket kümeleri ve büyük makineler, toprak dolu kepçeleri yarı yarıya havaya kalkmış ekskavatörler, gergin çatal uçları üzerinde hâlâ paletlerin durduğu çatallı kaldırıcılar vardı, hepsi, çamura gömülmüş tarihöncesi canavarlar gibi bekliyor, öte yandan, henüz oluşmamış bir cenin gibi, katılaşmamış bir asfalt yığınından oluşan binanın kendisi bütün çılgınca görünüşüyle duruyor, camsız pencereleriyle denize bakıyordu. Otelleri pislik içinde ve sivrisinek doluydu, çarşafların arasında çimento kırıntıları vardı ve çocuklarının cafcaflı örtülerle kaplanmış çirkin madeni yatakların üzerinde zıplayıp kahkahalar atmaları onu şaşkına çevirmişti, çünkü o zamana kadar karısıyla kendisi –bazen planlı olarak ama çoğu kez tesadüfen– çocukları hep güzellik ve rahatlık sağlayan yerlere götürmüşlerdi; yüreği, hayatı eskiden ne kadar talihliyse o andan itibaren bir o kadar talihsiz olacağına dair korkunç bir inançla ve çocuklarına karşı müthiş bir acıma hissiyle dolmuştu. Üçüne birden tek bir oda ayırtmıştı, sonunda çocukları yatırmış, ama kendisi ikisinin arasına sıkışmış halde saatlerce uyumadan yatmıştı: "Hayatımda hiçbir zaman," dedi Paniotis, "o gece kadar bitmek bilmeyen bir gece yaşamadım. Nihayet sabah olduğunda, Paskalya zamanı o sahilde bazen olduğu gibi, havanın kötü olduğunu gördük. Şakır şakır yağmur yağmaya başlamıştı zaten ve otelin denize baktığı sahil o kadar rüzgârlıydı ki köpükler rüzgârla uçuyor, gökyüzünde uçuşan hayaletlere benzeyen, kasvetli, kocaman serpintiler biçiminde havalanıyorlardı. Bulunduğumuz yerden ayrılmamalıydık, ama oradan uzaklaşmaya o kadar kararlıydım ki çocukları arabanın arkasına atıp, yağmur arabanın üstünü döverken, bense baktığım yeri bile neredeyse göremezken, arabayı çalıştırdım. Bazı yerlerde yol sözcüğün tam anlamıyla çamura dönmüştü, sahile bakan yamaçlara tekrar tırmanırken bu çamurun yağmurla yıkanmasıyla kayma tehlikesinin gerçekten belireceğini gördüm. Bütün bunların üstüne, çocukları geceleyin sivrisinekler çok kötü sokmuş, onlar da sivrisinek ısırıklarını kaşımışlardı ve bunlardan bazıları mikrop kapmak üzere gibi görünüyordu. Bu nedenle, bir eczaneye ihtiyacımız vardı, ama o yağmur felaketi sırasında yanlış bir yere sapmış olmalıydım ki, yol anayola bağlanacağına gitgide daha dik ve dar bir yokuş haline gelmişti ve tepeler gitgide ıssızlaşıyordu. Sonunda gördüm ki, her

iki yanda baş döndürücü, muazzam uçurumları ve doruklarında kocaman bulut kümeleri olan gerçek bir sıradağın üzerindeydik. Fırtına, keçi ve yabandomuzu sürülerinin dağ yamaçlarında deli gibi koşuşmalarına neden olmuştu ve bunlar bazen yolun tam ortasına, arabanın önüne kadar geliyorlardı; sonra, biraz daha ileride, yatağından taşmış bir nehir nedeniyle yolu su basmıştı ve arabanın pencerelerinden biri çok hafif aralık kalmış olduğu için içeri dolan su yüzünden çocuklar çığlıklar atıyorlardı. Hava o kadar kararmıştı ki, sabahın henüz öğlene kavuşan bir vakti olmasına rağmen gece olmuş gibiydi; ama ileride, yağmurun arasından, ışıkları yanan bir bina gördüm aniden. İnsanı hayretler içinde bırakacak bir şey olmuş, yolun tam kenarındaki bir dağ hanına gelmiştik. Hemen yanaştık, arabadan atlayıp ceketlerimizi kafamızın üstünde tutarak alçak taş binanın girişine doğru koştuk ve bir itişte kapıyı açtık. Çok hoş bir yerdi aslında, ama çocuklar kanayan sivrisinek ısırıklarıyla kaplı, her üçümüz de darmadağınık ve sırılsıklam vaziyette, içerideki insanlara epeyce olağandışı görünmüş olmalıydık. Ana oturma odası kız izcilerle doluydu, en azından otuz kişi vardı ve hepsi de bir pilili etek ve bir bluz, bir denizci beresi ve sarı bir kravattan oluşan bir üniforma giymişti. Hepsi birlikte Fransızca bir şarkı söylüyor, bir ikisi de onlara küçük müzik aletleriyle eşlik ediyordu. O felaket sahil kasabasından ve fırtınadan ve deli keçilerden sonra bu tuhaf sahneyi hiç de yadırgamadım; ve aslında o tatilde başıma gelen ve sanıyorum o günden beri hiç değişmemiş olan şeylerden biri, ilk kez, kendi kendime böyle bir şeyi bekliyor muydum diye sormadan, orada gerçekten ne varsa onu görmem oldu. O günden önceki yıllara, özellikle de evliliğimin sürdüğü yıllara dönüp düşündüğümde, karım da ben de dünyaya uzun bir yerleşik önyargılar dürbününden bakmışız ve bu şekilde kendimizi etrafımızdakilerden, kapanması mümkün olmayan bir uzaklıkta, bir tür güvence olan ama aynı zamanda da yanılsamalara uygun bir alan oluşturan bir mesafede tutmuşuz gibi geliyor. Sanıyorum, gördüğümüz şeylerin gerçek doğasını hiçbir zaman arayıp bulmadığımız gibi, onlardan etkilenmemiz tehlikesi de hiçbir zaman yoktu; tıpkı bir geminin iskelesinden bakıp gözlerinizin önünden geçen karadakilere göz attığınız gibi, onlara, insanlara ve yerlere şöyle bir göz atıyorduk; ve eğer onlar bizim ya da biz onların başının belada olduğunu görseydik, yapacağımız hiçbir şey yoktu.

"Bu tür bir şey söyleme isteğiyle olsa gerek, birdenbire karımla konuşmak için dayanılmaz bir istek duydum ve hanın sahibesine kullanabileceğim bir telefon olup olmadığını sordum. Bu arada, Fransa'da sanıyorum çok yaygın bir dini örgütlenmenin parçası olan ve o bölgede geziye çıkmış olduklarını söyleyen kız izciler de oturmakta oldukları geniş ahşap masanın etrafındaki sıralarda bize yer açmış ve dışarıda bardaktan boşanırcasına yağmur yağarken, şarkılarına kaldıkları yerden neşeyle devam etmişlerdi. Hanın sahibesi bana telefonu gösterdi ve çocuklara sıcak çikolata yapmasını isteyip istemediğimi sordu. Ayrıca, düşüncelilikle, sivrisinek ısırıklarına sürmek için bir tüp iltihap önleyici ilaç bulup getirdi. Telefon kulübesine girip karımın Atina'daki yeni apartman dairesinin numarasını çevirdim ve telefona bir adam cevap verince şaşırdım. Sonunda Chrysta'nın telefona gelmesini sağlayınca, ona başımıza gelenleri anlattım, dağlarda kaybolduğumuzu, felaket bir fırtınanın çıktığını, çocukların korktuğunu ve her taraflarının sivrisinek ısırığıyla kaplı olduğunu ve böyle bir krizle başa çıkıp çıkamayacağımdan emin olmadığımı söyledim. Karım, duygularımı anlayıp kaygıma katılacağına, sus pus oldu. Sessizlik yalnızca birkaç saniye sürdü ama bu süre içinde, deyim yerindeyse, karşılıklı söylediğimiz ve hayat boyu süren şarkıda ona düşen mısraları söylemekte geç kalınca, tamamen ve kesin olarak anladım ki Chrysta ile ben artık evli değildik ve bulaşmış olduğumuz savaş, hayat boyu süren o aynı itiş kakışın biraz daha keskin bir biçimi değil, çok daha kötücül bir şeydi, hedefinde mahvetme, yok etme, silme olan bir şeydi. Her şeyden önce sessizlik talep ediyordu: Ve anladım ki, Chrysta ile bütün konuşmalarımızın yöneldiği hedef buydu, en sonunda hiç kesintiye uğramayacak olan bir sessizlik, gerçi Chrysta bu olayda sessizliği bozdu. Söylediği, 'Bir şekilde altından kalkarsın, eminim'di. Kısa bir süre sonra da konuşma sona erdi.

"Bu görüş alışverişinden sonra çocuklarıma dönünce," dedi Paniotis, "olağanüstü bir güvensizlik duygusu içine girdim, yükseklik korkusuyla başım dönüyordu sanki. Bir taraftan her yanımda kız izciler şarkı söylerken, bana çok çok uzun gelen bir zaman boyunca masanın ahşap kenarına yapıştığımı hatırlıyorum. Ama sonra, biraz zaman geçince, arkamda çok belirgin bir sıcaklık hissettim ve bir baktım, demir parmaklıklı pencerelerden güneşin kocaman sarı ışın demetleri geliyor. Kız izciler iskemlelerinden kalktılar ve

müzik aletlerini çantalarına yerleştirdiler. Fırtına dinmişti; han sahibesi içeri güneş ışığı girsin diye kalkıp kapıyı açtı. Ve hepimiz dışarı, tek tük damlaların düştüğü, parıldayan dünyaya çıktık. Arabanın yanında bütün bedenim titreyerek çocuklarımla durup izci birliğinin ıslık çalarak uygun adım yürüyüşünü ve yolun ucunda kayboluşunu seyrettim. Bu görüntüde beni en çok etkileyen şey, kendilerini belli ki hiç kaybolmuş hissetmemeleri, havanın gösterdiği bu değişikliklerde, hatta dağların eğimlerinde bile korkacak bir şey bulmamaları oldu. Bunlardan hiçbirini kişisel bir mesele gibi görmemişlerdi. Onlarla benim aramdaki fark buydu ve o anda bu fark her şeyden önemliydi.

"Kızım," dedi, "burada geçirdiğimiz son akşam, o gün daha sonra yaptığımız yürüyüşü hatırlattı bana. Aslında, oteli ya da fırtınayı, hatta kız izcileri bile hatırlamıyordu, ama yolda bir işaret gördükten sonra inmeye karar verdiğimiz Lousios dağ geçidini hatırlıyordu. Geçidin üstünde çoktandır ziyaret etmek istediğim bir manastır vardı ve kızım, oğlum ve ben arabayı yol kenarında bırakıp patikadan yürüyerek devam ettik. Kızım, yukarıdan dökülen şelalelerin yanından, güneş altında yürüyüşümüzü, yolda topladığı yaban orkidelerini ve olağanüstü bir uçurumun kenarına tünemiş olan manastırı hatırlıyordu. Manastıra girmesine izin vermeden önce, kapının kenarındaki bir sepette, naftalinler içinde tuttukları, eski perdelerden yapılmış çirkin, uzun eteklerden birini giymesini istediklerini de unutmamıştı. O günle ilgili travma yaratabilecek bir şey varsa, o da o korkunç, pis kokulu eteği giymek zorunda kalmasıymış, böyle söylemişti bana. Tekrar yukarı doğru çıkarken," dedi Paniotis, "o kadar sıcak bastı ve sivrisinek ısırıklarımız o kadar dayanılmaz bir şekilde kaşınmaya başladı ki, üçümüz de giysilerimizi üstümüzden paralar gibi çıkarıp, gelip geçen birinin bizi görmesi her an mümkün olmasına rağmen, şelalenin yaptığı derin göllerden birine atladık. Su nasıl soğuktu, ne kadar inanılmaz derecede derin ve canlandırıcı ve berraktı – güneş yüzümüze vururken ve bedenlerimiz suyun altında üç beyaz kökmüşçesine sallanırken oyalandık, oyalandık. Bizi hâlâ orada hayal edebiliyorum," dedi, "çünkü o anlar o kadar yoğundu ki, başka şeyler tamamen unutulmuşken biz bir şekilde o anları hep yaşamaya devam edeceğiz. Yine de, bunlarla bağlantılı belirli bir öykü yok," dedi, "size biraz önce anlattığım öyküdeki yerlerinin dışında. Şe-

lalenin altındaki gölcükte yüzerek geçirdiğimiz zaman hiçbir yere ait değil: Hiçbir olaylar dizisinin parçası değil, yalnızca kendisi, bir aile olarak daha önce yaşadığımız başka hiçbir olayda olmadığı kadar kendisi, çünkü diğer olaylar her zaman bir sonrakine, o da bir sonrakine yol açıyordu ve hepsi de mütemadiyen bizim kim olduğumuzun öyküsünü oluşturuyordu. Chrysta ile boşanır boşanmaz hiçbir şey artık bu şekilde birbirine ulanmamaya başladı, ama ben yıllar boyunca sanki ulanıyorlarmış gibi görünmeleri için uğraşıp durdum. Ama o gölcükte geçirdiğimiz zamanın sonrası yoktu ve hiç olmayacak. Kızım işte böylece Amerika'ya gitti," dedi Paniotis, "tıpkı ondan önce kardeşinin yaptığı gibi. Her ikisi de anne ve babasından elinden geldiğince uzaklaştı. Tabii ben keder duyuyorum," dedi, "ama doğru yaptıklarını düşünmüyormuş gibi de yapamam."

"Paniotis," diye bağırdı Angeliki, "ne diyorsun? Çocukların, anneleriyle babaları boşandılar diye mi başka ülkeye göçtüler demek istiyorsun? Dostum, kendini bu kadar önemli sanmakla yanılıyorsun. Çocuklar neyi hedeflediklerine bağlı olarak giderler veya kalırlar: Hayatları onlara aittir. Nasılsa, tek bir yersiz laf bile etsek onlarda bir iz bıraktığımızdan eminizdir, ama tabii ki bu çok saçma, hem zaten hayatlarının neden mükemmel olması gerekiyor ki? Bizim hayatımızı cehenneme çeviren, kendi mükemmeliyet duygumuz, bu da kendi arzularımızdan kaynaklanır. Örneğin annem en büyük talihsizliğin tek çocuklu olmak olduğunu düşünür. Oğlumun bir kardeşi olmayacağını kabul edemiyor ve galiba konu hakkında konuşmaktan sürekli kaçınarak ona bu durumun bizim seçimimizin sonucu olmadığı izlenimini verdik. Ama bana durmadan, yakında duyduğu, mucizeler yaratan şu ya da bu doktordan söz ediyor; geçen gün, umudumu kaybetmemem gerektiğini söyleyen bir notla birlikte, elli üç yaşında bebek sahibi olan bir kadınla ilgili bir gazete kupürü yollamış. Ancak, kocama göre, oğlumuzun yalnız büyüyor olması tamamen normal, çünkü kendisi de tek çocuk. Bana gelince, tabii daha fazla çocuğumun olması felaket olurdu: Tamamen silinir giderdim, birçok kadın gibi. Kendime soruyorum, yapacak önemli işlerim varken, ortadan tamamen silinmem benim çıkarıma değilken, hatta felaketle eşdeğer olacakken annem bunu neden ister diye, cevabı da şu: İsteği benimle değil, kendisiyle ilgili bir şey. Altı çocuk annesi değilim diye kendimi başarısız saymamı

istemeyeceğinden eminim, ama bu tavrının sonucunda tam da böyle bir hisse kapılabilirdim.

"Hayatın bizi boğan kısımları," dedi Angeliki, "çoğu zaman annemizin babamızın kendi isteklerinin bize yansıması oluyor. Örneğin, kadının eş ve anne olarak varlığı, çoğu zaman, sanki kendimizin dışında bir şey bizi sürüklüyormuşçasına, hiç sorgusuz sualsiz benimsediğimiz bir şey oluyor; öte yandan, kadının yaratıcılığı, yani kuşku duyduğu ve diğer şeyler uğruna fedakârlık ettiği şey –oysa, örneğin, kocasının ya da oğlunun çıkarlarından fedakârlık etmeyi aklına hayaline dahi getirmez– hep kendi öz fikri, kendi içinden gelen dürtü olmuştur. Ben Polonya'dayken," dedi, "hayata karşı daha az duygusal bir bakış açısı geliştirmeye yemin ettim ve romanımda pişman olduğum bir şey varsa, o da karakterlerin maddi koşullarının çok rahat olması. Sanıyorum, durum böyle olmasaydı, roman daha ciddi bir kitap olurdu. Olga'yla vakit geçirirken," dedi, "bazı şeyler benim için aydınladı, hani su çekilir de sualtındaki şeyler gün yüzüne çıkar ya, öyle. Fark ettim ki, bir aşk hikâyesi olarak algıladığımız hayat anlayışımız –hatta aşk anlayışımızın kendisi bile– içinde maddi şeylerin fazlaca rol oynadığı bir tasavvurdu ve bunlar olmasa bazı şeylerin zayıfladığını, öte yandan başka şeylerin vurgulandığını görebilirdik. Olga'nın çetinliği," dedi, "hayatının çetinliği beni çok cezbetti. Kocasıyla arasındaki ilişkiden söz ederken, sanki bir makinenin parçalarından, nasıl çalıştıklarından ya da çalışmadıklarından söz ediyor gibiydi. Romantik hiçbir yanı yoktu ilişkilerinin, üstünü örttüğü ve görmene izin vermediği bir yeri yoktu. Bu yüzden, kocayı hiç kıskanmadım, ama çocuklarından söz ederken, yastıklarının altına koydukları fotoğrafından bahsederken, tıpkı annem kız kardeşlerime ve erkek kardeşime ilgi gösterdiği zaman onlara nasıl kızdıysam öyle kızgın hissettim kendimi. Olga'nın çocuklarını kıskanmıştım; onların Olga'yı öyle sevmelerini, üzerinde bu kadar güç sahibi olmalarını istemiyordum. Araba motoru muamelesi gören babaya karşı daha anlayışlı duygular beslemeye başladım; sonra Olga bana kocasının bir süre evi terk etmiş olduğunu söyledi, duygusallıktan bu derece yoksun olmayı kaldıramadığı için aileyi terk etmiş ve gidip tek başına bir apartman dairesinde yaşamış. Geri dönünce, hayatlarına eskisi gibi devam etmişler. Kendisini terk ettiği ve çocuklara tek başına bakmak zorunda bıraktığı için ona kızıp kızmadığını sordum. Ha-

yır, tam tersine, onu görmekten memnun olmuş. Birbirimize karşı tamamen dürüstüz, dedi, o yüzden, geri geldiğinde, her şeyi olduğu gibi kabul ettiği için geri döndüğünü biliyordum. Hiç kimsenin söz vermek ya da özür dilemek, diğeri için çiçek almak, özel bir yemek pişirmek ya da mumlar yakmak zorunda kalmadığı ya da sorunlarının üstesinden gelmesi için tatil biletleri almadığı; ya da daha doğrusu, bütün bunlarsız yaşamak zorunda bırakıldığın ve birlikte son derece dürüstçe ve çıplak bir şekilde yaşadığın bu evliliğin nasıl bir şey olduğunu hayal etmeye çalıştım. Ama hâlâ durmadan çocuklara ve yastıklarının altında tuttukları fotoğrafa dönüp duruyordum, çünkü bu, Olga'nın duygusallık suçu işlediği, aşk yaşayabildiği ama bunun bir anne-çocuk aşkı olduğu anlamına geliyordu ve eğer Olga'nın böyle bir yeteneği varsa, neden her şeye yeteneği olmasın diyordum. Ona, hiç tanışmadığım çocuklarını kıskandığımı itiraf ettim ve o da bana, hiç büyümemiş olduğun çok açık Angeliki, yazar olabilmenin nedeni de bu, dedi. İnan bana, dedi Olga, çok şanslısın: Babası yokken kızımın günden güne büyüyüşünü izledim. O dönem, dedi Olga, erkeklere karşı son derece düşmanca davranmaya başladı: Olga bir gün kızını Varşova'daki bir resim galerisine götürdüğünü hatırlıyordu, Salome'nin elinde Vaftizci Yahya'nın kesik başını tuttuğu bir dini tabloya geldiklerinde kızı tezahürat yapmıştı. Bir başka sefer, karşı cins hakkında ettiği bazı küçük düşürücü sözler nedeniyle Olga onu azarlamış ve kızı da erkeklerin neden var olmaları gerektiğini anlamadığını söylemişti. Erkeklerin olmasına hiç gerek yok, demişti, yalnızca anneler ve çocuklarına gerek var. Olga, kızının şeyleri algılayışından kısmen sorumlu olduğunu kabul ediyordu, ama çok açık olan gerçek, Olga'nın dediğine göre, şuydu: Kendisi çocuklarını hiçbir zaman babaları gibi terk etmezdi. Tabii hiç kuşkusuz babaları da çocuklarını seviyordu; ama kendisi hiçbir surette böyle bir şey yapma yeteneğine sahip değildi ve bu fark, ister biyolojik bir olgu ister sadece şartlanmanın sonucu olsun, hesaba katılmak zorundaydı. Aynı durumda kalsaydın sen de böyle yapardın, dedi Olga bana." Angeliki bir süre sustu. "Ben de, tam tersine, oğlumun benden çok babasına ait olduğuna inandığımı söyledim. Ama Olga, erkek otoritesine olağanüstü derecede saygı beslemiyorsam eğer, ne durumda olursa olsun, dediğimin gerçek olabileceğini kabul etmedi. Bunun üstüne gülmekten başka bir şey yapamazdım: Benim gibi

bir insanın erkek otoritesine olağanüstü bir saygı beslemesi olacak şey miydi! Ama o günden sonra, malum nedenlerle bu söz üzerine çok düşündüm" dedi Angeliki. "Romanımdaki karakter, bir yanda özgür olma arzusu ile öte yanda çocukları hakkında hissettiği suçluluk duygusu arasında kalmış. Bütün istediği, nereye baksa gördüğü, onu kahreden sonsuz bir dizi zıtlık yerine, hayatının iç içe geçmiş bir bütün olması. Tabii buna verilecek cevaplardan biri, hiçbir zararı olmayacak şekilde, tutkusunu çocuklarından yana çevirmesidir; ve nihai olarak seçeceği cevap da budur. Ama benim hissettiğim bu değil" dedi Angeliki, elbisesinin yumuşak, tatlı gri renkli kumaşını düzelterek.

Garson masamızın yanında bitiverdi; anlaşılan, lokanta artık kapanıyordu; Angeliki ayağa kalktı, küçük gümüş saatine bakıp zamanın geçtiğini hiçbir şekilde fark etmeyecek kadar iyi vakit geçirdiğini söyledi. Sabahleyin bir televizyon röportajı için erken kalkmak zorundaydı; "ama çok büyük bir mutluluktu sizinle görüşmek" dedi, elini bana uzatarak. "Herhalde Paniotis sizinle bütünüyle baş başa kalmayı tercih ederdi, ama mademki buradasınız, benim de katılmaya hakkım olduğunda ısrar ettim. Konuşmamızın anısına çok değer vereceğim," dedi, parmak uçlarımı sıkarak; "belki, ben Londra'ya geldiğimde kadın kadına devam ederiz."

Çantasını açtı ve üzerinde kendisiyle ilgili bilgilerin yazılı olduğu küçük bir kart çıkarıp uzattı; eteklerinin savrulması ve gümüş topuklarının tıkırtısıyla gözden kaybolması bir oldu; sonra, yüzünü camın arkasından bir anlığına bir kere daha gördüm, kendine özgü asık hatlarla yine çarpıcı bir görünüm almıştı, ama benimle göz göze gelince yüzü aydınlandı ve eli veda için havaya kalktı.

"İzin verirsen, seninle beraber kaldığın daireye kadar yürüyeceğim" dedi Paniotis.

Karanlıkta, yanıp sönen ışıkları ve bitmez tükenmez trafik sesleriyle anayola doğru, ısınmış kaldırımda yürüyerek yola çıktığımızda, Angeliki'nin ona kızgın olduğunu çünkü içinde kendisinin yer almadığı bir Yunan yazarları antolojisinin editörlüğünü yapmakta olduğunu söyledi.

"Kendini beğenmişlik," dedi, "kültürümüzün bir laneti; ya da belki de bu yalnızca benim, sanatçıların da insan olduğuna inanmayı inatla reddetmemden ileri geliyor."

Aslında Angeliki'den hoşlandığımı söyledim, ama yıllar önce Atina'da kitaplarımdan parçalar okuduğum ve kocasıyla birlikte dinleyici olarak katıldığı bir toplantıda tanıştığımızı unutmuştu. Paniotis güldü.

"O başka bir Angeliki'ydi," dedi, "artık var olmayan ve tarih kitaplarından çıkarılmış olan bir Angeliki. Ünlü yazar, uluslararası üne sahip feminist Angeliki seninle hayatında hiç karşılaşmamıştı."

Oturduğum apartmana geldiğimizde, Paniotis, kafe vitrininin karanlığında, gerçek insan boyutlarından daha büyük olan insan şekillerine baktı, kadın hâlâ gülüyor, adam hâlâ sahte ve yakışıklı alçakgönüllülüğüyle kadına gözlerini kırıştırıyordu.

"En azından onlar mutlu" dedi Paniotis. Çantasını açtı, bir zarf çıkardı ve elime tutuşturdu. "Bu, senin gerçeğin olmaya devam ediyor," dedi, "neler yaşanmış olursa olsun. Bakmaktan korkma."

VI

Tuhaf bir gruptu – çorba gibi, dedi Ryan. Saçını Demis Roussos gibi yapmış, ayvatüyü bıyığı olana dikkat et, dedi, çenesi hiç durmuyor.

Sınıf küçük ve griydi, ama üstüne grafitiler çizilmiş büyük beton saksılarda duran çınar ağaçlarının gölgesindeki sıralara oturmuş, gazete okuyan insanların bulunduğu, betondan, kapalı bir alan olan Kolonaki Meydanı'na bakan kocaman pencereleri vardı. Sıcağa maruz kalan sıralar daha sabah saat onda boşaltılmıştı. Daireler çizerek dolaşan bol tüylü güvercinler başlarını eğmiş, kaldırım taşlarını gagalayarak gelip gidiyorlardı.

Öğrenciler, pencerelerin açık mı kapalı mı durması gerektiğini tartışıyorlardı, çünkü oda ürkütücü şekilde soğuktu ve kimse klimanın nasıl kısılacağını anlayabilmiş değildi. Öte yandan, kapının açık mı kapalı mı, ışıkların açık mı kapalı mı durması gerektiği ve duvara mavi bir dikdörtgen yansıtan ve uğultulu bir ses çıkaran bilgisayarın da gerekli olup olmayacağı ve kapatılması mı gerektiği sorunları da vardı. Ryan'ın sözünü ettiği, kafasında omuzlarına düşen kocaman, kara ve kıvırcık bir saç kütlesi taşıyan ve üst dudağının üzerinde yeni tüylenmiş, daha açık renkte bir bıyığı olan çocuğu hemen tanımıştım. Diğerleri hakkında fikir sahibi olmak başlangıçta zordu. Kadın ve erkek sayısı aşağı yukarı aynıydı, ama hiç kimse, yaş, giyim ya da toplumsal kategori bakımından bir başkasına benzemiyordu. Aslında bir sürü daha küçük masanın bir kare oluşturacak şekilde bir araya getirilmesinden oluşan bir formika masanın etrafında yerlerini almışlardı. Kimsenin birbirini tanımadığı odada bir belirsizlik, neredeyse bir huzursuzluk havası vardı. Bu insanların benden bir şeyler beklediklerini, beni ve birbirlerini tanımadıkları halde, buraya onaylanmak amacıyla geldiklerini hatırlattım kendime.

Pencerelerin açık, kapının kapalı durmasına karar verildi ve pencereyle kapıya en yakın oturanlar gereğini yapmak üzere kalktılar. Ryan'ınki, odayı *ısıtmak* üzere pencere açmanın biraz tuhaf kaçtığını, ama bilimin bizi buna benzer birçok ters gerçeklikle

karşı karşıya bıraktığını ve bunların bir kısmının yararlı olduğunu, bir kısmınınsa pek de yararlı olmadığını kaydetti. Ona göre, rahatımız için bazı rahatsızlıklara katlanmalıydık, tıpkı sevdiklerimizin eksikliklerine katlanmak zorunda olduğumuz gibi: Hiçbir şey mükemmel değil, dedi. Yunanların çoğu, diye devam etti, klimanın sağlığa zararlı olduğuna inanıyordu ve şimdi ülke çapında, ofislerde ve kamu binalarında klimayı kapalı tutma hareketi vardı, bir çeşit doğaya dönüş düşüncesi, ki buna da kendi içinde bir tür mükemmeliyetçilik denebilirdi, tabii aynı zamanda herkesin sıcaktan patlaması anlamına da geliyordu; sözlerine, oldukça neşeli bir şekilde, bunun ancak ve ancak klimanın yeniden icat edilmesiyle son bulabileceğini söyleyerek son verdi.

Elime bir kâğıt bir de kalem alıp, etrafına dizildiğimiz kare masayı çizdim. Oturan toplam on kişinin adlarını sordum ve hepsini karenin çevresindeki yerlerine bir bir yazdım. Sonra her birinden, buraya gelirken yolda gözüne çarpan bir şeyi anlatmasını istedim. Uzun, ayak sürüyen bir geçiş suskunluğu oldu; boğazlarını temizlediler, önlerindeki kâğıtları tekrar düzene soktular ya da boş boş boşluğa baktılar. Sonra, önümdeki şemaya göre adı Sylvia olan genç bir kadın, etrafına şöyle bir bakıp, anlaşılan başka kimsenin bir girişimde bulunmayacağından emin olduktan sonra konuşmaya başladı. Kaderine boyun eğmiş ufak gülümsemesi, kendini sık sık bu rolde görmeye alışkın olduğunu gösteriyordu.

"Trenden inerken," dedi, "omzunda küçük, beyaz bir köpekle platformda duran bir adam fark ettim. Adamın kendisi çok uzun boylu ve esmerdi," diye ekledi, "ve köpek de pek güzeldi. Tüyleri kıvırcık ve kar gibi beyazdı ve adamın sırtına oturmuş etrafına bakınıyordu."

Tekrar bir sessizlik oldu. Derken, ince çizgili, resmi bir takım elbiseyle gelmiş olan ufak tefek, çok tertipli bir adam –şemaya göre Theo– konuşmak için elini kaldırdı.

"Bu sabah," dedi, "metroya giderken, bizim apartmanın önündeki meydanda karşıdan karşıya geçiyordum ki, meydanı çevreleyen alçak beton duvarlardan birinin üstünde bir kadın çantası gördüm. Büyük ve çok pahalı görünen bir çantaydı," dedi, "üstünde altın bir tokası vardı, en parlağından siyah rugandan yapılmıştı ve orada öylece, duvarın üstünde, açıkta duruyordu. Böyle bir şeyin ait olabileceği bir kişi var mı diye etrafa bakındım, ama meydanda

kimse yoktu. Acaba sahibi soyulmuş da içindekiler çalındıktan sonra çanta oraya mı bırakılmış diye merak ettim, ama yaklaşıp içine baktığımda –çünkü tokası açılmış ve ağzı ardına kadar açık olduğu için çantaya dokunmadan içini inceleyebildim– her şeyin hâlâ çantanın içinde durduğunu gördüm, deri bir cüzdan, bir tomar anahtar, pudra ve ruj, hatta, muhtemelen gün içinde ara öğün olsun diye yerleştirilmiş bir elma. Orada epeyce durup kimin çıkageleceğini bekledim ama hiç kimse gelmeyince sonunda metroya doğru yürüdüm, çünkü artık gitmezsem gecikeceğimi görüyordum. Ama, yürürken aklıma geldi, çantayı bir polis karakoluna götürmeliydim."

Theo durdu, anlaşılan öyküsü sona ermişti. Diğerleri üstüne atlayıp onu soru yağmuruna tuttular. Madem çantayı polise götürmesi gerektiğini fark etmişti, neden geri dönmemişti? Madem gecikmişti, neden çantayı hemen yakındaki bir dükkâna, hatta bir gazete bayiine teslim etmemişti, ya da en azından, oradan geçen birine durumu anlatmamıştı? Çantayı yanına alabilir ve gerekli telefonları daha uygun bir zamanda edebilirdi – hepsi, birinin gelip çantayı çalması için onu orada bırakmaktan iyi olurdu! Theo bütün bu sorgulama sırasında ellerini göğsünde kavuşturmuş, küçük, muntazam yüzünde yumuşak bir ifadeyle oturuyordu. Uzunca bir süre sonra, soruların sonu gelince, tekrar konuştu.

"Tam meydanın karşı yakasına geçmiştim," dedi, "ve arkama dönmüştüm ki, tam o sırada, tam polise götürmem gerektiğini düşündüğüm sırada, bir de ne göreyim, benimle hâlâ duvarın uzak köşesinde duran çantanın tam ortasında bir yerde genç bir polis memuru. Polis memuru yolda ilerliyordu ve sonunda iki yönden birine dönmesi gerekecekti: Onu bana doğru getirecek olan sağa, ya da dosdoğru çantaya götürecek olan sola. Eğer sağa dönseydi, ona bildiklerimi anlatmak, bir sürü kâğıt işine bulaşmak ve bu tür işlemlerin gerektirdiği gibi, boşa zaman harcamak zorunda kalacaktım. Şansıma," dedi Theo, "polis sola döndü ve ben bulunduğum yerde, onun çantaya uzandığını, sahibini görmek için etrafına bakındığını ve benim yaptığım gibi içindekilere göz attığını, sonra alıp yoluna devam ettiğini görecek kadar bekledim."

Grup, gösterisini yürekten alkışlarken Theo yumuşak gülümsemesiyle aralarında oturmaktaydı. Bir öykünün, yalnızca, karışmış olduğumuza inandığımız ama üzerinde kesinlikle hiçbir etkimizin

olmadığı bir dizi olaydan oluşabileceğini düşünmek, dedi şemama göre adı Georgeou olan uzun saçlı çocuk, ilginçti. Ona gelince, buraya gelirken yolda gözüne hiçbir şey çarpmamıştı: Âdeti gereği, kendisini ilgilendirmeyen şeyleri fark etmezdi, tam da kendi deneyimlerimizi kurgulaştırmaya yönelik bu eğilimimizi tehlikeli bulduğu için, çünkü bu bizi insan hayatının bir çeşit planı olduğuna ve gerçekte olduğumuzdan daha önemli olduğumuza inandırıyordu. Onu buraya babası arabasıyla getirmişti: Yolda sicim kuramı hakkında çok ilginç bir konuşma geçmişti aralarında, sonra arabadan inmiş ve merdivenleri çıkarak sınıfa girmişti.

Onun yanında oturan kız, "Hayatın bir öyküsü olmadığı," dedi, yüzünde bir şaşkınlık ifadesiyle, "kesinlikle doğru olamaz; yani insanın varlığının, günün birinde başlamış olan ve bir gün sona erecek olan belirli bir formu ve bu varlığın kendine özgü izlekleri, olayları ve karakterleri olmadığı tabii ki doğru değil." O buraya gelirken, piyano çalışan birinin çıkardığı seslerin duyulduğu bir pencerenin önünden geçmişti. Tesadüf bu ya, bina kendisinin iki yıl önce, hayatı boyunca kurduğu profesyonel müzisyen olma hayallerini terk ederek ayrıldığı müzik okulu türünden bir yerdi; parçanın, Bach'a ait *Fransız Süitleri*'nden re minör füg olduğunu fark etmiş ve çok sevdiği bu parçayı oracıkta, kaldırımda duymak olağanüstü bir kayıp duygusuna gömülmesine yol açmıştı. Sanki müzik daha önce ona aitti de artık değildi; sanki onun güzelliği kendisine artık yasaklanmıştı; müziği başkasının mülkiyetinde görmeye mecbur edilmiş, çeşitli nedenlerle o dünyada kalmayı başaramayışının verdiği hüzünle müziğin tamlığında tekrardan karşı karşıya kalmak zorunda bırakılmış gibiydi. Tabii ki pencerenin önünden geçen başka herhangi bir kişi, dedi, re minör füğü duyunca bambaşka bir şey hissederdi. Pencereden gelen müzik tek başına bir anlam ifade etmez; ayrıca müziğe atfedilen duygular ne olursa olsun, bu duyguların hiçbiri, müziğin çalınmasına ya da seslerin gelen geçen tarafından duyulacağı şekilde pencerenin açık bırakılmasına sebep olmuş değildi. Ve hatta bu olayları yolun karşı tarafından izleyen biri, dedi, sırf görmekle ve işitmekle gerçekte ne olup bittiğini tahmin edemezdi. Görebileceği tek şey, bir binanın içinde çalınan müzik duyulurken bir kızın yürüyüp gittiği olurdu.

"Ki bu da," diye cevap verdi Georgeou, parmağı havada, yüzünde geniş bir tebessüm belirirken, "gerçekte tüm olup bitendir!"

Kız –şemaya bakınca adının Clio olduğunu gördüm– yirmilerinin sonunda olabilirdi belki, ama çocuksu bir görünümü vardı, siyah saçları arkasında atkuyruğu şeklinde sımsıkı toplanmıştı, solgun yüzünde makyajdan eser yoktu. Üstüne, sadeliğine sadelik katan, kolsuz, tünik benzeri bir şey giymişti. Onu müzik çalışmalarının yapıldığı bir odanın huşu içindeki atmosferinde hayal edebiliyordum, parmakları siyah beyaz tuşların üzerinde şaşırtıcı şekilde uçuyordu. Georgeou'ya, daha pek çok şey söylemesini beklediğini belli eden bir şekilde, tam anlamıyla edilgen ve hareketsiz bir ifadeyle baktı.

Çok şükür ki, diye devam etti Georgeou, olasılık denen sonsuz bir şey ve olabilirlik denen aynı derecede yararlı bir şey var. Müzik okulu gibi, çoğu insanın profesyonel müzisyen yetiştirme işi yapan bir yer olarak kabul ettiği mükemmel bir kanıtımız vardı buna. Çoğu kişi, profesyonel bir müzisyenin ne olduğuna dair bir fikre mutlaka sahipti ve böyle bir meslekte başarısızlık olasılığının başarı olasılığı kadar büyük olduğunu anlardı. Dolayısıyla, binadan yükselen müziği duyunca, çalanı, bu riski göze almış ve bu yüzden, kaderi ortalama bir insanın hayal edebileceği iki temel şekilden birini alabilecek bir kişi olarak tasarlayabilirdi.

"Yani," dedi Georgeou, "senin öyküne sırf olgulardan ve kendi hayat deneyimimden çıkarak varabiliyorum. Kesin olarak bildiklerim sadece bunlar, bu durumda özellikle de kendi başarısızlık deneyimim, mesela canımı sıkmaya hep devam eden, güney yarımküredeki takımyıldızları ezberlemeyi bir türlü beceremeyişim." Ellerini kavuşturdu ve onlara üzgün bir ifadeyle baktı.

Georgeou'ya kaç yaşında olduğunu sordum, bana geçen hafta on beşini bitirdiğini söyledi. Babası, doğum günü hediyesi olarak ona bir teleskop almış ve teleskobu oturdukları apartmanın düz çatısına kurmuşlardı, şimdi oradan bütün gökyüzünü, özellikle de özel bir ilgi duyduğu ayın evrelerini izleyebiliyordu. Bu kadar doyurucu bir armağan aldığına çok sevindiğimi ama belki de artık başkalarının ne dediğini dinleme zamanının geldiğini söyledim. Yüzü aydınlandı ve başını salladı. Bir şey daha ekleyeceğini, Bach'ın *Fransız Süitleri*'ndeki fügü bildiğini söyledi: Babası ona bir plağını dinletmişti; kendi hesabına, bu müziği oldukça iyimser bulduğunu belirtti.

Bunun ardından, Georgeou'nun tam yanında oturan kişi konuşmaya başladı.

"Müzik" dedi, dermansız ve uyurgezer bir tavırla. "Müzik sırları ele verir; rüyalardan bile daha kalleştir, rüyalar hiç değilse mahrem olma gibi bir erdeme sahiptir."

Bu sözleri söyleyen kadın, ihtişamlı ama eksantrik bir görünüşe sahipti, ellilerinde gibiydi ve yıkıntıya uğramış bir güzelliği bir kraliçe gibi taşıyordu. Yüzündeki kemikler o kadar etkileyici bir yapıya sahipti ki grotesk denebilecek bir tuhaflığın sınırlarındaydı ve yüzün sahibi bu izlenimi, zaten koskocaman olan mavi gözlerini egzotik mavi ve yeşil gölge denizleriyle çevreleyerek, sonra da, pek de dikkat sarf etmeden, göz kapaklarının etrafını daha da parlak bir maviyle çizerek –bana belirgin olarak güldürme kastıyla yapılmış gibi gelen bir şekilde– vurgulamayı seçmişti; çıkık elmacıkkemikleri pembe allık darbelerinin izlerini taşıyordu ve olağanüstü etli ve şişkin dudaklarına bol bol ve özensizce kırmızı ruj sürülmüştü. Bol miktarda altın takı takmış, yine mavi büzgülü şifondan, cildi çok kararmış ve ince ince kırışıklarla dolu kollarını ve göğsünü açıkta bırakan bir elbise giymişti. Çizelgeme göre adı Marielle'di.

"Örneğin," diye devam etti, uzun bir duraksamadan sonra, koskocaman mavi gözleri çevresindeki yüzleri tararken, "kocamın banyoda 'L'amour est un oiseau rebelle' şarkısını söylediğini duydu-ğumda dank etti beni aldattığı." Tekrar duraksadı ve etli dudaklarını, ıslatmak ister gibi, belirgin şekilde büyük ve dışa doğru çıkık ön dişlerinin üzerinde güçlükle kapattı. "Tabii söylediği Carmen'in aryasıydı," diye devam etti, "ama hatasının farkında olduğunu ya da olsa bile önemseyeceğini hiç sanmam. Aşırı uçlarda dolaşan bir insan olduğundan, kocam ayrıntılar konusunda hep tembel olmuştur ve olguların onu engellemesini istemez. Ona sorsanız, yalnızca katıksız neşeden söylüyordu şarkısını; metresi şehrin bir köşesine güzelce yerleştirilmiş beklerken, bizim apartman dairemizde, o güneşli günde, traverten ve altın kaplama duşakabininde duşunu almaktan ve kendisi olmaktan o kadar memnundu; banyoda birkaç dayanıklı sanat eseri de bulundurmaktan hoşlanır, sabunluk olarak kullandığı ve Parthenon'daki kabartmanın hâlâ kayıp kabul edilen küçük bir parçası dahil; daha yeni taktırdığımız yüksek basınçlı sıcak su sistemi ile alıyordu duşunu, insanı bebeği saran anne kolları gibi kucaklayıp tekrar uykuya dalma isteği uyandıran, ta New York'taki Saks Fifth Avenue'dan getirttiği havluların rahatlığı içindeydi.

"Bense mutfaktaydım," dedi, "portakal sıkıyordum. Onun şarkı söylediğini duyduğumda, Delfi yakınlarında bir tepenin yamacında güzelim keçiler besleyen bir kadından aldığım taze peynirden bir dilimle ve pazarda bulduğum en olgun küçük kavunla kendime kahvaltıların en lezzetlisini henüz hazırlamıştım. Bunun ne demek olduğunu hemen anladım. Salak, diye düşündüm, neden ta mutfaktan duyacağım kadar yüksek sesle bangır bangır bağırıyor ki? Benim tabağımdakinin en iyi kısmını, en sona sakladığım halde, sırf görünüşünü beğendi diye her zaman sadece şöyle bir uzanıp alıveren bu adamın aklına bu sabun köpüğüne bulanmış, ihanet konulu operanın gelivermesinin sebebini bilebilecek tek kişi bendim. Neden çenesini kapalı tutamıyordu ki? Hem de güzelim kahvaltımı etme fırsatını bulamadan önce. Şimdi duştan çıkınca, kendisini bekleyen el sürülmemiş kahvaltıyı bulacaktı: Mutluluğu, biliyorum, dört başı mamur olacaktı."

Sapsarı boyalı bir tutam saçı kulağının arkasına sokuşturmak için duraksadı ve yeniden söze başlamadan önce tekrar dudaklarını ıslattı. "Bu sabah," dedi, "buraya gelirken yol üstünde çalıştığı yere uğrayıp her zaman, her şart altında üstünde anlaştığımız mali meseleleri konuşmayı planlıyordum. Kocam ne kadar düşüncesizse o ölçüde de kin tutmaz biridir. Çok zevkli bir adamdır," diye iç geçirdi, "bu da benim için her zaman bir tür işkence olmuştur, çünkü ben iyi bir öğrenciyimdir ve onun zevkini en ince ayrıntısına kadar öğrenmekten kendimi alamamışımdır, o kadar ki ne istediğini daha o istemeden bilme noktasına geldim, kadınlar konusundaysa neredeyse kehanet düzeyine ulaştım, kadınları neredeyse onun gözüyle görüp onun hissettiği arzuyu hissedecek düzeye. Böylece sonunda gözlerimi kapamayı öğrendim; ama keşke o sabah mutfakta kulaklarımı da kapamayı akıl etseydim, böylece hâlâ tabağıma bakıp en hoş, en lezzetli lokmanın nasıl olduysa sırra kadem bastığını görüyor olacaktım.

"Bugün, şirketinin on üçüncü kattaki ofisine gitmek için cam asansöre bindiğimde, bir baktım ki her şey değişmiş: Yeni tema beyazdı ve kocam aşırı uçların adamı olduğundan, anlaşılan –insanlar dahil– beyaz olmayan her şeyin ortadan kaldırılması gerektiğine hükmetmişti. Böylelikle, sevgili dostum Martha, kocamın sekreteri, artık büyük pencerenin önündeki yerinde, paketleyip getirdiği öğle yemeğini, çocuklarının resimlerini ve yürüyüş için bir çift topuk-

suz pabuç bulundurduğu ve oturup konuştuğumuz, bana bilmem gereken ama hiçbirini bilmediğim her şeyi anlattığı masasında yoktu – Martha gitmişti, ama kocam Martha'nın büsbütün silinip atılmadığına, sadece kendisine arkada, konukların göremeyeceği bir yerde bir çalışma odası verildiğine beni temin etti. Martha'nın pencere kenarındaki yerinde, bana mutfaktaki o sabahı ve sonsuza kadar tabağın içinde bırakıp çıkmak zorunda kaldığım bir dilim keçi peynirini şiddetle hatırlatan o bembeyaz dünyada yeni bir kız oturuyordu. Kız tabii beyaz giymişti ve teni bir albinonunki kadar solgundu; saçı da, başından bir tüy gibi çıkan, parlak maviye boyanmış ve odadaki renkli tek şey olan bir tutam hariç bembeyazdı. Asansörle aşağı inerken, orada bulunduğum süre içinde benden bir de bağışlanma talep edip bir yankesicinin cüzdanınızı çarptığı kadar gizlice almayı becermiş bu adamın dehasına şaşıp kaldım, beni hafiflemiş ama yoksullaşmış bir halde sokağa geri göndermiş, o mavi tutam düşüncelerime bir dilencinin şapkasındaki tüy gibi yerleşmişti."

Marielle sustu, çizgili yüzü yukarı kalkmış, koskocaman parlak gözleri dümdüz karşıya bakıyordu. Sonunda, Marielle'in solundaki adam konuştu; şimdilerde gençlerin, görünüşlerini başkalarını şaşırtmak ya da rahatsız etmek için kullanmalarının oldukça olağan bir şey olduğunu söyledi. Kendisi, bizzat, –bunun hepimiz için geçerli olduğundan emindi– Marielle'in anlattığından daha da aşırı saç biçimleri görmüştü, hele bazen şiddet çağrıştıran dövmeleri ve piercing'leri hiç saymıyordu bile. Bunların, sahiplerinin karakterleriyle hiçbir ilgisi yoktu, çünkü çoğu zaman bu kişiler çok tatlı ve uysal kişiler oluyordu. Bu gerçeği kabul etmesi çok zamanını almıştı çünkü yargılamaya ve bir şeyin anlamını dış görünüşünden çıkarmaya, aynı zamanda da anlamadığı şeylerden korkmaya yatkınlığı vardı; aslına bakılacak olursa, insanların kendi canlarını acıtmayı neden tercih ettiklerini hiç anlamamakla beraber, bundan çok fazla anlam çıkarmamayı da öğrenmişti. Yine de, dış görünüşteki bu aşırılıkları, içerideki çok büyük boşluğun, herhangi bir anlamlı inanç sistemiyle bağlantı kuramayış nedeniyle oluştuğuna inandığı bir anlam yokluğunun simgesi olarak görüyordu. Kendi yaşıtları –bir miktar daha yaşlı göründüğünün farkında olmakla beraber yalnızca yirmi dört yaşındaydı– çoğunlukla, zamanımızın dini ve siyasi tartışmalarına şaşırtıcı bir şekilde ilgisiz kalıyorlardı.

Oysa kendisine gelince, siyasi uyanış bütün duyarlığının uyanışı olmuştu ve dünyada bir varolma biçimi, onu gururlandıran ama aynı zamanda endişe de veren bir şey, neredeyse bir tür suçluluk hissi gibi, anlatması zor bir şey vermişti ona.

Örneğin bu sabah, buraya gelirken, şehrin –herkesin hatırlayacağı gibi– geçen yaz gösterilerin olduğu kısmından yürüyerek geçmişti; kendisi ve siyasetle ilgilenen arkadaşları da gururla katılmışlardı bu gösterilere. Bir bakmıştı ki, o gün izledikleri yolu izliyor, o günden bu yana hiç geçmediği sokaklardan geçiyordu; bunların hatırlattığı anıların yarattığı duygularla dolmuştu. Sonra, belirli bir noktada, her iki yanında, yanıp kül olduktan sonra sırf dış duvarları kalmış binaların olduğu dar bir sokaktan geçmişti: Camsız pencerelerden yıkıntı halindeki, mağaramsı iç kısımları görebiliyordu; her yer simsiyah olmuştu, hayaletli gibiydi ve binalar yıkıldıktan sonra oluşan dökün tüler ve pislikle doluydu hâlâ, çünkü bir yıl geçmesine rağmen temizlemek için gelen giden olmamıştı. Bu binaların nasıl ateşe verildiğini tam hatırlamıyordu, ama akşam saatleriydi ve alevler Atina'nın her yerinden görülmüştü. Haber ajansları dumanın şehrin üzerinde dalga dalga yayılışını bütün dünyada yayınlamıştı; inkâr etmesine imkân yoktu, bu, hem o gecenin heyecanının bir kısmını oluşturuyordu, hem de –öyle sanıyordu ki– göstericilerin mesajını karşıdakilere iletmek için gerekli bir yoldu. Ancak o iç karartıcı yıkıntılara bakarken tek hissettiği utançtı; o derece ki, bütün bu yıkıntılara sebep olanın gerçekten de kendisi mi olduğunu soran, çünkü herkesin böyle söylediğini ve o kesin bir cevap vermedikçe onlara inanıp inanmayacağını bilemeyeceğini söyleyen annesinin sesini sahiden de duyduğunu sanmıştı.

Çocukluğunda –yaptığım çizime göre adı Hristos'tu– son derece utangaç ve sakar olduğunu söyledi, o kadar ki, özgüven oluşturur diye annesi onu dans derslerine yazdırmaya karar vermişti. Yakınlardaki bir salonda verilen ve mahallenin kızlarının ve daha az sayıdaki –hepsi de barbar olan– oğlanlarının devam ettiği bu dersler, bugün bile aktarması zor bir ölçüde işkence olmuştu onun için. Sorun yalnızca kilolu ve fiziksel açıdan kendine güvensiz olması değildi: Esas sorun, böyle durumlarda açıklanamaz bir şekilde kasten yere düşmesine yol açan teşhir olma korkusuydu. Yükseklikten korkan insanları aşağı atlama isteğiyle dolduran cinsten bir

tür vertigoydu, dedi; kendisine bakılmasına kesinlikle dayanamıyordu, ondan dans etmesini istemek cambaz telinde yürümesini istemek gibiydi: Telin üstünde, düşme fikri herhalde o derece her an mevcut olurdu ki sonunda gerçekleşirdi. O da düşmüştü, defalarca, ıstırap içinde, diğer çocukların fırıl fırıl dönen ayaklarının arasında, karaya vurmuş bir balina gibi utanç içinde çırpınarak ve sonuçta pek çok alaya maruz kalarak. Ta ki dans öğretmeni artık derslere devam etmemesini isteyene ve böylelikle evinde kalmasına izin verilene kadar.

"Bu yüzden," dedi, "sonunda üniversiteye gidip de, bütün ömrümce arkadaşım olmasını hayal ettiğim türden, hoş, kendini adamış, benimle aynı kafada bir grup insanla bir araya gelince, bu grubun vakit geçirmek için en sevdiği şeyin, en büyük aşkının –politikadan sonra– dans etmek olduğunu keşfedince duyduğum dehşeti tasavvur edin. Her Allahın gecesi beni danslara davet ediyorlardı ve tabii ben de reddediyordum. Bu sosyal dünyada en yakın arkadaşım, en ateşli siyasi tartışmaları yaptığım, her şeyimi, hatta her gün birlikte birkaç tane bitirdiğimiz bulmacalara duyduğum sevgiyi bile paylaştığım Maria adlı kız bile, bende travma yaratmış olan bu faaliyete katılmayı reddettiğim için hayal kırıklığı içindeydi. Güven bana, diyordu, ondan önce annemin de söylediği gibi – güven bana, çok hoşuna gidecek. Sonunda, eğer dans etmezsem Maria'nın dostluğunu kaybedeceğime inanma noktasına geldim, ama bir yandan da, beni dans ederken görürse dostluğunu zaten kaybedeceğimden emindim. Çıkar yol yoktu, bu yüzden bir akşam, her zaman gittikleri kulübe giderken onlara katılmayı kabul ettim. Hiç de beklediğim gibi bir yer değildi, çünkü modern dünyayla hiçbir ilgisi yoktu. Bin dokuz yüz ellilerin tarzı ve müziğine ayrılmış bir yerdi: İnsanlar buraya adeta kostümlü geliyorlardı ve Lindy Hop denen bir dans yapıyorlardı. Bunu görünce daha da dehşete düştüm; ama belki de," dedi, "korkularımızla en iyi yüzleşme yolu, şöyle söyleyeyim, onlara kostüm giydirmektir; onları tercüme etmektir, çünkü çoğu kez sırf tercüme eyleminin kendisi o şeyi zararsız hale getirir. İnsan, kişiliğindeki ve düşünce tarzındaki alışkanlıklardan –hatta sınırlamalardan bile denebilir– kurtulur; kendimi dans pistine doğru yürürken buldum," dedi Hristos, "Maria'yla el ele. Düşeceğimden emindim, ama müzik başlayınca –şu güne kadar, ne zaman duysam her türlü hüzün ve

kuşkunun buhar olup uçmasını sağlayan karşı konulmaz, mutlu bir müzikti– düşmek bir yana, kendimi uçarken buldum, havalana havalana, döne döne uçarken; o kadar hızlı ve o kadar yükseklerde uçuyordum ki sanki bedenimin bile dışına çıkmıştım."

Önümdeki masanın üstünde duran telefonum çaldı. Oğlumun numarasıydı. Telefonu açtım ve ona daha sonra arayacağımı söyledim.

"Kayboldum" dedi. "Nerede olduğumu bilmiyorum."

Telefonu göğsüme yaslayarak, gruba, ufak çapta bir acil durum olduğunu ve kısa bir ara vereceğimizi söyledim. Dışarı çıktım ve listelerin, ilanların, bültenlerin –kiralık apartman daireleri, fotokopiciler, yakın tarihli konserler– iğnelenmiş olduğu ilan tahtalarının bulunduğu koridorda durdum. Oğluma, üstünde bir sokak isminin yazılı olduğu bir tabela görüp göremediğini sordum.

"Dur bir bakayım" dedi.

Arka planda trafik sesleri ve oğlumun nefes alıp verişi duyuluyordu. Bir süre sonra sokağın adını söyledi ve ben de ona orada ne halt karıştırdığını sordum.

"Okula gitmeye çalışıyorum" dedi.

Okula neden bu hafta ayarladığım şekilde, arkadaşı Mark'la ve Mark'ın annesiyle gitmediğini sordum.

"Mark bugün okula gelmiyor" dedi. "Hasta."

Geri dönmesini ve geldiği yoldan geri yürümesini, bir yandan da geçtiği her sokağın adını okumasını söyledim, doğru sokağa vardığında da o sokağa sapmasını ve dümdüz yürümesini söyledim. Of pof ederek aldığı nefesleri ve kaldırıma çarpan ayak seslerini dinlediğim birkaç dakikadan sonra, "Görüyorum, binayı görüyorum, tamam, tamam, okulu görüyorum" dedi.

Geç kalmadın, dedim, saatime bakıp İngiltere'deki saati hesaplayarak; soluklanmak için birkaç dakikan var. Daha sonra ters yönde izleyeceği yolun tarifini de verip iyi bir gün geçireceğini umduğumu söyledim.

"Teşekkürler" dedi.

Sınıfta, grup aynen bıraktığım gibi bekliyordu, bir tek, dayanılmaz güzellikte bir et kokusu yayan kocaman bir börek yiyen, kalın, siyah çerçeveli gözlük takan, çok şişman, yumuşak görünümlü kız hariç. Böreğin alt kısmını kesekâğıdının içinde tutup üstten yavaş yavaş ısırıyordu ki kırıntılar yere dökülmesin. Kız ne kadar

yumuşak ve şekilsizse, yanında da o kadar ince, esmer ve adaleli bir genç adam oturuyordu. Genç adam elini hafifçe kaldırıp indirdi. Alçak, iyi anlaşılır bir sesle, buraya gelirken, dedi –başımı indirip adını aradım, Aris'ti–, buraya gelirken, yolun kenarında yatan, acayip bir şekilde şişmiş ve sinek sürüleriyle örtülmüş, kokuşmuş bir köpek leşi gördüm. Sineklerin sesini epeyce öteden duyduğunu ve sesin ne olduğunu merak ettiğini de ekledi. Tehditkâr bir ses olduğu kadar, kaynağını görmediğiniz sürece tuhaf bir şekilde güzelmiş de. Atinalı olmadığını söyleyerek devam etti, ama erkek kardeşi burada oturuyordu ve bir haftalığına evinde kalabileceğini söylemişti. Çok küçük bir evdi; aynı zamanda mutfak da olan bir odada, kanepede yatıyordu. Uyurken kafası buzdolabının hemen yanına geliyordu ve incelemekten başka seçeneği olmadığı çeşitli mıknatıslı buzdolabı süsleri arasında bir çift çıplak göğüs vardı ki, çok özensiz yapıldığından, sağdaki göğüs ucu, belirgin bir şekilde, ortada değildi. Orada öylece yatarken bu uyumsuzluğu saatlerce gözden geçirmişti. Erkek kardeşi çamaşırlarını mutfak musluğunda yıkıyor, sonra kurumaları için odanın her yerine asıyordu: Bir ofiste çalışıyordu ve her gün temiz gömlek giymesi gerekiyordu. Odada bulunan her iskemle, raf, hatta pencere pervazının üzerinde asılı duran bir gömlek vardı. Gömlekler kururken, üstüne serildikleri eşyanın şeklini almışlardı. Kanepede yatarken bunu fark etmişti.

Yanındaki kız artık böreğini bitirmişti ve kesekâğıdını düzgün bir kare oluşturacak şekilde katlamakla, parmaklarıyla kırışıkları düzeltmekle meşguldü. Kafasını kaldırınca benimle göz göze geldi ve suçlu bir ifadeyle, hemen kare şeklindeki kâğıdı önündeki masaya bıraktı. Adının Rosa olduğunu ve anlatacaklarına izin verilip verilmeyeceğinden emin olmadığını söyledi. Bu çalışmayı doğru anlayıp anlamadığını bilmiyordu. Her neyse, onun anlatacağı diğerlerininkine benzemiyordu ve muhtemelen sayılmayacaktı bile, ama düşünebildiği tek şey buydu. Aslında buraya gelirken hiçbir şey görmemişti: Tüm olan biten, küçükken anneannesinin onu her öğleden sonra götürdüğü parktan geçmesiydi. Parkta küçük bir çocuk bahçesi vardı, bir de anneannesinin onu salladığı bir salıncak. Bu sabah geçerken çocuk bahçesini görmüştü, salıncağı görmüştü ve anneannesini ve birlikte geçirdikleri hoş öğleden sonraları hatırlamıştı. Sustu. Teşekkür ettim, o da siyah çerçeveli gözlüklerinin ardından bana tatlı tatlı baktı.

Bir saat dolmak üzereydi. Tam karşımda oturan, ürkmüş yüzü duvardaki saatin tam altında yer aldığı için her iki şekli birbiriyle ilgili, bağlantılı algılayarak orada olduğunu bile unuttuğum kadın, nesnel dünyaya ne kadar az dikkat ettiğinin farkına varmanın kendisi için ilginç olduğunu söyledi. Bu noktada –kırk üç yaşındaydı– bilinci yalnızca kendi anıları, zorunlulukları, hayalleri, bilgileri ve gündelik sorumluluklar yığını ile değil –yıllardır dinleyerek, konuşarak, empati yaparak, endişelenerek topladığı– başkalarınınkilerle de o kadar doluydu ki, bu çeşitli türdeki zihinsel yükleri birbirinden ayıran sınırların, bunlar arasındaki ayrımların unufak olup kaybolmasından ve böylece neyin kendi başına neyin tanıdığı başka kişilerin başına geldiğinden, hatta bazen neyin gerçek olup neyin olmadığından artık emin olamamaktan korkuyordu. Örneğin bu sabah kız kardeşi çok erkenden ona telefon etmiş –ikisi de pek iyi uyuyamadıkları için çoğu zaman bu saatte konuşurlarmış– ve kocasıyla birlikte davet edildikleri bir arkadaşının evinde geçirdikleri akşamı anlatmıştı. Arkadaşı kısa süre önce mutfağını büyütüp yenilemişti ve mutfağın en önemli parçası, odayı bir katedral kadar aydınlık ve havadar hale getiren, tavana gömülmüş cam paneldi.

"Kardeşim," dedi kadın, "arkadaşını, yaratılan bu çarpıcı etki konusunda övmüş ve arkadaşı, fikri aslında mutfağını birkaç ay önce yenilemiş olan başka bir arkadaşından aldığını itiraf etmiş. Ancak, ondan sonra son derece korkunç bir şey olmuş. Arkadaşının arkadaşı akşam yemeği için bir sürü misafir davet etmiş. Misafirlerin gelmesinden kısa bir süre önce, cam panelde, sanki yukarıdan küçük ama keskin bir şey düşmüş gibi, minicik bir çatlak fark etmiş. Canı sıkılmış, çünkü panel ciddi miktarda bir paraya mal olmuşmuş ve tek parça olduğu için, küçük bir alan etkilenmiş olsa da, bütün paneli değiştirmekten başka bir seçenek göremiyormuş. Misafirler eve ulaşmış ve akşam ilerlerken Atina'nın üstüne korkunç bir fırtına gelmiş. Grup cam panelin altında oturmuş yemek yerken, kovalardan boşalır gibi yağmur yağıyormuş. Tam yağmurun cam üzerindeki akustik ve görsel etkilerini hayranlıkla karşılarlarken, bütün panel büyük bir gümbürtü ve çatırtıyla üstlerine yıkılmış. Anlaşılan, çatlak, camın yapısını öyle zayıf hale getirmiş ki, cam, üzerine düşen yağmurun ağırlığını artık kaldıramamış."

Kadın duraksadı. "Bu," dedi, "hatırlayacaksınız, kardeşimin bana telefonda anlattığı bir olaydı, kendisi ne olaydan etkilenenlerden biriydi, ne de, açık söylemek gerekirse, olay onu ilgilendiriyordu. Ayrıca, şaşılacak şekilde, kimse yaralanmadığına göre, insanları dehşete salacak bir öykü de değildi ki insan bu sebeple anlatsın. Ne de bunu ona anlatan arkadaşını etkilemişti gerçekte, tabii kendisiyle ilişkilendirmesi dışında, çünkü kendisinde de aynı türden bir panel vardı. Böylece ben de öyküyü deyim yerindeyse üçüncü elden dinlemiş oldum, ama benim için de, sanki kendim yaşamışım gibi gerçeklik kazandı. Bütün sabah huzurum kaçtı. Herkes gibi ben de her gün gazetelerden ve televizyondan feci olaylar duyuyorum –hemen hepsi çok daha kötü şeyler– ama neden bu olayın zihnimde, anılarım ve deneyimlerimden ayırt etmekte güçlük çekmeme yol açacak kadar kendine yer edindiğini merak ettim. Benim hayatımın gerçeği, genellikle, orta sınıf değerleri olarak adlandırılan şey – tanıdığım insanlar evlerini sık sık yeniliyor, tıpkı benim gibi, ve başkalarını bu evlere akşam yemeğine davet ediyorlar. Ama arada bir fark var, çünkü öyküdeki insanlar benim tanıdıklarımdan biraz daha ensesi kalın insanlar gibi görünüyor; benim tanıdıklarımın çoğunun bütçesi, çok isteseler de, tavana cam panel koymayı kaldırmaz. Ancak kız kardeşim, benim çevremden biraz daha yukarıda bir çevrenin insanıdır: Bu gerçeğin ilişkimizde bir gerginlik kaynağı olduğunun farkındayım. İtiraf ediyorum, onun sosyal hayatını ve görüştüğü insanları hafif kıskanırım ve bazen, yaşadığı dünyaya beni de dahil etmek için daha fazla şey yapabileceğini düşünürüm.

"İkinci neden," diye devam etti, "öykünün kendisiyle ve camdaki o minik çatlakla ilgili; sonunda çatlak yüzünden panel basınç altında çökmüştü: Suyun yarattığı gerçek basıncın ve mutlak surette sağlam olduğunu düşünerek altında oturup paneli hayranlıkla seyreden insanların yarattığı daha gizemli ve elle tutulmaz basıncın altında. Panel sağlam çıkmayınca, anlatılamaz bir hasar ve yıkıntıya yol açtı, neredeyse bir kötülük timsali oldu; olguların bu şekilde cereyan etmesinin simgeselliğinin benim için bir anlamı var." Titreşen yelkovan tepesindeki saatin yüzünün çevresinde ilerlerken, bir süre sessiz kaldı. Şemama baktım ve adının Penelope olduğunu öğrendim. "Dünyayı tekrar daha masumane algılamak isterdim," diye devam etti, "daha nesnel, ama hiçbir kimliğimin

ve hiçbir bağlantımın olmadığı, hiç bilmediğim bir yere gitmek dışında, bunu nasıl başarabileceğime dair en ufak bir fikrim yok. Ama bunun nasıl gerçekleştirilebileceği, hatta böyle bir yerin neresi olabileceği hakkında hiçbir fikrim yok; tabii bir de beni delirten ama kaçışı imkânsız hale getiren ilişkiler ve sorumluluklar var, onları hiç saymıyorum bile" diye bitirdi sözlerini.

Artık grubun her ferdi konuşmuştu, bir kişi hariç. Bu, çizelgeme göre adı Kassandra olan ve yüzündeki ifadenin saat ilerledikçe gitgide ekşidiğini gözlediğim, memnuniyetsizliğini giderek artan bir patavatsızlıkla bir dizi inleme ve iç çekmeyle belirten ve şimdi kollarını affetmez bir pozda kavuşturmuş, başını iki yana sallayan bir kadındı. Bitirmeden önce söyleyeceği bir şey, bir katkısı olup olmadığını sordum, olmadığını söyledi. Anlaşılan yanılmışım, dedi: Bunun yazı yazmanın öğrenildiği bir ders olduğunu söylemişlerdi, bu da bildiği kadarıyla hayal gücünü kullanmakla ilgili bir şeydi. Burada ne başarıldığını düşünüyorsunuz hiç bilmiyorum, dedi, anlamaya da pek istekli değildi. En azından, Ryan onlara bir şeyler öğretmişti. Kursu düzenleyenlerden parasını geri isteyecek ve burada ne yapıldığını bir de kendisinden dinlemeleri için elinden geleni ardına koymayacaktı. Ayağa kalkıp eşyalarını toplarken, kim olduğunuzu bilmiyorum, dedi bana, ama size bir şey söyleyeyim, berbat bir öğretmensiniz.

VII

Komşum, etrafı gezip görmeye vakit buldum mu diye sordu. Yine arabayla o gürültülü yolda, marinaya doğru gidiyorduk. Pencereler açıktı ve komşumun gömleğinin kolları rüzgârda deli gibi çırpınıyordu.

Atina'yı daha önce çeşitli kereler ziyaret ettiğimi ve gezilecek yerlere zaten aşina olduğumu söyledim, ama tabii bu, aynı yerleri tekrar görmek için bir istek hissetmeyişimi bütünüyle açıklamıyordu. Komşum şaşırdı: Buraya bu kadar sık gelip gittiğimin farkında değildi. Örneğin kendi de durmadan Londra'ya gider gelirdi ama nasılsa, aynı ilkenin tersine de işleyebileceği hiç aklına gelmemişti. En son ne zaman gelmiştim? Üç yıl önce, dedim. Bir süre sessiz kaldı, küçük gözleri uzaklara, ufka dikilip küçüldü.

"Üç yıl önce" dedi dalgın dalgın. "O sırada ben yeniden Atina'ya taşınmıştım."

Daha önce nerede olduğunu ve nedenini sordum, o da bir dönemi Londra'da yaşayıp çalışarak geçirdiğini söyledi. Orada bir banka çok iyi bir iş teklif etmişti, buradaki hayatının sağladığı özgürlükten, özellikle de tekneden vazgeçmeye pek gönüllü olmasa da bunun böyle bir teklif almak için son şansı olabileceğine dair bir his vardı içinde. Ve o tarihte Atina başarısızlıklarıyla doluymuş gibi geliyordu ona, ya da en azından, biten ve yenileme imkânı bulamadığı şeylerle doluymuş gibi. Aslında, dedi, epeyce şaşırdım bu işin teklif edilmesine, çünkü kendim hakkında çok olumsuz fikirlerle doluydum. Neyi hak ettiğin konusunda çok da emin değilsen, dedi, büyük bir karar almak için her zaman çok tehlikeli bir andır bu. Herhalde dostları da kendisiyle aynı fikri paylaşıyorlardı ki hepsi, hiç duraksamadan, işi kabul etmesi için onu teşvik etmişlerdi. İnsanların, kendilerinin yapmayı akıllarına bile getirmeyecekleri şeyleri senin yapmanda son derece ısrarcı olmaları, seni ne kadar şevkle mahva sürükledikleri ilginç: En şefkatli olanlar, en sevgi dolu olanlar bile, senin çıkarına olanı pek yürekten hissetmiyorlar, çünkü sana o öğütleri, daha güvenli ve sınırları daha belli olan hayatla-

rının içinden veriyorlar ve bu hayatlarda kaçış bir gerçeklik değil, yalnızca bazen hayal edilen bir şey. Belki de, dedi, bizler, hepimiz, hayvanat bahçesindeki hayvanlar gibiyiz, birimizin kapalı alandan çıktığını gördük mü, bu kaçış yalnızca kaybolmasıyla sonuçlanacak olmasına rağmen, deliler gibi kaç diye bağırıyoruz ona.

Bu benzetmesinin bana sevdiğim bir operayı hatırlattığını söyledim –aslında Clelia'nın dairesinde bu operanın bir kaydını bulmuştum–, adı *Kurnaz Küçük Tilki*'ydi, bir avcının bir tilkiyi yakalayıp diğer hayvanlarla birlikte bir çiftlikte tutmasını anlatıyordu. Çiftçi tilkiyi tutuyor çünkü tilkinin zararlı bir hayvan olduğunu bilmesine rağmen onu seviyor; sonuç tilkinin esareti olmasına rağmen, çiftçinin bakım ve özen gösterme alanı içinde tilkinin de bir değeri var. Ancak, tilkinin doğası onu vahşi yaşama yöneltir ve bir gün çiftlikten kaçıp tekrar ormana döner; ancak kendini özgür hissetmek yerine dehşet içindedir çünkü hayatının büyük bir kısmını çiftlikte geçirdiği için özgür olmanın ne olduğunu unutmuştur. Komşum o opera hakkında pek bilgisi olmadığını söyledi; ancak, Londra'daki iş olanağına bunun tam tersi bir kadercilikle, sanki hayatındaki özgürlük, en sonunda koşum takıp dizginlenerek diyetini ödeyeceği bir şeymiş gibi yaklaşmıştı. Milyonerlerin ve playboyların evladı nihayet dokuzdan beşe esaretine girecekti: Atina'daki evini satıp İngiliz başkentinin lüks bir semtinde küçük bir daire satın almış ve teknesini denizden çekmişti. Tekne, yirmi beş yıllık tarihi boyunca, hep içinde yaşadığı doğa koşullarının dışına ilk kez o zaman çıktı, dedi. Teknesinin Atina'nın merkezindeki bir depoya yerleştirilmesi için bir düzenleme yapmıştı: Denizden çıkarılıp yol boyunca arabasıyla bizzat çektiği kızaklı bir kamyona yerleştirilmesini, sonra da şehrin derinliklerindeki konteynerine gömülmesini izlerken hissettiği duyguları aktarmak bugün bile zordu. Sonra, kendisinin de kaderin hemen hemen aynı sillesini yiyeceğini hissederek, basıp Londra'ya gitmişti.

Onu gömülü olduğu yerden çıkarıp buraya geri getiren şeyin ne olduğunu sorduğumda gülümsedi. Bir telefon, dedi. Londra'da geçirdiği ikinci kış, işten eve, evden işe yağmurda yorgun argın gidip gelerek, bankada on sekiz saati bulan işgünleri yaşayarak, gece geç saatlerde halılı hapishanesinde dışarıdan ısmarladığı yemeği yiyerek sürdürdüğü kasvetli ve yalnız hayatının içine gömülmüşken, Atina'daki deponun sahibi telefon ediyor ve depoya hırsız girdiği-

ni, teknenin motorunun çalındığını söylüyor. Ertesi gün istifasını vermiş ve dönüş uçağına binmiş. Yaptığımdan bu derece emin olmak ne kadar canlılık vericiydi, dedi, ne kadar güven vericiydi. Özellikle de aşklarının tarihçesi kendisini başarısızlığın bataklığına sürüklediğinden beri, hiçbir şey hakkında belirgin hiçbir duygusu olmayan bir insan olduğuna neredeyse tam inanmaya başlamıştı ki, mülküne yapılan bu saldırı ona, sanki piyangoyu kazanmışçasına neşe ve canlılık getirmişti. Yıllardır ilk kez ne istediğini biliyordu. Döndüğünde yaptığı ilk şey, bulabildiği en iyi motoru almak olmuştu; evet, kabul ediyordu, bu kadar güçlüsüne ihtiyacı yoktu ama...

Artık yat limanına yaklaşıyorduk ve komşum bana, yelkenle açılmadan önce bir yerde durup kahve ya da içki içmek isteyip istemediğimi sordu. Aslına bakılırsa, acele etmek için bir sebep yoktu; istediğimiz kadar vaktimiz vardı. Sahilde bir yerde yeni bir yerin açıldığını duyduğunu hatırlıyordu sanki; ayağını gazdan çekti ve gözlerini arabanın ön camından toprak kaplı yol kenarına, arkalarında kumun ve kıyıya vuran köpüklü dalgaların göründüğü bir dizi bar ve lokantaya dikerek yavaşlamaya başladı. Birden, yolun kenarındaki toprak kısma doğru yöneldi ve önünde beyaz, köşeli saksılar içinde palmiyelerin dikili olduğu, içine beyaz, köşeli mobilyalar yerleştirilmiş, denize doğru uzanan bir terasa sahip bir yerin önünde durdu. Bir caz müziği sesi geliyordu ve siyah giyimli garsonlar, dev bir yelkene benzeyen asimetrik bir tentenin altındaki boş mobilyaların arasından süzülüp geçiyorlardı. Burası hakkında ne düşündüğümü sordu. Çok etkileyici bulduğumu söyledim ve arabadan çıkıp palmiyelerden birinin yanındaki bir masaya oturduk.

Yol boyunca iyi vakit geçirmeyi unutmamak önemli, dedi komşum: Bu, bir anlamda, bugünlerde hayat felsefesi haline gelmişti. Dediğine göre, üçüncü karısı o kadar bağnazdı ki yolda kaç mola verirse versin, kaç ara durakta durursa dursun, onunla birlikte geçirdiği yılları telafi edemeyecekti. Bu yıllar boyunca her olaya balıklama dalınmış, o olaylarda güzellik hiç aranmamış, her haz sorgulanmış ve ya gereksiz sayılmış ya da –KDV'si de eklenerek, dedi komşum– karısının bu amaçla hep yanında taşıdığı deftere kaydedilmişti. Tutumluluğu ve hiçbir şeyi ziyan etmemeyi takıntı yapmış Kalvinci bir ailenin hık demiş burnundan düşmüş bu evladı kadar ailesinin katıksız ürünü olan başka birine daha rastlamamıştı

hayatında; ama, dedi, bir tane zayıf noktası vardı, o da Formula 1 yarışlarıydı ve bu zayıflığını bazen televizyonda yarışları seyrederek gösterir, özellikle de yarışı kazananın, tezahürat yapan kalabalığın üstüne müsrifçe şampanya saçma sahnelerinden gözünü ayıramazdı. Ona ikinci boşanmasından sonra maddi bakımdan mahvolmuşken rastlamıştı ve dolayısıyla söylediği pintilik şarkıları kulağına en güzelinden müzik gibi gelmişti. Gelin, düğünde –komşumun kabul ettiği üzere, o zaman için çok da yerinde bir soru olan– müstakbel eşinde ne bulduğu sorusunu soran arkadaşlarına, onu ilginç buluyorum diye cevap vermişti.

Komşum etrafta turlayan garsonlardan birine iki kahve ısmarladı ve gölgelik inziva yerimizden, bir süre, kumsalda sahil boyunca yarı çıplak uzanıp yatmış ya da yavaş yavaş hareket eden, çıplak bedenleri kızgın sıcağın pusuyla bulanıklaşmış, her nedense hafif ilkel görünen insanları izledik. Bunun çok da kötü bir evlenme nedeni olmadığını söyledim ve komşum epeyce karanlık bakışlarla denize doğru baktı. Üçüncü karım tanıştığımızda kırk yaşına merdiven dayamış olmasına rağmen, hayatın fiziksel yanıyla ilgili hiçbir şey bilmiyordu, dedi. İkinci karısının baştan çıkarıcı bilmişliğinden sonra onun saflığı ve basitliği çekici gelmiş, ama bu da en ufak bir romantizmi, en ufak bir cinselliği olmayan biriymiş ve daha önce sürdüğü rahibemsi hayat –komşumun bildiği kadarıyla, ayrıldıktan sonra da aynı hayatı sürdürmüş– fırsat bulamamış olmaktan ileri gelmiyormuş, doğasının tam bir yansımasıymış. Evliliklerinin mahrem yönü tam bir felaket olmuş, çünkü bir kere hamile kalınca –ki evlenir evlenmez hamile kalmış– bundan sonra ilişki kurmalarına niye gerek olduğunu hiç anlayamamış. Bu, komşum için bir darbe olmuş, darbeyi önlemek için çok uğraşmış ama bir akşam eşi, zevk almadığı gibi akıl almaz da bulduğunu hiç saklamadığı bir eyleme katılması için ondan daha kaç kere talepte bulunacağını açıkyüreklilikle sorunca artık umudunu kaybetmiş.

Ancak, gerçekten kabul ediyordu ki, bu kadın vasıtasıyla, farklı bir ilişkinin, sahiden de farklı türde bir hayatın, daha önce hiç önem vermediği, ahlaklılık, eşitlik, erdem, onur, fedakârlık ve tabii ki tutumluluk gibi ilkeler üzerine inşa edilmiş bir hayatın varlığını görme fırsatını ilk ve tek kez yakalamıştı. Karısının sağduyusu çok kuvvetliydi, şaşmaz bir disipline, gündelik düzene ve ev idaresi becerisine sahipti ve komşum hem sağlığının hem de para duru-

munun yıllardır olduğundan çok daha iyi vaziyette olduğunu fark etmişti. Onlarınki sakin ve iyi yürüyen, en değer verilen ilkesi –komşumun bilinçli bir şekilde hep kaçındığı, neredeyse denebilir ki, hep korktuğu bir şey– öngörülebilirlik olan bir ev düzeniydi. Karısı ona annesini hatırlatıyordu ve gerçekten de anlaşılmıştı ki ondan kendisine "hanım" diye hitap etmesini bekliyor, kendisi de ona "bey" diye seslenmeyi arzu ediyordu, çünkü kendi annesiyle babası da birbirlerine böyle hitap etmişlerdi ve tüm bildiği buydu. Bu, pek tabii ki, komşumun gözünde evliliklerini bitirecek etmenlere bir ilave daha demekti, ama yine de itiraf etmeliydi, karısı hiçbir zaman hiç kimseyi sömürmemiş, aptalca ya da bencilce davranmamıştı: Bütün çocukları arasında –yine itiraf etmeliydi ki– yegâne istikrarlı ve uyumlu olanı diye nitelendirebileceği ortak oğulları için mükemmel bir anne olmuştu ve hâlâ da öyleydi. Boşanma süreci içinde onu mahvetmeye kalkmamıştı, tersine, hem kendileri hem de çocukları için en iyi olacak yolu bulabilmeleri amacıyla, olan bitende kendi payına düşen sorumluluğu kabul etmişti. Tüm hayat anlayışımın, dedi komşum, bir anlamda, müthiş düşmanca bir bakış üzerine inşa edildiğinin farkına vardım: Benim açımdan, kadınlarla erkeklerin öyküsü, son tahlilde bir savaş öyküsüydü. O kadar ki, bazen, acaba huzur bana dehşet mi veriyor, acaba belki de ölüm korkusu da diyebileceğiniz bir sıkılma korkusundan dolayı işleri biraz kızıştırmayı mı tercih ediyorum diye merak ettiğim bile oldu. Sizinle ilk tanıştığımızda, aşkı –kadınla erkek arasındaki aşkı– mutluluğu canlandıracak en büyük etken olarak gördüğümü söylemiştim, ama aşk aynı zamanda ilgiyi de canlandıran bir şey. Bir bakıma belki öykünün ana izleği de diyebilirsiniz –gülümsedi–, yani üçüncü karımın sahip olduğu erdemler ne olursa olsun, öyküsü olmayan bir hayat, sonuçta, benim yaşayabileceğim bir hayat değildi.

Teklif ettiğim parayı kısa ama fark edilir bir duraksamadan sonra eliyle iterek hesabı ödedi ve gitmek üzere ayağa kalktık. Arabaya binince, o sabahki dersimin nasıl geçtiğini sordu, ben de kendimi, bana saldıran kadını, –bütün ders boyunca– giderek büyüyen hıncını ve öfkesini ve beni bir noktada vuracağını giderek daha kesin bir şekilde bildiğimi anlatırken buldum. Kadının attığı nutkun ayrıntılarını aktarırken sükûnetle dinledi. Azarın en kötü yanının, kadın dikkatinin tümünü –yerinde bir ifade mi

bilmem– bana yönelttiğinde bile bir hiçmişim gibi, yokmuşum gibi hissetmeme neden olan o gayri şahsi üslubu olduğunu söyledim. Bir yandan teşhir edilirken bir yandan da yadsınma duygusu, dedim, üzerimde özellikle güçlü bir etki uyandırdı. Açıkça söylemek gerekirse, aslında var olmayan bir şeyi içinde barındırıyor gibiydi. Arabayı yat limanına doğru sürerken, bir süre sessiz kaldı. Arabayı durdurdu ve kontağı kapattı.

"Sabah evde," dedi, "mutfağımda kendime bir bardak portakal suyu hazırlıyordum ve birden başınıza çok kötü bir şey geliyor hissine kapılım." Arabanın ön camından, üzerinde teknelerin bir aşağı bir yukarı hareket ettiği ışıldayan denize baktı. "Aldığım bu çok net sinyali çok olağanüstü buluyorum" dedi. "Saatime baktığımı bile hatırlıyorum: Size bugün yine tekneyle çıkar mıyız diye attığım mesajla tam tamına aynı anda olmalı. Saat tutuyor mu?" Gülümsedim ve tuttuğunu söyledim, mesajını aşağı yukarı aynı anda almıştım. "Çok olağanüstü" dedi. "Çok güçlü bir bağlantı."

Arabadan indi, hafif paytak yürüyüşüyle deniz kenarına gidip suyun içindeki ipi çekmesini izledim. Bir gün önceki hareketleri tekrar ettik: O güvertede hazırlık yaparken ben bekledim, sonra da ipin aramızda el değiştirdiği, karşılıklı yapılan zarif hareketler. Her şey bitince motoru çalıştırdı ve demirleme yerinden, dalgakıranın sıcağından ve arabaların karanlık camlarının üzerinde güneş ışığı yanıp sönerken toprak üzerinde parıltılı metallerden bir tarla gibi görünen park yerinden gürültüyle ayrıldık. Bu sefer, bir gün önceki kadar hızlı gitmiyorduk. Sebep bana karşı düşünceli davranması mıydı, yoksa gücünü bir kere sergiledikten sonra artık enerjisini daha dikkatli harcayabileceğini düşünmesi mi, bilmiyorum. Üstü döşeme kaplı sıraya oturdum, komşumun çıplak sırtı bir kez daha gözlerimin önündeydi, rüzgâr güverteyi süpürüyordu; insan ilişkilerinde yaşanan, büyülenmeyle büyübozumu arasındaki tuhaf gidiş gelişleri düşündüm – bazen uğursuz ve kapkara, bazense güneşi kısa bir süreliğine kapatıp hemen aynı kayıtsızlıkla tekrar gösteren uzak, anlaşılmaz şekillerden ibaret bulut kümeleri misali. Komşum, motor sesinin üzerinden seslenerek, şu anda Sounion mabedini ve Sounion burnunu geçmekte olduğumuzu söyledi; Yunan efsanelerine göre Theseus'un babası, oğlunun ölümünü haber verdiğini sandığı siyah bayrağın dalgalandığı gemiyi gördükten sonra kendini buranın yamacından denize atmıştı. O tarafa baktım ve uzakta,

toprak dimdik denize doğru inmeden hemen önce, tepede kırık bir taç gibi duran yıkık mabedi gördüm.

Karışık mesajlar vermek, diye devam etti komşum, tekne koya yaklaşıp yavaşlamaya başladığında, karşılığını bazen hayatta da bulan zalimce bir komplo aracıdır: Ağabeyi, şu birkaç yıl önce ölen yücegönüllü, sevgili insan, bir dostunu öğle yemeğine beklerken geçirmişti kalp krizini. Tesadüf bu ya, misafiri doktordu ve komşumun kardeşi dairesine daha yeni taşındığından ve ayrıntıları henüz tam olarak ezberleyememiş olduğundan, misafirine yanlış adres vermişti; böylece dostu şehrin başka bir yerinde, benzer adlı bir sokakta onu arayıp dururken o mutfakta yerde uzanıyor, yaşam bedeninden dışarı süzülüyordu, üstelik bu yaşam, kendisine vakitlice ulaşılabilseydi kolayca kurtarılabilecekti. Öbür ağabeyi, şu İsviçreli münzevi milyoner, bu tür olaylara evine yerleştirdiği karmaşık bir alarm sistemiyle karşılık vermişti, zira kendisi adresini hiçbir zaman unutmayacak türden bir adam olmakla birlikte, aynı zamanda tek bir dostu da olmayan, pinti ve ömrü boyunca öğle yemeğinde hiç misafir ağırlamamış biriydi; ve gerçekten de –ailenin sağlık öyküsüne göre pek mümkün olan– kendi kalp krizi geldiğinde, tek yaptığı, en yakın acil durum düğmesine basmak olmuştu ve birkaç dakika sonra bir helikopterin içinde, Cenevre'deki en önemli kalp merkezine doğru havalanmıştı bile. Bazen, dedi komşum, olumsuzluklara pabuç bırakmamayı –bunu derken aklında Theseus'un babası vardı– neredeyse bir ilke olarak kabul etmek gerekiyor.

Bense, dedim, tersine, zaman içinde, edilgenliğin ve mümkün olduğunca iradenin belirlemediği bir hayat sürmenin erdemlerine gitgide daha çok inanmaya başladım. İnsan yeterince gayret sarf ettiği takdirde her şeyi gerçekleştirebilirdi, ama sarf edilen çaba hemen her zaman insanın cereyanın tersine hareket ettiğinin, olayları kendi doğal akışları içinde yönelmedikleri tarafa doğru zorladığının bir belirtisi oluyordu –gibi geliyordu bana– ve doğaya karşı çıkmadıkça hiçbir şeyin gerçekleştirilemeyeceği belki bir dereceye kadar ileri sürülebilse bile bu görüşün yapaylığı ve sonuçları –açık söylemek gerekirse– benim gözümde nefretlik şeyler haline gelmişti. İstediğim şeylerle, dedim, sahip olabileceğimi düşündüğüm şeyler arasında büyük bir fark var ve bu gerçeği nihai olarak ve sonsuza kadar kabul etmedikçe hiçbir şey istememeye karar verdim.

Komşum uzunca bir süre sessiz kaldı. Tekneyi, kayaların üzerinde deniz kuşlarının dikilip durduğu ve küçücük girintisinin içinde suyun fışırdadığı bomboş koya doğru sürdü ve çıpayı durduğu bölmeden çıkardı. Çıpayı yandan atmak için üzerimden eğildi ve zinciri, çıpanın deniz tabanına değdiğinden emin oluncaya kadar yavaş yavaş salıverdi.

"Gerçekten de kimse olmadı mı?" diye sordu.

Birisi oldu, dedim. Hâlâ çok iyi dosttuk. Ama devam etmek istememiştim. Dünyada başka türlü bir yaşama biçimi bulmaya çalışıyordum.

Artık durduğumuz için sıcak iyice yoğunlaşmıştı. Güneş doğrudan, oturduğum döşeme kaplı sıranın üzerine geliyordu ve tek gölge parçası, kollarını kavuşturmuş, teknenin yan tarafına dayanmakta olan komşumun durduğu tente altıydı. Gidip onunla birlikte orada durmak tuhaf kaçacaktı. Sırtımın derisinin yandığını hissedebiliyordum. Tam o sırada komşum hareketlendi, ama sadece çıpanın durduğu bölmenin kapağını yerleştirmek üzere, sonra tekrar yerine döndü. Hâlâ büyük bir acı içinde olduğumu anladığını söyledi. Benimle birlikte geçirdiği süre ona kendi hayatından, uzun yıllardır düşünmediği bölümleri hatırlatıyor ve bu duygulardan bazılarını kendisinin de tekrardan anımsamasına yol açıyordu. İlk evliliği, büyük bir aile toplantısı yaptıkları bir gün, her iki taraftan da tüm akrabaların davet edildiği, Atina'nın hemen dışında yer alan ve herkesi ağırlayabilecek büyüklükte ve muhteşemlikteki evlerinde verdikleri bir öğle yemeği sırasında sona ermişti. Toplantı çok başarılı geçmişti, her şey yenmiş, içilmiş ve toplanmış, konuklar en sonunda gitmişlerdi ve komşum yorgun argın, biraz şekerleme yapmak için kanepeye uzanmıştı. Karısı mutfakta bulaşıkları bitirmek üzereydi, çocuklar da bir yerlerde oynuyordu. Televizyonda bir kriket maçı yavaş yavaş sürüyordu ve komşum bu ailevi mutluluk ortamında derin bir uykuya dalmıştı.

Komşum ip misali damarlı, beyaz tüylü, etli kollarını göğsünde kavuşturmuş halde, teknenin yan tarafına dayanarak bir an sessiz kaldı.

"Sanıyorum," diye söze devam etti, "karımın ondan sonra yaptığı, önceden planlanmış bir şeydi, yani benim orada yattığımı gördü ve beni şaşırtarak ağzımdan bir itiraf almayı planladı. Kanepeye doğru geldi, beni omzumdan tutup sarsarak çok derin uykumdan

uyandırdı ve ben nerede olduğumu bile anlamadan ya da düşünmeye fırsat bulamadan, başka biriyle ilişkim olup olmadığını sordu. Ben şaşkınlık içinde, kısa zamanda yeterince inandırıcı bir tavır takınamadım, tam olarak bir itirafta bulunduğumu sanmam ama kuşkularını haklı çıkarmaya yetecek soru işaretleri yarattım," dedi komşum, "evliliğimizi bitiren ve kısa bir süre sonra evi terk etmeme yol açan tartışma da o noktada başladı. Daha önceden oluşturduğu bir düşünceyle ilgili olarak ağzımdan bir şeyler almak için kasten savunmasız bir ânımdan yararlandığı için onu hâlâ affedemediğimi görüyorum. O olay," dedi, "beni hâlâ öfkelendiriyor ve sanıyorum takip eden her şeye şeklini veren, haklı gördüğü kızgınlığına, durumumuzda herhangi bir payı olduğunu kesinlikle reddetmesine ve boşanma sürecimizde beni cezalandırır şekilde davranmasına yol açan da buydu. Tabii ki," dedi, "uyandırması için hiçbir neden olmadığı ve bıraksa saatlerce uyuyacağım halde beni uykumdan uyandırdığı için kimse onu haksız bulamazdı. Ancak, sanıyorum o keskin tavrına sebep olan tam da bu sinsi davranışıydı, çünkü insanların en bağışlamasız oldukları zaman, sinsice davrandıkları zamandır, sanki masumiyetlerini sizden ne pahasına olursa olsun zorla alacaklarmış gibi."

Eğer itirafsa, bu itirafı sessizce dinledim. Hayal kırıklığına uğradığımı fark ettim ve bunu keşfedince de ondan ilk kez korktum. Bazı insanlar, dedim, bunu biraz kendi işinize gelecek bir suçlama gibi görebilirler. Hiç değilse sizi uykudan uyandırmış, dedim: Oracıkta sopalayarak öldürebilirdi de.

"Önemli bir şey değildi," dedi, elini sallayarak, "aptalca bir şey, kontrolden çıkan bir işyeri flörtü."

O bunları söylerken, yüzünden öylesine çıplak bir suçluluk ifadesinin geçtiğini gördüm ki, kanepenin üstündeki sahne bunca yıl sonra gözlerimin önünde yeniden yaşanıyormuş gibi hissettim. Beceriksiz bir yalancı olduğunu görebiliyordum ve karısına, çocuklarının annesine hak vermemenin zor olduğunu söyledim, ama öyküsü karşısında beklediği tepki tabii ki bu değildi. Omuz silkti. Nişanlandıkları yaşlar olan on sekiz on dokuz yaşlarında başlamış sayılabilecek evlilikleri, hadi iç sıkıntısı demeyelim de, insanı sersemletecek kadar büyük bir rahatlık yarattıysa, neden bütün kabahati kendisi üstlenecekti ki? Eğer sonuçlarının ne olacağını bilseydim – diye başlayıp sonunu getiremedi. Bilseydim bile böyle

bir son kaçınılmaz olurdu, diye itiraf etti. Gizli macerası, ne kadar önemsiz olursa olsun, onu uzaktan görünen bir şehrin ışıkları gibi çağırmıştı. Onu çeken, bizzat bu kadının kendisinden çok heyecan düşüncesiydi ve bu beklenti –dediği gibi, uzaklardan– bütün büyüklüğü ve parlaklığıyla onu davet ediyor, ona aynı zamanda tüm kişiliğinin; karısının, ondan önce de annesi, babası, kardeşleri, amcaları, teyzelerinin çok etraflıca ama aynı zamanda çok kısıtlı bir şekilde bildikleri kişiliğinin yeniden değerlendirilmesi anlamına da gelebilecek bir anonimlik sunuyordu. Gençliğinde gerçekte olduğundan çok daha büyük ve derin olduğunu sanma hatasına düştüğünü şimdi itiraf ettiği o parlak dünyanın peşinden koşması, onların kendisiyle ilgili bilgisinden kaçmak içindi. Kadınlarla ilişkisinde sayamayacağı kadar çok kez hayal kırıklığına uğramıştı. Ancak o duygu –insanın kimliğinin yeniden doğuşu da demek olan o heyecan duygusu– tüm âşık olma deneyimlerinde kısmen yer almıştı; sonunda, bütün olan bitene rağmen, hayatının en sıradışı anları bunlardı.

Bana aktardıklarında, hayal kırıklığı ile bilgi arasındaki ilişkiyi nasıl göremediğine hayret ettiğimi söyledim. İnsan yalnızca bilmediğini sevebiliyor, buna karşılık olarak da yine aynı temelde sevgi görüyorsa, o zaman bilgi kaçınılmaz olarak büyüyü bozan şey oluyordu, bunun tek çaresi de yeni birine âşık olmaktı. Bir sessizlik oldu. Komşum, kıllı kolları koca göbeğinin üstünde kavuşmuş, mayosu bacaklarının arasından sarkmış, kuşa benzeyen yüzü tuhaf bir ifadeyle donup kalmış, birdenbire kır saçlı ve yaşlı bir görünüme bürünmüş olarak orada duruyordu. Sessizlik, ışıldayan suyla yanan güneşin ortasında uzadıkça uzadı. Teknenin kenarlarına vuran suyun hışırtısının, kayaların üstündeki martıların haşin seslerinin, anakaradan gelen motor seslerinin farkına vardım. Komşum başını kaldırıp denize baktı, çenesi havada, gözleri ufku tarıyordu. Tavrında belli bir kasılma, bir dikkat havası vardı, sahnede çok ünlü bir sözü söylemek üzere olan bir oyuncu gibi.

"Sizi neden bu kadar çekici bulduğumu kendime sorup duruyorum" dedi.

O kadar ciddi konuşmuştu ki, yüksek sesle gülmekten kendimi alıkoyamadım. Gülmem onu şaşırtmış, biraz da kafasını karıştırmış görünüyordu, ama yine de, mağarasından dışarı çıkan bir tarihöncesi adamı gibi, ağır ama durdurulamaz bir şekilde gölgeden çıkıp

güneşin altına, bana doğru geldi. Eğildi, ayaklarımın dibindeki buz kutusunun etrafından hantal hantal dolanıp bana yandan sarılmaya çalıştı. Bir kolunu omzuma atarken bir yandan da yüzünü yüzüme yaklaştırmaya çalışıyordu. Nefesini duyuyor, fırça gibi, kır kaşlarının tenimi sıyırdığını hissediyordum. Kocaman kuş gagası burnu görüş alanımın içindeydi neredeyse, üzerinde beyaz kıllar olan pençe misali elleri omuzlarımı yokluyordu; bir an için, sanki bir tarihöncesi yaratık beni kuru, yarasa benzeri kanatlarıyla sarıyormuşçasına, onun griliği ve kuruluğuyla sarılmış hissettim kendimi, pul pul ağzının hedefi şaşırıp yanaklarımda sonuçlanan dokunuşunu hissettim. Tüm bu olanlar boyunca dimdik durup dümdüz karşıya, dümene baktım, ta ki o geri, gölgesine çekilene kadar.

Güneşten kaçıp denize girmem gerektiğini söyledim, o da hiçbir söz etmeden bana bakarak başını salladı. Teknenin yan tarafından atlayıp koyun öteki tarafına doğru yüzdüm. Bu sırada, son geldiğimde burada olan teknedeki aileyi hatırlayarak tuhaf bir sızı, neredeyse bir özlem hissettim, bu da var olduklarına bile inanmayı zorlaştıracak kadar uzaklarda bulunan kendi çocuklarım için duyduğum büyük bir özleme dönüştü. Olabildiğince uzaklara yüzdüm ama sonunda tekneye döndüm ve merdiveni yavaşça tırmandım. Komşum bir işle meşguldü; yanlardan sarkan cansimitlerinin bağlı olduğu ince ipleri çözüyor ve düzeltiyordu. Üstümden sular akıtarak güvertede durdum, güneşten yanan tenimin acıdığı omuzlarıma bir havlu atıp onun yaptığını seyretmeye başladım. Elinde bir çakı, uzun bir bıçağı olan kocaman, kırmızı bir İsviçre çakısı vardı ve iplerin ucundaki tarazlanmış kısımları hedefe kitlenmiş bir şekilde kesiyor, çalışırken kollarının kalın üst kısımları genişliyordu. Ben onu izlerken, ipleri tekrar düğümledi ve sonra güverteyi bana doğru adımlayarak, bıçağı hâlâ elinde tutarak yaklaştı. İyi yüzüp yüzmediğimi sordu.

Yüzdüğümü söyledim. Beni böyle güzel bir yere getirme zahmetine girdiğiniz için teşekkür ederim, dedim. Ama hiçbir erkekle ilişki içinde olmak istemediğimi söyledim, ne şimdi ne de herhalde hiçbir zaman. Ben konuşurken güneş rahatsız edecek şekilde yüzüme vuruyordu. O elindeki çakıyla oynar, farklı bıçakları dışarı çıkarıp içeri iterken, her şeyden çok değer verdiğim şeyin dostluk olduğunu söyledim. Her biri birbirinden bu kadar farklı,

kimi uzun ve dar ve delici, kimiyse çivi gibi ve boynuzlu olarak biçimlendirilmiş çelik parçalarının parmaklarında bir görünüp bir kaybolmasını izledim. Artık, dedim, bir sakıncası yoksa belki dönüşe geçsek iyi olur.

Yavaş yavaş başını salladı. Tabii, dedi; onun da yapması gereken işleri vardı. Bir serinleyip gelmesini bekleyebilirdim belki, o zaman yola koyulabilirdik. Ağır, kısa soluklu kulaçlarıyla dümdüz bir köpük izi içinde ilerlerken, güvertenin bir yerinde telefonu çaldı. Telefon çalar, çalar, çalarken ben güneşin alnında, sesinin kesilmesini bekledim.

VIII

Arkadaşım Elena çok güzeldi: Ryan kendini kaybetmişti. Sokaklarda serseri serseri dolaşıyormuş ve ikimizi bir barda otururken görmüş. Elena izin isteyip bir telefon görüşmesi yapmak için aramızdan ayrılınca, bana onun çok farklı bir sınıfta yer aldığını söyledi. Elena otuz sekiz yaşındaydı, akıllıydı ve enfes giyiniyordu. O bambaşka bir klasmanda, dedi Ryan.

Bar öyle dik ve dar bir ara sokaktaydı ki, iskemleler ve masalar eğri büğrü kaldırımın üstünde eğik duruyor ve sallanıyordu. Biraz önce bir turist kadının bir saksının üzerine arkası üstü düştüğünü, alışveriş torbaları ve gezi rehberleri dört bir yana saçılırken, endişelenmişten çok utanmış görünen kocasının da şaşkınlıkla iskemlesinde oturakaldığını görmüştüm. Adamın boynunda bir dürbün asılıydı, karısı kuru, dikenli otların üzerinde çırpınırken titizlikle masanın altında tutmaya devam ettiği ayaklarında ise yürüyüş ayakkabıları vardı. Sonunda, karısının kalkmasına yardım etmek için masanın üstünden kolunu uzatmış ama kolu kadının yetişebileceği bir noktaya kadar uzanamadığından kadın kendi başına çabalamak zorunda kalmıştı.

Ryan'a bugün ne yaptığını sordum, birkaç müzeye gittiğini, öğleden sonrasını da Agora'da dolaşarak geçirdiğini söyledi, ama doğrusunu söylemek gerekirse biraz akşamdan kalmaydı. Öğrencilerden genç takımıyla geç saatlere kadar takılmıştı, dediğine göre. Öğrenciler onu bir sürü bara götürmüştü, hepsi de diğerinden en azından kırk dakikalık bir yürüyüş mesafesi uzaktaydı. Yaşım kafama dank etti, dedi. Tek istediğim içkiydi – nerede içtiğim ya da içkinin nasıl geldiği hiç önemli değildi, hele hele bu içkiyi dudak şeklindeki bir divanın üzerinde içmek uğruna şehrin öbür ucuna gitmem hiç mi hiç gerekli değildi. Gelgelelim, çocuklar hoş bir gruptu, dedi. Ona birkaç Yunanca sözcük öğretmişlerdi – telaffuzu bu kadar berbatken ne faydası olacağından pek emin değildi, ama buranın gerçeğini dil düzeyinde de biraz hissetmek ilginçti. İngilizcede ne kadar çok sayıda sözcüğün anlamının Yunanca birleşik

sözcüklerden geldiğinin farkında değilmiş. Örneğin "söylemeden kastetme" anlamındaki *ellipsis*'in sözcüğü sözcüğüne çevirisinin "sessizliğin arkasına saklanmak" olduğunu söylemişlerdi ona. "Büyüleyici bir şey" dedi.

Elena geri geldi ve yerine oturdu. Bu akşamki görüntüsü de, özellikle, büyüleyici su perilerininki gibiydi. Baştan sona kıvrımlar ve dalgalardan ibaretmiş gibi görünüyordu.

"Arkadaşım birazdan bizimle buluşacak," dedi, "yakında bir yerde."

Ryan bir kaşını kaldırdı.

"Siz ikiniz bir yere mi gidiyorsunuz?"

"Melete ile buluşacağız" dedi Elena. "Bu isim senin için bir şey ifade ediyor mu? Yunanistan'ın en tanınmış lezbiyen şairlerinden biridir."

Ryan aslında çok yorgun olduğunu söyledi; bizi arkadaşımızla baş başa bırakmak zorunda kalabilirdi. Söylemişti ya, gece geç saatlere kadar dışarıdaydı. Sonra eve sabaha karşı üçte gelip bir de bokböceğine benzeyen kocaman yaratıkların her yerde uçuştuklarını görünce ayakkabısını çıkarıp hepsini ezip öldürmek zorunda kalmıştı. Birisi –kendisi değil– ışığı söndürmeyi unutmuş, bir de pencereyi açık bırakmıştı. Yine de, piç kurularını büyük bir mutlulukla katletmenin onu nasıl da etkilemediğini fark ettiğinde şaşırmıştı: Gençliğinde olsaydı korkardı, yapamazdı. Yalnızca çocuk sahibi olmakla cesaret kazanıyor insan, dedi. Ya da belki de sadece çekingenliğini atmış oluyorsun. Bunu dün akşam, yirmili yaşlarındaki kişilerle bir aradayken hissetmişti. Bu yaşta insanların fiziksel açıdan nasıl utangaç olduğunu unutmuştu.

Hızlı, sıcak akşam karanlığı çöküyordu, kısa bir süre sonra dar sokağı kapkaranlık doldurdu. Yürüyüş ayakkabıları giyen adamla karısı gitmişlerdi. Ryan'ın telefonu çaldı, cevap verirken, dişsiz dişsiz sırıtan bir çocuğun ekranda bir görünüp bir kaybolan fotoğrafını gösterdi. Yatıyor olmalı, dedi; görüşürüz arkadaşlar. Ayağa kalktı, elini sallayıp konuşarak tepeden aşağı doğru inmeye başladı. Elena hesabı şirketinin kartıyla ödedi –bir yayınevinde editördü ve dolayısıyla, aslına bakılırsa, dedi, buluşmamızı iş görüşmesi sayabilirdik– ve anacaddenin ışık ve gürültüsüne doğru tırmanmaya başladık. Yanımda, yüksek topuklu sandaletlerinin üzerinde hızlı ve hafif adımlarla sekiyordu; elbisesi, uzun, dalgalı saçlarının

renginde, koyu altuni renkte bir örgü kumaştandı. Yanından geçtiğimiz bütün erkekler, birbirlerinin ardından ona baktılar. Büzülüp sıraların üzerine yatmış birkaç karanlık şekil dışında Kolonaki Meydanı şimdi artık boşalmıştı. Alçak beton duvarlardan birinin üstünde, bacaklarında tuhaf bir şekilde kurumuş çamur lekeleri olan bir kadın bir paketten kraker çıkarıp yiyordu. Küçük bir oğlan, kadının yakınında bir yerdeki bir büfenin önünde durmuş, gofretlere bakıyordu. Dar bir sokaktan geçip, karanlıkta elektrik ışığıyla aydınlatılmış cepheleriyle cafcaflı görünen, dört bir yana dizilmiş lokantaların teraslarına doluşmuş insanların gürültüsüyle dolu, kalabalık, küçük bir meydana çıktık. Sıcak, gürültü ve elektrik ışığı, karanlıkta, devamlı sahile vurup patlayan dalgalara benzer bir sürekli heyecan havası yaratıyordu; lokantalar birbirlerinden farksız görünüyor olsa da Elena birkaçını geçip bir tanesinin önünde çok kararlı bir şekilde durdu. Dediğine göre, Melete'nin, bir masa bulup onu beklememizi söylediği yer burasıydı. Elena masaların arasından kendine yol açıp, bir polis memuru kadar acımasız bir ifadeyle duran ve o bir şeyler söylerken başını iki yana sallamaya başlayan bir garsonla konuştu.

"Dolu olduklarını söylüyor" dedi, yüzünde umutsuz bir ifadeyle, kollarını iki yanına sarkıtarak.

Hayal kırıklığı o kadar derindi ki hareket bile edemedi, masaların arasında kalakalmış, boyun eğmelerini ister gibi gözlerini onlara dikmişti. Bu gösteriyi gözlemiş olan garson fikrini değiştirmiş gibiydi: Eğer oturmayı kabul edersek, orada, köşede –diye çevirdi Elena– bir yer olduğuna karar vermişti. Bize masaya doğru yol gösterdi ve Elena acaba oturmasak mı dercesine masayı incelemeye koyuldu. Duvara biraz fazla yakın, dedi bana. Burada rahat eder miyiz dersin? Ona duvarın önünde oturmanın beni rahatsız etmeyeceğini söyledim: Eğer isterse, duvara daha uzak olan iskemleye o oturabilirdi.

"Neden bu koyu renk elbiseleri giyiyorsun?" diye sordu, yerimize oturduktan sonra. "Hiç anlamıyorum. Sıcakta ben açık renk giyerim. Ayrıca biraz yanmış gibi görünüyorsun" diye ekledi. "Omuzlarının arası, tam şurada, derin yanmış."

Ona, öğleden sonrayı, sırtıma güneş kremi sürmesini rica edecek kadar iyi tanımadığım biriyle bir teknede geçirdiğimi söyledim. Bu kişinin kim olduğunu sordu. Erkek miydi?

Evet, dedim, uçakta tanışıp konuşmaya başladığım bir adam. Elena'nın gözleri şaşkınlıkla büyüdü.

"Hiç tanımadığın biriyle tekneye bineceğini hiç sanmazdım" dedi. "Nasıl biri? Onu beğeniyor musun?"

Gözlerimi kapadım ve komşuma karşı hissettiğim duyguları toparlamaya çalıştım. Gözlerimi tekrar açtığımda Elena hâlâ bana bakıyor, bekliyordu. Dedim ki, bir şeyi onu beğenip beğenmediğim açısından düşünme alışkanlığımı o kadar kaybettim ki, cevap veremeyeceğim. Komşum, hakkında tamamıyla çelişik duygulara sahip olduğum şeyler için mükemmel bir örnekti sadece.

"Ama yine de seni teknesine alıp gezdirmesine izin veriyorsun" dedi Elena.

Hava sıcaktı, dedim. Ve limandan çıkarken içinde bulunduğumuz ilişki kesinlikle dostluk ilişkisiydi – ya da ben öyle sanıyordum. Açık denizde demirlemişken beni öpmeye çalıştığını anlattım. Yaşlı olduğunu, ayrıca çirkin demek belki biraz acımasız olsa da bana fiziksel olarak yaklaşma teşebbüslerini şaşırtıcı olduğu kadar itici de bulduğumu söyledim. Böyle bir şey yapacağı aklıma hayalime gelmemişti; ya da, daha doğrusu, Elena bunun bir ihtimal olduğunu görmediğim için tam bir salak olduğumu söylemeden önce, böyle bir şeye cesaret edemeyeceğini düşündüğümü söyledim. Aramızdaki farkların çok bariz olduğunu düşünmüştüm, ama demek ki ona böyle görünmemişti.

Elena, bu gerçeği komşuma yeterince açık bir şekilde belirttiğimi umduğunu söyledi. Ben de, tam tersine, onu kırmamak için türlü türlü bahaneler gösterdiğimi söyledim. Elena bir süre hiçbir şey söylemedi.

Arkasından, "Eğer," dedi, "ona gerçeği söyleseydin, ona, bak, sen yaşlısın, bücürsün ve şişkosun ve senden hoşlanmama rağmen burada olmamın gerçek nedeni teknenle gezmek istememdir deseydin..." Elena gülmeye başlamıştı, bir yandan da menüyle yüzünü yelpazeliyordu, "... eğer ona bunları söylemiş olsaydın, anlıyor musun, buna karşılık sen de ondan bazı gerçekler duyardın. Eğer açıkyürekli olsaydın, karşılığında açıkyüreklilik bulurdun."

Kendi hesabına, tam da bu şekilde dürüst davranarak, hayal kırıklığının erkek kişiliğindeki en dip noktalarına kadar gitmişti: Bir an onun aşkından öldüğünü iddia eden erkekler, hemen ardından ona açıkça hakaret etmişlerdi; bir anlamda, ancak bu

karşılıklı açıkkalplilik noktasına ulaşınca kim olduğunu ve ne istediğini anlayabilmişti. Hiç tahammül edemediği şey her türden sahtelikti, özellikle de, birinin aslında onu geçici olarak kullanmaktan başka bir isteği yokken, kendini ona tamamen sahip olma ihtiyacı içindeymiş gibi göstererek onu arzu ediyormuş gibi davranmasıydı. Başkalarını kullanmaya hiçbir itirazı yoktu, ama kendine bu hakkı ancak onlar böyle bir niyetleri olduğunu itiraf ettikten sonra tanıyordu.

Tilki suratlı, ince bir kadın, Elena'nın görmediği bir yönden bizim masaya doğru yaklaşıyordu. Bu kişinin Melete olduğunu varsaydım. Gizlice Elena'nın iskemlesinin arkasına yanaştı ve elini Elena'nın omzuna koydu.

"Yassas" dedi ciddiyetle.

Kadın, erkeksi, siyah bir yelekle pantolon giymişti ve kısa, düz saçları, iki parlak, siyah kanat gibi, ince, utangaç, sivri yüzünün iki yanına düşüyordu.

Elena, onu selamlamak için iskemlesinde kıpırdadı.

"Sana da!" diye bağırdı. "Bu koyu renk giysiler, ikiniz de – neden hep böyle koyu renk şeyler giyiyorsunuz?"

Melete soruya cevap vermek için acele etmedi. Boş sandalyeye oturdu, geriye yaslandı ve bacak bacak üstüne attı, yeleğinin cebinden bir sigara paketi çıkardı ve bir sigara yaktı.

"Elena," dedi, "insanların görünüşüyle ilgili konuşmak pek kibar bir şey değildir. Ne giydiğimiz bizi ilgilendirir." Masanın üstünden uzanıp elimi sıktı. "Burası bu akşam çok gürültülü" dedi, etrafına bakınarak. "Az önce altı kişilik bir dinleyici kitlesi olan bir şiir dinletisindeydim. Aradaki tezat hiç gözden kaçacak gibi değil."

Masadaki şarap listesini eline alıp incelemeye başladı. Parmaklarının arasındaki sigara tütüyor, zarif burnu hafifçe seğiriyor, cilalanmış gibi parlayan tok saçları öne, yanaklarına düşüyordu.

Bu altı kişiden biri, diye ekledi başını kaldırarak, katıldığı hemen her halka açık toplantıya gelen biriydi ve en öne oturup Melete'ye doğru ağzını yüzünü buruşturuyordu. Bu, birkaç yıldır böyleydi. Yalnız Atina'da değil, oldukça uzak başka şehirlerde de, konuştuğu kürsüden başını bir kaldırıyor ve tam karşısında, dilini çıkaran ve kaba hareketler yapan bu adamı görüyordu.

"Peki adamı tanıyor musun?" diye sordu Elena dehşet içinde. "Hiç konuştun mu onunla?"

"Öğrencimdi" dedi Melete. "Uzun zaman önce, ben üniversitede ders verirken öğrencilerimden biriydi."

"Peki ne yaptın adama? Neden sana bu şekilde işkence ediyor?"

"Hiçbir gerekçesi yok sanıyorum" dedi Melete, sigarasından büyük bir ciddiyetle bir nefes çekerek. "Ona hiçbir şey yapmadım: Hocası olduğumu bile zar zor hatırlıyorum. Elliden fazla öğrencinin olduğu sınıflarımdan birindeydi. Hiç dikkatimi çekmedi. Pek tabii, belirli bir olay olduysa diye hatırlamaya çalıştım ama böyle bir olay yok. Olayları kendi hatalarınıza kadar vardırmak için," dedi Melete, "bütün hayatınızı harcayabilirsiniz. Efsanelerde insanlar başlarına gelen kötülüklerin eskiden yaptıkları hatalara dayandırılabileceğini düşünüp bazı tanrılara adaklar adamışlar. Ama başka bir açıklama daha var," dedi, "bu da, adamın basbayağı deli olması."

"Konuşmayı denedin mi hiç?" dedi Elena.

Melete başını yavaşça hayır anlamında salladı.

"Dediğim gibi, adamı zar zor hatırlıyorum. Gerçi ben insanları pek kolay unutmam. Bu yüzden, saldırının en az beklediğim yerden geldiği söylenebilir. Aslında, bu öğrencinin, benim için tehdit oluşturduğunu düşünebileceğim son kişi olduğu bile söylenebilir."

Melete devam etti: Zaman zaman, adamın davranışına neden olan şeyin tam da bu olduğunu düşünmüştü. Bir başka deyişle, Melete'nin gerçeklik duygusu kendi kendisine karşı saldırıya girişmiş, kendi dışında, onunla alay eden ve ondan nefret eden bir şey yaratmıştı. Ama dediğim gibi, diye devam etti, bu düşünceler dini duyarlık dünyasına aittir ve günümüzde nevroz dili haline gelmiştir.

"Ben buna delilik demeyi tercih ediyorum," dedi Melete, "onun deliliği ya da benim deliliğim; neyse, ben de onu sevmeye çalıştım. Başımı kaldırıyorum ve işte karşımda, parmaklarını sallıyor, dilini çıkarıyor. Aslında adam son derece güvenilir, bana şimdiye kadarki tüm sevgililerimden daha sadık. Ben de karşılığında onu sevmeye çalışıyorum."

Şarap listesini kapadı ve garsonu çağırmak üzere parmağını kaldırdı. Elena ona Yunanca bir şey söyledi ve ardından, ortasında garsonun da katıldığı ve kesin olarak Melete'nin tarafını tuttuğu belli olan kısa bir tartışma çıktı. Elena'nın süren ricalarına rağmen garson siparişi çok ters baş sallamalarıyla birlikte Melete'den aldı.

"Elena şaraptan hiç anlamıyor" dedi Melete bana hitap ederek.

Elena bu sözden hiç alınmış görünmedi. Melete'nin zebanisi konusuna geri döndü.

"Senin anlattığın, tam bir boyun eğme. Düşmanını sevmen gerektiği bariz bir şekilde gülünç bir şey. Baştan sona dini bir önerme. Nefret ettiğini ve senden nefret edeni sevdiğini söylemek, yenildiğini, ezilmeyi kabul ettiğini itiraf etmekle birdir ve yaptığın sadece kendini rahatlatmaya çalışmaktır. Onu sevdiğini söylemek de, onun senin hakkında gerçekten ne düşündüğünü bilmek istemediğini söylemekle birdir. Eğer onunla konuşmuş olsaydın," dedi, "anlardın."

Diğer masalarda ve yanlardaki lokantaların teraslarında oturanlara baktım, hepsi o kadar dip dibe görünüyordu ki sanki tüm meydan konuşmayla yanıp tutuşmuş gibiydi. Şurada burada, konuşan insanların arasında dilenciler dolaşıyor, konuşanların dilencilerin orada olduklarını anlamaları için biraz zaman geçmesi gerekiyor, sonra da ya onlara bir şeyler veriyor ya da elleriyle gitmelerini işaret ediyorlardı. Bunun tekrarlandığını birkaç kere gördüm, hayalet gibi bir kişi, hayatın içine dalmış hiçbir şeyden habersiz yiyip içen kişinin iskemlesinin arkasında duruyor. Minik, kurumuş, kapüşonlu bir kadın yakınımızdaki masaların arasından ilerliyordu, ardından bize yaklaştı, küçük bir pençeye benzeyen elini uzatıp bir şeyler mırıldandı. Melete'nin, kadının avucuna birkaç madeni para bırakmasını ve parmaklarını şefkatle okşayarak ona birkaç söz söylemesini izledim.

"Adamın ne düşündüğünün hiçbir önemi yok" dedi. "Ne düşündüğünü daha fazla öğrenseydim, onu kendimle karıştırmaya başlayabilirdim. Ve nasıl ki şiirimi başka birinin şiirinden alıp yazmıyorsam, kendimi de başkalarının fikirlerinden oluşturmuyorum."

"Ama onun için bu bir oyun, bir fantezi" dedi Elena. "Erkekler bu oyunu oynamayı sever. Ve aslında senin dürüst davranmandan korkarlar çünkü o zaman oyun bozulacaktır. Bir adama karşı dürüst davranmayarak, onun oyununu sürdürmesine, fantezisini yaşamasına izin verirsin."

Masanın üstünde duran telefonum Elena'nın söylediklerini doğrularcasına çaldı. Komşumdan mesaj gelmişti: *Seni özlüyorum* diyordu.

Ancak insanların kendileri ve başkaları hakkındaki fantezilerinin ötesine geçebilirsen, diye devam etti Elena, her şeyin gerçek

değerini bulduğu ve olduğu gibi göründüğü bir gerçeklik düzeyine ulaşmış olursun. Bu gerçeklerin bir kısmı hiç kuşkusuz çirkindi, ama bazıları değildi. Ona öyle geliyordu ki en kötü şey, bir insanın görünmeyen bir yerde bir başka versiyonu varken, tamamen farklı bir versiyonuyla uğraşıyor olmaktı. Eğer bir adamın karakterinin çirkin bir yanı varsa, onu hemen ortaya çıkarmak ve onunla yüzleşmek isterdi. Bu çirkin yanın, ilişkinin arka planında görünmeden dolaşıp durmasını istemezdi: Darbeyi sırtı dönükken yememek için, onu ortaya çıkarmak amacıyla kışkırtmak isterdi.

Melete güldü. "Bu mantığa göre," dedi, "hiçbir ilişki var olamaz. Yalnızca birbirini sinsice izleyen insanlar olabilir."

Garson şarabı getirdi; mürekkep rengi, etiketsiz, küçük bir şişeydi; Melete bardakları doldurmaya başladı.

"Doğru," dedi Elena, "benim duyduğum kışkırtma ihtiyacı başkalarının anlamakta çok güçlük çektiği bir şey. Ancak bana her zaman son derece mantıklı gelmiştir. Ama itiraf etmeliyim ki hemen hemen bütün ilişkilerimi sona erdirmiştir, çünkü bu son, aynı zamanda –dediğin gibi, aynı mantıkla– kışkırtmaktan kendimi alamadığım bir şeydir. Bir başka deyişle, eğer ilişki zaten sona erecekse bunu bilmeliyim ve mümkün olduğu kadar kısa süre içinde bu sonla yüz yüze gelmeliyim. Bazen," dedi, "bu süreç o kadar hızlı oluyor ki ilişki neredeyse başlar başlamaz bitiyor. Çoğu zaman, ilişkilerimin bir öyküsü olmamış gibi gelir, sebebi de, bir zamanlar son bölümde ne olduğunu öğrenmek için kitabın sayfalarını çevirmem gibi, ileri atlayarak kendi önüme geçmiş olmamdır. Her şeyi derhal öğrenmek istiyorum. Süreci yaşamadan içeriği öğrenmek istiyorum."

Şimdi ilişkide olduğu kişi –Konstantin adlı bir adam– hayatında ilk kez, bu eğilimlerinden korkması için bir sebep vermişti ona, bunun nedeni de –eğer dürüst olmak gerekirse, tecrübelerindeki başka bütün erkeklerden farklı olarak– adamın kendisine denk olduğu kanısına varmasıydı. Zekiydi, yakışıklıydı, eğlenceliydi ve entelektüeldi: Elena onun yanında olmaktan hoşlanıyordu, onun kendisine verdiği kendi yansımasından hoşlanıyordu. Ve Konstantin kendi ahlakına, kendi tavırlarına sahip bir adamdı, bu yüzden –daha önce de söylediği gibi, hayatında ilk defa– onun etrafında bir tür gözle görünmez sınır, kimse sözle ifade etmediği halde ötesine geçmemesi gerektiği çok açık bir hat olduğunu hissetmişti. Bu hat,

bu sınır, şimdiye kadar hiçbir erkekte bu derece elle tutulur biçimde rastlamadığı bir şeydi; öbür erkekler savunmalarını genellikle fantezilerden ve aldatmacalardan çatarlardı ve bu savunmaları yarmak istediği için onu hiç kimse –hele kendileri asla– suçlayamazdı. İşte bu yüzden, Konstantin'in etrafında bir yasak alan hissetmekle kalmamıştı (zaten Konstantin arada bir fark görmezdi: ha Elena evine zorla girip eşyalarını çalmış, ha gerçeğini çalmak üzere baskın vermiş), aslında tam da onu sevmesinin nedeni olan şeyden, Konstantin'in kendisine denk olmasından korkmuştu.

Bu yüzden, bu silah, diğer erkeklerin elinden almak için Elena'nın pek hızlı davrandığı bu silah, yani Elena'yı incitebilme gücü, Konstantin'in erişebileceği bir yerde kalabilmişti. Konstantin'i götürüp arkadaşlarından birçoğuna tanıştırdığı, yakın zamanlarda verilen bir partide, onu kendi sosyal çevresine tanıtıp gösteriş yaptığı, yakışıklılığını, esprili zekâsını ve dürüstlüğünü onların gözünden ve onlarınkini de Konstantin'in gözünden görürken –çünkü burası sanatçılar ve kendi dünyasından başka ilginç insanlarla doluydu– Konstantin'in, tanıdığı ama pek de sevmediği bir kadınla, Yanna adlı bir kadınla sohbetine kulak misafiri olmuştu. Konuşmayı gizlice dinlemenin cazibesine kapılmasının nedeni, kısmen, Yanna adlı bu kadına duyduğu kindi: Konstantin'in konuşmasını istiyor ve erkek arkadaşının zekâsı ve yakışıklılığı karşısında Yanna'nın sergileyeceği kıskançlığı hayal ediyordu. Yanna, Konstantin'in önceki evliliğinden olan iki çocuğunu soruyordu; hemen sonra, sanki rastlantıyla aklına gelmiş gibi, başka çocuk sahibi olmak isteyip istemeyeceğini sormuştu. Hayır, demişti Konstantin, Elena dinler ve her yanına bıçaklar saplanırken; hayır, başka çocuk istediğini sanmıyordu, her şeyin bugünkü halinden memnundu.

Elena kadehi dudaklarına götürdü, elleri titriyordu.

"O zamana kadar," diye devam etti sessizce, "çocuk meselesini hiç konuşmamıştık, ama konunun ucunun açık olduğu, yani pekâlâ çocuk isteyebileceğim benim için çok açık. Çok iyi vakit geçirdiğim, kendimi çok mutlu hissettiğim parti birden işkenceye dönüştü. Kimseyle doğru dürüst konuşamadım, gülemedim ya da gülümseyemedim; tek istediğim gitmek ve yalnız kalmaktı, ama parti bitene kadar orada, Konstantin'in yanında kalmam gerekiyordu. Tabii keyfimin kaçtığını fark etmişti ve ne olduğunu sorup duruyordu; o akşamın geri kalan kısmı ve gece boyunca da ne olduğunu sorma-

ya devam etti. Sabahleyin, iş için bir yerlere gitmesi gerekiyordu. Canımın neye sıkıldığını ona anlatmam gerektiğini, ben böyleyken havaalanına gidip uçağa binmesinin imkânsız olduğunu söyledi. Ama tabii, anlatmak benim için çok utanç verici olacaktı, çünkü benim duyduğumu bilmeden söylenmiş sözlerdi ve aynı zamanda da çok başka türlü yaklaşılması gereken bir konuydu.

"Bu, bir yandan birbirimiz hakkında eskiden olduğu kadar iyi düşünceler beslerken, içinden çıkabileceğimiz bir durum değilmiş gibi göründü bana. O günden beri, her tartışmamızda daha da kötüleşen bir duygu içindeyim: Sözcüklerden bir ağa takılmış gibiyiz, bütün bu ipler ve düğümlere dolanmışız ve her ikimiz de özgürlüğümüzü sağlayacak bir şeyler söyleyebileceğimizi düşünüyoruz ama konuştukça dolaşıklar ve düğümler çoğalıyor. Birbirimize tek bir hece bile etmeden önceki zamanın sadeliğini düşünmeden edemiyorum: Geri dönmek istediğim günler işte bunlar," dedi, "konuşmak için ağzımızı açmadan önceki günler."

Yan masada oturan çifte baktım, yemeklerini hemen hemen kesintisiz bir sessizlik içinde yiyip bitirmiş bir erkekle bir kadın. Kadın çantasını, sanki çalınmasından korkuyormuş gibi, masanın üstünde, tabağının önünde tutmuştu. Çanta yemek boyunca orada, aralarında durmuştu ve ikisi de zaman zaman çantaya göz atmıştı.

"Ama Konstantin'e konuşmasını duyduğunu söyledin mi?" dedi Melete. "O sabah taksi beklerken itiraf ettin mi?"

"Evet" dedi Elena. "Utandı tabii, düşüncesizce edilmiş bir söz olduğunu, bir şey kastetmediğini söyledi, ben de bir anlamda ona inandım ve içim rahatladı, ama yüreğim niye konuşuyoruz o zaman, diyordu, her söylediğimizi bir dakika sonra geri alabileceksek niye konuşuyoruz? Tabii o sözün geri alınmasını istiyordum. Şimdi bile düşündüğümde bütün hepsi hafif gerçekdışı gibi geliyor, sanki geri alınmasına izin verdiğim için gerçek olduğundan artık emin olamazmışım gibi. Neyse," diye devam etti, "taksi geldi, o da bindi ve gitti, aramız düzeldi, ama sonradan bir leke olduğu hissine kapıldım, küçük ama çıkmayan bir leke, bütün bir elbiseyi mahveden küçük bir leke gibi – yılların geçtiğini, çocuklarımız olduğunu ve ona çocuk isteyip istemediği sorulduğu zaman başını sallayıp hayır deyişini hiç unutmadığımı hayal ettim. Ve onun da, mahremiyetini ihlal ederek öğrendiğim şeyler üzerinden onu yargılayabilecek tıynette bir insan olduğumu hatırladığını hayal ettim. Bu fikir ondan,

oturduğumuz apartman dairesinden ve birlikte sahip olduğumuz hayattan kaçmak, bir yerlere, bozulmamış bir şeylerin içine saklanmak istememe yol açtı."

Çevredeki masalardan gelen gürültünün kesintisizce akıp doldurduğu bir sessizlik oldu. Yumuşak, koyu renkli şarabı içtik, şarap o kadar yumuşaktı ki insan dilinin üstünde zor fark ediyordu.

"Dün gece bir rüya gördüm," dedi Melete ardından, "rüyamda, bir kısmı arkadaşım, bir kısmı da yabancı olan bazı kadınlar ve ben operaya girmeye çalışıyorduk. Ama hepimizin kanaması vardı, hepimizden regl kanı fışkırıyordu: Orada, opera binasının girişinde bir çeşit kargaşa vardı. Elbiselerimizde kan vardı, ayakkabılarımızın üstüne damlıyordu; bir kadının kanaması durunca bir başkası kanamaya başlıyordu ve kadınlar kanlı havlularını binanın giriş kapısının yanındaki derli toplu bir yığının üstüne koyuyorlardı. Bu yığın gitgide büyüyen ve diğer insanların içeri girerken geçmeleri gereken bir yığın haline geldi. İnsanlar, geçerken bize bakıyorlardı, smokinlerini giyip papyonlarını takmış erkekler bize tam bir iğrenmeyle bakıyorlardı. Opera başladı; içeriden gelen müziği duyabiliyorduk ama binanın eşiğinden içeri giremiyorduk bir türlü. Bütün bunların bir şekilde benim hatam olduğu şeklinde çok büyük bir endişe hissettim," dedi Melete, "çünkü kanı ilk fark eden bendim, kendi elbiselerimdeki kanı fark etmiş ve muazzam bir utanç içinde, böylesine büyük bir soruna yol açmıştım. Konstantin hakkındaki öykün," dedi Elena'ya doğru dönerek, "aslında bir iğrenme öyküsü gibi geliyor bana, erkekler ve kadınlar arasında silinmez bir şekilde var olan ve senin adını açıkyüreklilik koyduğun bir şeyle sürekli temizlemeye çalıştığın bir iğrenme. Açıkyürekli olmayı kestiğin anda bir leke görüyorsun, kusurları kabul etmek zorunda kalıyorsun ve utanç içinde kaçıp saklanmak istiyorsun."

Elena altın başını salladı ve elini masanın üstünden uzatıp Melete'nin parmaklarına dokundu.

Çocukken, diye devam etti Melete, çok korkunç kusma nöbetleri geçirirdim. Bu durum birkaç yıl sürmüş ve onu epeyce güçten düşürmüştü. Nöbetler günün tam aynı saatinde ve tamamen aynı şartlar altında geliyordu, okuldan annesi ve üvey babasıyla paylaştığı eve döndüğünde. Çok anlaşılabilir bir şekilde, annesi Melete'nin çektiği hastalıktan dolayı çok dertliydi; belirgin hiçbir sebebi olmadığı için de, hastalık, tek çocuğunun –sanki bir ilke

meselesiymiş gibi– sevmeyi hatta tanımayı bile kabul etmediği adamın ve kendisinin hayat tarzına bir eleştiri gibi görünüyordu ona. Melete, her gün okulda kusma olayını unutuyor ama eve gitme vakti geldiğinde ilk belirtilerin, ağırlığı yokmuş gibi bir hissin, sanki yer ayağının altından çekiliyormuş gibi bir duygunun yaklaştığını hissediyordu. Bir tür endişe içinde acele acele eve gidiyordu ve orada, genellikle annesinin ona akşamüstü öğününü vermek üzere beklediği mutfakta olağanüstü bir mide bulantısı gittikçe artmaya başlıyordu. Uzanması için kanepeye taşınıyor, üstüne bir battaniye örtülüyor, televizyon açılıyor ve yanına bir tas bırakılıyordu; ve Melete öğürürken, annesi ve üvey babası konuşarak ve yemek yiyerek akşamı mutfakta geçiriyorlardı. Annesi onu doktorlara, terapistlere ve sonunda bir çocuk psikanalistine götürmüştü. Psikanalist –doktor faturalarını ödeyen yetişkinlerin şaşkınlığına karşın– Melete'nin bir müzik aleti çalmaya başlamasını önermişti. Melete'nin şimdiye kadar özellikle çalmak istediği bir müzik aleti olup olmadığını sormuştu, o da trompet demişti. Ve böylece, annesiyle üvey babası, istemeye istemeye trompet almışlardı ona. Artık her gün okuldan sonra önünde onu tüketen kusma beklentisi yerine, o pirinç müzik aletinin içinden üfleyerek o kocaman, kaba sesi çıkarma beklentisi duruyordu. Bu şekilde arızalı insanlıktan tiksindiğini açık etmiş oluyordu, aynı zamanda da, mutfakta akşam yemeği sofrasında yapılan ve artık kurban olarak kendisi yokken asla aynı şekilde tekrarlanmayacak olan o baş başa muhabbeti kesmeyi başarıyordu.

"Son zamanlarda," dedi, "trompeti kutusundan çıkardım ve çalışmaya başladım. Kendi küçük dairemde çalıyorum." Güldü. "O kaba sesi tekrar çıkarmak bana kendimi iyi hissettiriyor."

Tepeden aşağı inerken, Elena, motosikletini almak için Kolonaki Meydanı'nda durması gerektiğini söyledi. Melete'ye, yakın oturdukları için, motorun arkasına binmeyi teklif etti. İki kişinin rahatça oturacağı kadar yer var, dedi bana, en hızlı da bu şekilde gidiliyor. En eski kadın arkadaşı Hermione ile birlikte bütün Yunanistan'ı bu şekilde gezmişlerdi. İkisi birlikte yanlarına yalnızca biraz para, bir de mayolarını almış, adalara gitmek için motorla vapura bile binmiş ve toprak yollardan aşağı inerek, başka tek bir kişinin görünmediği kumsallar bulmuşlardı. Bazı korkunç yüksek dağ yamaçlarından inerlerken Hermione ona sıkı sıkı tutunmuştu ve şimdiye kadar hiç düşmemişlerdi. Geriye baktığında, o zamanlar

hayat oyununa girizgâh yapılıyor da gerçek oyun daha başlamamış gibi, henüz beklemedeymişler gibi hissetmelerine rağmen, şimdi o günleri hayatının en güzel günleri arasında görüyordu. Şimdi Konstantin'le birlikte olduğuna göre, o günler şöyle ya da böyle geçmişti: Neden böyle hissettiğini bilmiyordu, çünkü Konstantin'in Hermione ile birlikte seyahate çıkmasını asla engellemeyeceğini biliyordu; aslında, onlardan bağımsız olduğunuzu kanıtladığınızda modern erkeklerin bundan hoşlanmaları anlamında, hoşuna bile gidebilirdi. Ama böyle bir şey yapmak, dedi, yani o toprak yollardan paldır küldür inen, yolun sonunda ne bulacağını hiçbir zaman bilmeyen o kızlardan biri olmaya çalışmak, bugün sahte bir şey gibi, bir kopya gibi gelirdi.

IX

Verdiğim ödev, içinde bir hayvan olan bir öykü yazmaktı, ama herkes tamamlayamamıştı. Hristos bir gece önce onları Lindy Hop dansı yapmaya davet etmişti; geç saatlere kadar süren yorucu bir gece olmuştu ama Hristos pek etkilenmiş görünmüyordu. Orada, gözleri parlayarak, kollarını kavuşturup oturmuş, kendinden emin ve canli, diğerlerinin akşamki olaylar hakkında yaptığı gözlemler üstüne ürkütücü ve yüksek tonda kahkahalar savuruyordu. Öyküsünü yazmak için sabah erken kalktığını söyledi, ama seçtiği konuya bir hayvanı yerleştirmek biraz zor olmuştu. Seçtiği konu dini önderlerimizin ikiyüzlülüğü ve kamu yorumcularının onları doğru dürüst incelemeye tabi tutamayışlarıydı. Eğer aydınlar yol göstermeyecek olursa, sıradan insanlar nasıl siyasallaşacaktı? Bu arada, yakın arkadaşı Maria ile bu konuda aynı fikirde değillerdi. Maria ikna etme felsefesinden yanaydı: İnsanları hoş olmayan gerçekleri kabul etmeye zorlamaya çalışmak bazen fayda yerine zarar getirir, diyordu. İnsan her şeye genel hatları itibariyle yakın ama yine de onlardan ayrı olmalıydı, tıpkı manzaranın temel çizgilerinin üzerinden pike yaparak uçan, onları takip eden, ama üstlerine hiç konmayan bir kırlangıç gibi.

Neyse, dedi Hristos, iki Ortodoks piskoposun yakın zamanlarda yapılan halka açık bir tartışmadaki rezilane tutumlarına dair öyküsüne bir hayvanı sokmakta zorlanmıştı. Ama sonra birden, belki de zaten benim niyetimin bu olduğu aklına gelmişti. Yani, başka bir deyişle, doğal olarak gitme eğiliminde olduğu yolun önüne bir engel koymuş ve onu başka bir yol seçmeye zorlamıştım. Ama ne kadar çabaladıysa da, bir hayvanı, girmeye hakkı olmayan bir kamu binasının tartışma salonuna sokacak bir yol düşünememişti. Ayrıca annesi, minicik apartman dairelerinin en az kullanılan odası olan ve dolayısıyla, kendini bildi bileli orada duran eski maun masanın her yanına kitaplarını ve kâğıtlarını yayarak genelde çalışmak için kullandığı yemek odasına girip çıkmış, onu durmadan rahatsız etmişti. Ama bugün annesi ona pılısını pırtısını toplamasını söylemişti.

Akşam yemeğine bir sürü akraba geliyordu ve onlar gelmeden önce odayı iyice temizlemek istiyordu. Annesinden, biraz sinirli sinirli, başından gitmesini istemişti – yazmaya çalışıyorum, demişti, kitaplarım ve kâğıtlarım olmadan ve sen durmadan içeri girip çıkarken nasıl yazabilirim? Uzun bir süre önce kararlaştırılmış ve yıllardan beri Yunanistan'ı ilk kez ziyaret etmek üzere California'dan yurda dönen teyzesi, enişteşi ve kuzenleri şerefine verilecek bu yemeği tamamen unutmuştu. Biliyordu ki, annesi bu olayı pek de dört gözle beklemiyordu: Ailenin bu kanadı övünmekten hoşlanırdı ve gösterişçiydi; teyzesiyle enişteşi, pek sevgi dolu ve ilgiliymiş gibi davrandıkları ama aslında yalnızca, Amerika'da ne kadar çok paraları olduğunu, arabalarının ne kadar büyük olduğunu, nasıl yeni bir yüzme havuzu yaptırdıklarını ve bir türlü ziyarete gelecek vakit bulamadıklarını anlatıp övünmek için birer fırsat olan mektuplar yazarlardı durmadan. Ve işte bu şekilde, daha önce de söylediği gibi, annesinin de kendisinin de bu akrabaları, düzenli olarak yolladıkları ve onları parlak bir güneş ışığı altında evlerinin ve arabalarının yanında, ya da Disneyland'in veya Hard Rock Cafe'nin önünde veya kocaman Holywood tabelasının göründüğü bir başka yerde gösteren fotoğraflar hariç hiç görmedikleri yıllar geçmişti. Ayrıca, şu ya da bu kolejden mezun olan, mezuniyet kepi ve cüppesi giymiş, sahte bir mavi gökyüzünün önünde durup pahalı dişlerini gösteren çocuklarının fotoğraflarını da gönderirlerdi. Annesi bu fotoğrafları, büyük bir görev bilinci içinde, duvardaki rafın üstünde sergilerdi; Hristos emindi ki, annesi bir gün onun da üniversiteyi bitireceğini ve Hristos'un fotoğrafını da diğerlerinin yanına koyabileceğini ümit ediyordu. Hristos'un en nefret ettiği fotoğraf, yakışıklı, atletik yapılı, sırıtkan kuzeni Nicky'yi bir tür çöl ortamında, omuzlarında dev bir yılanla –öldürücü bir boa yılanıyla– gösterendi. Bu üstün erkeklik imgesi duvardaki raftan hep korku salmıştı, ama şimdi bu resme bakarken artık annesine sinirlenmiyordu: Ona karşı sevgi duyuyor ve daha iyi ve daha cesur bir oğul olmuş olmayı diliyordu. İşte bu yüzden yazmayı kesmiş ve masayı toplamakta annesine yardım etmişti.

Georgeou elini kaldırdı. Dün, dedi, pencereyi açıp kapıyı kapadık ama bugün tersini yaptık: Pencereler kapalı, koridora açılan kapı ise dikkat çekici bir ölçüde açıktı. Ayrıca, merak ediyordu, acaba saatin yerinin değiştiğinin farkında mıydım? Artık soldaki

duvarın üzerinde değil, tam karşısındaki duvarda, dünkünün iz-düşümü olan bir konumdaydı. Saatin yerinin değişmiş olmasının mutlaka bir açıklaması olmalıydı ama bunun ne olabileceğini kestirebilmek güçtü. Eğer aklıma bir açıklama gelirse belki onu bilgilendirebilirdim, çünkü şu haliyle durumu rahatsız edici buluyordu.

Öykümü yazmayı, diye devam etti Hristos, buraya gelirken otobüste bitirdim. Nicky'nin fotoğrafının, her şeye rağmen, ikileminden çıkması için ona bir fırsat yarattığını fark etmişti. Piskoposlardan biri bir halüsinasyon görür, orada, tartışma salonunda: Diğer piskoposun omuzlarına dolanmış kocaman bir yılan vardır ve bu yılanın, ikisinin etrafa saçmakta oldukları ikiyüzlülüğü ve yalanları simgelediğini anlar. Ve hemen oracıkta, daha iyi bir insan olacağına, yalnızca doğruyu söyleyeceğine ve halkını bir daha hiçbir zaman aldatmayacağına yemin eder.

Hristos yine kollarını kavuşturdu ve parlayan gözlerle odayı taradı. Ardından, Clio, yani piyanist elini kaldırdı. Kendisinin de bir hayvanla ilgili yazmakta zorlandığını söyledi. Hayvanlardan hiç anlamazdı: Ev hayvanı bile olmamıştı hiç. Küçük bir çocukken bile çalışma programının çok sıkışık olduğu düşünüldüğünde, bu imkânsızdı. Hayvana bakması ve ihtiyaç duyacağı ilgiyi göstermesi mümkün olmazdı. Ancak, verilen ödev fark ettiği şeylerde bir değişikliğe neden olmuştu: Eve doğru yürürken, genellikle baktığı şeylere bakmamış, bunun yerine, yürüdükçe, kuşları fark etmeye başlamıştı, yalnız görüntülerini değil seslerini de, öyle ki, bir kere kulağını onlara verdi mi etrafında sürekli kuş sesleri duyduğunu fark etmişti. Sonra, uzun zamandır dinlemediği, bir Fransız bestecisi olan Olivier Messiaen'e ait, bestecinin İkinci Dünya Savaşı'nda savaş esiri olarak tutulduğu kampta yazdığı bir müzik parçası aklına gelmişti. Parçanın bir kısmı, bestecinin orada tutukluyken duyduğu kuş cıvıltısı motiflerine dayanıyordu, ya da onun aklında böyle kalmıştı. Adam kafese kapatılmışken kuşların özgür olduğu ve bestecinin yazdıklarının kuşların özgürlüğünün sesi olduğu aklına gelmişti sonra.

Sanatçının rolünün, dedi Georgeou, bir gün bilgisayarın bile yapmaya programlanabileceği gibi, yalnızca birbiri ardına sıralanmış dizileri kaydetmek olabileceğini düşünmek ilginç. Kişisel üslup sorununun bile sonlu sayıda seçenek arasından dizilere indirgenebileceği varsayılabilirdi. Bazen, acaba kendi muazzam bilgisinden

etkilenen bir bilgisayar yapılacak mı diye merak ediyordu. Böyle bir bilgisayarla karşılaşmak çok ilginç olur, dedi. Ama herhangi bir temsil sisteminin, düpedüz kendi kurallarına aykırı davranılarak çözülebileceğini de hissediyordu. Örneğin kendisi, bu sabah evden çıkarken, yolun kenarındaki kaldırım taşına tünemiş ve yalnızca düşünceye dalmış diye tanımlanabilecek küçük bir kuş fark etmişti. İnsanların örneğin bir matematik problemini kafalarında çözmeye çalışırken takındıklarını gözlemlediği o odaklanmamış bakışla bir şeye gözünü dikmiş bakıyordu, Georgeou kuşun ta yanına kadar gitmiş ve kuşun bundan hiç haberi olmamıştı. Elini uzatıp kuşu tutabilirdi bile. Sonra, kuş onun varlığını nihayet fark edip yerinden korkuyla sıçrayıp kaçmıştı. Ancak o kuşun hayatını idame ettirme yeteneği hakkında bazı endişeleri vardı. Kendi öyküsü tamamen kendi deneyimine dayanıyor ve Dubai'de bir bilim kurumunda bazı parçacıkların geçirdiği mutasyonları araştıran halasıyla yaptığı bir konuşmayı ayrıntılarıyla aktarıyordu. Kendi hayalinden yarattığı tek şey, aslında orada olmayan ama öyküde, halasının ikisi konuşurken koltuğunun altına sağlamca sıkıştırdığı bir kertenkeleyi eklemekti. Öyküyü babasına göstermişti, o da tüm ayrıntıların doğru olduğunu onaylamış ve konusunun ilginç olduğunu düşündüğü bu konuşmaya ikinci kez tanık olmaktan mutluluk duyduğunu söylemişti. Babası kertenkeleyi, eğer Georgeou yanlış hatırlamıyorsa, hoş bir katkı olarak nitelemişti.

Sylvia hiçbir şey yazmadığını söyledi. Dün yaptığı katkı, eğer hatırlıyorsam, aslında bir hayvanla, uzun boylu esmer adamın omzuna tünemiş gördüğü küçük beyaz köpekle ilgiliydi. Ama diğerleri konuştuktan sonra, keşke, deyim yerindeyse gör beni diyen bir görüntü değil de daha özel bir şey, kendi kişiliğimin bir yönünü ifade etmeme izin verecek bir şey seçseydim, diye düşünmüştü. Aslına bakılırsa, eve dönerken, trende, yine o adamı görmek için bakınmıştı, ona söyleyecek bir çift lafı olduğunu hissediyordu. Adama, köpeği omzundan indirip yürümesine izin vermesini, hatta daha da iyisi, sıradan ve çirkin bir köpek almasını, böylece kendisi gibi insanların dikkatlerini kendi hayatlarından başka tarafa çevirmek zorunda kalmayacaklarını söylemek istiyordu. Adamın dikkat çekmek isteyen tavrına ve ona kendini ilginç değilmiş gibi hissettirmesine içerlemişti; işte, görüyor muyduk, sınıfta ikinci defa söz ediyordu ondan!

Sylvia'nın, küçük, şirin, endişeli bir yüzü ve omuzlarına düşen, küçük kızlara özgü dalgalar ve bukleler şeklinde taradığı –ve sık sık dokunup düzelttiği– gür kül rengi saçları vardı. Her neyse, diye devam etti, çok açık ki adamı eve dönerken tekrar görmemişti, çünkü hayat böyle yürümüyordu: Yalnız yaşadığı için tam tamına bıraktığı gibi bulduğu dairesine dönmüştü. Telefon çalmıştı. Hep o saatte telefon eden annesiydi. O gün okulun nasıl gittiğini sormuştu. Sylvia, Atina'nın kenar mahallelerindeki bir okulda İngiliz edebiyatı öğretmeni olarak çalışıyordu. Annesi Sylvia'nın bu kursa katılmak için bir haftalık izin aldığını unutmuştu. "Ona neyle meşgul olduğumu hatırlattım" dedi Sylvia. "Tabii, annem yazı yazma konusuna çok kuşkuyla bakıyor, bu yüzden de hatırlamaması tam ona özgü bir şey. Onun yerine tatile çıksaydın, dedi bana, arkadaşlarınla adalara gitseydin. Kitapları düşünmek için daha fazla vakit harcayacağına hayatı yaşamalısın, dedi. Konuyu değiştirmek için, anne, dedim, bugün dikkatini çeken bir şey söyle bana. Dikkatimi çeken bir şey mi? dedi. Bütün gün evde oturup, tamircinin gelip çamaşır makinesini tamir etmesini bekledim. Tamirci hiç gelmedi, dedi. Bu konuşmayı yaptıktan sonra gidip bilgisayarımı açtım. Öğrencilerime kolay bir ödev vermiştim ve ödevi yollayabilecekleri son tarih artık geçmişti, ama elektronik postamı kontrol ettiğimde tek bir ödevin dahi yollanmamış olduğunu gördüm. Onlardan, bana hayatımda her şeyden fazla ilham vermiş olan, D. H. Lawrence'ın *Oğullar ve Sevgililer* adlı romanı hakkında bir kompozisyon yazmalarını istemiştim ve öğrencilerimden hiçbirinin bu konu hakkında söyleyeceği tek bir söz bile yoktu.

"Mutfağa gidip durdum," diye devam etti, "ve bir öykü yazmaya çalışmayı düşündüm. Ama düşünebildiğim tek şey o an yaşamakta olduğum ânı anlatan bir satırdı: *Bir kadın mutfağında durup bir öykü yazmaya çalışmayı düşündü.* Sorun, bu satırın başka hiçbir satıra bağlanmamasıydı. Hiçbir yerden gelmemişti ve hiçbir yere de gitmiyordu, tıpkı ben mutfakta dikilip durdukça bir yere gitmediğim gibi. Onun için, öteki odaya geçtim ve raftan bir kitap aldım, D. H. Lawrence'ın bir öykü kitabı. D. H. Lawrence benim en sevdiğim yazardır" dedi. "Aslında, ölmüş olmasına rağmen, bir bakıma dünyada en çok sevdiğim insanın o olduğunu düşünürüm. Bir D. H. Lawrence karakteri olmak, onun romanlarından birinde yaşamak isterdim. Tanıştığım insanlar bir karaktere *sahip* değilmiş

gibi görünüyorlar. Lawrence'ın gözleriyle bakınca hayat çok zengin görünüyor, ama benim hayatım tıpkı kuru bir toprak parçası gibi kısır görünüyor, ne kadar uğraşsam orada hiçbir zaman hiçbir şey büyümeyecekmiş gibi. Okumaya başladığım öykünün adı," dedi, "'Hüzünlü Tavuskuşu'ydu. Kaynağını Lawrence'ın yaşamından alan bir öykü," dedi, "öyküde Lawrence, kışın, İngiltere'nin uzak bir kırsal bölgesinde kalıyor, bir gün yürüyüşe çıktığında tuhaf bir ses duyuyor ve sesin yamaçta kara batıp kalmış bir tavuskuşundan geldiğini keşfediyor. Kuşu yakınlardaki bir çiftlikte, kocasının savaştan dönmesini bekleyen tuhaf bir kadın olan sahibine teslim ediyor.

"Tam bu noktada," dedi, "okumayı bıraktım: Çünkü, ilk defa olarak, Lawrence'ın beni kendi hayatımın dışına çıkaramayacağını hissettim. Belki sebep kardı, ya da kadının tuhaflığıydı, ya da tavuskuşunun kendisiydi, ama bu olayların ve yazarın tasvir ettiği dünyanın benimle, Atina'nın sıcağında modern apartman dairesinin içinde duran kişiyle hiçbir ilgisi olmadığını hissettim. Nedense, artık dayanamadım, Lawrence'ın çizdiği görüntülerin çaresiz yolcusu olduğum hissine daha fazla katlanamadım, onun için kitabı kapattım," dedi, "ve yatmaya gittim."

Sylvia konuşmayı kesti. Önümdeki masanın üstünde duran telefonum çaldı. Ekranda, ev kredisi veren şirkette çalışan Lydia'nın numarası yanıp sönüyordu; gruba, kısa bir ara vermemizin iyi olacağını söyledim. Dışarı çıkıp koridordaki ilan tahtalarının arasında durdum. Kalbim göğsümün içinde rahatsız edici biçimde çarpıyordu.

"Faye ile mi görüşüyorum?" dedi Lydia.

Evet, dedim.

Bugün nasıl olduğumu sordu. Telefonun çalış biçiminden yurtdışında olduğumu anladığını söyledi. Nerelerdesiniz? Atina'da, dedim. A ne güzel, dedi. Daha önce arayamadığı için üzgündü. Son birkaç gündür ofis dışındaydı. Şirkette onun bölümünde çalışanlardan birkaçına Wimbledon turnuvasında şirket adına ayrılmış koltuklardan bilet vermişlerdi: Dün Nadal'ın hezimetini seyretmişti, şaşılacak şeydi. Her neyse, inşallah tatilimi berbat etmezdi ama sigorta yetkilileri kredimin artırılması için yaptığım başvuruyu reddetmişti. Sebebini sorduğumda, sebep göstermek zorunda değiller, dedi. Onlara sağlanan bilgiler ışığında verdikleri karar buydu. Dedim ya, dedi, inşallah tatilinizi çok fazla etkilemez. Beni aradığı

için teşekkür ettiğimde, hiç önemli olmadığını söyledi. Daha iyi haberler veremediğim için üzgünüm, dedi.

Koridoru yürüyüp binanın girişindeki cam kapılardan geçerek sokağın yakıcı sıcağına çıktım. Arabalar ve insanlar geçerken, sanki bir şeyin olmasını ya da bir seçeneğin oluşmasını bekler gibi, orada, o canhıraş sıcağın içinde durdum. Puanlı bir güneş şapkası takan ve boynuna, bir kordonun ucunda, dev boyutlarda bir fotoğraf makinesi asmış bir kadın bana Binyaki Müzesi'ne nasıl gidildiğini sordu. Nasıl gidildiğini söyledim, sonra içeri girdim ve sınıfa gidip yerime oturdum. Georgeou her şeyin yolunda olup olmadığını sordu. Kapıyı kapadığımı fark ettiğini söyledi ve bunun acaba şimdi pencerelerin açılmasını istediğim anlamına mı geldiğini sordu. Eğer bunu istiyorsam, yardımcı olmaktan mutlu olacaktı. Tamam, aç bakalım, dedim. İskemlesinden öyle bir şevkle kalktı ki iskemleyi arka üstü devirdi. Penelope elini şaşılacak bir çabuklukla uzatıp iskemleyi yakaladı ve dikkatle yerine yerleştirdi. Hafif esrarlı bir şekilde, bugün sınıfa getireceği bir şey olmadığından kesinlikle emin olduğunu söyledi, tabii çoğunlukla capcanlı ve tuhaf oldukları için birilerine anlatması gerektiğini düşündüğü rüyaları hariç. Ancak dünkü dersten sonra, kendi durumundaki birinin, yani vakti kendisine ait olmayan bir kimsenin yazar olmasının pek mümkün olmadığını kabul etmişti. Bu yüzden, akşamı her zamanki gibi çocuklarına yemek pişirerek ve onların bitmek tükenmek bilmeyen taleplerini yerine getirerek geçirmişti.

Tam yemek yerlerken kapı çalınmıştı: Kapı komşusu Stavros'tu gelen, köpeğinin son batın yavrularından bir küçük yavruyu göstermek için uğramıştı. Tabii çocuklar yavruyu görünce çıldırmışlardı: Tabaklarındaki yemekleri soğumaya bırakıp Stavros'un etrafına toplanmış, yavruyu tutmalarına izin vermesi için yalvarmışlardı. Minicik bir yavruydu, gözleri tam açılmamıştı bile, Stavros çocuklara çok dikkatli olmaları gerektiğini söylemiş ama hepsinin sırayla yavruyu tutmasına izin vermişti. "Her bir çocuğun," dedi Penelope, "yavruyu kucağına alınca, son derece şefkatli ve sakıngan bir yaratık haline dönüşmesini izledim. Öyle ki yavru köpeğin, çocukların karakterlerine gerçek bir incelik kattığını düşünmek mümkündü neredeyse. Hepsi tek tek, köpeğin küçük yumuşak başını parmaklarıyla okşadılar, kulaklarına bir şeyler fısıldadılar ve anlaşılan, Stavros gitmesi gerektiğini söylemeseydi buna sonsuza kadar devam

edeceklerdi. Stavros yavruların satılık olduğunu söyledi; bu sözü duyar duymaz çocuklar çok içten ve bulaşıcı bir heyecanla zıplamaya başladılar, öyle ki büyük bir şaşkınlıkla," dedi Penelope, "ben de heyecanlandığımı fark ettim. Yumuşamak ve eğer yumuşarsam karşılığında göreceğim sevgi, neredeyse karşı konulmazdı. Ama, Stavros'un şişko ve sevimsiz köpeğini tanımam daha ağır bastı. Yok, dedim, köpek almayacağız; ama yavruyu bize gösterdiği için ona teşekkür ettim ve Stavros gitti. Sonradan, çocuklar çok büyük hayal kırıklığı yaşadılar. Her şeyi berbat edersin, dedi oğlum bana. Ve ancak o zaman, köpek yavrusunun saçtığı büyü etkisini kaybedince, mantığım yerine geldi ve onunla birlikte, ailemizi, içinde bulunduğumuz binanın çatısı yerinden uçmuşçasına teşhir edecek kadar acımasız ve güçlü gerçeklik duygusu geri döndü.

"Yemeklerini bitirmeden çocukları odalarına gönderdim ve titreyen ellerle yazmaya başladım. Aslında, bir zamanlar onlara bir köpek yavrusu almıştım ben, iki yıl önce, biraz önce anlattığımdan hemen hiç farkı olmayan şartlar altında; o olaydan hiçbir şey öğrenmemiş olarak tamamen aynı noktaya geri döndüğümüz gerçeği, hayatı ve özellikle de çocukları mümkün olan en soğuk ışık altında görmemi sağladı. Dediğim gibi, iki yıl önceydi: Köpek adını Mimi koyduğumuz çok şirin bir hayvandı ve kıvırcık, tütün rengi tüyleri, iki parça çikolata gibi gözleri vardı ve bizimle yaşamaya geldiğinde o kadar minicik ve sevimliydi ki, ona bakmak için yapmam gereken iş, çocukların onunla oynamaktan ve arkadaşlarına gösteriş yapmaktan aldıkları zevkle dengeleniyordu. Sırf zevklerini bozmayayım diye, evin her yanına son derece kötü kokan pislikler bırakan Mimi'nin arkasından bunları temizlemelerini bile istemedim diyebilirim; ama Mimi büyüdükçe ve daha talepkâr olmaya başlayınca çocuklardan daha fazla sorumluluk almalarını istemek zorunda kaldım, çünkü –onlara hep söylediğim gibi– öncelikle onlar istediği için köpek sahibi olmuştuk. Ama bu sözlerimi çok çabuk kanıksadılar: Mimi'yi yürüyüşe çıkarmak ve arkasından ortalığı temizlemek istemiyorlardı; üstelik, Mimi'nin havlaması ve bazen odalarına girip ortalığı karıştırması ve eşyalarını tahrip etmesi sinirlerine dokunmaya başlamıştı. Akşamları oturma odasında onlarla oturmasını bile istemiyorlardı, çünkü kanepede kıpırdamadan oturmuyor, odayı dört dönüyor ve televizyonu rahatça görmelerine engel oluyordu.

"Öte yandan Mimi büyüyünce, beklediğimden daha büyük ve hareketli olmuştu, yemek delisiydi ve bir an için gözümü üzerinden ayıracak olsam mutfak tezgâhının üstüne çıkıyor, yiyecekleri talan ediyor, bulabildiği her şeyi yiyordu. Her şeyi kaldırmayı çabuk öğrendim, ama aynı zamanda da uyanık olmam, diğer odalara girmesin diye evdeki bütün kapıları, çocukların durmadan açık bıraktıkları kapıları kapalı tutmam gerekiyordu; ve tabii onu yürüyüşe çıkarmam da lazımdı, beni hızla çekip arkasından sürüklediğinde kolum eklem yerinden çıkacak sandığım yürüyüşlere. Tasmasını çözüp serbest bırakamıyordum, çünkü yemeği o kadar çok seviyordu ki her yöne koşturup duruyordu. Bir keresinde parkın yanındaki bir kafenin mutfağına girmiş, aşçının tezgâh üstünde bıraktığı, ipe dizili bir sürü sosisi yerken öfkeli aşçı tarafından yakalanmıştı; bir başka sefer, bir sıraya oturmuş öğle yemeğini yiyen bir adamın elinden sandviçini kapmıştı. Sonunda, dışarı çıktığımızda Mimi'yi her an kendime bağlı tutmam gerektiğini ve evde de ona aynı şekilde bağlı olduğumu fark ettim ve yavaş yavaş anlamaya başladım ki, çocuklar için Mimi'yi almakla, pek de düşünmeden, bütün özgürlüğümden vazgeçmiştim.

"Hâlâ çok sevimli bir köpekti ve herkesin gözüne çarpıyordu. Kayışını elimde tuttuğum sürece, gelen geçenden her zaman bol bol övgü alıyordu. Hakkımın yendiğini hissettiğimden, güzelliğine kin beslemeye, onu ve çektiği ilgiyi tuhaf bir şekilde kıskanmaya başladım. Kısacası, Mimi'den nefret etmeye başladım ve bütün bir öğleden sonra havladığı, çocukların onu yürüyüşe çıkarmayı reddettikleri ve oturma odasında, çocuklar ona hiç ilgi göstermeden televizyon seyredip kıllarını kıpırdatmazken onu yeni aldığım bir yastığın parçalarını çiğnerken bulduğum bir gün kendimi öyle denetlenemez bir öfke içinde buldum ki ona vurdum. Çocuklar dehşet ve öfkeye kapıldılar. Mimi'yi benden korumak için kendilerini onun üstüne attılar; bana canavarmışım gibi baktılar. Ama ben bir canavara dönüştüysem, benden bir canavar yaratan da Mimi, diye düşünüyordum.

"Çocuklar bir süre bana sürekli bu olayı hatırlattılar, ama zamanla unuttular ve böylece, benzer tahrikler sonucunda aynı şey bir daha tekrarlandı, sonra bir kere daha, öyle ki benim Mimi'ye vurmam neredeyse onların da kabul ettiği bir şey haline geldi. Köpek benden kaçar oldu; bana başka gözlerle bakmaya başladı ve

çok hilekâr oldu, evin içinde sinsice dolaşıyor, oraya buraya zarar veriyordu. Bir yandan da çocukların bana karşı tavırlarında hafif bir soğukluk, yeni bir tür mesafe hissediyordum, bu bana bir çeşit özgürlük sağlamıştı ama hayatımı yaşamaya değer kılan şeyler de azalmıştı. Belki bu duyguyu tamir etmek ve çocuklarla aramdaki mesafeyi kapamak için, oğlumun doğum gününü çok tantanalı yapmaya karar verdim ve gecenin büyük kısmını ona pasta yapmakla geçirdim. Çok zengin ve çok güzel bir pasta oldu, hamurunda kestaneler, üstünde rendelenmiş çikolata vardı; bitirince pastayı Mimi'nin erişemeyeceği bir yere kaldırdım ve gidip yattım.

"Sabah çocuklar okula gittikten sonra ablam beni görmek için uğradı. Ablamla beraberken kafam her zaman biraz dağılır; onun için bir şeyler yapmam gerektiği, bunları ona sunmam gerektiği ve hayatımı olduğu gibi, kendi doğallığı içinde görmesine izin vermek yerine ille ona göstermem gerektiğine dair bir hisse kapılırım. Dolayısıyla ona pastayı gösterdim, halbuki doğum gününe geldiğinde zaten görecekti. Tam o sırada, sokaktan bir araba alarmı sesi yükseldi, ablam da sesin kendi arabasından –yeni aldığı ve kendi oturduğu yer kadar güvenli olmadığını söylediği benim evin kapısına park etmekten hoşlanmadığı arabasından– geldiğini düşünerek panikledi ve dışarı fırladı. Ben de onu izledim, çünkü dediğim gibi, ablamla birlikte olduğumda her şeyi kendi bakış açımdan değil, onun bakış açısından görmek zorunda hissederim kendimi; çocukken hep benim odamdan daha üstün olduğunu düşündüğüm odasına girmek zorunda hissettiğim gibi, her zaman onun görüş açısına girmek zorunda hissederim. Sokakta durup arabasına tabii ki hiç el sürülmediğinden emin olduğumuzda, tıpkı bir zamanlar odamı bırakıp çıktığım gibi, kendi hayatımı bırakıp çıktığım şeklindeki tanıdık duygunun farkına vardım; ve birdenbire, tıpkı peri masalındaki, başkalarının göremediği bıçakların üzerinde yürüyen denizkızı gibi, var olmanın gizli bir acı, başka insanlarla paylaşmanın mümkün olmadığı, kendi içinde hissettiğin bir işkence olduğu şeklinde son derece olağanüstü bir duyguyla doldum; başkalarıyla paylaşamazdın çünkü senin içinde neler olup bittiğine hiç aldırmadan onlara ilgi göstermeni beklerlerdi.

"Ablam arabası ve alarmın çalmasına neyin sebep olabileceği hakkında konuşup dururken, orada öylece durup bu kuvvetli yalnızlık acısını hissettim; bu acıyı kabul etmek demek, biliyordum ki,

hayatı kapkara gördüğümü kabul etmekti. Yani, bir başka deyişle, çok kötü bir şeyler olacağını, o anda olmakta olduğunu biliyordum ve eve dönüp Mimi'yi tezgâhın üstünde, çenesi kütürder, yüzü doğum günü pastasının içine gömülmüş halde bulunca hiç şaşırmadım. Biz içeri girerken başını kaldırıp baktı ve ağzının ucunda hâlâ duran rendelenmiş çikolata parçalarıyla dondu kaldı; sonra o anda bir karar vermiş göründü, çünkü tezgâhın üstünden aşağı atlayıp kaçmak yerine, gözümün içine meydan okurcasına bakıp tekrar pastaya doğru eğildi ve yüzünü bir kez daha bir kurt misali pastaya gömüp bitirmeye davrandı.

"Yürüyüp tezgâha ulaştım, Mimi'yi tasmasından tuttum. Ablamın gözünün önünde onu tezgâhın üstünden çekerek yere fırlattım ve o bir yandan acıyla viyaklar, çırpınırken dövmeye devam ettim. Karşılıklı mücadeleye başladık, ben nefes nefese soluyor ve elimden geldiği kadar şiddetle yumruk atmaya çalışıyordum, o ise kıvranıp ciyaklıyordu. Sonunda başını tasmadan kurtarmayı başardı. Pençeleriyle fayans zeminde kayıp zemini çizerek mutfaktan fırlayıp çıktı, dış kapının açık olduğu hole daldı, kapıdan çıkarak kendini kaldırıma attı ve gözden kayboldu."

Penelope duraksadı ve parmaklarını önce hafifçe, sonra da bastırarak şakaklarına dayadı.

"Bütün öğleden sonra," diye devam etti ardından, "telefon çaldı. Mimi, daha önce de söylediğim gibi, çok özellikli ve güzel bir köpekti ve çevredeki insanlar da, Atina'nın başka yerlerindeki tanıdıklar da onu biliyorlardı. İşte bu yüzden insanlar bana telefon ediyor, Mimi'yi kaçarken gördüklerini söylüyorlardı. Her yerde görülüyordu, parkta, çarşıda, kuru temizleme dükkânının, dişçinin, kuaförün, bankanın, ilkokulun önünde koşuyordu: Şimdiye kadar onu götürmek zorunda kaldığım her yerde koşuyordu, arkadaşlarımın evlerinin, piyano hocasının evinin, yüzme havuzunun, kütüphanenin, çocuk bahçesinin ve tenis kortlarının önünden koşarak geçiyor, koştuğu her yerde insanlar kafalarını kaldırıp onu görüyor ve telefona sarılıp bana onu gördüklerini söylüyorlardı. Bazıları onu yakalamaya çalışmıştı: Kimisi kovalamış, pencerelerimi silen adamsa kamyonetiyle biraz takip etmişti, ama hiç kimse yakalayamamıştı. Sonunda Mimi, kayınbiraderimin trenden inmekte olduğu tren istasyonuna gitmişti: Kayınbiraderim onu gördüğünü söylemek için telefon etti, diğer yolcuların ve istasyon görevlilerinin

de yardımıyla köşeye sıkıştırmak istemiş, ama Mimi onlardan da kaçmıştı. İstasyon görevlilerinden biri Mimi'nin kuyruğunu tutmak için atladığında, bavul taşımak için kullanılan el arabalarından biriyle çarpışarak hafif yaralanmıştı; ama sonunda hepsi Mimi'nin demiryolundan kimsenin bilmediği bir yere doğru kaçıp gidişini izlemişti."

Penelope derin derin iç çekti ve sustu, göğsü gözle görülür şekilde inip kalkıyordu ve yüzündeki ifade acılıydı. "Stavros'la köpek yavrusunun ziyaretinden sonra, dün gece mutfak masasında yazdığım öykü bu" dedi sonunda.

Theo, sorunun en başta yanlış köpeği seçmesindeymiş gibi göründüğünü söyledi. Kendisinin ufak bir buldogu vardı ve hiç sıkıntı çekmemişti.

Bunu duyunca, Marielle konuşmaya hazırlandı. Bu hazırlık, bir tavuskuşunun, kocaman yelpaze kuyruğunu hareket ettirmeye hazırlandığı sırada sert tüylerini oynatmaya başlamasını andırıyordu. Bugün narçiçeği rengi giyinip gelmişti. Balıkçı yaka bir şey giymiş, sarı saçlarını bir tarakla toplamış ve omuzlarına siyah ipekten bir tür şal sarmıştı.

"Bir tarihte ben de oğluma köpek almıştım," dedi, dehşet içinde, titreyen bir sesle, "küçücük bir çocukken. Oğlum köpeğini deli gibi seviyordu, ama köpek daha yavruyken oğlumun gözlerinin önünde sokakta bir arabanın altında ezildi. Oğlum köpeği aldı ve bir insanın çıkardığını duyduğum en şiddetli böğürtülerle ağlayarak eve taşıdı. O deneyim oğlumun karakterini tamamen mahvetti" dedi. "Oğlum şimdi soğuk ve hesaplı, bir tek hayattan ne koparabileceğiyle ilgilenen bir adam. Bense kendi adıma kedilere güvenirim," dedi, "onlar hiç değilse kendi hayatta kalma sorunlarını kendileri çözebiliyorlar; güç ve etkileme yeteneklerine sahip olmasalar, kıskançlıktan ve bir dereceye kadar bencillikten besleniyor olsalar da, bir yandan da esrarengiz içgüdülere ve zevk konusunda belirgin bir üstünlüğe sahipler.

"Kocam, gözünün önünden ayırmaya son derece isteksiz olduğu, Kristof Kolomb öncesine ait, el yapımı bazı sanat eserleri karşılığında kedilerimizi bana bıraktı ama onlarla birlikte kendinden bir parçayı da geride bıraktığını iddia etti. O derece ki, neredeyse, kedilerin ona sağladığı yol gösterme duygusu olmadan dünyada yapayalnız kalmaktan korkuyordu. Ve zaten," dedi, "o günden

sonra yaptığı seçimler çok daha az mutlu etti onu: Klimt'in bir oymabaskısını aldı, sonradan sahte çıktı, Dadaizm'e büyük yatırımlar yaptı, oysa kime sorsa kamuoyunun bu döneme ilgisinin onulmaz bir şekilde gerilediğini söyleyebilirdi. Bu arada ben tanrıların pek cömertçe okşayışlarından kaçınmakta zorluk çektim, mesela bitpazarında bulup elli kuruşa aldığım yılan şeklindeki bir bilezik kolumdayken, bir gün tesadüfen yolda karşılaştığımızda, kocamın arkadaşı Arturo'nun gözüne çarptı. Çalıştığı enstitüye götürüp inceledi ve bana iade ederken, bileziğin Mikonos'taki bir mezardan çıktığını ve değer biçilemeyecek kadar kıymetli olduğunu söyledi, ki eminim bu bilgiyi Brettos Bar'da her akşam yaptıkları sohbetlerden birinde kocama da aktarmıştır.

"Ama, dediğim gibi, kediler kıskanç ve seçici varlıklardır; sevgilim benim daireme yerleştiğinden beri, onlara sürekli ilgi göstermesine rağmen, kedilerim bu duruma boyun eğmekte çok ağırdan alıyor ve o sırtını döner dönmez bu ilgiyi anında unutuyorlar. Sevgilim maalesef dağınık biri, kitaplarını ve kâğıtlarını her yerde bırakan bir felsefeci, benim dairem de her ne kadar pek kırılgan bir güzelliğe sahip değilse de, en güzel haliyle görünmesi için belirli bir özenle tertiplenmesi gerekiyor. Evdeki her şey, mutluluğun ve güneşin rengi ama aynı zamanda sevgilimin iddiasına göre deliliğin de rengi olan sarıya boyalı, bu yüzden sık sık çatıya çıkıp orada durması, gökyüzünün zihin açıcı maviliğine yoğunlaşması gerekiyor. O yokken, ben mutluluğun geri döndüğünü hissediyorum: Bazılarını iki elimle bile zor kaldırdığım kitaplarını kaldırmaya başlıyorum. Bir mücadeleden sonra, kitaplığımdan iki rafı ona ayırmaya razı oldum ve o da, üstteki rafları tercih edeceğini bildiğim halde, büyük bir nezaketle alttaki iki rafı seçti. Ama zaten üst raflar yüksek ve sevgilimin geniş bir koleksiyonuna sahip olduğu Jürgen Habermas'ın eserleri, piramitleri inşa ederlerken kullandıkları taşlar kadar ağır. Tabanı bu kadar geniş, tepe noktası da bu kadar küçük ve uzakta olan bu yapıları inşa etmek için, diyorum sevgilime, insanlar ölüme gittiler: Ama Habermas benim alanım, diyor, ve bu yaşında hiç kimse ona dolaşması için başka bir alan teklif etmezmiş. Sevgilim bir insan mı yoksa bir at mı? O çatıda uzaklara bakarken, kendi kendime sorduğum soru bu. Bu soruyu kendime sorarken, kocamın beni tabanları yağlayıp kaçmaya iten dehşetengiz tabiatını özleyecek oluyorum neredeyse. Bazen," dedi,

"kadın arkadaşlarıma sığınıyorum, hep beraber ağlayıp örgü örüyoruz, ama o zaman sevgilim piyanoyu açıp bir tarantella çalıyor ya da bütün bir öğleden sonra fırında şaraplı karanfilli dana eti pişiriyor, ben de bu sesler ve kokularla baştan çıkmış vaziyette geri dönüyorum, Habermas kayalarını bir bir kaldırıp raflara koyuyorum. Ama bir gün, artık daha fazla geciktiremeyeceğimi ve düzensizliğin hüküm sürmek zorunda olduğunu fark ederek durdum; duvarları nil yeşiline boyadım, kendi kitaplarımı raflardan indirdim ve onları orada yerde, gülleri de saksılarında solup ölmeye bıraktım. Sevgilim kendinden geçti ve bunun önemli bir adim olduğunu söyledi. Kutlamak için dışarı çıktık ve döndüğümüzde kedileri yıkık kitaplığın içinde çılgın bir vaziyette bulduk; bizim damarlarımızda hâlâ beyaz şarap dolaşırken, onlar kitap sayfalarından bir tipinin içinde, gözlerimizin önünde kitap sırtlarını keskin dişleriyle paramparça ediyorlardı. Bana ait romanlar ve işlemeli deri ciltler el değmemiş durumdaydı: Yalnız Habermas'a saldırılmıştı, Habermas'ın fotoğrafı tüm baş sayfalardan yırtılmış, *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*'ne bir ucundan öbür ucuna kadar pençe izleri kazınmıştı. Ve böylece," dedi Marielle, "sevgilim kitaplarını kaldırmayı öğrendi; ve artık fırında et pişirmiyor ya da piyanonun kapağını açmıyor; ve kişiliğinin büzülmesi anlamına da gelen bu hem iyi hem kötü değişimi ben kedilerime –bir de belki kocama– borçluyum."

Aris –bir gün önce, çürüyüp kokmuş olan köpekten bahseden çocuk– söz aldı: Hayvanlar bir yandan varlıklarıyla insanoğluna nesnelleştiğini ve dolayısıyla güvenli bir şekilde belirli bir kapsam içinde muhafaza olduğunu hissettiren bir tür ahlaki güç yayarlarken, bir yandan da biz onları insan bilincinin saf yansımaları olarak kullanmıyor muyduk? Tıpkı, dedi, yokluklarında efendilerinin kendilerini tehlikeye açık hissettiği köleler ya da hizmetkârlar gibi. Onlar bizim yaşamamızı seyrederler; bizim gerçek olduğumuzu kanıtlarlar; biz onlar aracılığıyla kendimizin öyküsüne ulaşırız. Onlarla karşılıklı etkileşimimizde, –onların değil bizim– ne olduğumuz ortaya çıkar. Tabii ki –insanlar için– bir hayvanla ilgili en önemli şey, dedi, konuşamamasıdır. Onun öyküsü, küçükken sahip olduğu bir hamsterla ilgiliydi. Hamsterın kafesinde koşmasını seyredermiş. Koşarak çevirdiği bir tekerleği varmış. Hayvan hep koşarmış – tekerlek dönermiş de dönermiş. Ama hamster hiçbir yere gitmezmiş. Aris hamsterını çok seviyormuş. Anlamış ki, eğer

onu seviyorsa serbest bırakması gerekiyor. Hamster kaçıp gitmiş ve Aris onu bir daha hiç görmemiş.

Georgeou bana, tam arkama yerleştirilmiş olduğu için artık göremediğim saate göre vaktin dolduğunu bildirdi. Koridorda geçirdiğim süreyi telafi etmek için birkaç dakika ilave etmişti: Kararını onaylayacağımı umuyordu, çünkü dersi bölmemek için bu kararı tek başına almak zorunda kalmıştı.

Verdiği bu bilgi dolayısıyla ona teşekkür ettim, sınıfa da, büyük bir zevkle dinlediğimi söyleyerek öyküleri için teşekkür ettim. Rosa, pembe bir kurdeleyle bağlanmış bir kutu çıkarıp masanın öbür ucuna, bana geçirdi. Bunlar, dedi, bademli kekler, anneannemin verdiği tarife göre kendim pişirdim. Alıp yanımda götürebilirdim; ya da, tercih edersem, herkese ikram edebilirdim. Sınıftaki herkese birer tane düşecek şekilde, yeterli sayıda yapmıştı, ama Kassandra gelmediğine göre bir tanesi artacaktı. Kurdeleyi çözdüm ve güzel kokan kutuyu açtım. İçinde, beyaz fırfırlı kâğıtlarıyla kusursuz bir şekilde dizilmiş on bir tane küçük kek vardı. İkram etmeden önce, herkes Rosa'nın düzenlemesini görsün diye kutuyu çevirip onlara doğru tuttum. Georgeou, daha önce fark ettiği ve içinde bir hayvan olabileceği konusunda bir miktar endişeye kapıldığı kutunun içeriğini inceleme fırsatı verilmesinden dolayı rahatladığını söyledi.

X

"Bana aldırma" dedi Clelia'nın kanepesinde oturan kadın, sabah saat yedide yatak odamdan çıktığımda.

Bir kaşıkla doğrudan kavanozun içinden bal yiyordu. Yanında, yerde, iki kocaman bavul duruyordu. Zayıf, beyaz suratlı, saçları bukleli, upuzun bir boynun üzerinde bir kazınki gibi oldukça ufak bir başı olan, kırk yaşlarında biriydi. Sesi çok belirgin bir viyaklama şeklinde çıkıyor, bu da yarattığı izlenime çok uyuyordu. Haşin kara kaşların altındaki küçük, hiç kırpılmayan, kirpiksiz gözlerinin solgun yeşili dikkatimi çekti: Güneş ışığından korunmak ister gibi gözkapaklarını kısmış, yüzünü hafif buruşturmuştu. Apartman dairesinin içi boğucu derecede sıcaktı. Giysileri –şarap rengi bir kadife yelek, gömlek ve pantolon ve bir çift kocaman, siyah deri bot– ona rahatsızlık vermiş olmalıydı.

"Manchester'dan şimdi geldim," diye açıkladı, "orada yağmur yağıyordu."

Bu kadar erken vardığı için özür diliyordu, ama uçağının saati öyle kötüydü ki, bavullarıyla bir kafeye gidip oturmak dışında yapacak başka bir şey düşünememişti. Taksi şoförü ona bavulları merdivenlerden çıkarmakta yardım etmişti; Atina'ya bir yazarlık kursu vermek üzere geldiğini söyleme gafletinde bulunduğu için havaalanından buraya kadar yarım saatlik yolculuğun tümünde, yazdığı bir bilimkurgu romanını en ince ayrıntısına kadar anlatarak vaktinin tamamını almasının karşılığında en azından bunu yapması normaldi. Adamın İngilizcesi çok iyiydi ama belirgin bir İskoç şivesiyle konuşuyordu: Aberdeen'de on yıl taksi şoförlüğü yapmış ve bir keresinde arabasına yazar Iain Banks'i almıştı, dediğine göre yazar kendisini çok yüreklendirmişti. Karşımda oturan kadın oyun yazarı olduğunu söylemeye çalışmış, o zaman da şoför ona fazla teknik konuştuğunu söylemişti. Ha, bu arada, ben Anne, dedi.

Elimi sıkmak için yerinden kalktı ve yine oturdu. İkimizi Clelia'nın kocaman camlarında, sabahın yedisinde Atina'da bir

apartman dairesinde el sıkışan iki kadın olarak gördüm. Eli çok solgun ve kemikliydi ve kuvvetli, hevesli bir el sıkışı vardı.

"Burası hoş bir yer" dedi etrafına bakınarak. "Ne bulacağımı bilmiyordum – böyle durumlarda neyle karşılaşacağınızı zaten hiç bilmezsiniz, öyle değil mi? Herhalde ben burasının biraz daha kişiliksiz olacağını düşünmüştüm" dedi. "Gelirken, kendime en kötü ihtimale hazırlanma telkini yaptım durdum ve herhalde bu da başarılı oldu."

Nedense, diye devam etti, köpeklerin havladığı, çocukların ağladığı ve insanların çamaşırlarını pencere pervazlarına bağlı iplere astıkları, adı sanı belirsiz, toz içinde çok yüksek bir apartmanda bir kutucuğun içine tıkılmayı beklemişti; aşağıdan geçen bir otoyol bile canlandırmıştı hayalinde, aslında belki de bu tür yerleri taksiyle gelirken yol üzerinde görmüş ve tam olarak bakmadan ezberlemişti. Ama herhalde beklentisi, şu ya da bu şekilde kötü muamele görmekti. Neden böyle düşündüğünden tam olarak emin değildi. Ne kadar hoş, dedi, tekrar etrafına bakarak, böyle güzel bir sürprizle karşılaşmak.

Kaşığı kavanoza bir kere daha daldırdı ve bal damlatarak ağzına götürdü. "Kusura bakma" dedi. "Şekerli şeyleri seviyorum. Bir kere başlayınca bırakamıyorum."

İsterse mutfakta yiyecek olduğunu söyledim, başını hayır anlamında salladı.

"Öğrenmesem daha iyi" dedi. "Eminim zaten çok yakında o da olacak. Yeni bir yere gelince farklı oluyor ama pek de daha iyi olmuyor."

İkimize kahve yapmak için mutfağa gittim. Oda sıcak ve havasızdı, pencereyi açtım. Uzaktan gelen trafik sesleri içeri girdi. Apartmanların beyaz boyalı arka yüzlerinin bomboş görüntüsü tamamen gölgede kalmıştı. Görüntü tuhaf, düz çizgili şekillerle doluydu; buraya, iki taraf arasındaki boş alana doğru çıkıntı yapan yeni yapılar eklenmişti. Bunlar, tam ortasından aşağı kadar çatlamış bir şeyin iki yarısıymışçasına, yer yer neredeyse birbirlerine değiyorlardı. Toprak o kadar aşağıdaydı ki görünmüyordu; hiçbir şeyin yetişmediği ya da hareket etmediği bu dar, beyaz blok ve dikdörtgen vadisinin gölgeli derinliklerine saklanmıştı. Güneş, çatıların kenarından bir pala gibi görünüyordu.

"Apartmanın girişindeki o kadın," dedi Anne, ben odaya döndüğümde, "ödümü patlattı. Apartmana ilk girdiğimde onu sen san-

dım." Sesi yine bir tür viyaklama gibi çıkmıştı, elini uzun boynuna götürdü. "Yanılsamaları sevmem" diye ekledi. "Orada olduklarını unuturum."

Beni de birkaç kere ürkütmüştü, dedim.

"Ben genelde biraz gerginimdir" dedi Anne. "Belki anlamışsındır."

Bana ne kadardır burada olduğumu, öğrencilerin nasıl olduğunu ve daha önce Atina'da bulunup bulunmadığımı sordu. Dil engelinin nasıl atlatılacağından emin değildi: Tuhaf bir fikirdi insanın kendi dili olmayan bir dilde yazması. İnsanların İngilizce kullanmaya nasıl zorlandıklarını görmek, dedi, neredeyse suçluluk veriyor bana. O aktarım sırasında kim bilir ne kadar çok şey aktarılmadan kalıyordu, tıpkı evlerinden çıkarılan insanlara, yanlarına yalnızca en gerekli birkaç eşyayı almalarının söylenmesi gibi. Yine de, bu imgede ona çekici gelen, kendini yeniden yaratma imkânlarıyla dolu bir saflık vardı. Zihinsel olsun, sözel olsun, dağınıklıktan kurtulmak, bazen çok cazip bir ihtimaldi, ta ki yanına alamadığın bir şeye ihtiyaç duyduğunu hissedene kadar. Örneğin kendisi, başka bir dil konuşurken espri yapamadığını görmüştü: İngilizce konuşurken genelde esprili biriydi, ama mesela –bir zamanlar gayet iyi konuştuğu– İspanyolca söz konusu olduğunda hiç esprili değildi. Dolayısıyla, meselenin bir çeviri meselesi değil, uyarlama meselesi olduğunu düşünüyordu. Yeni şeyler yaratabilmesi için, kişiliğin kendini yeni dilsel duruma uyarlaması gerekiyordu: İlginç bir düşünceydi bu. Beckett'in bir şiiri vardır, dedi, iki kere yazmış, bir kere Fransızca, bir kere İngilizce, çiftdilli olmasının onu iki insan yaptığını ve dil engelinin, nihai olarak, geçilemez bir engel olduğunu kanıtlamak istemiş sanki.

Manchester'da mı yaşadığını sordum; hayır, dedi, oraya da bir başka ders vermek için gitmiş ve sonra doğrudan buraya uçması gerekmişti. Biraz yorucu olmuştu ama o paraya ihtiyacı vardı. Son zamanlarda pek bir şey yazmamıştı – zaten oyun yazarak zengin olunmuyordu ya, en azından onun yazdığı türden oyunlar yazarak. Ama yazarlığına bir şey olmuştu. Bir şey yaşamıştı – herhalde insanın "olay" diyeceği bir şey; bir oyun yazarı olarak, her şeyden olayların sorumlu tutulduğunu biliyordu: Her şey, açıklanmak istercesine, hep olaylara bağlanıyordu. Belki de bu... bu sorun her halükârda çıkacaktı. Hiç bilmiyordu.

Sorunun ne olduğunu sordum.

"Ben özetleme diyorum" dedi neşeli bir viyaklamayla. Ne zaman yeni bir eser tasarlasa, henüz çok ilerlememişken, bir bakıyordu, yazacağı şeyi özetlemiş. Çoğu kez yalnızca tek bir sözcük oluyordu bu: Mesela *gerilim*, ya da *kayınvalide*, ama tabii bu ikincisi iki sözcükten oluşan bir isimdi. Bir şey özetlendi mi, amacın ve niyetin ne olursa olsun, artık ölmüş sayılırdı, kolay bir avdı artık ve o işe devam etmesine imkân yoktu. *Kıskançlık* meseleyi tamamen özetlediğine göre, bu konuda kocaman, uzun bir oyun yazma zahmetine katlanmanın ne anlamı vardı? Bu durum yalnızca kendi oyunlarıyla ilgili de değildi – bir bakmıştı aynı şeyi başkalarının eserlerine de yapıyordu ve eserlerine her zaman saygı duyduğu büyük ustalar bile, genelde, özetlenmeye müsaitti. Mesela tanrısı Beckett bile *anlamsızlık* tarafından tamamen yok edilmişti. Sözcüğün içinde kabardığını hissediyor ve bastırmaya çalışıyordu ama o yükselmeye devam ediyor, yükseliyor, yükseliyordu, ta ki artık geri döndürülemez bir şekilde kafasına dank edinceye kadar. Bu yalnızca kitaplarla da ilgili değildi, insanlarla ilgili olarak da başına geliyordu – geçen akşam bir dostuyla birlikte bir kadeh bir şey içiyorlardı ki, masanın karşısına bakmış ve *dost* diye düşünmüştü, bunun sonucu olarak da, kuvvetle tahmin ediyordu ki, dostlukları sona erecekti.

Kaşığıyla bal kavanozunun dibini sıyırdı. Aynı zamanda kültürel bir hastalık olduğunun da farkındayım, dedi, ama bu durum iç dünyasını öyle işgal etmişti ki kendini bile özetlenmiş hissediyor, *Anne'in hayatı* hemen her şeyi özetlediğine göre neden günbegün var olmaya devam ettiğini sorgulamaya başlıyordu.

Anne'e olayın –kullandığı sözcük buydu–, daha önce sözünü ettiği olayın ne olduğunu sordum. Kaşığı ağzından çıkardı.

"Saldırıya uğradım" diye ciyakladı. "Altı ay önce. Biri beni öldürmeye çalıştı."

Bunun korkunç bir şey olduğunu söyledim.

"İnsanlar hep bunu söylüyor" dedi.

Artık balı bitirmişti ve kaşığın üzerinde kalan son izleri yalamaktaydı. Ona yiyecek bir şey getirmemi gerçekten isteyip istemediğini sordum, zira aç olduğu çok açıktı.

"Yemesem daha iyi" dedi. "Söyledim ya, bir başladım mı duramıyorum."

Acaba belirli bir şey versem, sınırları belirgin, bittiği yerin kesin olduğu bir şey, bir yardımı olur mu diye teklifte bulundum.

"Belki" dedi kuşkuyla. "Bilmem ki."

Rosa'nın bana verdiği ve aramızdaki sehpanın üzerinde duran pembe kutuyu açtım ve kalan tek keki ona ikram ettim. Keki aldı ve elinde tuttu.

"Teşekkür ederim" dedi.

Olayın bir sonucu da, dedi, normal şekilde yemek yeme yeteneğimi kaybetmem oldu – nasıl bir yetenekse. Herhalde bu işin nasıl yapıldığını bir zamanlar biliyor olmalıydı, çünkü yemek yemek hakkında düşünmesine gerek kalmadan bu güne kadar gelmişti, ama ne yaparsa yapsın, bütün o yıllar boyunca nasıl yediğini, ne yediğini hatırlayamıyordu. Bir zamanlar, dedi, çok iyi yemek pişiren ve genelde yemekle ilgili neredeyse aşırı bir düzen duygusuna sahip bir adamla evliydim. Onu son gördüğünde, birkaç ay önce, adam birlikte öğle yemeği yemeyi teklif etmişti. Gözde bir lokanta seçmişti; Anne'in hem tasarruf nedeniyle hem de herhalde gerekli bulduğu yetki duygusunu kendinde görmediği, yani böyle bir şeye hakkı olduğuna dair bir hissi olmadığı için artık gitmediği cinsten bir lokanta. Orada oturmuş ve eski kocasının önce bir başlangıç yemeğini, sonra ana yemeği ve tatlıyı sakin sakin ısmarlamasını ve tüketmesini seyretmişti, her bir yemek çok makul ve kendine özgü bir şekilde mükemmeldi –başlangıç yemeği istiridyeydi ve tatlı da, doğru hatırlıyorsa, bir parça krema ilave edilmiş taze çilekti–, ardından da, adamın bir yudumda bitirdiği bir küçük fincan espresso. Kendisi ise salata ısmarlamıştı. Yemekten sonra, ikisi de kendi yoluna gidince, bir pastanenin önünden geçmiş, içeri girip dört tane donut almış ve sokakta durup hepsini birbiri ardına yiyip bitirmişti.

"Bunu daha önce hiç kimseye anlatmadım" dedi, Rosa'nın kekini dudaklarına götürüp bir ısırık alırken.

Eski kocasının yemeğini yiyişini izlerken, birbirine tam tamına zıt görünen iki duygu yaşamıştı. Biri hasretti, diğeri de mide bulantısı. O görüntünün –kocasının yemek yeme görüntüsünün– uyandırdığı şeyi hem istiyor hem istemiyordu. Hasret kolay anlaşılabilir bir şeydi: Yunanların *nostos* dediği ve ifadeyi pek sevmese de "daüssıla", yani "sıla hastalığı" diye çevrilebilecek bir şey. Bir duygusal durumu bir tür mide virüsüymüş gibi geçiştirmeye çalışmak pek

İngilizvari bir şey gibi geliyordu ona. Ama o gün anlamıştı ki, *sıla hastalığı* durumu hemen hemen bütünüyle özetliyordu.

Olaydan sonra, eski kocasının pek bir faydası dokunmamıştı. Artık evli değillerdi, onun için böyle bir şey beklemesi herhalde yanlıştı, ama yine de şaşırtmıştı onu. Olaydan sonra, aramayı düşündüğü ilk insan o olmuştu – alışkanlıktan ileri geldiği düşünülebilirdi, ama samimi olmak gerekirse, ikisini hâlâ çözülmez bağlarla birbirine bağlı kabul ediyordu. Ama o gün eski kocasıyla telefonda konuşunca onun kendisiyle aynı görüşü paylaşmadığı anında belli olmuştu. Kendisi hıçkırıklar içinde, isterik ve öfkeliyken, o nazik, uzak ve kestirme konuşmuştu: O zor anlar esnasında birden aklına gelen ifade *zıt kutuplar* olmuştu.

Olayın aydınlanması, mecburen, bazıları yabancısı olduğu başka kişiler vasıtasıyla olmuştu: polis memurları, avukatlar, bir iki yakın dost. Ama bu kargaşa ortamının, anlam yokluğu anaforundan oluşan bu diyarın içine çöküşü sırasında, kocasının yokluğu bir manyetik merkezin yokluğu gibi bir etki yaratmış, öyle ki bu eksiklik her şeyi anlamsızlaştırmıştı. Erkekle kadının zıt kutuplar oluşturması bir yapıydı, bir biçimdi: Bunu ancak o yapı bozulunca anlamıştı ve ondan sonra oluşan aşırılığın sorumlusu, o yapının, o dengenin yıkılması gibi görünmüştü ona. Bir başka deyişle, bir adam tarafından terk edilmek bir başka adamın saldırısına doğrudan yol açmıştı, o kadar ki, bu iki şey –olayın varlığı ve kocasının yokluğu– ona neredeyse tek bir şey gibi görünmüştü. Bir evliliğin sonunu –diyordu– evliliğin yavaş yavaş anlamlarından sıyrılması, uzun ve acılı bir yeniden yorumlama süreci olarak hayal etmişti, ama kendi durumunda hiç de böyle olmamıştı. O sırada, kocası ondan o kadar becerikli bir şekilde, o kadar tatlı tatlı kurtulmuştu ki, terk edilirken bile kendini güvende hissetmişti. Adam, kanunen gerekli sayıda gün boyunca, takım elbisesiyle bir avukatın kanepesinde yanına çökmüş, usulca saatine bakarak, adil olan neyse onu istediğini söyleyerek herkesin içini ferahlatmıştı, ama kendisi yerine siluetinin çizilip kesildiği bir karton gönderseydi de fark etmeyecekti, çünkü kafasının içinde çok başka yerlerde olduğu, yeni ufuklara doğru dörtnala gittiği çok belliydi. Sonları, yeniden yorumlama şöyle dursun, sözcüğün tam anlamıyla tek kelime konuşulmadan kotarılmıştı. Kısa bir süre sonra, bir soylunun –bir yerin kontunun– kızıyla aynı eve taşınmıştı eski koca, kadın şimdi ilk çocuklarına hamileydi.

Bir anlamda, eski kocasının, kendisini on yıl önce bulduğu gibi bıraktığını kabul ediyordu – birkaç oyuncu arkadaşı ve ikinci el kitaplardan oluşan büyük ve beş para etmez bir kütüphanesi olan meteliksiz bir oyun yazarı olarak. Ancak kısa süre içinde keşfetmişti ki, artık aynı insan değildi: Kocasından dolayı başka bir insan olmuştu. Bir anlamda, eski kocası yaratmıştı onu ve olay günü ona telefon ettiğinde, herhalde, onun yarattığı bir şey olarak yine ona başvuruyordu. Eski kocasından önceki hayatıyla bağlantıları tamamen kopmuştu – o kişinin varlığı artık söz konusu değildi ve bu yüzden, olay yaşandığında iki tür kriz çıkmıştı ortaya, bunlardan biri kimlik kriziydi. Yani, olayın kimin başına geldiğini tam olarak bilmiyordu. Dolayısıyla, zihnini öncelikle bu uyarlanma sorununun işgal ettiği söylenebilirdi. Anadilini unutmuş birine benziyordu, ki bu fikir de, aynı şekilde, onu her zaman büyülemişti. Olaydan sonra, kelime haznesi diye ifade edebileceği şeye, kendine ait doğal dile artık sahip olmadığını anlamıştı: Hayatında ilk defa, hani denir ya, söyleyecek söz bulamamıştı. Ne olduğunu kendisine de başkalarına da tarif edememişti. Olayla ilgili konuşmuştu pek tabii, hiç durmadan konuşmuştu – ama olayın kendisi tüm konuşmalarında dokunulmadan, üstü örtülü ve gizemli, ulaşılmaz kalmıştı.

Uçakta, yanında oturan adamla konuşmaya başlamış, zihninin bahsettiği izlekler etrafında çalışmasına da bu konuşma yol açmıştı. Adam Atina'daki elçiliğe yeni tayin olmuş bir diplomattı, ama mesleği dünyanın her yerinde yaşamasına, dolayısıyla da pek çok dili öğrenmesine neden olmuştu. Güney Amerika'da büyüdüğünü, dolayısıyla anadilinin İspanyolca olduğunu söylemişti; ancak karısı Fransızdı. Aile –kendisi, karısı ve üç çocukları– bir aradayken evrensel dil İngilizceyi konuşarak anlaşıyordu, ama adam yıllardır Kanada'da görevliydi ve bu yüzden çocuklar Amerikanlaşmış bir İngilizce konuşurken, kendi İngilizcesi Londra'da geçirdiği uzun yıllar içinde öğrenilmişti. Öte yandan, Almanca, İtalyanca ve Mandarin Çincesini çok rahat konuşuyordu, bir yıl Stockholm'de kaldığı için biraz İsveççe öğrenmişti, Rusçayı işinde kullanabileceği kadar biliyordu ve Portekizceyle hiç zorlanmadan, gayet rahat hayatını sürdürebilirdi.

Uçakta huzursuz hissedermiş kendini dediğine göre, konuşmaya da endişesini dağıtmak için başlamıştı. Ancak, hem adamın hayatının hem de bu hayatı yaşadığı bütün o dillerin hikâyesini

gitgide daha fazla büyülenerek dinlemiş ve adama soru üstüne soru sormuş, ondan mümkün olduğu kadar çok ayrıntı öğrenmeye çalışmıştı. Ona çocukluğunu, anne babasını, eğitimini, kariyerinin gelişimini, karısıyla tanışmasını, evlenmelerini ve sonrasında ortaya çıkan ailesini, dünyanın farklı yerlerine yapılmış değişik atamalarda yaşadığı deneyimleri sormuştu; cevaplarını dinledikçe, temel bir şeyin tanımlanmakta olduğunu hissetmişti, adamla ilgili değil, kendisiyle ilgili bir şeyin. Fark etmişti ki koltuk komşusu, konuştukça daha da netleşen bir ayrımdan söz ediyordu, bir yanında komşusunun, diğer yanındaysa kendisinin durduğu gittikçe ayan beyan olan bir ayrımdan. Bir başka deyişle, adam, Anne ne değilse onu tasvir ediyordu: Adamın kendisi hakkında söylediği her şeyin tam tersini Anne kendi doğasında bulmuştu. Bu tersinden tanımlama –kullanacak daha iyi bir ifade bulamıyordu– tersine bir sergilemeyle, bir şeyi onun için çok açık hale getirmişti: Adam konuştukça Anne kendini bir şekil, bir çerçeve olarak görmeye başlamıştı: Tüm ayrıntılar şeklin dış hatlarını belirten çizginin etrafına yazılıp belirtilmiş, ama şeklin içi boş kalmıştı. Ama bu şekil, içeriği hâlâ belirsiz bile olsa, yaşadığı olaydan beri ilk kez ona kim olduğuna dair bir his vermişti.

Ayakkabılarını çıkarmasında bir sakınca olup olmadığını sordu: Sıcak gelmeye başlamıştı. Kadife ceketi de çıkardı. Son zamanlarda, dedi, hep üşüyorum. Çok zayıflamıştı: Bu, üşümesini de açıklıyordu herhalde. Adam, yani uçaktaki komşusu, çok ufak tefekti – insan onu minyon sözcüğüyle tanımlayabilirdi. Asırlardan beridir ilk kez kendisini epeyce iri hissetmesine sebep olmuştu. Adam çok ufak tefek ve kıl prangaydı. Çocuk eli kadar küçük elleri ve ayakları vardı ve Anne onun bu kadar yakınında otururken, kendi bedeninin ve bu bedenin ne kadar değiştiğinin gitgide daha fazla farkına varmıştı. Hiçbir zaman pek şişman olmamıştı ama olaydan sonra gerçekten kurumuş, adeta çekmişti ve şimdi, şimdi nasıl olduğunu gerçekten bilmiyordu. Farkına vardığı şuydu: Bu kadar tertipli ve ufak tefek olan komşusu, büyük olasılıkla, şu anda nasılsa her zaman o durumda olmuştu: Onun yanında otururken, bu ayrım kendisine çok bariz görünmüştü. Bir kadın olarak, şekil sorunu –şeklinin değişmesi– fiziki bir gerçeklikti: Kocası bir anlamda aynası olmuştu, ama bu günlerde o yansımaya sahip olmadığını görüyordu. Olaydan sonra beden ağırlığının dörtte birinden fazlasını kaybetmişti – yolda

bir tanıdığına rastladığını hatırlıyordu; bu kimse ona bakmış ve geriye senden bir şey kalmamış, demişti. Bir süre insanlar ona bu tür sözler söyleyip durmuş, söndüğünü, yok olup gittiğini söylemiş, onu yaklaşan hiçlik durumu olarak tanımlamışlardı. Tanıdığı insanların çoğu için, ki kırklı yaşlarındaydılar, bu yaşlar kovalamacanın verdiği yorgunluktan sonraki yumuşama, genişleme, beklentilerin bulanıklaşması, biraz tohuma kaçma ya da yağlanma dönemiydi: Gevşemeye ve hayatlarını rahat bir hale getirmeye başladıklarını görüyordu. Kendisi içinse tekrar dünyaya çıkış dönemiydi, hatlar hâlâ keskindi, beklentiler sönükleşmemişti: Bazen, herkes hep beraber evine, uyumaya gittiği sırada partiye yeni gelen biri gibi hissediyordu kendini. Bu arada, pek fazla uyumuyordu – bugün eve döneceğim için şanslıydım, çünkü dairenin oldukça küçük olduğunu görüyordu; yoksa sabaha karşı saat üçte etrafta dolaşıp durarak beni uyandırırdı.

Ama, ne diyordu, uçaktaki komşusunun yanında otururken, aniden, kendini tanımak, nasıl bir insan olduğunu bilmek için bir dürtü hissetmişti. Adamla sevişmenin nasıl bir şey olacağını merak ederken bulmuştu kendini, bu kadar farklı insanlar olduklarına göre acaba birbirlerinden tiksinirler miydi? Adam konuştukça, bu farklılığın, bu noktada, onlara yalnızca karşılıklı tiksinti mi getireceğini tartmıştı kafasında. Çünkü bu fark, bu ayrım artık açık ve kesin bir şekilde belirmiş, boyut, şekil ve tavrın da ötesinde, zihninde artık oldukça net bir şekilde görebildiği tek bir nokta haline gelmişti: Bu nokta şuydu, adam disiplinle yönetilen bir hayat sürüyor, kendi hayatını ise duygular idare ediyordu.

Bildiği bütün bu dillere nasıl hâkim olduğunu sorduğunda, adam kullandığı yöntemi anlatmıştı: Her bir dil için zihninde bir şehir kuruyor, bunu da, hayatındaki koşullar ne olursa olsun ya da bu şehirden ne süreyle uzaklaşırsa uzaklaşsın, şehrin ayakta kalacağı kadar iyi ve sağlam yapıyordu.

"Kelimelerden oluşan tüm bu şehirleri," dedi Anne, "ve art arda her birinin içinde dolaşan komşumu hayal ettim: Kocaman kule gibi yapıların arasında gezinen minik bir beden. Ona, bu imgenin bana yazmayı hatırlattığını söyledim, tabii bir oyun, bir şehirden çok bir evi andırırdı; ve o evi inşa edip sonra da yürüyüp gitmenin ve geriye bakınca hâlâ orada durduğunu görmenin bana kendimi bir zamanlar ne kadar güçlü hissettirdiğini hatırla-

dım. Ben bu duyguları hatırlarken," dedi, "büyük bir kesinlikle hissettim ki bir daha asla oyun yazmayacağım, hatta nasıl olup da oyun yazmış olduğumu, hangi aşamalardan geçtiğimi, hangi malzemeleri kullandığımı bile hatırlayamadım. Artık benim için bir oyun yazmak, denizde sürüklenirken su üstünde ev yapmak kadar imkânsız olacaktı.

"O sırada komşum beni şaşırtan bir şey söyledi" diye devam etti Anne. "Altı ay önce Atina'ya geldiğinden beri Yunancada hiç ilerleme sağlayamadığını itiraf etti. Elinden geleni yapmış, hatta her gün iki saatliğine elçiliğe gelen özel bir dil öğretmeni bile tutmuştu, ama tek bir kelimesi bile aklında kalmıyordu. Öğretmen gider gitmez, öğrendiği her şey uçup gidiyordu: Sosyal durumlarda, toplantılarda, dükkânlarda ve lokantalarda ağzını açtığında, dudaklarından ta kafasının arkasına kadar uzandığını hissettiği bozkırımsı bir boşluğun içinde buluyordu kendini. Böyle bir şey hayatında ilk kez başına geliyordu ve bu yüzden de, kabahatin kendisinde mi olduğunu, yoksa suçun bir şekilde dile yüklenip yüklenemeyeceğini hiç bilemiyordu. Bu ikinci fikre belki gülebileceğimi söyledi, ama dediğine göre, deneyimlerine duyduğu güven bunu tamamen imkânsız sayamayacağı anlamına geliyordu.

"Yunancayla ilgili olarak karısıyla çocuklarının nasıl bir ilerleme gösterdiğini, onların da benzer sıkıntılarla karşılaşıp karşılaşmadıklarını sordum. O zaman, karısıyla çocuklarının Kanada'da kaldıklarını ve şu noktada hayatlarının, oradan sökülüp alınamayacakları kadar yerleşik durumda olduğunu itiraf etti. Karısının işi ve arkadaşları vardı; çocuklar okullarını ve toplumsal yaşamlarını bırakmak istemiyorlardı. Ama aile ilk kez birbirinden ayrılıyordu. Bunu daha önce söylemediğinin farkındaydı; neden söylemediğinden pek emin değildi. Konuştuklarımıza bağlanmasını beklemiyormuş.

"Ona, Yunanca öğrenememenizin ailenizin yanınızda olmayışıyla ilgisi hiç aklınıza geldi mi, diye sordum" dedi Anne. "Bunun bir duygusallık sorunu olması bile gerekmiyordu, yalnızca, her zaman başarıyı yakaladığı koşulların artık mevcut olmaması meselesiydi. Bir süre düşündü ve bunun bir ölçüde doğru olduğunu söyledi. Ama kalbinin derinliklerinde inandığı sebep, Yunancayı gerekli bulmamasıydı. Uluslararası bir dil değildi; burada, diplomatik dünyada herkes İngilizceyle iletişim kuruyordu; nihayetinde zamanını boşa harcamış olacaktı.

"Bu sözlerde," dedi, "öyle kesin bir şey vardı ki, konuşmamızın artık sona erdiğini fark ettim. Ve gerçekten de, yolculuğumuzun bitmesine yarım saat daha olmasına rağmen, birbirimize tek bir kelime daha etmedik. Adamın yanında oturdum ve sessizliğinin gücünü hissettim. Neredeyse, dayak yiyip yerine oturtulmuş gibi hissettim kendimi. Ama bütün olup biten, başarısızlığının sorumluluğunu üslenmek istememesi ve benim bu başarısızlığa herhangi bir önem –söze dökmeye fazlasıyla hazır olduğumu gördüğü bir önem– atfetmeye çalışmamı reddetmesiydi. Neredeyse bir iradeler savaşıydı, onun disiplinine karşı benim duygularım, ve aramızda sadece bir koltuk kolçağı vardı. Bana bir soru sormasını bekledim, zira nezaketen böyle bir şey gerekiyordu, ama ben ona kendisi hakkında bir sürü soru sormuş olduğum halde o sormadı. Saygısızlık etmek pahasına kendi hayat görüşü içine kapanıp kendini mühürledi, çünkü bu hayat görüşünün tehdit altında olduğunu biliyordu."

Dediğine göre, Anne kendisi de orada öylece oturup, hayat boyu sürmüş olan açıklama yapma alışkanlığını düşünmüştü, sessizliğin insanları birbirine ulaşamaz hale getiren gücünü düşünmüştü. Son zamanlarda, olaydan beri –artık her şey açıklanması daha zor bir hale gelince ve açıklamalar daha nahoş ve kasvetli olunca– en yakın arkadaşları bile ona olayla ilgili konuşup durmamasını söylemeye başlamışlardı, sanki olayla ilgili konuşarak onun varlığını devam ettiriyormuş gibi. Ama insanlar başlarına gelenler hakkında sessiz kalırlarsa, bir şeye ihanet ediyor olmuyorlar mıydı – bu şey yalnızca, o tecrübeleri geçirmiş olan eski halleri bile olsa? Örneğin, tarih hakkında hiçbir zaman, üstüne konuşulmamalıdır diye bir şey söylenmezdi; tam tersine, tarih söz konusu olduğunda sessizlik unutmak demekti ve bu, eğer unutulma tehlikesiyle karşı karşıya olan kendi tarihleriyse, insanların en korktuğu şeydi. Ve anıtları hâlâ duruyor olsa bile, tarih aslında görünmez bir şeydi. Anıtların meydana getirilmesi işin yarısıydı, geri kalanı yorumdu. Ancak unutmaktan da kötü bir şey vardı ki bu da olayların yanlış ve taraflı sunulmasıydı, seçilerek sunulmasıydı. Gerçek sunulmalıydı; kendi kendini sunması beklenemezdi, tıpkı olaydan sonra her şeyi polise bırakıp da kendini iyi kötü devre dışı bırakılmış bulduğu zaman olduğu gibi.

Olayı bana anlatmasında bir sakınca olup olmadığını sordum, yüzünde bir panik ifadesi belirdi. Ellerini, iki mavi damarın belirgin olduğu boğazına götürdü.

"Adamın biri çalıların arkasından fırladı" diye ciyakladı. "Beni boğmaya kalktı."

Onu anlayacağımı umduğunu söyledi, ama daha önce ne söylemiş olursa olsun, aslında artık bu konuda konuşmamaya çalışıyordu. Olayı özetlemek için elinden geleni yapıyordu. Drama o gün benim için gerçek bir şey haline geldi diyelim sadece, dedi. Kuramsal bir şey olmaktan çıkmıştı, içine saklanıp dünyaya baktığı bir iç düzenek değildi artık. Bir anlamda, yaptığı iş çalıların arkasından atlayıp ona saldırmıştı.

Birçok insanın, belirli bir noktada, işiyle ilgili değil de hayatın kendisiyle ilgili böyle hissettiğini söyledim.

Bir süre, başını sallayarak, ellerini karnının üstünde kavuşturup kanepede sessizce oturdu. Sonra evden ne zaman çıkacağımı sordu. Ona uçağımın birkaç saat sonra kalkaçağını söyledim.

"Tüh, çok yazık" dedi. "Dönmek için sabırsızlanıyor musun?"

Bir bakıma evet, dedim.

Bana, buradayken özellikle görmesi gerektiğini düşündüğüm bir şey var mı diye sordu. Şehrin kültürel olarak küresel önemde mekânlarla dolu olduğunu bildiğini, ama nedense, bunu biraz altından kalkamayacağı bir şey gibi gördüğünü söyledi. Benim kişisel olarak değerli bulduğum, daha ufak ölçekli bir şey varsa, öğrenmekten mutluluk duyacaktı.

Agora'ya gidebileceğini ve sütunlu yoldaki başsız tanrıça heykellerine bakabileceğini söyledim. Orası serin ve huzurlu olurdu, sarılı oldukları yumuşak görünüşlü kumaşlar içindeki isimsiz ve dilsiz iri mermer bedenler tuhaf şekilde rahatlatıcıydı. Bir zamanlar, çocuklarımla beraber burada üç hafta geçirmiştik, dedim, çünkü bütün dış uçuşlar iptal edildiği için kısılıp kalmıştık. Bakınca görülmese de, gökyüzünde büyük bir kül bulutu olduğu söylenmişti; insanlar, motorların içine küçük zerrecikler girer diye endişeleniyordu. Bu bulut, varlığı o kadar algılanamaz ama o kadar da inanca bağlı bir şeydi ki bana Ortaçağ gizemcilerinin kıyamet hayallerini hatırlattı, dedim. Bu yüzden üç hafta burada kaldık ve aslında burada olmamamız gerektiği için, bir anlamda görünmez olduğumuzu hissettim. Bütün bu süre içinde birbirimizden başkasını görmedik ya da başka biriyle konuşmadık, oysa Atina'da arayabileceğim arkadaşlarım vardı. Ama onları aramadım: Görünmezlik hissi galebe çaldı. Agora'da epey vakit geçirdik, dedim, tarihi süresince birçok

kez işgal edilmiş, yerle bir edilmiş ve yeniden inşa edilmiş bir yer, ta ki modern çağda kurtarılana ve korumaya alınana kadar. Orayı iyi öğrendik sayılır, dedim.

Hmm, dedi. Eh, eğer tekrar görmek istersem ve vaktim de varsa, belki beraber gidebilirdik. Kendi başına bulabileceğinden emin değildi. Yürüyüşe çıkmak da fena fikir değildi – zihnini yiyeceklerden uzaklaştırabilirdi.

Suvlaki yiyebileceğini söyledim: Bir daha hiç acıkmazdı.

Suvlaki, dedi. Evet, galiba daha önce duymuştum.

Telefonum çaldı ve komşumun neşeli, korkusuz sesi telefon hattından doğru gürledi.

Bu sabah kendimi iyi hissettiğimi umuyordu. Canımı sıkacak başka bir olay daha olmamıştır ümidindeydi. Mesajlarına cevap vermediğimi fark etmişti, bu yüzden doğrudan aramaya karar vermişti. Beni düşünüyordu; acaba, uçak kalkmadan bir deniz gezintisi yapacak vaktim var mıydı?

Maalesef olmadığını söyledim – bir dahaki sefere, kendini yine Londra'da bulduğunda görüşeceğimizi umuyordum, ama şimdi, etrafı biraz gezmek için birine sözüm vardı.

Eh, bu durumda, dedi, ben de günümü yapayalnız başıma geçiririm.

Tek başıma demek istiyorsunuz, dedim.

Ah, çok özür dilerim, dedi. Tabii ki tek başıma demek istemiştim.